

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 8.

Socialstatistik.

IV.

Arbeids- og Lønningsforhold for Syersker
i Kristiania

tilligemed

Oplysninger angaaende Lønninger i andre kvindelige Erhverv i Norge.

(Statistique sociale et du travail. IV. Situation économique et sociale des couturières à Kristiania, et salaires d'autres ouvrières en Norvège.)

Udgivet af

Det statistiske Centralbureau.

Kristiania.

I Kommission hos H. Aschehoug & Co.

1906.

Pris: Kr. 0.50.

Norges officielle Statistik, Femte Række. (Statistique officielle de la Norvège, Quatrième série.)

- Nr. 1. Sindssygeasylernes Virksomhed 1904. (*Hospices d'aliénés.*)
 — 2. Folkemængdens Bevægelse 1901 og 1902. (*Mouvement de la population.*)
 — 3. Kriminel Retspleie 1901 og 1902. (*Statistique de la justice criminelle: Procédure.*)
 — 4. Folketælling 3 December 1900. Hovedoversigt. (*Recensement. Aperçu général.*)
 — 5. Skolevæsenets tilstand 1903. (*Instruction publique.*)
 — 6. Fagskolestatistik 1902—1905. (*Ecoles professionnelles.*)
 — 7. Fængselsstyrelsens Aarbog 1902—1903. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
 — 8. Socialstatistik. IV. Arbeids- og Lønningsforhold for Syersker i Kristiania tilligemed Oplysninger angaaende Lønninger i andre kvindelige Erhverv i Norge. (*Statistique sociale et du travail. IV. Situation économique et sociale des couturières à Kristiania, et salaires d'autres ouvrières en Norvège.*)

Det statistiske Centralbureau har derhos bl. a. udgivet følgende Værker:

Statistique internationale: Navigation maritime. I, II, III, IV. Christiania 1876, 1881, 1887, 1892.

International Skibsfartsstatistik: Tabeller vedkommende Handelsflaaderne i Aarene 1850—1886. Kristiania 1887.

Tabeller vedkommende Skibsfartsbevægelsen 1872—1894 og Handelsflaaderne 1886—1896. Kristiania 1897.

Statistisk Aarbog for Kongeriget Norge. Senest udkommet: Femogtyvende Aargang, 1905. Kristiania 1905. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)

Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau. Senest udkommet: Treogtyvende Bind, 1905. Kristiania 1906. (*Journal du Bureau Central de Statistique.*)

Oversigt over Kongeriget Norges civile, geistlige og judicielle Inddeling. Afsluttet 16 Juni 1902. Kristiania 1902. Med 4 Tillæg.

Fortegnelse over Norges officielle Statistik m. v. 1828—30 Juni 1889. Kristiania 1889.

Do. for Tidsrummet 1 Juli 1889—31 December 1891, for Tidsrummet 1 Januar 1892—31 December 1894, for Tidsrummet 1 Januar 1895—31 December 1897, for Tidsrummet 1 Januar 1898—31 December 1900 og for Tidsrummet 1 Januar 1901—31 December 1903, trykte som Tillæg til Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau, Niende Bind, Tolvte Bind, Femtende Bind, Attende Bind og Enogtyvende Bind.

Angaaende andre statistiske Værker henvises til ovennævnte Fortegnelser.

Samtlige Værker er at erholde tilkjøbs hos H. Aschehoug & Co., Kristiania.

2 Juli 1906.

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 8.

Socialstatistik.

IV.

Arbeids- og Lønningsforhold for Syersker i Kristiania

tilligemed

Oplysninger angaaende Lønninger i andre kvindelige Erhverv i Norge.

(Statistique sociale et du travail IV. Situation économique et sociale des couturières à Kristiania, et salaires d'autres ouvrières en Norvège.)

Udgivet af

Det statistiske Centralbureau.

Kristiania.

I Kommission hos H. Aschehoug & Co.

1906.

For tidligere Publikationer se Norges officielle Statistik, Tredie Række Nr. 228, 255 og 258:

Socialstatistik I. Arbeids- og Lønningsforhold ved Skovdrift og Tømmerflødning. Kristiania 1895.

Socialstatistik. II. Statistiske Oplysninger om Indtægts- og Formuesforhold. 1891. Kristiania 1897.

Socialstatistik. III. Arbeids- og Lønningsforhold ved Træsliberier og Cellulosefabriker. 1892 og 1893. Kristiania 1897.

Bureauet har herved den Ære at fremlægge en socialstatistisk Afhandling, særlig om Syersker i Kristiania, udarbeidet af Sekretær N. Rygg.

Som det vil sees, indeholder dette Skrift en Række af Oplysninger angaaende Syerskers Livsvilkaar. Det statistiske Materiale, der er indsamlet direkte fra Syersker, omfatter vistnok alene et forholdsvis lidet Antal Personer, men det tør dog antages, at der ved dets repræsentative Beskaffenhed samt den indgaaende og kyndige Behandling, som det er bleven undergivet, er kastet Lys over forskellige betydningsfulde sociale Forhold. De af Syersker meddelte Opgaver er derhos suppleret gennem de omfattende Undersøgelser, der har været anstillede hos Arbeidsgivere, ligesom man i vid Udstrækning har benyttet forskellige andre Kilder, hvorfra Oplysninger har kunnet hentes angaaende forskellige Sider vedkommende Syerskers økonomiske Forhold.

I et eget Afsnit meddeles derhos en Række af Oplysninger angaaende kvindelige Arbeideres Lønninger i forskellige andre Fag i og udenfor Kristiania.

De Oplysninger, som herigjennem fremlægges, vil ikke alene vise sig at være af stor Interesse, men vil ogsaa kunne faa sin Betydning ved at give Stødet til praktiske Fremskridt paa det Omraade, som Skriftet behandler.

Det statistiske Centralbureau, Kristiania 2 Juli 1906.

A. N. Kiær.

Indholdsfortegnelse.

1ste Afsnit. Syersker.

	Side.
Kapitel 1. Indledning	1
(Undersøgelsens Maal og Gjennemførelse 1, Historiske Oplysninger om Kvinders Arbeide, særlig i Syfaget 4.)	
Kapitel 2. Undersøgelsens Omfang og repræsentative Karakter	9
Kapitel 3. Syerskernes Fødested og Forældrenes Livsstilling; tidligere Erhverv og Uddannelse ...	13
Kapitel 4. Syerskers Indtægt	17.
<i>Arbejdersker paa Systuer og Værksteder</i> 18	
(Ugeløn i forskjellige Fag 18, Oplysninger om de enkelte Fag: Damesøm 19, Herreskræddersøm 20, Kaabesøm 23, Linsøm 23, Barnesøm 26, Hatte- og Huesøm 27, Bundtmagersker 27, Naatlersker 28, Hanskesøm 28, Militæreffekter 29, Damehatte 29, Stivetøi 29, Paraply- og Parasolsøm 29, Sadelmagersøm 30. Almindelige Bemærkninger om Forskjellen i Lønninger i de enkelte Fag 30. Tabel over Lønninger for Nybegyndere, almindelige, flinke og øvede samt høieste Ugeløn i de enkelte Fag 32. Gjennemsnitsløn 32. Bestyrerinder paa Systuer 32. Lønninger grupperede efter Alder 33 og efter Fagalder 36. Aarsfortjeneste 39. Aarsfortjeneste efter Alder og Fagalder 40.)	
<i>Syersker, der arbejder ude hos Familier</i> 40	
(Ugeløn 42, Ugeløn efter Alder og Fagalder 43. Aarsfortjeneste 44, efter Alder 44.)	
<i>Syersker, der arbejder i sit Hjem eller paa egen Systue</i> 44	
(Ugeløn i forskjellige Fag 45. Oplysninger om de enkelte Fag: Dameskræddersøm 46, Herreskræddersøm 47, Linsøm 51, Kaabesøm 54, Barnesøm 54, Hanskesøm 54, Militærsøm 54, Broderisøm 56, Slipsøm 56. Ugefortjeneste efter Alder og Fagalder 59. Aarsfortjeneste 61. Aarsfortjeneste efter Alder og Fagalder 62.)	
<i>Alder og Fagalder</i>	
(Aarsfortjeneste og Alder 65, efter Alder og Fagalder 67.)	

	Side.
Kapitel 5. Gifte Syersker og Enker	71
(Almindelige Bemærkninger om gifte Kvinders Arbeide 72, Gifte Syerskers Aarsindtægt 74, Ugeløn og Arbeidsdag 75. Enkers Aarsindtægt 77, Ugeløn og Arbeidsdag 78. Sammenligning med Opgaver over kvindelige Familieforsørgere, der har ansøgt om gratis Skolebespisning for sine Børn 79.)	
Kapitel 6. Helbred og Arbeidsdygtighed	81
(Antal Syersker med mindre god og daarlig Helbred 81, Sammenligning med Stockholm og Kjøbenhavn 82 og med Strygersker i Kristiania 83. Helbred efter Alder og Arbeidssted 84. Arbeidsdygtighed 85. Sygdommenes Art 86. Dødelighed paa Grund af Lungetæring blandt Syersker 88. Sanitære Forhold paa Systuer og Skrædderværksteder 89. Gymnastik 90. Helbred og Fortjeneste 90.)	
Kapitel 7. Tilbageblik	95
(Resumé af Fortjeneste for de enkelte Grupper 95, Gjennemsnitlig Indtægt for Syersker overhovedet 96 Lave Indtægter 96. Høje Indtægter 98. Indtægter for Syersker i den bedste Alder 100. Overarbeide 102. Bierhverv 102.)	
Kapitel 8. Arbeidsdag og Arbeidsledighed	103
(Arbejdsdagen paa Systuer 103, for Syersker i private Huse 105, for Hjemmesyersker 105. Overarbeide 106. Natarbeide 107. Søndagsarbeide 107. Sæsonarbeide og Arbeidsledighed 107. Arbeide i de forskellige Maaneder 108. Fordeling af Syerskerne efter Antal Arbejdsdage 109. Gjennemsnitligt Antal Arbejdsdage i de forskellige Fag 110.)	
Kapitel 9. Udgifter og Forbrug	112
(Hvorledes Syerskerne bor 112. Husleie 113. Mad og Drikke 115. Syerskernes Budget: Udgifter til Husleie 117, til Mad og Drikke 118, til Beklædning 118, til Brændsel 119. Udgiftsposternes Størrelse efter Indtægternes Høide 119. Syersker med Sparebankbog 122, med Gjæld 122. Klager over Syerskernes Stilling 121 og 123.)	
Kapitel 10. Forandringer i Syerskers Fortjeneste i de sidste 20—30 Aar	124
(Sammenligning med Arbejderkommissionens Undersøgelse for 1894 124, med Sundhedskommissionens Undersøgelse i 1897—1898 126. Opgaver fra 60—70-Aarene til nu 127. Særskilte Opgaver fra 80-Aarene 127.)	
Kapitel 11. Sammenligning med Syerskers Lønningsforhold i andre Lande	129
(Kjøbenhavn 129, Stockholm 132, Berlin 133.)	

2det Afsnit.

Kvinders Lønningsforhold i forskjellige Fag i Norge	135
--	------------

(Indledende Bemærkninger 135. Kaabefabrikarbeiderskers Daglønninger i forskjellige norske Byer 1900 135. Linsømfabrik i Søndre Bergenhus 135. Gardinfabrik i Bergen 136. Paraplyfabrik i Bergen 137. Hattefabriker 137. Knappefabriker 137. Skofabriker 137. Textilindustrien 139. Strikkersker i Kristiania 140. Strygersker og Vaskeriarbeidersker i Kristiania og andre Byer 142. Bogtrykkeri-
arbeidersker 145. Bogbindersker 149. Tobaksfabriker 150. Fyrstikfabriker 151. Avisbud i Kristiania 152. Tjenestepiger i Kristiania 152. Arbeidslønninger for Tjenestepiger, Dagarbeidersker og Spinderiarbeidersker fra 1850 154.)

Anhang.

Arbeidende Kvinder og Prostitution	155
---	------------

Table des matières.

Première partie. Couturières.

	Page.
Chap. 1. Introduction	1
(But et moyens employés dans les recherches 1, renseignements historiques sur le travail des femmes, particulièrement dans la branche couturière 4).	
Chap. 2. Étendue et caractère représentatif de l'investigation	9
Chap. 3. Lieux de naissance, professions des parents; profession antérieure, apprentissage	13
Chap. 4. Revenus des couturières.....	17
<i>Ouvrières dans les fabriques et ateliers</i> 18	
(Salaires par semaine dans les différentes spécialités 18. Renseignements supplémentaires sur ces spécialités: vêtements pour dames 19, vêtements pour hommes 20, manteaux 23, linge de corps 23, vêtements pour enfants 26, chapeaux 27, fourrure 27, piqueuses de chaussures 28, gantières 28, effets militaires 29, chapeaux pour dames 29, linge 29, parapluies et ombrelles 29, literie 30. Observations sur les différences entre ces spécialités 30. Tableau sur les salaires pour les débutantes, la généralité, les supérieures et les très habiles 32. Salaire moyen 32. Premières ouvrières 32. Salaires suivant l'âge 33 et suivant les années de service dans l'industrie 36. Revenu par an 39, suivant l'âge et le temps de service 40).	
<i>Couturières travaillant dans des familles</i> 40	
(Salaires par semaine 42, suivant l'âge et le temps de service 43. Revenu par an 44, suivant l'âge 44).	
<i>Couturières travaillant à leur domicile</i> 44	
(Salaires par semaine dans les différentes spécialités 45. Renseignements supplémentaires sur ces spécialités: vêtements pour dames 46, vêtements pour hommes 47, linge de corps 51, manteaux 54, vêtements pour enfants 54, gantières 54, effets militaires 54, brodeuses 56, cravates 56. Salaires suivant l'âge et le temps de service 59. Revenu par an 61, suivant l'âge et le temps de service 62).	
<i>Age et temps de service</i> 65	
(Revenu par an suivant l'âge 65, suivant l'âge et le temps de service 67).	

	Page.
Chap. 5. Couturières mariées et veuves	71
(Observations sur le travail des femmes mariées 72. Revenus par an des femmes mariées 74, leurs salaires par semaine et heures de travail 75. Revenus par an des veuves 77, leurs salaires par semaine et heures de travail 78. Comparaison entre ces résultats et les revenus de femmes qui doivent subvenir aux besoins de leurs enfants et qui profitent de l'alimentation gratuite donnée aux enfants à l'école 79).	
Chap. 6. Etat de santé, etc.	81
(Nombre de couturières et leur état de santé (satisfaisant, non satisfaisant, mauvais) 81; comparaison avec les données provenant de Stockholm et Copenhague 82, sur les blanchissenses à Kristiania 83. Etat de santé suivant l'âge et lieu de travail 84. Capacité de travail 85. Diverses maladies 86. Mortalité des couturières causée par la tuberculose 88. Etat hygiénique dans les ateliers 89. Gymnastique 90. Etat de santé et salaires 90).	
Chap. 7. Résumé	95
(Revenus des couturières en général dans les différentes spécialités 95. Moyenne des salaires 96. Remarques sur les petits et les grands revenus 96, 98. Revenus des couturières dans la force de l'âge 100. Travaux extraordinaires 102. Revenus accessoires 102).	
Chap. 8. Heures de travail. Chômage	103
(Heures de travail par jour dans les ateliers 102, dans des familles 105 et à leur domicile 105. Travaux extraordinaires 106. Travail de nuit 107. Travail de dimanche 107. Les saisons et le chômage 107. Travail dans les différents mois 108. Groupement d'après le nombre de jours de travail 109. Jours de travail en moyenne pour les différentes spécialités 110).	
Chap. 9. Dépenses et budget des couturières.....	112
(Manière de vivre des couturières 112. Loyer 113. Nourriture 115. Leur budget: Dépenses pour loyer 117, nourriture 118, habillement 118, chauffage 119. Les dépenses suivant le revenu 119. Livrets d'épargne possédés par les couturières 122, dettes des couturières 122, plaintes des couturières 121 et 123).	
Chap. 10. Changement des revenus pendant les 20 à 30 dernières années.....	124
(Comparaison entre les résultats de l'enquête de la commission ouvrière pour 1894 124 et entre ceux de l'enquête de la commission sanitaire de Kristiania en 1897—1898 126. Données pour 1860 jusqu'à nos jours 127. Données spéciales pour 1880 127).	
Chap. 11. Comparaison avec d'autres pays	129
(Copenhague 129, Stockholm 132, Berlin 133).	

Seconde partie.

Salaires des ouvrières dans différentes industries..... 135

(Observations préliminaires 135. Salaires par jour pour les confectionneuses de manteaux dans les villes en 1900 135. Fabrique de linge dans la préfecture de Bergenhus du Sud 135. Fabrique de rideaux à Bergen 136. Fabrique de parapluies à Bergen 137. Fabrication de chapeaux 137. Fabrication de boutons 137. Fabrication de chaussures 137. Industrie textile 139. Tricotage 140. Blanchisseuses 142. Ouvrières dans l'imprimerie 145, dans la reliure 149. Fabrication du tabac 150, des allumettes 151. Distributeuses de journaux 152. Domestiques 152. Mouvement des salaires depuis 1850 154).

Appendice.

Observations sur la prostitution parmi les femmes ouvrières 155

Iste Afsnit.

Syersker.

Couturières.

Kapitel 1.

Indledning.

Introduction.

I 1895 henvendte Norsk Kvindesagsforening sig til Stortinget angaaende Indsamling af Opgaver til Belysning af kvindelige Arbeideres Lønninger, Arbeidstid, Helbred osv. Stortinget stillede sig særdeles imødekommende ligeoverfor denne Anmodning og vedtog en Henstilling til Regjeringen om at foranledige indsamlet saadanne Opgaver, og i Henhold hertil blev Bureauet bemyndiget til at træffe de nødvendige Foranstaltninger.

Allerede forinden Bureauet paabegyndte dette Arbeide, var der af den parlamentariske Arbeiderkommission indhentet Oplysninger angaaende forskellige økonomiske og sociale Forhold, og da dette Materiale tillige omfattede kvindelige Arbeidere, istandbragte Bureauet en Afskrift, forsaavidt angaar Syersker og lignende Arbeidersker i Kristiania. Ialt omfatter disse Opgaver, der gjælder Aaret 1894, 821 kvindelige Arbeidere.

Imidlertid ansaa Bureauet det for ønskeligt at supplere dette Materiale ved direkte Henvendelse til Arbeidersker, tildels for derved at belyse Sider af Syerskernes Livsvilkaar, der ikke var medtagne i Kommissionens Undersøgelse. I Marts 1896 udsendte man Schemaer til saa mange Syersker, som man kunde erholde Adressen paa, hovedsagelig ved Benyttelse af den kommunale Folketællings Lister. Ved Udfyldningen af Schemaerne var to af Bureauets kvindelige Funktionærer behjælpelige, dels i Syerskernes Hjem, dels ved deres personlige Fremmøde paa Bureauet. Imidlertid lykkedes det ikke at tilveiebringe et saa stort Antal Besvarelser, som man havde haabet. Ialt erholdtes Opgaver for 317 Kvinder.

Bearbejdelsen af denne dobbelte Række Opgaver paabegyndtes, men blev i

nogen Tid afbrudt, da den Funktionær, hvem Bearbejdelsen var overdraget, forlod Bureauet.

Det Materiale, som herigjennem var tilveiebragt, er i mange Henseender værdifuldt. For imidlertid at føre Opgaverne à jour, hovedsagelig af Hensyn til de i Mellemtiden stedfundne Forandringer i Lønningsvilkaarene, har man Høsten 1904 og Sommeren 1905 indsamlet nyt Materiale. Da det imidlertid havde vist sig ved den tidligere Undersøgelse, at skriftlige Henvendelser er mindre hensigtsmæssige for Øiemedet, valgte man en anden Fremgangsmaade, nemlig direkte personlig Henvendelse i Syerskernes Hjem eller paa deres Arbejdssted. Hertil benyttede man Fru Augusta Thannum, som selv i mange Aar har arbejdet i Syfaget, deltaget i Syerskernes Fagforeningsbevægelse og er fuldt fortrolig med Syerskers Kaar. Da det hverken er praktisk muligt eller nødvendigt at erholde Opgaver fra samtlige Syersker i Byen, maatte der træffes et Udvalg, som sikrede et alsidigt og paalideligt Billede af de her omhandlede Arbejderskers Kaar, og der blev anvendt al mulig Flid for, at alle Strøg af Byen og alle de enkelte Grupper inden Syfaget skulde blive repræsenterede i det rette Forhold. Ialt indsamledes 525 Schemaer, og det er dette Materiale, som danner Hovedgrundlaget for nærværende Undersøgelse, idet dog de ældre Opgaver delvis er benyttede, dels for Paavisning af de indtraadte Forandringer, dels for Sammenligning af Resultaterne i det Hele.

Foruden disse Opgaver, der er indhentede direkte fra Syersker, har man dels til Kontrol og dels til Supplering indhentet en Række Oplysninger fra Arbeidsgivere, som selv holder Systue eller bortsætter Arbejde til Udførelse i Syerskernes Hjem. Disse Undersøgelser er foretagne i Løbet af Februar og Marts Maaned 1906, delvis senere. Forsaavidt angaar Forretninger, der selv holder Systuer, har man erholdt Adgang til at gjøre sig bekendt med de udbetalte Lønninger efter Lønningsbøgerne, ligesom man paa denne Maade ogsaa har kunnet samle andre Oplysninger angaaende Syerskers Kaar. Man har under dette Arbejde mødt velvillig Forstaaelse hos Arbeidsgiverne, og man benytter Anledningen til at udtale Bureauets Tak til disse.

Derhos har man i den Udstrækning, hvortil dertil har været Anledning, benyttet Rigsforsikringsanstaltens Opgaver over Arbejdsfortjenesten. Disse omfatter imidlertid kun et ringe Antal Systuer, nemlig saadanne, som bruger elektrisk Drivkraft, og af saadanne findes ialt 12 i Kristiania.

Arbejderkommissionens Schemaer indeholder væsentlig Opgaver over Indtægt og Invaliditet, medens Bureauets Undersøgelse af 1896 gik langt videre og belyser en Række Forhold af social Interesse (Uddannelse, Helbred og Arbejdsdygtighed, Arbejdsledighed, Arbejdsdagens Længde, Overarbejde og Søndagsarbejde, Boligforhold m. m.). Den i 1904 og 1905 anstillede Undersøgelse er væsentlig i Overensstemmelse med den tidligere af 1896, dog blev Schemaet noget forenklet.

En Undersøgelse af Syerskers Kaar frembyder større Vanskelighed end maaske nogen anden Gruppe af Arbejdere. For det første maa man være opmærksom paa, at Syerskerne paa ingen Maade danner en i økonomisk Henseende

ensartet Klasse. Tvertimod vil det i det følgende blive paavist, hvor store Forskjelligheder der findes. Der er Syersker, som har god Fortjeneste, og andre lever under de kummerligste Kaar. Der er Forskjel mellem Nybegyndere og de, der har arbeidet i Faget i en Aarrække, der er Forskjel i Fortjeneste efter Dygtighed, efter Alder, efter Fag, efter Helbred. Der er Forskjel i Fortjeneste, eftersom Syersken arbejder paa Værksted eller Systue, gaar ude i private Hjem, sidder hjemme og udfører modtagne Bestillinger enten alene eller med Hjælp af en eller flere Syersker. Alle disse Ting maa nærmere belyses, og dertil kræves et omfattende Materiale, om Slutningerne skal blive paalidelige. Netop af denne Grund er det ogsaa af megen Betydning, at her foreligger Undersøgelser fra tre forskjellige Tidsrum, 1894, 1896 og 1904/05, idet her foreligger et Middel til gjensidig Kontrol af Resultaterne.

Men dernæst møder en Vanskelighed af praktisk Natur. For de fleste Arbeidere vil man med forholdsvis Lethed kunne erholde Opgaver gennem Arbeids-giverne, hvis Lønningsbøger er den fuldstændigste og paalideligste Kilde for Oplysning om Indtægt. I Syfaget gives der vistnok ogsaa større Etablissementer, hvorfra Opgaver kunde erholdes. Men disse Opgaver vilde ikke være typiske, og Opgaven vilde derved paa ingen Maade være løst. Syfaget er i alleregentligste Forstand en Smaabedrift. Det gjælder derfor ikke alene at faa de store Værksteders Arbeidere med, men tillige de Hundreder af Kvinder, der sidder hjemme rundt omkring i Byen, tildels med Hjælp af en eller flere Syersker, eller som gaar ud til private Familier. Dette maa nødvendigvis gjøre Indsamlingen af Opgaver baade vanskelig og brydsom. Syerskerne træffes ikke samlet, men de maa eftersøges en for en fra Hus til Hus. Det er heller ingen let Sag at finde dem. Nogen Veiledning havde man vistnok i den kommunale Folketællings Lister, men da mange Syersker hyppig skifter Bolig, staar man uden Hjælp. Adressekalenderen giver ogsaa nogen Anvisning, men for Flertallet af Syersker er ingen Livsstilling tilføiet. Det var derfor nødvendigt paa egen Haand at udfinde deres Adresse ved Besøg fra Hus til Hus. Naar man saa havde fundet Adressen, saa viste det sig meget ofte vanskeligt at træffe vedkommende hjemme. Særlig gjaldt dette alle de, der arbejder paa Værksteder eller Systuer, saavel som de, der syr ude i Familier. De kommer først hjem sent paa Kvelden, og hyppig maatte Besøget gjentages flere Gange, før Schemaet kunde erholdes udfyldt. I disse Tilfælde blev det ogsaa nødvendigt at lægge Schema efter til Udfyldning, hvilket af flere Grunde ikke kan ansees saa heldigt som at faa det udfyldt paa Stedet. Thi i saa Fald kan de fornødne Forklaringer straks gives, og det er i det Hele lettere at faa en tilfredsstillende Besvarelse. I mange Tilfælde har man været nødt til at tage Schemaerne, som de var, idet et nyt Besøg vilde tage for megen Tid.

For mange Syerskers Vedkommende har det ogsaa vist sig forbundet med Vanskeligheder at faa Spørgsmaalene besvaret. For mange af dem stiller en saadan social Undersøgelse sig som noget fremmed. Der gjøres Indvendinger og Bemærkninger, og det Hele maa forklares for dem, før de stiller sig imødekommende. Paa flere af de større Systuer, hvortil Henvendelse skede om at faa uddele Schemaer, blev man mødt med Afslag. Paa andre erholdt man af Eieren

Adgang til Arbeidslokalet, medens derimod Bestyrerne af de enkelte Afdelinger kunde stille sig uvillige og derved besværliggjøre Indsamlingen af Oplysninger. I det Store og Hele maa det dog siges, at Oplysningerne er afgivne med megen Velvilje og Forekommenhed.

Imidlertid er det selv for de, der er villige til at meddele Oplysninger, ofte vanskeligt, trods den bedste Villie, at gjøre dette fuldt tilfredsstillende. Dette gjælder navnlig Fortjenesten. Er Indtægten nogenlunde fast og Arbeidsledigheden jevn, stiller Sagen sig forholdsvis let. Men det er yderst faa Syersker, der fører Regnskab og gjør Optegnelser. Har da Arbeidet været ustadigt, saa ved de ikke selv saa nøie, hvormange Dage der gik tabt i Løbet af det sidste Aar. De maa tænke sig om og regne efter, før de kan svare. For mange er Fortjenesten høist ujevn, og de ved ikke selv, hvormeget Aarets Fortjeneste andrager til. Særlig gjælder dette naturligvis Hjemmesyerskerne, som i Sæsonen kan have fuldt op at bestille for saa til andre Tider at gaa halvt eller helt arbejdsledige.

Af de nævnte Grunde har Gjennemførelsen af den stillede Opgave lagt Beslag paa adskilligt Arbejde og krævet baade Interesse, Energi og Taalmodighed hos dem, som har taget Del deri.

Ved Siden af de Opgaver, som er indsamlede angaaende Syerskers Kaar i Kristiania og som danner Hovedstoffet for nærværende Arbejde, har man tillige fra forskjellige Kilder søgt at samle endel Oplysninger angaaende Lønningsforhold for Kvinder i andre Erhverv, dels i Kristiania, dels i andre Dele af Landet, og disse er meddelte i et særskilt Afsnit.

Den vigtigste Begivenhed i Skrædder- og Syfaget i det 19de Aarhundrede var Indførelsen af Symaskiner. Det var i 1850, at Singer opfandt den Maskine, som endnu den Dag idag i stor Udstrækning benyttes, og her i Norge kom Maskinen i Brug i Slutningen af 50-Aarene. I Amtmændenes Femaarsberetninger meddeles for Bergen (Beretning afgivet i 1857), at der haves en i Udlandet forfærdiget Maskine, med hvilken der skal kunne syes med en Hurtighed, hvortil ellers 14 à 16 Mand behøvedes, og i Beretningen for 1856—60 oplyses, at flere af Laugets Mestre har anskaffet sig Symaskiner, som vinder større og større Anerkjendelse. Ogsaa i Kristiania oplyses Symaskinerne i Indredepartementets Foredrag i 1858 i Anledning af Femaarsberetningerne for 1851—1855 at være benyttede. Det tog dog nogen Tid, før Benyttelsen af Maskiner blev mere almindelig. For Kristiania heder det saaledes i Beretningen for 1866—1870, at Maskinerne i dette Tidsrum har faaet stor Udbredelse, og Symaskinerne (saavel som Strikkemaskiner) anskaffes nu ogsaa til private Huse.

Uden Tvivl har Brugen af Maskinerne havt sin væsentlige Andel i den Udvikling, som Skrædderhaandværket har havt, og som særlig viser sig i Antallet af de Personer, som er beskjæftigede i Skrædderfaget. Antallet af disse udgjorde i det hele Rige:

	Mestre.	Svende og Dreng.	Tilsammen.
1850	557	694	1 251
1865	589	893	1 482
1875	4 205	1 913 (28)	6 118
1900	5 564 (2 015)	4 236 (1 369)	9 800

Antallet af Kvinder, der indgaar under Totalsummerne, er tilføiede i Parenthes.

Disse Tal viser tydelig, særlig fra Slutningen af 60- og Begyndelsen af 70-Aarene, hvorledes Haandværket har afløst Husfliden, og i hvilken betydelig Udstrækning man er gaaet over fra selv at tilvirke Mandsklæder i Hjemmet til at faa dem syede hos Skræddere.

Af ikke ringere Betydning har Symaskinerne været for de andre Syfag (Kjoler, BARNEDRAGTER osv.), som man almindelig pleier at henhøre under Smaa-industrien. Ogsaa her er Overgangen fra Husflid lettet gennem Symaskinens Indførelse, hvorved Tiden for Udførelsen blev betydelig forkortet og Udgifterne følgelig mindre. Hertil har endvidere bidraget de stigende Krav til Dragternes Udseende, som stilles ogsaa udover Landsbyggerne, og som leder til Anvendelse af udlærte Syersker. Resultatet af denne Udvikling har været, at der er blevet aabnet Beskæftigelse for et stigende Antal Kvinder i Syfaget. Ved Folketællingen i 1875 opføres 10 447 Sypiger og 2 322 Syersker og Sømmersker, tilsammen 12 769 Kvinder. Af disse var 6 897 boende paa Landet, 1 756 i Kristiania og 4 116 i andre Byer. Hvorledes Forholdet har stillet sig efter de foregaaende Tællinger, kan ikke sees, men at Antallet af Syersker netop i Tiaaret 1865—1875 har været i stærkt Stigende, fremgaar allerede deraf, at Folketællingen af 1865 opfører 5 167 Kvinder ved Beklædningsindustri overhovedet (omfattende ogsaa flere Fag end Søm, f. Eks. Vask).

Ved Folketællingen i 1900 var Antallet af Kvinder, beskæftiget ved smaa-industriel Søm, 26 021, hvoraf 14 120 i Landdistrikterne, 3 958 i Kristiania og 7 943 i andre Byer. Der har altsaa fundet Sted en Fordobling i Løbet af disse 25 Aar.

En meget betydelig Del af Sømarbeide udføres dog fremdeles i Hjemmene af Husets Kvinder, og Symaskinens Udbredelse har ogsaa paa en Vis lettet og støttet denne Husflid.

Om Husflidens Stilling for Tiden bringer J. A. Lippstads Brochure om «Husflidens Gjenreisning i Landdistrikterne» (1903) særdeles interessante Oplysninger. I denne Bog vil man finde Meddelelser fra 534 af Landets Herreder, indhentede gennem Ordførerne, og Besvarelserne er, forsaavidt Søm angaar, sammenstillete i følgende Tabel¹⁾:

¹⁾ Svarene er rubricerede saaledes, at under «næsten alle» er henført Angivelser paa 60—95 Pct. af alle Hjem, under «almindelig» 40—66 Pct., under «tildels» 30 Pct., under «noget» 10—25 Pct., «meget sjelden» 1--10 Pct.

	Er der Symaskiner i hvert Hjem?	Udføres almindeligvis Søm af alt Undertøi af Husets Folk?	Syr Kvinderne sine Kjoler selv?
I alle Hjem.....	41	10	1
I næsten alle Hjem	408	235	26
Almindelig.....	57	245	72
Tildels	10	10	38
Noget	14	22	113
Meget sjelden.....	1	5	105
I intet Hjem.....	3	7	179
Ialt Herreder	534	534	534

Den første Talrække viser, hvor overordentlig udbredt Symaskinerne er i de tusen Hjem. Det er kun et Faatal Herreder, hvor Brugen deraf ikke er almindelig. Med Hensyn til Sømmen vil man bemærke den store Forskjel for Undertøi og for Kjoler. Medens det for Undertøi fremdeles er det almindelige, at Husets Kvinder selv besørger denne Søm, er Forholdet et ganske andet for Kjolesøm. I de fleste Herreder bliver Kjolesøm kun i ringe Udstrækning udført i Hjemmene af Husets Folk. I Regelen er det saa, at jo mere afsides liggende Bygden er, desto flere er der, som syr sine Kjoler selv. Flere Ordførere gjør opmærksom paa, at de vexlende Moder nu gjør Kjolesømmen for vanskelig for Husets Folk. De forbedrede Kommunikationer spiller en vigtig Rolle for Modernes Udbredelse.

Karakteristisk nok er det netop paa den Tid, da Maskinerne indføres, at den kvindelige Arbeidskraft træder mere i Forgrunden.

I Kristiania stiftedes i 1861 «Selskabet til Fremme af kvindelig Haandværksdrift». De Haandværk, hvorpaa Foreningen især rettede sin Opmærksomhed, var Guldsmed-, Bogtrykker-, Paraplymager-, Hanskemager-, Bogbinder-, Skomager- og Skrædderhaandværket. Ved fra Udlandet at indkalde og ved Hjælp af Selskabets Midler at etablere en duelig norskfødt Hanskemager og til Gjengjæld paalægge ham den Pligt at oplære endel Kvinder i Faget, lykkedes det at faa Hanskesøm og tildels Garvning og Tilberedning af de dertil fornødne Skind temmelig udbredt blandt den kvindelige Befolkning i Kristiania og andre Byer. Adskillige Kvinder blev oplært i Paraplymagerhaandværket. Derimod lykkedes det foreløbig ikke¹⁾ at faa oplært flere end nogle faa Kvinder i de øvrige Fag.

Fabrikmæssig Tilvirkning af Beklædningsgjenstande begynder i beskeden Maalestok i 60 Aarene. Der fandtes saaledes ved Udgangen af 1865 i Kristiania 4 Skjortefabriker med tilsammen 125 Arbeidersker. Desuden nævnes 1 Hattefabrik i Kristiania (11 Arbeidere) og 1 Huefabrik i

¹⁾ Femaarsberetningen for Kristiania 1866—70.

Nordre Gudbrandsdalen (2 Arbeidere) samt flere Hanskefabriker, Kaabefabriker osv., uden at dog Opgaverne herover er fuldstændige. Egentlig fabrikmæssig kan denne Virksomhed ikke kaldes. I Beretningen for Kristiania for Femaaret 1866—1870 udtales ogsaa, at Syningen i denne Periode tildels har antaget en mere koncentreret Skikkelse end tidligere, idet Handelsmænd har oprettet en hel Del saakaldte Fabriker for Forfærdigelse af Kaaber, Herre- og Dameundertøi og lign., hvilke dog ikke har andet fælles med Fabriker i Almindelighed end Produktionens Omfang og Benyttelsen af Sy- og Strikkesmaskiner. I Fabrikstatistiken for 1870 findes da heller ikke optaget andre end 2 Regnklæde- og 2 Hatte- og Huefabriker. I Fabrikstatistiken for 1879 findes optaget 7 Linsømfabriker (106 Arbeidere), 6 Kaabefabriker (292 Arbeidere), 5 Regnklædefabriker (47 Arbeidere), 2 Hanskefabriker (16 Arbeidere), 1 Hattefabrik (18 Arbeidere).

Nogen egentlig fabrikmæssig Virksomhed opstod først fra den Tid, da mekanisk Kraft begyndte at anvendes for at erstatte Muskelarbeidet. Mange Forsøg er blevet anstillede med Damp-, Vand- og anden Kraft, men Spørgsmaalet kan først siges at være løst ved Anvendelsen af elektrisk Kraft. Elektriske Motorer produceres nu i stor Udstrækning, og de er anvendelige saavel for almindelige Husmaskiner som for større Symaskiner for Fabriker.

Denne mere fabrikmæssige Virksomhed har foreløbig særlig fundet Indgang i Herreskrædderfaget samt for enkelte Arter Linsøm. Af Kaabefabriker er der efter Toldforhøielsen i 1897 oprettet flere større, men denne Tilvirkning foregaar ikke egentlig fabrikmæssig, idet en meget stor Del af Arbeidet udføres med Haand og mekanisk Drivkraft ikke benyttes; derimod sysselsættes der i disse Forretninger et betydeligt Antal Arbeidersker.

Ved Lov af 12 Juni 1906 er der aabnet Adgang til at fritage for Forsikringspligt ifølge Ulykkesforsikringsloven saadanne Virksomheder, hvor der som Drivkraft alene anvendes elektriske Motorer paa høist $\frac{1}{2}$ Hestekraft, og denne Bestemmelse antages at ville lette Benyttelsen af saadan Drivkraft i Systuer.

Ved Siden af den tiltagende hjemlige Produktion har ogsaa Indførselen af Klæder fra Udlandet været opadgaaende. I 1870 indførtes af Klæder 9 200 kg., i 1879 var Importen steget til 41 390 kg. (Værdi 660 000 Kroner) og i 1904 til 175 344 kg. til en Værdi af 2 189 700 Kroner¹⁾.

Af Uldvarer blev ifølge Toldkommissionen af 1879 især indført Kaaber, Dolmans, Talmaer og Filtskjorter, dernæst endel Hatte og Huer samt en mindre Del Dameveste, af Bomulds- og Linvarer Skjorter, Snipper, Dameveste, Damekraver, Ærmer, Manschetter og broderede Strimler. Stivetøitilvirkningen oplyses allerede at være paabegyndt maskinmæssig, ligesom Fabrikationen af Slips havde naaet et vist Omfang, men denne Artikel udgjorde dog fremdeles Hovedmassen af de indførte færdige Silkevarer. Derimod berørtes dengang ikke Skrædder- næringen af Importen, da syede Herreklæder saagodtsom ikke indførtes. Damekaaber udgjorde derimod Importens Hovedbestanddel. Anderledes er Forholdet nu, da Herreklæder er blevet en betydelig Importartikel.

¹⁾ I 1905 indførtes 139 034 Kg. til en Værdi af 1 717 300 Kroner.

Tolden for Klæder udgjorde fra 1865 10 Procent i Tillæg til Tolden paa Hovedstoffet, men har siden, særlig i 1892, 1897 og 1905, været Gjenstand for Forhøielser, uden at dog nogen Nedgang i Importen har kunnet spores. Det er imidlertid ikke usandsynligt, at den sidste Forhøielse af Tolden vil lede til en formindsket Import af forskellige Artikler. Fra flere Hold er det saaledes blevet meddelt, at Produktionen er blevet udvidet eller at vedkommende nu selv lader Varen tilvirke indenlands, medens de før købte fra Udlandet.

Af endnu større Betydning er det imidlertid, hvad der fra flere Hold er blevet udtalt, at den indenlandske Industri i Konkurrencedygtighed har gjort betydelige Fremskridt i de senere Aar. Syerskerne har faaet større Øvelse og leverer nu et Arbeide, f. Eks. Kaabesøm, der tilfredsstiller alle Fordringer. Det udtales, at der har fundet en paatagelig Forbedring Sted, saa man nu i langt større Udstrækning kan dække sit Behov herhjemme, og uden Tvivl vil Markedet i flere Retninger kunne udvides paa Bekostning af Importen, hvorved der vil blive Sysselsættelse for flere Arbeidersker.

De Opgaver, som fremlægges i nærværende Værk, viser paa det tydeligste Forskjellen mellem Betalingen for Mænds og Kvinders Arbeide. I de fleste Fag vil den øverste Grænse for Kvinders ugentlige Fortjeneste i Kristiania være 12 Kroner, om der end herfra gjælder Undtagelser. Dette Lønningsniveau kan i det høieste siges at repræsentere Halvdelen af mandlige Arbeideres Fortjeneste. Imidlertid er der her flere Omstændigheder at tage i Betragtning. Det gaar ikke an at sige, at Kvinder for samme Arbeide kun faar Halvdelen af, hvad der betales Mænd. Sagen er den, at Kvinder gennemgaaende udfører det enkle og lette Arbeide, som kræver ringere Forudsætninger — saavel med Hensyn til Legemsstyrke som til Intelligens — end Mændenes Arbeide. Der har i de fleste Fag, hvor kvindelig Arbeidskraft nu benyttes, udviklet sig en Arbeidsdeling, hvorved Kvinderne har faaet sig tildelt de mere underordnede Gjøremaal. For en Del vil vel disse Grænser ogsaa i Fremtiden blive opretholdte, fordi Kvinderne ikke er i Besiddelse af den samme Styrke som Mænd. Men hvor ikke dette Hensyn træder hindrende i Veien, vil Kvinderne lidt efter lidt rykke op til det bedre-lønnede og mere ansvarsfulde Arbeide. Et Exempel herpaa har man for Sætterskers Vedkommende, og der er derfor heller ikke her den Forskjel i Fortjeneste som ellers. Som det i en anden Forbindelse vil blive oplyst, ser det ud til, at der i dette Fag vil blive krævet lige Betaling for Mænd og Kvinder, og forsaavidt kan man heri se en Foregang, der lidt efter lidt vil finde Efterligning ogsaa i andre Fag.

Sammenhængende med Ovenstaaende er Mangelen paa Uddannelse for de kvindelige Arbeidere. For Skrædderfaget heder det vistnok, at Kvinder ikke har samme Anlæg for Arbeidet som Mænd. Hvormeget sandt der kan være i dette, er det ikke godt at dømme om. Men undersøger man Forholdene nærmere, saa

vil man finde, at Kvinderne sættes til at sy de lettere Plag, medens de paa de vanskeligere Plag kun udfører det underordnede Arbeide. De er ikke systematisk blevet oplærte i sit Fag, saaledes som Tilfældet er med Mændene, og derfor kan det heller ikke forlanges, at de skal kunne præstere det samme Arbeide som Mænd. Fra Mesterhold er Ønskeligheden af en fyldigere Uddannelse for Kvinder netop i dette Fag bleven betonet.

I Tilknytning hertil kan det nævnes, at Fagorganisationen, der spiller en saa stor Rolle for Forbedring af Arbeidernes Kaar, netop blandt de kvindelige Arbeidere er overordentlig svag. For de Fag, som særlig behandles i nærværende Værk, anføres, at «Syerskernes Forening», som stiftedes i 1891, havde et Memlemstal af blot 30 Kvinder ved Udgangen af 1905. Desuden er der en særskilt «Hanskesyerskernes Forening» (stiftet i 1900) med 37 Medlemmer. Tildels lægger de særskilte Forhold, som er karakteristiske for Smaaindustrien — det nære Forhold og den ringe Forskjel i Kaar mellem Arbeidsgiver og Arbeider —, Vanskeligheder iveien for en Organisation, men eftersom Forholdene udvikles, vil ogsaa her Betingelserne for Sammenslutning opstaa.

Kapitel 2.

Undersøgelsens Omfang og repræsentative Karakter.

Étendue de l'investigation et caractère représentatif des matériaux.

Antallet af Kvinder, beskæftigede ved Søm og lignende Arbeide, var ved Folketællingen i 1900:

	Kristiania.	Hele Riget.
Skræddere (selvstændige Næringsdrivende)	11	2 015
Selvstændigt Arbeidende ved Søm (Smaaindustri)	2 435	20 566
Fabrikarbeidersker: Sko-, Naatle- og Tøffelfabriker	45	249
— Hatte, Hue-, Regnklæde- og Sydvestfabriker	135	222
— Sy- og Kaabefabriker	305	494
Haandværksarbeidersker: Hos Skræddere	262	1 369
— « Bundt- og Hattemagere	148	216
— « Hanskemagere	178	203
— « Skomagere	176	436
Arbeidersker ved Smaaindustri: Søm	1 523	5 455
— « — Modepynt	33	210
	5 251	31 435

Antallet af Kvinder, der tjener sit Brød ved Søm og lign. Arbeide for egen Regning saavel som for andres, skulde saaledes udgjøre i det hele Rige 31½ Tusen, hvoraf i Bygderne ca. 17 000 og i Byerne ca. 14 500. Det bør forøvrigt tilføies, at Afgrænsningen mellem de Syersker, der arbeider for egen Regning, og de egentlige Syarbeidersker er forbundet med særlige Vanskeligheder, idet Livsstillingen for manges Vedkommende alene betegnes ved Udtrykket «Syerske».

I 1890 udgjorde det tilsvarende Antal for Riget ca. 22 000, hvoraf i Kristiania ca. 3 050 og i Bygderne ca. 12 800.

Det er altsaa en meget talrig Gruppe af den kvindelige erhvervende Befolkning, som der her er Tale om. Ialt var der i 1900 ved industriel Virksomhed beskæftiget 65 468 Kvinder over 15 Aar, hvoraf 33 170 i Bygderne og 13 635 i Kristiania. Heraf er omtrent Halvdelen beskæftiget ved Søm og lignende Arbeide, idet Procenten udgjør for det hele Rige 48. I Landdistrikterne er forholdsvis de fleste beskæftigede med saadant Arbeide, nemlig 51 Pct., medens Procenten er lidt lavere i Byerne udenfor Kristiania (50 Pct.) og i Kristiania lavest (39 Pct.).

Nærværende Undersøgelse omfatter 525 Syersker eller nøiagtig 10 Procent af det samlede Antal Syersker i Kristiania. Til Sammenligning kan nævnes, at den af Sveistrup for «Dansk Kvindesamfund» anstillede Undersøgelse omfattede ca. 8 Procent af de Københavnske Syersker.

Tager man i Betragtning, at der i ovenstaaende Tabel vistnok er medregnet enkelte, der ikke egentlig kan betragtes som Syersker, vil det blive noget mere end 10 Procent, som omfattes af nærværende Undersøgelse.

Kan nu de Resultater, som udledes af dette Udvalg, antages at give et korrekt og fuldstændigt Billede af Forholdene i sin Almindelighed inden denne talrige Gruppe af kvindelige Arbeidere?

Det er allerede tidligere nævnt, at man har bestræbt sig for at faa med Syersker fra de forskellige Bydele og saavidt muligt i ligeligt Forhold, saaledes at de fattigere Strøg kom med i samme Udstrækning som de øvrige Dele af Byen. Der er anvendt al mulig Omhu for, at Undersøgelsen skulde give et saa alsidigt Billede af Forholdene, som de arter sig i sin Helhed, og for at forhindre, at nogen enkelt Gruppe eller nogen enkelt Bydel skulde komme til at øve uforholdsmæssig Indflydelse paa Totalbilledet.

Allerede heri ligger en Garanti for, at Undersøgelsen maa antages at kunne benyttes til Belysning af Syerskers Kaar i Kristiania. En Prøve vil man ogsaa have, naar man sammenligner Opgaverne med Folketællingen og det viser sig, at de, forsaavidt angaar Alder og Civilstand, falder sammen med dennes Resultater. Sandsynligheden for, at Undersøgelsen giver et paalideligt Billede af Arbeidsforholdene, vil være meget stærk, saafremt den repræsenterer unge og gamle Syersker, gifte og ugifte Syersker i samme Forhold som Folketællingen.

For de talrigste Grupper, nemlig de selvstændig Arbeidende og Arbeidersker ved Søm (Smaaindustrien), tilsammen for Kristiania 3 958, foreligger specificeret Opgave over Fordeling efter Alder og Civilstand.

Nedenfor hidsættes en Opgave, hentet fra Folketællingen i 1900 (Separerede og Fraskilte anførte i Parenthes):

	Ugifte.	Gifte og Separerede.	Enker og Fraskilte.	Uopgivet.	Tilsammen.
15—20 Aar	361	1	-	-	362
20—25 «	921	17	7 (1)	-	945
25—30 «	699	41 (1)	20 (2)	-	760
30—35 «	439	54 (3)	29 (3)	2	524
35—40 «	292	40 (2)	50 (3)	-	382
40—45 «	205	46 (9)	61 (4)	2	314
45—50 «	114	27 (2)	75 (2)	-	216
50—55 «	95	12	73 (3)	-	180
55—65 «	108	10 (2)	58 (1)	2	178
65—75 «	42	6	31	1	80
75—85 «	3	-	-	-	3
Uopgiven Alder	12	-	2	-	14
Tilsammen	3 291	254 (19)	406 (19)	7	3 958

For de ved nærværende Undersøgelse indhentede Opgaver stiller Fordelingen sig paa følgende Maade:

	Ugifte.	Gifte.	Enker.	Tilsammen.
15—20 Aar	50	-	-	50
20—25 «	113	4	1	118
25—30 «	82	9	1	92
30—35 «	63	15	6	84
35—40 «	37	12	3	52
40—45 «	33	13	12	58
45—50 «	19	9	8	36
50—55 «	12	3	6	21
55—65 «	8	1	2	11
65—75 «	-	-	1	1
75—85 «	1	-	-	1
Uopgiven Alder.....	1	-	-	1
Tilsammen	419	66	40	525

I det Hele maa det siges, at Fordelingen falder noksaa godt sammen med Folketællingsopgaverne. Hvad først angaar Civilstanden, saa viser Folketællingen, at 83.3 Procent er Ugifte, 6.4 Procent Gifte og 10.3 Procent Enker. Af de ved nærværende Undersøgelse medtagne Kvinder er 79.8 Procent Ugifte, 12 $\frac{1}{2}$ Procent Gifte og 7.6 Procent Enker. Der er altsaa forholdsvis flere Gifte og færre Ugifte og Enker. At der er kommet med et noget større Antal gifte Kvinder lader sig forklare ved den Maade, hvorpaa Opgaverne gennem Besøg fra Hus til Hus er indsamlede. Det kan vel ogsaa antages, at Folketællingen har et for lavt Tal af gifte Syersker, idet man undlader at opføre Hustruens Bierhverv, der i mange Tilfælde vil stille sig som rent underordnet ved Siden af hendes Hovedgjøremaal som Husmoder. Tages der Hensyn hertil, vil Differencen for nogen Del udjævnes, men der bliver dog tilbage en Forskjel, som maa tillægges sin Betydning, da de gifte Kvinders Indtægt paa Grund af den begrænsede Tid, der kan anvendes til Søm, i Gjennemsnit er lavere end for de Ugifte og Enkerne.

Af endnu større Vigtighed er Aldersfordelingen, og en Sammenligning vil her bedst kunne gøres ved at beregne procentvis Antallet af Syersker i hver Gruppe.

	Efter Folketællingen. Procentvis.	Efter de indhentede Opgaver. Procentvis.
15—20 Aar	9.1	9.5
20—25 «	23.9	22.5
25—30 «	19.2	17.6
30—35 «	13.2	16.0
35—40 «	9.7	9.9
40—45 «	8.0	11.1
45—50 «	5.5	6.9
50—55 «	4.6	4.0
55—65 «	4.6	2.1
65—75 «	2.1	0.2
75—85 «	0.1	0.2
	100.0	100.0

Som det vil sees, falder de to Rækker noksaa nær sammen. Endnu mere iøinefaldende bliver dette, naar man benytter lidt rummeligere Grupper saaledes som nedenfor:

	Folketællingen.	Undersøgelsen.
Under 25 Aar	33.0	32.0
25—40 Aar	42.1	43.5
40—55 «	18.1	22.0
Over 55 Aar	6.8	2.5

Den eneste Afvigelse af nogen Betydning er for de ældre Grupper, idet Gruppen 40—55 er noget fyldigere og Gruppen over 55 Aar mindre talrig repræsenteret end efter Folketællingen. Den Indflydelse, som dette Moment kan antages at ville spille, vil nærmere blive berørt under den følgende Fremstilling. For de yngste Grupper og for Grupperne under 40 Aar stemmer Opgaverne næsten

fuldstændig. Det bør forøvrigt bemærkes, at Antallet af Syersker 50 Aar og derover blandt de Ugifte ikke viser synderlig stor Forskjel, idet Procenten efter Folketællingen udgjør 7.6 og efter vor Undersøgelse 5, medens den for Gifte og Enker er adskillig større. Foruden i den allerede berørte Omstændighed, at Folketællingens Opgaver neppe tør ansees som fuldt paalidelige i dette Stykke, idet gifte Syersker, og da særlig blandt de yngre, alene betegner sig som Husmødre uden at nævne sit Bierhverv, tør en Forklaring til Afvigelserne ogsaa søges deri, at vore Opgaver omfatter flere Fag end de, for hvilke Specifikation er meddelt efter Folketællingen, og navnlig er de i Haandværks- og Fabrikindustri beskæftigede Syersker ikke medregnede i den fra Folketællingen hentede Tabel over Aldersfordelingen. Og da her i overveiende Grad beskæftiges yngre Arbeidersker, vilde Procenten af ældre Syersker selvfølgelig blive mindre, hvis Opgaverne ved Siden af Smaaindustrien ogsaa omfattede disse Arbeidersker.

Kapitel 3.

Syerskernes Fødested og Forældrenes Livsstilling; tidligere Erhverv og Uddannelse.

Lieux de naissance, professions des parents, profession antérieure, apprentissage.

Af de 525 Syersker, som har udfyldt Schemaet, er de 131 fødte i Kristiania, 97 i Byer udenfor Kristiania, 246 i Landdistrikterne og 51 i Udlandet, hvoraf 48 i Sverige, 2 i Danmark og 1 i Skotland.

Procentvis stiller Forholdet sig, sammenlignet med de tidligere Undersøgelser i 90-Aarene:

	1904/1905.	1894.	1896.
	Pct.	Pct.	Pct.
Fødte i Kristiania	25	21	31
— - Landdistrikterne	47	50	46
— - andre Byer	18	21	16
— - Udlandet	10	8	7

Omkring Halvparten af Syerskerne viser sig saaledes at være indflyttede fra Landet, og Forholdet er temmelig ensartet ved alle tre Undersøgelser. Kun en Fjerdedel er fødte i Kristiania.

Et andet Spørgsmaal af Interesse er, fra hvilke Samfundslag Syfaget rekrutteres.

Den alt overveiende Del af de fra Landdistrikterne indflyttede er udgaaede fra Gaardbruger- og Arbeiderhjem, de i Byerne fødte er hovedsagelig fra Arbeiderhjem. I nedenstaaende Tabel er givet et Sammendrag af Forældrenes Livsstillinger for de Syersker, som har meddelt Opgaver herover.

Forældres Livsstilling.	Fødested.				Ialt.	Procent.
	Kristiania.	Land-distrikter.	Andre Byer.	Udlandet.		
Gaardbrugere	-	67	5	15	87	20.2
Næringsdrivende	16	10	25	3	54	12.6
Betjente	4	12	8	-	24	5.6
Bestillingsmænd	-	10	2	1	13	3.0
Arbeidere	81	106	41	24	252	58.6
Tilsammen	101	205	81	43	430	100.0

Den største Del af Syerskerne er Arbeiderdøtre, nemlig 58.6 Pct. Den største Kontingent falder paa Haandværksarbeidere (110), Sjomænd (22), Fabrikarbeidere (22), Arbeidere uden nærmere Betegnelse (36), Husmænd (16). Fra Gaardbrugerhjem stammer $\frac{1}{5}$ af samtlige Syersker og fra forskellige Slags Næringsdrivende $\frac{1}{8}$, deriblandt særlig Haandværksmestre (27), Handlende (8), Skippere (11), Vognmænd (5) og Fabrikanter (3). 5.6 Procent havde Privatbetjente (ved Gaardsbrug, Industri, Handel, Styrmand) som Forældre og 3 Pct. Bestillingsmænd (Lærere).

En stor Del af Syerskerne har, førend de begyndte i Syfaget, havt anden Beskæftigelse, enten som Tjenestepiger, Fabrikarbeidersker eller som Expeditricer og lign. Ialt er det 181, som tidligere har havt andet Arbeide, som de har forladt for at gaa over til Syfaget. De fleste af disse har været Tjenestepiger (137), dernæst Butikjomfruer, Kasserersker og lign. ved Forretning (21), Fabrikarbeidersker, hyppigst i Textilindustrien (10). 4 har været Strikkersker, 2 Strygersker, 2 ved Haandværk, 2 har været Expeditricer og siden havt egen Forretning, 1 har havt Pensionat, 1 har været Tjenestepige og Diakonisse og 1 Tobaksfabrikarbeiderske og siden Tjenestepige. De øvrige har derimod begyndt sit Arbeide i Syfaget.

Med Hensyn til *Uddannelse* siger det sig selv, at de allerfleste har Folkeskoleuddannelse, medens det kun er enkelte og navnlig saadanne, der har bedre stillede Forældre, som har nydt videregaaende Uddannelse. Spørgsmaal herom har imidlertid ikke været stillet i Schemaet, men ved de to Undersøgelser i Midten af 90-Aarene viste det sig, at 7—8 Pct. af Syerskerne, hvoraf ogsaa

fandtes flere med egen Systue, havde gaaet paa Middelskoler, private Pigeskoler og lign.

Med Hensyn til *den faglige Uddannelse*, bemærkes, at der i Schemaet er stillet Spørgsmaal, om Syersken har været i Sylære eller havt anden Faguddannelse, og at dette Spørgsmaal af de fleste Syersker er bleven besvaret.

I Dameskrædderfaget har de allerfleste været i Sylære. Læretiden er i Almindelighed opgivet til 3 Maaneder. Enkelte har dog været i kortere Lære, 2 $\frac{1}{2}$, 2 og lignet til 1 Maaned, ialt 14 Syersker. Paa den anden Side er der 41, som har havt længere Læretid, nemlig 1 Syerske 3 $\frac{1}{2}$ Maaned, 15 fire Maaneder, 2 fem Maaneder, 7 seks Maaneder, 1 otte og 1 ni Maaneder, 10 et Aar og 4 to Aar, i de sidste Tilfælde har dog Syerskerne havt nogen Betaling i Læretiden. 3 af Syerskerne, som arbejder hjemme, har desuden erholdt videre Uddannelse i Udlandet, og 7 har gennemgaaet Industriskole, tildels i Forbindelse med Sylære. Der er dog 16 Syersker, som opgiver ingen Uddannelse at have havt. Deraf sidder seks paa Systuer med Haandsøm og lignende, gennemgaaende med lave Lønninger, seks syr hjemme Reparationssøm eller for Lager (Skjorter og lign.) og fire syr ude hos Familier, tildels Reparationssøm og mod lav Løn.

I Herreskrædderfaget stiller Forholdene sig tildels anderledes, idet Syerskerne tildels faar nogen Løn strax eller inden kort Tid. Af 70 Syersker opgiver 13 ikke at have været i Sylære, d. v. s. at de strax har begyndt at arbejde for Betaling. Af de øvrige har henvend Tredieparten havt en Læretid fra 14 Dage indtil 3 Maaneder, en Fjerdepart fra 4—6 Maaneder, vel en Fjerdepart 1 Aar, og Resten 1 $\frac{1}{2}$ og 2 Aar, da naturligvis mod nogen, om end ringe Betaling.

I Kaabesømfaget har en Trediedel havt en Læretid af 3 Maaneder, nogle faa kortere Tid, og Flertallet fra 4 Maaneder til 1 Aar, enkelte med lidt Betaling op til 3 Aar.

I Linsømfaget er Antallet af Syersker, som ingen Uddannelse har gennemgaaet, forholdsvis meget stort. Halvdelen har ikke været i nogen Sylære, hvilket forklares dels derved, at Fabrikationen her tildels foregaar mere fabrikmæssig, og dels ved det store Antal Kvinder, som syr denne Slags Søm hjemme. De øvrige har været i Lære fra 14 Dage til 3 Maaneder, nogle faa 4 Maaneder og en enkelt Syerske i ét Aar.

Af Sømmerskerne for Barnetøj er 3 Maaneder den almindeligst opgivne Læretid, enkelte har havt kortere og andre længere Tid. 5 opgiver ikke at have været i Lære.

I Hanskesømfaget er Læretiden for de fleste fra 2—4 Uger, og for de andre Fag er Læretiden gennemgaaende kortere.

Modstaaende hidsættes et Sammendrag over Læretiden i de forskellige Fag for de Syersker, som har opgivet Læretidens Længde, og de, som ingen Læretid har havt:

Fag.	Læretid.					Ingen Læretid.	Ialt.
	Under 3 Maaneder.	3 Maaneder.	3—6 Maaneder.	over 6 Maaneder til 1 Aar.	Over 1 Aar.		
Damesøm	14	106	25	12	4	16	¹⁾ 177
Herreskræddersøm	6	7	11	12	7	13	56
Kaabesøm	3	9	6	6	2	5	31
Linsøm	6	5	3	1	-	24	39
Guttedragtsøm	3	8	1	3	1	5	21
Hanskesøm	8	-	-	2	1	4	15
Naatling	1	5	4	-	-	4	14
Militærsøm	-	-	2	-	-	2	4
Bundtmagersøm og lign.	1	1	-	-	-	11	13
Diverse	2	-	-	-	-	4	6
Tilsammen	44	141	52	36	15	88	376

De øvrige Syersker har gennemgaaende oplyst at have været i Sylære uden at have opgivet dennes Varighed.

¹⁾ Desuden 5, der har gennemgaaet Industriskole uden at have været i Sylære.

Kapitel 4.

Syerskers Indtægt.

Revenus des couturières.

Som allerede tidligere berørt, omfatter Opgaverne ikke alene en Række Fag, men ogsaa forskellige Grupper af Syersker, og det vil være nødvendigt at forfølge Lønningsforholdene særskilt for hver af disse.

I det efterfølgende har man benyttet følgende Gruppering:

- 1) Syersker, der er beskæftigede paa Værksted eller Systue som Arbeidersker med fast Dagløn eller Betaling pr. Styk.
- 2) Syersker, der syr ude hos Familier.
- 3) Syersker, der sidder i sit Hjem og udfører Søm efter Bestilling for private Kunder eller for Forretninger.
- 4) Syersker, der udfører bestilt Arbejde i sit Hjem eller i egen Systue med Bistand af leiede Medhjælpersker.

Enkelte Kvinder veksler med at gaa ude hos Familier og at sy hjemme.

Nærværende Undersøgelse omfatter 256 Systue- eller Værkstedsarbeidersker, 31 Syersker i Familier, 174 Hjemmesyersker uden Hjælp og 48 med Hjælp samt 5, som delvis arbejder hjemme, delvis i Familier.

Førend vi begynder Gjennemgaaelsen af disse Opgaver, skal nogle Bemærkninger hidsættes angaaende Materialets Beskaffenhed.

Tidligere er gjort opmærksom paa de Vanskeligheder, der møder en Indsamling af Oplysninger angaaende Syerskers Fortjeneste. Med Hensyn til Opgavernes Paalidelighed, tør det udtales, at de gennemgaaende er meddelte efter bedste Skjøn. Det er vel ikke udelukket, at enkelte af Syerskerne, særlig de Hjemmesyersker, der tjener godt f. Ex. i Herresømfaget, tildels har angivet sin Fortjeneste noget knapt. Men gennemgaaende maa Opgaverne ansees som paalidelige, og det er ogsaa forklaret Syerskerne, i hvilket Øiemed Opgaverne er indhentede, og at ingen anden Benyttelse vilde gjøres deraf end at belyse Arbeids- og Lønningsforholdene inden Faget.

Den største Vanskelighed har ligget i manglende Evne til at give udtømmende Oplysninger. Hvad der under normale Forhold tjenes i Løbet af en Uge,

falder det naturligvis ikke vanskeligt at meddele. Kommer man derimod til Aarsfortjenesten, saa staar mange fast, fordi Arbeidsledighed, Sygdom, andet Arbeide, Ferier o. s. v. har spillet ind, og fordi Fortjenesten har været saa ujevn. Først gennem længere Examination og Eftertanke er det lykkedes at faa fuldt udtømmende Oplysninger. Saa indgaaende har imidlertid Undersøgelsen ikke kunnet gjøres for alle, hovedsagelig fordi de ikke har kunnet træffes personlig i sine Hjem, og man derfor har maattet holde sig til, hvad de selv har udfyldt, og paa Grund af de tildels temmelig vage Oplysninger om Ledighed og Sygdom har Antallet af Arbeidsdage i Aaret maattet opgjøres.

Arbeidersker paa Systuer og Værksteder.

Ouvrières dans les fabriques et ateliers.

Naar der spørges om Syerskernes Fortjeneste, saa er Ugelønnen selvfølgelig let at angive, og vi skal foreløbig beskæftige os med den alene.

I nedenstaaende Tabel gives efter de indsamlede Schemaer en Oversigt over Lønninger, udbetalte i de forskjellige Fag og fordelte i 11 Grupper efter Lønsatsen:

Ugeløn i de forskjellige Fag.

Ugeløn Kr.	Dame- søm.	Herre- skræd- der- søm.	Kaabe- søm.	Lin- søm.	Gutte- dragt- søm.	Bundt- magersker, Hatte- og Huesøm- mersker.	Naat- lersker.	Hanske- syersker.	Diverse (Mili- tær- søm).	Til- sam- men.
Indtil 3.00	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
3.01— 4.00	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2
4.01— 5.00	6	1	2	3	-	-	-	-	-	12
5.01— 6.00	13	1	4	2	-	-	-	1	-	21
6.01— 7.00	10	2	3	4	-	3	2	-	-	24
7.01— 8.00	26	11	2	7	-	5	3	4	-	58
8.01— 9.00	20	6	4	5	3	5	1	2	-	46
9.01—10.00	11	8	4	3	3	3	3	4	1	40
10.01—12.00	8	11	5	8	1	-	3	1	1	38
12.01—15.00	2	5	1	2	-	-	2	-	-	12
Over 15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Ialt	97	45	26	35	7	16	14	12	4	256
I Gjennemsnit	8.12	9.78	8.35	8.72	9.60	8.34	10.00	8.75	14.00	8.80

Den gennemsnitlige Løn er altsaa Kr. 8.80 pr. Uge eller Kr. 1.47 pr. Dag. Det bemærkes, at under Lønningerne er medregnet Kosthold for de Syersker, som har dette frit helt eller delvis. Ialt er der 15 Syersker (9 ved Damesøm, 3 ved Herreskræddersøm, 2 ved Linsøm og 1 Naatlørsk), som har Kosten hos Arbejdsgiveren. 8 har fuld Kost, og dette er regnet til 80 Øre Dagen eller

Kr. 4.80 ugentlig; 5 har Middag og Kaffe, hvis Værdi er beregnet til Kr. 2.40 ugentlig; 1 har Middag og Aftensmad (Kr. 3.60) og 1 har frit Ophold (Kr. 7.00 ugentlig).

Ordnet efter Ugelønnens Størrelse kommer Militærsømmersker først, derefter Naatlærere, Herreskræddersker, Gutteklædesømmersker, Hanksesyersker, Linsømmersker, Kaabesømmersker, Bundtmagersker og tilslut den talrigste Gruppe, Damesømmerskerne. Vi skal gjøre enkelte Bemærkninger ved hvert af disse Fag med Benyttelse af de Oplysninger, som er indhentede fra Arbeidsgivere.

I *Damesømfaget* betales som Regel Ugeløn, sjelden derimod Stykløn. Nybegyndere har regelmæssig at gennemgaa en Læretid paa 3 Maaneder, og i denne Tid betales ingen Løn, tvertimod maa Eleven betale et Beløb, som gennemgaaende er 12 Kroner. Ved Læretidens Udløb er Syersken selvfølgelig ikke endnu videre flink, og den Løn, hun opnaar, er derfor ogsaa lav. Kan hun fortsætte i samme Forretning, vil hun kunne blive en dygtig Syerske, men kan hun ikke faa Arbeide der og hun finder en anden Plads, saa duer hun ikke til saa meget, og Fortjenesten bliver derefter. Hun kan paa den Maade komme til at gaa fra Plads til Plads uden at faa Anledning til at uddanne sig grundig i Faget. Man har faaet det Indtryk, at der tildels drives adskilligt Misbrug med Elévuddannelsen. Paa et enkelt Sted var der saaledes ikke mindre end 18 Syelever, men alene én øvet Syerske. At denne Masseuddannelse ikke bidrager til en tilfredsstillende Opøvelse af de unge Piger, siger sig selv.

At der paa de mindre Syetablissementer gennemgaaende betales lavere Lønninger, kan neppe siges. Enkeltvis har man vistnok paatruffet meget lave Lønninger i smaa Systuer. Paa et Sted betalte Indehaversken sine to Syersker hver henholdsvis 6 og 3 Kroner Ugen. Men dygtige og øvede Syersker betales saavel ved store som smaa Forretninger med op til 12 Kroner, men det er rigtig nok ikke mange, som har denne Betaling. Af de 97 Damesyersker, som er opførte i ovenstaaende Tabel, er der 6, som har en Ugeløn af 12 Kroner, og 2 har høiere Betaling, nemlig henholdsvis Kr. 12.80 og 14.80, men heri er indbefattet fuld Kost, idet den kontante Løn var Kr. 8.00 og 10.00.

For et større Magasin har man indhentet Opgaver over Ugelønningerne for de ved Kjølesøm beskæftigede Syersker. Ialt var der 59 Syersker i Kjølesømafdelingen. Efter Lønningsbøgerne havde Syerskerne i Februar 1906 følgende Betaling:

Kr. 2.50	2	Kr. 1.40	3
« 2.20	2	« 1.33	2
« 2.00	13	« 1.30	2
« 1.80	6	« 1.20	2
« 1.70	2	« 1.00	6
« 1.66	1	« 0.85	2
« 1.60	3	« 0.83	1
« 1.50	8		55

Samtlige disse Syersker havde Ugeløn. Medregnet er to Arbeidersker, beskæftigede ved Plissémaskinen (Løn Kr. 1.60 og Kr. 1.00). De laveste Lønninger (under 1 Krone) betales til ganske unge Piger, som hjælper til og tildels

ogsaa er Viserpiger. Foruden disse 55 Syersker var der 4, som havde Styk-betaling og var beskjæftigede med Syning af Bluser. Stykprisen er 40 Øre for de billigste Bomuldsbluser stigende op til 3 Kroner for de finere Sorter af Uld-bluser. Det blev oplyst, at en Syerske kunde gjøre færdig 3 simple Bluser om Dagen, medens en pen Bluse ikke kan syes paa en Dag. Kr. 1.75 og 2.00 er den almindelige Betaling for Uldbluser. Syerskernes Ugefortjeneste var for 1 ca. 13 Kroner, for 2 ca. 9.50 og for 1 ca. Kr. 7.50. Det er af Interesse at bemærke, at Arbeidsfærdigheden selv mellem øvede Syersker kan variere ganske betydeligt. Endskjønt de sidder med samme Slags Arbeide, kan den ene drive det op til vel 2 Kroner, medens en anden har vanskeligt for at naa op til Kr. 1.50.

Gjennemsnitslønnen for disse 59 Syersker stiller sig i Kr. 1.61 pr. Dag, altsaa ikke saa ubetydelig høiere end den ovenfor beregnede Gjennemsnitsindtægt for Damesømmersker, Kr. 1.35 pr. Dag. Forklaringen ligger først og fremst i den Omstændighed, at den heromhandlede Forretning kun engagerer øvede Syersker. Ved Ansættelser prøves Syerskerne, og hvis de ikke har nogen Øvelse, lader man dem gaa. Den befatter sig altsaa ikke med at oplære Syersker. Derfor maa ogsaa nødvendigvis den af os beregnede Gjennemsnitsindtægt blive lavere, fordi den omfatter Syersker fra store og smaa Etablissementer, hvilke sidste omfatter uøvede i større Udstrækning ligesaa Nybegynderne, der saavidt har gennemgaaet Sylæren. Trækker man fra de Syersker, som endnu maa regnes som uøvede, og beregner Fortjenesten for de Syersker alene, som har arbeidet i Faget i mindst 2 Aar, saa faar man en Gjennemsnitsfortjeneste af Kr. 1.43. Hertil kommer endnu en anden Omstændighed. Ved et større Etablissement som det heromhandlede, hvor der er en Række Systuer med en Bestyrerinde i Spidsen for hver, og hvor der foruden det almindeligere Arbeide udføres en hel Del finere Søm, maa Bestyrerinden ved sin Side have en eller etpar særlig dygtige Syersker, som betales godt. Ved en mindre Systue kan Indehaversken føre et nærmere Tilsyn og selv hjælpe til ved vanskeligere Arbeide. Tager man Hensyn til begge de her paaegede Momenter, saa falder Opgaverne noksaa nær sammen, og Resultatet bekræfter, hvad der allerede ovenfor er antydnet, at Lønningsforholdene maa antages at være noksaa jevne, og at naar Lønningerne stiller sig høiere ved de større Etablissementer, saa beror det ikke i Virkeligheden paa, at Betalingen er bedre, men derpaa, at Arbeidskræfterne kvalitativt stiller sig noget anderledes.

Den høieste paatrufne Ugeindtægt i Løbet af Sæsonen 1905/06 udgjorde 19 Kroner, men da havde Syersken foruden sin ordinære Ugeløn (15 Kroner) 16 Overtimer à Kr. 0.25, det vil altsaa sige 19 Kroner paa tilsammen 73 Timer.

Ved et andet Syetablisement med 12—14 Syersker varierede Lønnen mellem 7 og 12 Kroner. Nybegyndere faar efter de 3 Maaneders Læretid 5 Kroner Ugen, hvis de er brugbare.

I Sum kan det siges, at de almindeligste Ugelønninger for Systuearbeidersker er 8—9 Kroner og opover til 12 Kroner for dygtige Syersker, undtagelsesvis ogsaa derover.

Herreskræddersøm regnes for at være et Fag, som det er vanskeligere at lære, og det tager 4—5 Aar, før en Syerske kan siges at være fuldt uddannet.

Syerskerne gaar dog ikke i saa lang Tid for daarlig Betaling, idet de noksaa tidlig kan drive det op til en nogenlunde god Fortjeneste. Den gennemsnitlige Fortjeneste er ogsaa her høiere end i Damesømfaget. Der benyttes ogsaa her Stykløn i adskillig Udstrækning. Omtrent Halvdelen af Herresømmerskerne har opgivet at være lønnet pr. Styk. De høieste Lønninger er dog gennemgaaende Daglønninger. Den høieste Dagløn, som er opgivet i denne Gruppe, er Kr. 2.50 for en enkelt Syerske.

Idet man forøvrigt med Hensyn til Herrefaget henviser til Afsnittet om Hjemmearbeide, skal man bemærke, at det er et Faatal Syersker, som arbeider hos Skræddermestrene. De arbeider mest hos Skræddersvende eller Kvinder, som arbeider hjemme eller paa eget Værksted for Mester. Paa samme Maade med Konfektionsarbeide. Dette udføres enten paa større Værksteder, hvor elektrisk Kraft benyttes for Maskinerne, eller de arbeider hos Svende eller Kvinder, der modtager Arbeide til Udførelse fra Forretninger.

Paa Konfektionsarbeide kan der tjenes ganske god Dagløn. Paa et saadant har man efter Forretningens Lønningsbøger for Februar 1906 noteret følgende Ugelønninger:

1 Syerske	Kr. 16.00
7 —	« 14.00
3 —	« 13.00
9 —	« 12.00
4 —	« 11.00
1 —	« 9.00

Ialt 25 Syersker

Kr. 12.56 i Gennemsnit

Paa dette Værksted, hvor elektrisk Kraft benyttedes, udførtes hovedsagelig bedre Lagerarbeide (Jakker, Vinterfrakker og Pjækkerter). Det er kun øvede Arbeidersker, der tages ind, saa Gennemsnittet her selvfølgelig maa stille sig forholdsvis høit. Syningen udføres dels paa Maskine, dels med Haand, da ikke alt kan gøres paa Maskine. Dette gjælder særlig Indsyning af Armfor og Isætning af Knapper. Haandsømmersker og Maskinsømmersker har omtrent samme Løn. Den laveste Lønning, Kr. 9.00, betales for Ifæstning af Knaphuller (naar Knap-hullet er syet paa Maskine, bliver der to Traade tilbage, som maa fæstes). Den høieste Lønning, Kr. 16.00, betales til den Pige, som retter Forsagerne til før Maskinsyningen. De andre syr, og alt Arbeide er betalt pr. Uge. Arbeidet er jevnt det hele Aar. Om Høsten under Travelheden syes der et Par Maaneder Overtid; Syerskerne kommer da noget tidligere om Morgen og sidder længere om Kvelden.

Et andet større Skrædderværksted med elektrisk Kraft har efter Henvendelse opgivet at betale følgende Arbeidslønninger (Februar 1906): 1 à 20 Kroner, 2 à 18 Kroner, 1 à 16, 4 à 15, 3 à 14, 1 à 13, 1 à 12, 2 à 10 og 1 à 8 Kroner, eller i Gennemsnit Kr. 14.18, alt pr. Ugeløn. Disse Lønninger er, som det vil sees, temmelig høie og kan ikke betragtes som de normale i Faget. Thi for det første oplyste Indehaveren, at han med Flid valgte ud og beholdt de dygtigste

Syersker, da han fandt, at det svarede sig bedst. Af den Grund blev ogsaa Lønningerne opgivne at ligge ikke lidet over det gennemsnitlige. Dernæst maa det erindres, at Opgaverne er meddelte til en Tid, da der var lidet Arbeide og der kun sysselsættes den faste Stamme af de bedste Arbeidersker, medens der i Sæsonen sysselsættes opimod 40, hvoraf adskillige har lavere Lønning. Det vil være af Interesse at hidsætte en Specifikation over Aarsfortjenesten i 1903 for den samme Fabrik (efter R. F. A.s Opgjør).

Dagantal.	Aars- fortjeneste.	Dag- fortjeneste.	Dagantal.	Aars- fortjeneste.	Dag- fortjeneste.
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
264	880	3.33	264	528	2.00
276	828	3.00	264	528	2.00
276	828	3.00	198	396	2.00
270	810	3.00	315	519	1.65
315	900	2.83	315	484	1.54
315	794	2.52	282	423	1.50
282	705	2.50	276	414	1.50
240	600	2.50	180	270	1.50
240	600	2.50	315	440	1.40
315	782	2.48	200	266	1.33
315	772	2.45	315	416	1.32
315	734	2.33	250	319	1.28
315	703	2.23	260	309	1.19
200	428	2.14	230	273	1.19
315	667	2.12	300	354	1.18
288	576	2.00	192	224	1.17
282	564	2.00	200	233	1.16
276	552	2.00	200	229	1.15
276	552	2.00	250	217	0.87

Desuden har 22 Syersker været beskæftigede i kortere Tid, fra 132 ned til 26 Dage; af disse havde 1 Kr. 3.00, 1 Kr. 2.54, 1 Kr. 2.50, 1 Kr. 2.05, 3 Kr. 2.00, 1 Kr. 1.70, 1 Kr. 1.67, 1 Kr. 1.50, 11 Kr. 1.26—1.00 og 1 Kr. 0.88.

Gennemsnitsfortjenesten udgjør her Kr. 1.90 pr. Dag, og Aarsfortjenesten for de faste Arbeidersker naar saa høit op som 900 Kroner. Tabellen frembyder ogsaa Interesse derved, at den viser, hvor variabelt Arbeidet falder. Paa Værkstedet syes kun Frakker og Jakker, idet alt Bukse- og Vestearbeide sættes ud.

De fleste Syersker tages ind nøvede. Det oplystes, at nyindtagne Syersker, der har arbeidet ved bestilt Skræddersøm, som Regel kun har lært enkelte Ting, medens de paa Skrædderværkstedet maa lære at gjøre alt. De bedst lønnede Syersker er alsidig uddannede, og de kan sætte sammen alle Dele. Der gaar

mindst 3 Aar, før Nybegynderne bliver flinke. De gaar 1 Maaned uden Betaling og faar da 6 Kroner Ugen med Forhøielse efterhaanden. Arbeidstiden er fra 7—7 (Lørdag 7—6) med 1½ Time Middag og Frokostpause Kl. 9 Fm. og Kl. 4 Em. eller 60 Timer Ugen.

De Syersker, som sidder hos Svendene og udfører Haandsømmen, oplyses regelmæssig at have en Ugeløn af 10 Kroner.

Ved et tredie Etablissement med 73 Syersker i 1904 udgjorde Gjennemsnitsfortjenesten i det nævnte Aar Kr. 2.00 pr. Dag.

Ligesom ved Damesømmersker gjælder det ogsaa her, at de ovenfor anførte Lønninger for en væsentlig Del refererer sig til øvede Syersker, men de fremlagte Opgaver viser med Tydelighed, at 2 Kroner Dagen er en mere almindelig Løn for Skræddersøm, og at ikke faa driver det til et høiere Beløb, enkelte endog til forholdsvis udmærket Betaling.

For Søm af Arbeidsbukser henvises til Opgaver nedenfor under Linsøm.

Kaabesøm læres oftest i Løbet af et Par Aar, og i denne Tid betales der lave Lønninger, i Begyndelsen 50—80 Øre om Dagen. Paa Kaabelagere begynder Syerskerne straks med en Løn af 80 Øre, men eftersom de bliver opøvede, faar de Paalæg med en halv eller hel Krone pr. Uge nu og da. Forøvrigt vil det meget afhænge af vedkommende Syerske. Enkelte naar hurtigere op til den almindelige Lønsats. Faget ligner Herresøm deri, at Syerskerne fra første Stund faar nogen Betaling, men naturligvis er Læretiden længere i Herrefaget. De ældre Syersker paa Kaabelagere betales med 2 Kroner Dagen. Den høieste Betaling, som er paatruffet, er Kr. 2.20. Enkelte af Syerskerne betales pr. Styk. I det Hele er Lønningerne noget høiere end i Damesømfaget.

Fra det samme Magasin som omhandlet under Damesømfaget, er der efter Lønningsbøgerne noteret Lønningerne i Februar 1906. I den ene Kaabesømafdeling betales Dagløn efter følgende Satser:

1 Syerske	Kr. 2.50
2 —	« 2.00
2 —	« 1.80
4 —	« 1.60
2 —	« 1.50
1 —	« 0.83
Ialt 12 Syersker	Gjennemsnit Kr. 1.69.

I den anden Afdeling opgaves Fortjenesten at være noget høiere, da her arbeides paa Akkord. For de flinke Syersker kunde Ugefortjenesten variere mellem Kr. 10.50 op til 14 à 16 Kroner, undtagelsesvis 18 Kroner.

For begge Afdelinger tilsammen med 25 Syersker vil Gjennemsnittet stille sig i Kr. 1.77 eller 16 Øre mere end i Damesømafdelingen.

Linsøm ansees almindelig for det simpleste Fag inden Sybranchen, men dette gjælder især Hjemmearbeidet, idet Lønningerne paa Systuerne ikke stiller sig synderlig lavere end i de fleste andre Syfag. Der kræves ingen Faguddannelse for at udføre dette Slags Arbeide, og det bliver derfor ogsaa af For-

retningerne udsat til snarstagt hvemsomhelst, og Stykpriserne er trykkede lavt ned.

For Arbeidersker paa Systuer betales i stor Udstrækning pr. Styk. Maskinerne drives paa flere Etablissementer med Elektricitet. Stykpriserne opgives til 7 Øre op til 10—12 Øre pr. Styk, og Knaphullerne betales pr. Dusin med 10—12 à 14 Øre. Er Arbeidet i det hele let at lære, saa er det paa den anden Side nerveslidende paa Grund af det stadige Tilsyn, som Maskinerne kræver, og det Jag, som de medfører. I Sammenligning med andre Fag giver Linsømmen en regelmæssigere Beskæftigelse Aaret rundt. Tildels syes paa Linsønstuer ogsaa Bluser, og den høieste paatrufne Lønning i dette Fag er Kr. 2.33 pr. Dag (Tidsløn) for en Blusesyerske.

I det tidligere omhandlede Magasin betaltes i Linsømafdelingen, hvor foruden Dameundertøi ogsaa udførtes Blusesøm, følgende Lønninger, alle pr. Uge:

1 Syerske	Kr. 13.00
4 —	« 12.00
4 —	« 10.00
1 —	« 9.00
1 —	« 8.00
1 —	« 5.00
Ialt 12 Syersker	Gjennemsnit Kr. 10.25

En større Forretning, for hvilken Oplysninger søgtes indhentet, bortsætter alt Arbeide af Busseruller af Blaatoei og kulørte Arbeidsskjorter (Bomuld) til en Kvinde, som selv holder Systue med Gasmotor og sysselsætter 18 Syersker. Dette Arbeide er vel ikke egentlig Linsøm, men hører naturligst ind her. Tøiet leveres af Forretningen, men Opklipningen maa udføres paa Værkstedet. Akkordpriserne er 16 Øre pr. Arbeidsskjorte, 15 Øre pr. Busserul og 25 Øre pr. Turist-skjorte. Syerskerne betales saa af Bestyrerinden pr. Styk, naturligvis for lavere Satser, men disse ønskedes ikke opgivne. Det blev oplyst, at Syerskerne tjente fra 8 Kroner Ugen op til 12, særlig flinke kunde drive det til 13 à 14 Kroner, men det var yderst sjelden. Til andre Syersker bortsættes paa lignende Maade Vadmelsbukser (à 33 Øre pr. Styk), og Fortjenesten er nogenlunde den samme.

Fra en større Forretning, som paa egen Systue (med elektrisk Motor) udfører billigere Arbeider i Undertøi for Mænd samt Bukser er indhentet følgende Opgaver:

For Linsøm (d. e. Søm af Skjorter og Underbenklæder af Bomuldslerred, Stout o. lign.) er Fortjenesten (med 52 Arbeidstimer ugentlig) gennemsnitlig for Maskinsyersker (Akkord) 8—9 Kroner, medens enkelte flinke kan drive det op til 11—12 Kroner. Haandsyersker betales Ugeløn med fra 7—10 Kroner.

I Bukseafdelingen er Fortjenesten noget bedre. Der er Gjennemsnitsfortjenesten for flinke Maskinsyersker 12 Kroner og kan enkeltvis naa op til 16—17 Kroner for enkelte Uger. Laveste Betaling for øvede Syersker kan sættes til 9 Kroner. Ligesom Maskinsømmen er ogsaa her Haandsømmen betalt efter Akkord. Arbeidet bestaar i at gjøre de syede Bukser færdige ved at sy i

Knapper, Spænder o. s. v. og at sy Kanten nede). De tjener noget mindre end Maskinsyerskerne. Presserskerne har op til 10 Kroner. Presningen, som regnes som et af de vanskeligste Arbeider i Skråddersømmen, pleier at udføres af Mænd, men ved de simple Varer, som der her er Tale om (Bukser af Skind, Vadmél og Cheviot), bliver den altsaa udført af Kvinder.

Disse Opgaver falder vel sammen med de Optegnelser, som blev gjorte direkte efter Lønningsbøgerne for en Uge i Februar 1906 med normal Arbeidsdrift. Efter disse blev der betalt følgende Lønninger i de to Grupper:

U n d e r t ø i.	Kr.		
Maskinsømmersker	12.46	B u k s e s ø m.	Kr.
—	11.39	Maskinsømmersker	13.71
—	11.09	—	13.38
—	10.48	—	13.11
—	10.00	—	12.33
—	9.96	—	11.80
—	9.79	—	11.24
—	9.67	—	8.14
—	8.32		
—	8.20	Haandsømmersker	13.20
—	8.17	—	11.47
—	7.97	—	10.11
—	7.39	—	8.01
—	5.57	—	7.59
—	5.05		
—	3.78		
Haandsømmersker	10.00	Pressersker	10.00
—	10.00	—	10.00
—	10.00	—	8.00
—	7.00		

Gjennemsnittet i Linsømafdelingen stiller sig i Kr. 8.81 eller omtrent nøjagtig det samme Beløb, som de af Syerskerne selv meddelte Opgaver viser. Særskilt for Maskinsøm er Gjennemsnittet Kr. 8.71 og for Haandsøm Kr. 9.25. Men blandt Maskinsømmerskerne er der flere Nybegyndere. Den Syerske, som tjener Kr. 5.05, havde saaledes arbeidet i Fabriken i et Par Maaneder. De høiest lønnede Syersker har for en Del bedre Søm (Sportskjorter, Maskin- eller Donkeyjakker og lign.).

I Bukseafdelingen er Gjennemsnittet Kr. 10.81 for alle, og særskilt for Maskinsyersker Kr. 11.96, for Haandsømmersker Kr. 10.08 og for Pressersker 9.33.

Akkordsatserne er følgende:

Skjorter (af Bomuldslærred eller Stout)	ubleget	8 Øre pr. Styk
—	bleget 15, 25, 30	« « «
Underbukser.....	overhovedet	6 « « «
Busseruller.....	5 og 7	« « «
Turistskjorter.....	8 og 11	« « «
Turistkraver.....	5	« « «
Yderbukser (Skind, Vadmél, Cheviot)...	12, 13, 15	« « «

Dette er Satserne for Maskinsømmen. Tøiet leveres Syersken tilskaaret, og Færdiggjørelsen (Knaphul, Knapper o. s. v.) udføres ikke af hende, men af Haandsyerskerne efter særskilte Akkordsatser.

Af stor Interesse vil det være at sammenligne disse Satser med Fortjenesten, med andre Ord, at udfinde, hvormed hver Syerske præsterer af Arbeide i en Uge. At udfinde dette af Lønningsbøgerne er ikke let, da de enkelte Syersker gjerne i Løbet af Ugen syr forskellige Slags Plag eller forskellige Sorter af samme Plag. Her følger en Opgave over, hvad en af Linsyerskerne leverede af Maskinsøm i Løbet af en Uge:

58 Skjorter.....	à	8 Øre
6 —	à	11 «
3 —	à	9 «
36 Busseruller.....	à	7 «
55 Underbukser	à	6 «

Den samlede Fortjeneste er Kr. 11.39 for 158 Plag eller 26 Plag pr. Dag eller 3 i Timen. Dette er altsaa en særlig flink Syerske med forholdsvis høi Indtægt, og en Del af det udførte Arbeide er af det bedre betalte. Underbenklæder f. Ex. syes noksaa hurtigt. Regnet alene efter 8 Øres Skjorter maatte der leveres 142 om Ugen eller 23 à 24 pr. Dag for at komme op i den samme Lønning, men dette vilde neppe være muligt, da disse billige Skjorter er blandt de mindst lønnende Akkorder. Det blev opgivet, at en enkelt Syerske kan sy 18—20 saadanne Skjorter paa én Dag. En af Syerskerne, der er beskæftiget med simpel Søm, tjente Kr. 7.97. Herfor maatte hun altsaa levere 100 Skjorter, d. v. s. 16—17 pr. Dag eller ca. 2 Skjorter (nøiagtig $1\frac{9}{10}$) i Timen. Andre kan vel drive det til lidt mere, saa det anførte Arbeidskvantum, 18—20 Skjorter paa en Dag, vil passe for en flink og flittig Syerske, der sidder med dette Arbeide.

Paa en Systue, hvor finere Herrelinsøm udførtes, betaltes de dygtigste Sømmersker op til 11—12 Kroner Ugen, og saa høi Betaling opnaaes af flinke Syersker paa bedre Arbeide, men sjelden vil de naa høiere.

Barnesøm. Under denne Afdeling findes alene Opgaver for 7 Syersker med et ugentligt Gjennemsnit af Kr. 9.60. Der betales Dagløn, varierende fra Kr. 1.50—1.70.

I det tidnævnte Magasin sysselsattes i Barnesømafdelingen (Guttedragter og Barnekjoler) 14 Syersker med følgende Daglønninger:

3 Syersker	Kr. 2.00
2 —	« 1.90
2 —	« 1.80
1 —	« 1.70
1 —	« 1.60
1 —	« 1.50
2 —	« 1.35
1 —	« 1.30
1 —	« 0.83

Ialt 14 Syersker

Gjennemsnit Kr. 1.64

eller Kr. 9.84 pr. Uge, hvilket falder meget nær op til det ovenfor beregnede Gjennemsnit.

Hatte- og Huesøm, Bundtmagersker. Der er opført i Tabellen 6 Bundtmagersømmersker med Fortjeneste fra 7 til 10 Kroner pr. Uge, Gjennemsnit Kr. 8.00, 3 Bundtmagertilskjærersker med Lønninger fra 7 til 9 Kroner, Gjennemsnit Kr. 8.33, 3 Huesømmersker med 8½ og 9½ Krone, Gjennemsnit Kr. 9.17, og 4 Herrehattesyersker med 8 og 9 Kroner, Gjennemsnit Kr. 8.25.

Af andre Oplysninger, der er indhentede fra dette Fag, meddeles:

Paa et Værksted for *Huesøm* (alslags Huer undtagen af Skind) med en Svend i Spidsen, der syr fast for en større Forretning, havde Syerskerne følgende Ugelønninger: 1 Kr. 8.00, 1 Kr. 9.00, 2 Kr. 10.00 og 1 Kr. 11.00 eller i Gjennemsnit Kr. 9.60. Mesteren skjærer til og Pigerne syr dels paa Maskine, dels med Haand. 3 syr slet ikke paa Maskine, bare med Haand. Maskinsyerskerne har høiest Løn. Alene de to Syersker er faste hele Aaret, medens der for de tre andre ikke er Arbeide i den stille Tid om Høsten og Vaaren, til sammen 3½ à 4 Maaneder.

Ved en *Herrehatfabrik* udgjør ifølge R. F. A.s Opgaver Gjennemsnitlønnen for 72 voksne Arbeidersker Kr. 1.50 i 1903 mod Kr. 1.52 i 1900.

For *Bundtmageriet* falder Arbeidet i flere Grupper. Enkelte skjærer til, andre forer, atter andre syr sammen Skindstykker paa Maskine, hvorhos Kaabesøm (Kaaber med Pelsværksforing) udføres af særskilte Syersker. Foringen (af Kraver, Boaer, Pelser o. s. v.) er Haandarbeide.

Ved Henvendelse til et større Værksted i denne Branche har man erholdt endel nærmere Oplysninger.

Arbeidet udføres paa Akkord, dog med Undtagelse af Kaabesyerskerne. Fortjenesten kan variere meget efter Arbeidets Art, idet den for finere Artikler, f. Ex. Jackets, vil stille sig adskillig høiere end for billigere Varer. I det Hele er nemlig Akkordsatserne rummeligere for de finere Varer, f. Ex. Kaaber til 200—300 Kroner. Paa saadant finere Arbeide kan Forerskerne drive det op til en Fortjeneste af 14—18 Kroner, men dette er kun de allerflinkeste og som sagt kun for finere Arbeide. For flinke Arbeidersker udgjør Fortjenesten 10—12 Kroner Ugen og for mindre øvede 7—8 Kroner. Sæsonen falder fra Midten af September til Begyndelsen af Januar, og den døde Tid varer til April eller lidt ude i Mai.

I en Uge i August 1905 med normale Arbeidsforhold udgjorde Gjennemsnitfortjenesten for Forersker Kr. 9.64. 1 Forerske, som er beskæftiget med finere Arbeide, havde Kr. 16.52, en anden flink Arbeiderske havde Kr. 11.90, de øvrige havde henholdsvis Kr. 9.26, 8.88, 8.86, 8.32, 8.25, 8.21 og 6.54. Tilskjærerskerne naar ikke saa høit, idet de tjente mellem Kr. 11.00 og 7.60. Maskinsyerskerne kan drive Arbeidet mere. De syr Pels paa Maskiner, der ligner Hanskemaskiner. Der var to med en Fortjeneste af 15 Kroner. Kaabesyerskerne har Kr. 13.80 Ugen. Gjennemsnitfortjenesten for samtlige Arbeidersker var Kr. 10.80. I en Uge i September var den Kr. 13.15. Den bedst lønnede Forerske havde da en Ugefortjeneste af Kr. 18.75.

Af de med Tilskjæring beskæftigede Mænd havde 1 Kr. 28.00, 1 Kr. 26.00 og 1 Kr. 24.00. Disse staar altsaa med samme Arbeide som enkelte af Pigerne.

Forskjellen i Fortjeneste staar ikke i Forhold til det præsterede Arbeide. Det oplystes, at Mændene er mere alsidige, medens Pigerne fortrinsvis benyttes til visse Specialiteter, men Forklaringen til den store Forskjel i Løn (Mændene har op til 26, Pigerne op til 15) ligger deri, at den kvindelige Arbeidskraft er billigere.

Naatlerskerne arbeider dels hos Skomagermestre, dels i Skofabrikerne. Gjennemsnittet er forholdsvis noksaa høit, nemlig Kr. 10.00 pr. Uge. Fra 6¹/₂ og 7 Kroner naar Ugelønningerne op til Kr. 15.00. En af Syerskerne har Kr. 14.75 Ugen paa Akkord, en anden Kr. 15.00 i Ugeløn.

Enkelte Oplysninger om Naatlersker vil ogsaa findes i et følgende Afsnit angaaende Lønningerne i andre Virksomheder under Skotøiarbeidere.

Hanskesøm. Betales pr. Styk, og Fortjenesten veksler for de ikke mange Syersker, der er indbefattede i Tabellen, mellem Kr. 6.00 og 10.50 pr. Uge, gjennemsnitlig Kr. 8.75.

Fra en større Arbeidsgiver er der for dette Fag meddelt følgende Oplysninger (Juni 1906) angaaende Hanskefabrikarbeiderskers Ugeindtægt (54 Timers Arbeidsdag):

	Ugeförtjeneste.	Akkordsatser.
Pressere.....	8 à 9 Kroner	1— 4 Øre pr. Par,
Haandsømmersker (yngre Piger) ..	4 à 6 "	2— 4 " —" —
Maskinsømmersker.....	7 à 9 "	13—24 " —" —
Silkedentere.....	8 "	2 " —" —
Lask, Omstik.....	8 "	3 " —" —
Tamburerer.....	6 à 7 "	2— 5 " —" —

Disse Lønninger betales til de, der arbeider paa Fabriken, og hvoraf de fleste er unge Kvinder; de gjælder for almindelige øvede Syersker. Som Maximum for dygtige Syersker blev opgivet 10 Kroner. Med bedre betalte Kvaliteter kan de i almindelig Ugeförtjeneste drive det til mere, men i Gjennemsnit vil det ikke blive mere end 10 Kroner. Det allermeste Arbeide udføres pr. Styk. Nybegyndere arbeider efter de almindelige Satser, forsaavidt de udenfor Fabriken har lært Faget; i modsat Fald maa de betale 12 Kroner for Læretiden, et Par Maaneder, hvorefter de begynder at arbeide mod Betaling.

De almindelige Priser for Maskinsøm (Retsøm og Vrangsøm) for ordinære Kvaliteter er for Damehansker 20—22 Øre og for Herrehansker 13—15 Øre pr. Par. Hvad der ikke kan syes ved Maskine (Faldingen af den indre Kant og Knaphul) udføres med Haand. Under Maskinsømmen gaar heller ikke Paasyning af Denter, Omstik og Lask paa Hanskeryggen.

Desuden sysselsætter samme Anlæg en hel Del Kvinder med Hjemmesøm. Disse Kvinder er som Regel ældre Arbeidersker, der har været i Fabriken tidligere. I Modsætning til Fabriksømmerskerne gjør de Hansken fuldt færdig. De holder sig selv Maskine (Pris 175 Kroner). Satserne er noget høiere for dem end for Fabrikarbeiderskerne. De betales med 20 til 28 Øre pr. Par, og deres Fortjeneste opgives til 7 à 8 Kroner Ugen, naar de arbeider hele Dagen.

Den sidste lille Gruppe, der er opført i Tabellen, er beskæftiget med Syning af *Militæreffekter*, og Lønningerne er her høiere end for de øvrige Grupper. Den bedst betalte har 75 Kroner Maanedn.

Andre Fag er ikke komne med i vore Opgaver, men for enkelte andre Specialiteter er Opgaver indhentede ad anden Vei.

Damehatte. I en Damehatfabrik (med elektrisk Motor) med 20 voksne Arbeidersker i 1903 og 19 i 1904 opgives Gjennemsnitslønnen til Kr. 1.90 i begge Aar (R. F. A.).

Stivetoi. Om Lønningsforholdene i dette Fag er Oplysninger direkte indhentede ved en Fabrik, der tilvirker Serviteurs, Manschetter, Flipper o. s. v. Fabriken har elektrisk Motor, og samtlige Syersker har Betaling paa Akkord. Fortjenesten stillede sig, som følger (ifølge Lønningsprotokollerne) for en Uge i Februar 1906:

Fortjeneste pr. Dag (10 Timer).	Antal Arbejdstimer i Ugen.	Uge- fortjeneste.
Kr.		Kr.
3.26	47 ¹ / ₂	15.47
3.25	58	18.87
3.13	60	18.77
3.13	56 ¹ / ₂	17.68
2.88	58	16.70
2.71	60	16.25
2.71	54 ¹ / ₂	14.75
2.65	60	15.90
2.47	58	14.33
2.25	58	13.07
1.92	58	11.14
1.78	58	10.35
1.70	58	9.86
1.63	58	9.46

Gjennemsnitsfortjenesten pr. Dag udgjør Kr. 2.51 eller regnet til fuld Uge (60 Timer) 15 Kroner. Denne Indtægt er ogsaa Akkordsatserne beregnede at skulle give for flinke Syersker, og adskillige driver det til mere. De Kvinder, som ansættes, maa være øvede i Syning, om end ikke i dette specielle Fag, hvortil særskilt Øvelse maa erhverves. Arbeidet gaar raskt fra Haanden, og med de Lønninger, som opnaaes, er det en Selvfølge, at Arbeidsintensiteten er større end i en almindelig Systue. Hertil bidrager saavel den Omstændighed, at Maskinerne drives med elektrisk Kraft, som Anvendelsen af Akkordsystemet.

Det bør tilføies, at Syerskerne holder sig selv med Naale, og at der herfor maa ske et Fradrag i de oven anførte Beløb, men det udgjorde for den ene Uge 80 Øre tilsammen for de 14 Syersker eller 1 Øre pr. Dag.

Paraply- og Parasolsyning. Gjennemsnitslønnen i to Bedrifter med 38 Arbeidersker, hvoraf den ene tilvirker Paraplyer og den anden tillige Parasoller, var for de kvindelige Arbejdere Kr. 1.27 (efter R. F. A s Opgjør). I den ene af disse Fabriker (med 6 Arbeidersker), hvor Lønningerne forøvrigt er betydeligt

høiere end i den anden, havde i 1902 den bedst betalte Syerske en Aarsfortjeneste paa 821 Kroner eller Kr. 2.74 pr. Dag, en anden Kr. 2.05 og nedover indtil Kr. 1.10 og Kr. 0.65 for Elever.

Disse Lønninger er dog exceptionelt høie. Denne Søm er temmelig lavt betalt. Arbeidet er en Specialitet og har liden Lighed med andet Syarbeide. Pigerne kommer ind uøvede og efter 3—4 Uger har de lært saa meget, at de kan tjene til Nødtørft. Pigernes Arbeide bestaar væsentlig i at sy sammen (paa Maskine, drevet med Motor) de i Trekanter opklippede Tøistrimler, medens andre med Haandsøm fæster Tøiet til Spilerne. Paraplyer er uden Sammenligning Hovedartikelen, og Brugen af Parasoller er gaaet tilbage. Ved en større Paraply- og Parasolfabrik betaltes ifølge i Februar 1906 direkte indhentede Opgaver efter Lønningsprotokollerne følgende Lønninger: 1 Syerske 14 Kroner, 1 Syerske (Reparationsarbeide) 11 Kroner, 1 Klipperske 10 Kroner, 1 Syerske (sy Sløifer paa) 8 Kroner. De øvrige Arbeidersker, ialt 12, samtlige beskjæftigede med Syning og lønnede pr. Styk, tjente fra 7 til 8 Kroner, de fleste nærmest 8 Kroner. Svendene forfærdiger Gestellet og sætter Paraplyen sammen; deres Fortjeneste varierer mellem 20 og 25 Kroner.

Sadelmagersøm. Paa en af de besøgte Forretninger fandtes ogsaa et Værksted for Sadelmagerarbeide, hvor der sad to Syersker, begge øvede og beskjæftigede stadig med Syning (paa Maskine) af Madrasser, Bolstre, Puder og lign. Arbeidet er noksaa vanskeligt, og Ugelønnen var for begge 10 Kroner.

De oven anstillede Undersøgelser for en Række Brancher viser ikke ringe Afvigelser mellem de enkelte Fag. Dette beror tildels paa letforklarlige Grunde.

For det første gjør Forskjellen sig gjældende mellem Beklædnings-gjenstandenes Art. Syning af Yderplag maa nødvendigvis staa i en anden Klasse end Undertøi. Til at sy Kjolesøm f. Ex. kræves der andre Forudsætninger end til at sy Linsøm. Som Sømarbeide betragtet staa Linsømmen ikke lavere, den kræver den samme Uddannelse og Opøvelse som Kjolesømmen, men den er mere af haandværksmæssig Natur. Ved Kjolesømmen kommer noget til, og det er Formen, Snittet. Syersken maa her have Øie for Figur, for hvad der klæder, og hun maa kunne følge med i og indrette sit Arbeide efter de vekslende Moder. Hertil udkræves et medfødt Anlæg, det er en Gave, som paa langt nær alle besidder. Det samme gjælder for Kaabesøm. En rigtig flink Kaabesyerske er altid søgt, som det blev udtalt paa et større Modemagasin. Det er disse Grunde, som medfører de store Forskjelligheder i Lønninger. Dertil kommer den Raskhed, hvormed Arbeidet kan udføres. Denne kan afvige ganske betydeligt mellem Syerskerne, selv om de har den samme Øvelse. Det gaar langsommere fra Haanden for nogle end for andre, der ikke har den samme Fingerraphed og ikke den samme Opfatningsevne. Denne Omstændighed forklarer mange af de Svingninger op og ned i Lønnen, som vil kunne findes i alle Fag, men den

kvalitative Forskjel i Arbeidets Art, som ovenfor er berørt, og som beror paa Smag og Sans for, hvad der klæder, gjør sig gjældende i den Retning, at de Fag vil vise høieste Lønninger, hvor disse Egenskaber udkræves. Heri maa man derfor søge Grunden til, at Fag som Kaabesøm, Kjolesøm, Herreskrædderi m. fl. viser høiere Lønninger end f. Ex. Linsøm og Paraplysøm, der er mere mekanisk Arbeide. Trykkende paa Arbeidspriserne vil det ogsaa virke, at der særlig i Linsømbranchen syes saa meget i Hjemmene for eget Brug.

Dernæst gjør sig gjældende Forskjellen mellem Mænds og Kvinders Klæde- dragt. Den Forskjel, som der er mellem Betalingen for Syning af en Herre- og en Damedragt, er ikke begrundet i selve Arbeidet. Det tager neppe mindre Tid at sy en Kjole end en Mandsdragt. Til den første hører der saa meget Udstyr, der sinker Arbeidet, medens en Herredragt er mere enkelt Arbeide. En Herredress koster det efter første Klasse 24 Kroner at faa syet, en Kjole betales med det halve. Forklaringen er en dobbelt, Herreklæder syes for en væsentlig Del af Mænd og de betales af Mænd, medens det i Damesømfaget er kvindelig Arbeidskraft, som er beskjæftiget, og Kvinder, som er Kunder. Det er i denne Forbindelse af Interesse at nævne den Forandring, som har fundet Sted i de senere Aar, nemlig at ogsaa Skræddermestre har begyndt at sy Dameklæder, og dette Arbeide udføres ved Svende. Der syes nu ikke lidet af Kvindedragter hos Skrædderne, og den Pris, som herfor maa betales, er adskillig høiere end den sædvanlige, nemlig ca. 25 Kroner og opover.

Endelig maa nævnes et Moment, som utvivlsomt spiller ind, og det er Maskinteknikens Udvikling. I det bestilte Herreskrædderi er Kvinden væsentlig Hjælperke ved det underordnede Arbeide (Staffering osv., Syning af de lettere Plag). Ved Konfektionsarbeidet, hvor der arbeides for Lager efter visse Maal og ikke for den enkelte Bestiller, bliver det muligt at betro Syersken mere alsidigt Arbeide, og hendes Intelligens faar derfor her gennem Sammensætning af de enkelte Dele til en hel Dress et videre Spillerum. Vi finder derfor ogsaa her ret høie Lønninger. Det samme gjælder for Stivetøisyersker. Endskjønt Sømmen neppe er saameget finere end anden Søm, saa er dog Lønningerne høie, fordi Arbeidet, understøttet ved den elektriske Kraft, kan drives adskillig fortere, og vel ogsaa tildels fordi det er en Herreartikel, hvis Pris ikke tvinger til at trykke Lønnen ned til et Lavmaal, og for hvilken der heller ikke er Konkurrence fra Hjemmeindustrien.

Den dobbelte Række Opgaver, som i det foranstaaende er meddelte, hentede dels fra Syerskernes egne Opgaver, dels fra Arbeidsgivere, maa antages at give et fyldigt Billede af Systuearbejderskers Lønsforhold. Der foreligger ialt 256 Opgaver direkte fra Syersker, og mere end det dobbelte Antal fra Arbeidsgivere. Det staar nu alene tilbage at sammenfatte disse Opgaver i et kortere Resumé, og paa Grundlag af de i det foregaaende meddelte Oplysninger kan man opstille følgende Oversigt over betalte Ugelønninger i de forskellige Syfag, grupperede efter Syerskernes Dygtighed og Øvelse:

	Ny- begyndere.	Almindelige.	Flinke og øvede.	Høieste Ugeløn.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Damesøm	5	8 à 9	12	15
Herreskræddersøm	5 à 6	10	12—14	20
Kaabesøm	5	9	12	15
Linsøm	4 à 5	8 à 9	10	12 à 13
Barnesøm	5	9	10—11	12
Bundtmagersøm m. m.	5	8	10—12	16 à 17
Naatlersker	5	9	12	15
Hanskesøm	5	8 à 9	10	-
Stivetoisøm	-	10 à 12	15	19 à 20
Paraplysøm	5	7 à 8	9 à 10	14 à 16

Gjennemsnittet for samtlige Syersker er efter de af dem udfyldte Schemaer beregnet til Kr. 8.80. De fra Arbeidsgivere og Rigsforsikringsanstalten indhentedes Opgaver viser et høiere Gjennemsnit, nemlig Kr. ca. 10.50, men dette maa antages at ligge noget for høit, fordi de Bedrifter, som gaar ind herunder, dels er i teknisk Henseende bedre udstyrede (elektrisk Kraft), hvorved Arbeidsudbyttet øges, dels i høiere Grad er anlagte for finere Arbeide med Benyttelse af dyrere Arbeidskraft, dels anvender øvede Syersker i større Udstrækning, end for Faget overhovedet er Tilfældet. Desuden er de bedstlønnede Fag (f. Eks. Herrekonfektion, Stivetoisyning) repræsenteret i stærkere Forhold, end der tilkommer dem efter Antallet af de deri beskjæftigede Syersker. Tager man Hensyn hertil, og paa den anden Side ogsaa til, at blandt de fra Syersker indhentedes Opgaver er de nævnte for stærkt repræsenterede, vil man ved en Kombination af de fra begge Kilder indhentedes Opgaver naa et rigtigt Resultat, naar man sætter Gjennemsnitsfortjenesten for Syersker paa Systuer og Værksteder til Kr. 9.60 pr. Uge eller Kr. 1.60 pr. Dag.

I denne Forbindelse skal meddeles enkelte Oplysninger angaaende Lønningerne for Bestyrerinder paa Systuer. I de større Forretninger har man en Bestyrerinde for hver Afdeling. Tildels udfører de Arbeidet efter Akkordpris, og betaler da selv de Syersker, som arbeider for dem. I Kaabeafdelinger benyttes i de større Modemagasiner ogsaa mandlige Bestyrere. De almindeligst paatrufne Lønninger for Bestyrerinder er 1 200 Kroner aarlig, men ikke sjelden betales der høiere Lønninger. I en større Linsømfabrik havde saaledes Bestyrerinden,

der havde været ansat i mange Aar i samme Forretning, 1 500 Kroner. Paa et større Modemagasin havde to af Bestyrerinderne 2 400 Kroner, paa en Stivetøifabrik betaltes 2 000 Kroner. Det blev udtalt af Indehaveren af en større Forretning, der arbejder med Modeartikler, at det tildels faldt vanskeligt at faa dygtige Bestyrerinder herhjemme, hvorfor de maatte forskrives fra Udlandet.

For den videre Undersøgelse af de forskjellige Momenter, som spiller ind ved Bestemmelsen af Syerskernes Løn, haves alene de fornødne detaljerede Oplysninger for de Syersker, der har udfyldt Schemaer.

Det Gjennemsnit af Kr. 8.80, som Tabellen udviser for disse, gjælder for unge og gamle Syersker, for Nybegyndere og Øvede. Det vil imidlertid være af Interesse at undersøge nærmere, hvorledes Alder og Øvelse indvirker paa Aflønningen. I omstaaende Tabel er Syerskerne grupperede efter Alder.

(Se Tabellen næste Side.)

Hvad der først falder i Øinene ved Gjennemgaaelse af denne Tabel er, at saa faa af Syerskerne er over 40 Aar gamle. Det ganske overveiende Antal af Systuernes Arbeidersker er unge af Aar. Dette falder ogsaa sammen med de Iagttagelser, som man har havt Anledning til at gjøre under Besøgene i de forskjellige Systuer. Det forklares for en væsentlig Del derved, at saa stor Afgang finder Sted. Dels bliver Syerskerne gifte, dels gaar de over til at sy hjemme eller ude hos Familier, dels finder de anden Sysselsættelse, som de foretrækker. En lignende Iagttagelse blev gjort af Sundhedsinspektøren ved Undersøgelsen i 1897—98. Det heder i Beretningen herom, at det stillesiddende Liv og den foroverbøiede Legemsstilling fører med sig Mangel paa Muskelarbeide og paa Lungegymnastik og Lungeventilation, og denne Mangel, som maa virke svækkende paa Hjertet og den hele Organisme, antages at gjøre sig stærkt gjældende, hvorfor Syerskerne gjerne søger sig over i andre Stillinger, thi det er forholdsvis sjelden at se ældre Sypiger.

Af de 256 Syersker er ikke mindre end 198 yngre end 30 Aar, og alene 16 er over 40 Aar.

Tabellen viser, at den gennemsnitlige Ugeløn fra 15 Aars Alderen stiger jævnt opover fra Kr. 6.29 for Syersker mellem 15—17 Aar indtil 30 Aars Alderen. I den derpaa følgende Aldersgruppe 30—34 er Lønnen kun ubetydelig høiere. Den Bevægelse i Lønnen, som derefter indtræder, og som forøvrigt heller ikke er præget af nogen Regelmæssighed, maa følges under Hensyntagen til den allerede omtalte stærke Afgang blandt Syersker. Gruppen 35—39 naar høiere op end nogen af de foregaaende, medens der for de ældre Syersker indtræder en gennemgaaende Nedgang. Udviklingen er ogsaa regelmæssig for de enkelte Fag, skjønt Tallet for enkelte af disse er ganske lidet.

Der er Grund til at tro, at mange af de Syersker, der bliver siddende med sit Arbeide, er dygtige Arbeidersker, som er forholdsvis godt betalte, hvorfor Gjennemsnitslønningerne her for de ældre Syersker — tiltrods for svigtende Helbred hos adskillige af dem — holdes saa godt oppe.

Systuearbejderskernes gennemsnitlige Ugeløn efter Alder:

Alder.	Damesøm.		Herresøm.		Kaabesøm.		Linsøm.		Guttedragter.		Bundt- magersker.		Naatlersker.		Hanske- syersker.		Militærsøm.		Tilsammen.	
	Antal Sy- ersker.	Uge- løn Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.	Antal	Kr.
15—17 Aar	4	5.75	1	8.00	6	5.70	5	5.80	-	-	-	-	2	9.50	-	-	-	-	18	6.29
18—19 «	20	7.06	3	8.60	2	6.25	4	7.87	-	-	1	10.00	2	8.50	-	-	-	-	32	7.44
20—24 «	42	8.11	10	9.77	9	8.68	18	9.85	2	9.00	7	8.36	3	9.27	9	8.39	-	-	100	8.74
25—29 «	18	9.13	12	10.08	5	9.80	3	6.17	-	-	5	8.60	3	10.92	1	10.50	1	10.00	48	9.36
30—34 «	7	9.03	8	9.81	1	12.00	-	-	2	9.50	1	7.00	2	9.25	1	10.00	1	12.00	23	9.57
35—39 «	3	9.13	5	10.90	1	9.00	4	9.75	1	10.00	1	8.00	1	15.00	1	9.00	1	16.00	18	10.44
40—44 «	2	9.30	3	8.67	-	-	-	-	1	10.00	-	-	1	10.00	-	-	-	-	7	9.23
45—49 «	1	9.00	2	10.35	2	11.10	-	-	1	10.20	-	-	-	-	-	-	-	-	6	10.33
50—54 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.00	-	-	-	-	1	18.00	2	12.50
55—59 «	-	-	-	-	-	-	1	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10.00
Uopgivet	-	-	1	8.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.00
Tilsammen	97	8.12	45	9.78	26	8.35	35	8.72	7	9.60	16	8.34	14	10.00	12	8.75	4	14.00	256	8.80

Et Sammændrag i større Grupper viser følgende Resultat:

Indtil 19 Aar, 50 Syersker, Ugeløn i Gjennemsnit	Kr. 7.02
20—29 « 148 « — « —	« 8.94
30—39 « 41 « — « —	« 9.95
40—49 « 13 « — « —	« 9.75
50—59 « 3 « — « —	« 11.67

Den Uregelmæssighed, som den ældste Gruppe frembyder, forklares ved dens Faatallighed og ved, at den rummer den bedst betalte af samtlige Syersker.

Iøvrigt fremgaar det af Sammenstillingen, at 40 Aars-Alderen betegner det Vendepunkt, da Nedgangen tager sin Begyndelse.

Endnu bedre vil Alderens Indflydelse kunne belyses, hvis man istedetfor Gjennemsnitslønningerne ser hen til de virkelig betalte Lønninger, grupperede efter Størrelsen, saaledes som gjort i nedenstaaende Tabel:

Syerskernes Ugeløn, gruppevis, efter Alder:

Alder.	Indtil 3 Kr.	Kr. 3.01 —4.00.	Kr. 4.01 —5.00.	Kr. 5.01 —6.00.	Kr. 6.01 —7.00.	Kr. 7.01 —8.00.	Kr. 8.01 —9.00.	Kr. 9.01 —10.00.	Kr. 10.01 —12.00.	Kr. 12.01 —15.00.	Over 15 Kr.
15—17 Aar	1	-	7	3	2	3	1	.	1	-	-
18—19 «	-	-	5	7	7	4	3	3	3	-	-
20—24 «	-	1	-	7	7	31	22	15	13	4	-
25—29 «	-	1	-	1	3	10	10	12	9	2	-
30—34 «	-	-	-	2	2	6	1	5	5	2	-
35—39 «	-	-	-	-	1	2	6	2	4	2	1
40—44 «	-	-	-	1	-	1	1	2	2	-	-
45—49 «	-	-	-	-	1	-	2	-	1	2	-
50—54 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
55—59 «	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Uopgivet ...	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	1	2	12	21	24	58	46	40	38	12	2

Man vil heraf kunne se, hvorledes for de yngre Syersker de lavere Begynderlønninger er stærkt fremherskende, medens Tyngdepunktet med den stigende Alder forlægges mere og mere til de høiere Lønsatser. Dette vil maaske blive endnu mere iøinefaldende igjennem omstaaende Sammenstilling, hvor det for de enkelte Aldersgrupper er anført, hvorledes de procentvis fordeler sig efter Lønhøiden:

Syerskernes Alder.	Indtil 6 Kroner.	Kr. 6.01—9.00.	Kr. 9.01—12.00.	Over Kr. 12.00.	Ialt.
Indtil 19 Aar.....	46.0 Pct.	40.0 Pct.	14.0 Pct.	-	100 Pct.
20—29 Aar.....	6.8 «	55.8 «	33.3 «	4.1 Pct.	100 «
30—39 «	4.9 «	43.9 «	39.0 «	12.2 «	100 «
40—59 «	6.3 «	37.5 «	37.5 «	18.7 «	100 «
	14.2 Pct.	49.6 Pct.	30.7 Pct.	5.5 Pct.	100 Pct.

For Syersker under 20 Aar er Begynderlønningerne op til 6 Kroner fremherskende, idet henved Halvdelen ikke har højere Løn. I Gruppen 20—29 er Tyngdepunktet mellem Kr. 6.01 og Kr. 9.00, Indtægter indtil 6 Kroner reduceres meget stærkt, ligesom Lønninger over 9 Kroner her spiller en betydelig Rolle. I næste Gruppe, mellem 30 og 39, fortsætter Bevægelsen i samme Retning, den laveste Indtægtsgruppe reduceres end yderligere, næsthøieste stiger noget og den høieste meget stærkt. Aldersgruppen over 40 Aar viser en fortsat Stigning for den allerhøieste Løngruppe. Der finder altsaa en aldeles regelmæssig Bevægelse Sted fra Aldersgruppe til Aldersgruppe, bestaaende i en Forskydning til de højere Lønklasser med den Følge, at medens der af Syersker indtil 19 Aar alene er 14 Procent, som tjener over 9 Kroner, er den tilsvarende Procent for Syersker mellem 20 og 29 Aar 37.4 Procent, mellem 30 og 39 Aar 51.2 Procent og for Syersker 40 Aar og derover 56.2 Procent.

I nær Forbindelse med Aldersforholdene staar Fagalderen, d. v. s. den Tid, hvori Syerskerne har været beskjæftigede i Faget. Fagalderen giver et fuldkomnere Udtryk for den erhvervede Færdighed og Øvelse end Alderen, fordi ikke saa faa Syersker først begynder i Faget efter at have forsøgt andet Erhverv.

I omstaaende Tabel er for de heromhandlede Arbeidersker givet en Oversigt over Gjennemsnitslønninger i de forskjellige Aldersgrupper efter Fagalder.

(Se Tabellen næste Side.)

Lønnen er, som det vil sees, i Stigende med Fagalderen, og den naar sit Maximum for Kvinder, der har arbeidet mellem 11 og 15 Aar i Faget. Der er ikke mange, som sidder længere paa Systuer, men for de, der fortsætter, gjør Alderen sig gjældende, saa Lønningerne gaar noget tilbage.

Den samme Regelmæssighed vil man finde ikke alene for Totalsummerne, men ogsaa for de enkelte Aldersgrupper, idet f. Ex. for Kvinder mellem 20 og 24 Aar Gjennemsnitslønnen stiller sig højere, jo højere Fagalderen er. Denne Regelmæssighed er undtagelsesfri for alle Aldersgrupper op til 30 Aar, medens for de ældre Syersker specielle Aarsager som daarlig Helbred i Forbindelse med Alderens Indflydelse fremkalder enkelte Afvigelser.

Endnu en Ting vil kunne uddrages af Tabellen, nemlig, at Alderen spiller

Gjennemsnitlig Ugeførtjeneste efter Fagalder og Alder:

Fagalder.	Syerskernes Alder.																		Uopgivet.		Til- sammen.			
	15—17 Aar.		18—19 Aar.		20—24 Aar.		25—29 Aar.		30—34 Aar.		35—39 Aar.		40—44 Aar.		45—49 Aar.		50—54 Aar.						55—59 Aar.	
	Antal	Uge- løn. Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.	Ant.	Kr.		
Under 1 Aar	3	5.33	4	5.50	3	7.17	-	-	1	7.50	-	-	1	6.00	-	-	-	-	-	-	-	-	12	6.08
1— 2 «	15	6.48	18	7.31	30	8.51	7	8.10	3	6.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.00	74	7.68	
3— 5 «	-	-	9	8.06	38	8.86	17	9.40	3	9.63	5	8.98	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72	8.93	
6—10 «	-	-	-	-	25	9.18	17	9.91	6	11.63	4	11.50	2	9.00	1	9.00	1	18.00	-	-	-	56	9.98	
11—15 «	-	-	-	-	-	-	6	10.04	6	9.33	3	11.33	1	12.00	2	12.10	-	-	-	-	-	18	10.36	
16—20 «	-	-	-	-	-	-	-	-	3	10.17	3	9.33	3	9.53	1	9.00	-	-	-	-	-	10	9.61	
21—25 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	15.00	-	-	1	6.70	1	7.00	-	-	-	3	9.57	
26—30 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
31—35 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	13.20	-	-	-	-	-	1	13.20	
Uopgivet ...	-	-	1	12.00	4	7.70	1	4.00	1	8.00	2	10.00	-	-	-	-	-	-	1	10.00	-	-	10	8.48
Tilsammen	18	6.29	32	7.44	100	8.74	48	9.38	23	9.57	18	10.44	7	9.23	6	10.33	2	12.50	1	10.00	1	8.00	256	8.80

en vis Rolle ved Siden af Fagalderen, idet Lønnen gennemgaaende er noget høiere for Syersker, tilhørende en ældre Aldersgruppe, end for yngre Syersker med samme Fagalder.

Om man istedetfor Gjennemsnitslønningerne grupperer Syerskerne efter Størrelsen af de betalte Lønninger, erholder man følgende Tabel:

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 6.00.	Kr. 6.01—9.00.	Kr. 9.01—15.00.	Over 15 Kroner.
Indtil 19 Aar	Indtil 2 Aar	22	13	5	-
	3—5 «	1	7	1	-
20—29 Aar	Indtil 2 Aar	4	28	8	-
	3—5 «	2	29	24	-
	6—10 «	2	20	20	-
	11—15 «	-	3	3	-
30—39 Aar	Indtil 2 Aar	2	2	-	-
	3—5 «	-	5	3	-
	6—10 «	-	2	7	1
	11—15 «	-	4	5	-
	16—20 «	-	3	3	-
	Over 20 «	-	-	1	-
40 Aar og derover.	Indtil 2 Aar	1	-	-	-
	3—5 «	-	-	-	-
	6—10 «	-	2	1	1
	11—15 «	-	-	3	-
	16—20 «	-	2	2	-
	Over 20 «	-	2	1	-

Ovenstaaende Tabel bekræfter de Resultater, vi ovenfor udledede angaaende Fagalderens Indflydelse, hvilket maaske endnu tydeligere vil fremgaa ved Angivelse procentvis:

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 6.00.	Kr. 6.01—9.00.	Kr. 9.01—15.00.	Over Kr. 15.00.
Indtil 19 Aar	Indtil 2 Aar	55 Pct.	32.5 Pct.	12.5 Pct.	-
	3—5 «	11.1 «	77.8 «	11.1 «	-
20—29 Aar	Indtil 2 Aar	10 «	70 «	20 «	-
	3—5 «	3.7 «	52.7 «	43.5 «	-
	6—15 «	4.2 «	47.9 «	47.9 «	-
30—39 Aar	Indtil 2 Aar	50 «	50 «	-	-
	3—5 «	-	62.5 «	37.5 «	-
	6—15 «	-	31.6 «	63.2 «	5.2 Pct.
	Over 15 «	-	42.9 «	57.1 «	-
40 Aar og derover.	6—15 «	-	28.6 «	57.1 «	14.3 «
	Over 15 «	-	57.1 «	42.9 «	-

Aarsfortjeneste.

I nedenstaaende Tabel meddeles en Oversigt over den af Syerskerne opgivne eller efter deres Anførsler beregnede Aarsfortjeneste tilligemed det gennemsnitlige Antal Arbeidsdage:

	Antal Syersker.	Aars- fortjeneste. Kr.	Antal Arbeidsdage.
Damesøm	97	355	262
Herresøm	45	373	230
Kaabesøm	26	363	262
Linsøm	35	407	281
Guttedragter	7	442	276
Hanskesøm	12	388	264
Naatlersker	14	492	293
Bundtmagersker m. m.	16	377	270
Militærsømmersker	4	680	290
Sum	256	384	262

Da, som allerede nævnt, den gennemsnitlige Ugeløn maa antages at være lidt for lav, vil følgelig ogsaa den gennemsnitlige Aarsindtægt maatte sættes noget høiere, nemlig med det samme Antal Arbeidsdage som ovenfor til ca. 420 à 430 Kroner.

Aarsindtægterne varierer mellem 900 Kroner som det høieste og 60 Kroner som det laveste. I det sidste Tilfælde foreligger naturligvis exceptionelle Forhold, nemlig Sygdom, hvorved vedkommende har været ude af Stand til at arbeide den største Del af Aaret.

Nedenstaaende Tabel viser, hvorledes Indtægterne fordeler sig i Grupper for de enkelte Fag.

Aarsindtægt i de forskjellige Fag:

Kroner.	Dame- søm.	Herre- søm.	Kaabe- søm.	Lin- søm.	Gutte- dragtsøm.	Hanske- søm.	Naat- lersker.	Bundt- mager- sker.	Diverse.	Ialt.
Indtil 200	6	3	3	1	-	1	-	-	-	14
201—300	25	7	5	6	-	-	1	1	-	45
301—400	38	21	8	11	1	6	5	11	-	101
401—500	25	9	6	10	6	4	3	4	1	68
501—600	1	5	4	6	-	1	3	-	1	21
601—700	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2
701—800	1	-	-	-	-	-	2	-	1	4
801—900	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	97	45	26	35	7	12	14	16	4	256
I Gennemsnit	355	373	363	407	442	388	492	377	680	384

Nærmere Oplysninger om de høje og lave Lønninger og den nærmere Forklaring vil blive givet nedenfor. Her skal alene bemærkes, at Hovedmængden af Indtægterne falder mellem 300 og 400 Kroner og den næst talrigste Gruppe er Indtægter mellem 400 og 500 Kroner. Mellem 301 og 400 Kroner har 39.4 Pct. af Syerskerne og mellem 401 og 500 Kroner 26.6 Pct., eller tilsammen ca. $\frac{2}{3}$ af Syerskerne har over 300 og indtil 500 Kroner. Mindre end 300 Kroner har 23.1 Pct., hvoraf 5.5 Pct. indtil 200 Kroner og 17.6 Pct. over 200 til 300 Kroner. Mellem 501 og 600 har 8.2 Pct. og over 600 2.7 Pct.

Nedenfor hidsættes en Tabel over Aarsfortjeneste efter Alder.

Alder og Aarsfortjeneste:

Alder.	Indtil 200 Kr.	201—300 Kr.	301—400 Kr.	401—500 Kr.	501—600 Kr.	601—700 Kr.	701—800 Kr.	801—900 Kr.	Ialt.	Gjennem- snitlig Aars- fortjeneste. Kr.
15—17 Aar	3	9	4	1	1	-	-	-	18	293
18—19 «	3	14	9	5	1	-	-	-	32	313
20—24 «	3	14	45	29	7	2	-	-	100	387
25—29 «	3	3	22	16	3	-	1	-	48	393
30—34 «	1	3	8	6	4	-	1	-	23	420
35—39 «	-	-	7	5	4	-	2	-	18	476
40—44 «	1	-	3	3	-	-	-	-	7	380
45—49 «	-	1	2	2	1	-	-	-	6	417
50—54 «	-	1	-	-	-	-	-	1	2	595
55—59 «	-	-	-	1	-	-	-	-	1	467
Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	1	340
Ialt	14	45	101	68	21	2	4	1	256	384

Endelig hidsættes en Tabel over Aarsfortjeneste, hvor tillige er taget Hensyn til Fagalderen.

(Se Tabellen næste Side.)

Syersker, der arbejder ude hos Familier.

Couturières travaillant dans des familles.

Denne Gruppe af Syersker har i det Hele jevne Kaar, og Lønningsforholdene er bedre end for Arbeidersker paa Systuer.

Gjennemsnitlig andrager Ugefortjenesten til Kr. 13.39 pr. Uge eller Kr. 2.23 pr. Dag. Heri er dog ogsaa indbefattet Kost (à 80 Øre pr. Dag). I Kontant

Aarsfortjeneste efter Alder og Fagalder:

Alder.	Fagalder.	Indtil 200 Kr.	201—300 Kr.	301—400 Kr.	401—500 Kr.	501—600 Kr.	601—700 Kr.	701—800 Kr.	801—900 Kr.	Syer- sker ialt.	Gjen- nem- snit. Kr.
15—17	Under 1 Aar	-	3	-	-	-	-	-	-	3	247
	1—2 «	3	6	4	1	1	-	-	-	15	302
18—19	Under 1 Aar	1	3	-	-	-	-	-	-	4	205
	1—2 «	1	9	5	3	-	-	-	-	18	318
	3—5 «	1	2	4	2	-	-	-	-	9	317
	Uopgivet	-	-	-	-	1	-	-	-	1	600
20—24	Under 1 Aar	-	1	2	-	-	-	-	-	3	329
	1—2 «	-	7	15	6	1	1	-	-	30	371
	3—5 «	-	5	18	12	2	1	-	-	38	392
	6—10 «	2	1	9	9	4	-	-	-	25	409
	Uopgivet	1	-	1	2	-	-	-	-	4	366
25—29	1—2 Aar	-	1	3	3	-	-	-	-	7	363
	3—5 «	1	1	8	6	1	-	-	-	17	390
	6—10 «	-	-	9	7	1	-	-	-	17	417
	11—15 «	1	1	2	-	1	-	1	-	6	404
	Uopgivet	1	-	-	-	-	-	-	-	1	200
30—34	Under 1 Aar	-	-	1	-	-	-	-	-	1	344
	1—2 «	-	2	1	-	-	-	-	-	3	308
	3—5 «	-	-	1	2	-	-	-	-	3	433
	6—10 «	-	-	1	3	1	-	1	-	6	532
	11—15 «	1	-	3	1	1	-	-	-	6	359
	16—20 «	-	1	-	-	2	-	-	-	3	476
	Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	1	320
35—39	3—5 Aar	-	-	3	1	1	-	-	-	5	398
	6—10 «	-	-	1	1	1	-	1	-	4	550
	11—15 «	-	-	1	1	1	-	-	-	3	480
	16—20 «	-	-	1	2	-	-	-	-	3	426
	21—25 «	-	-	-	-	-	-	1	-	1	750
	Uopgivet	-	-	1	-	1	-	-	-	2	455
40—44	1—2 Aar	1	-	-	-	-	-	-	-	1	200
	6—10 «	-	-	1	1	-	-	-	-	2	397
	11—15 «	-	-	-	1	-	-	-	-	1	450
	16—20 «	-	-	2	1	-	-	-	-	3	405
45—49	6—10 Aar	-	-	1	-	-	-	-	-	1	330
	11—15 «	-	-	-	2	-	-	-	-	2	472
	16—20 «	-	-	1	-	-	-	-	-	1	378
	21—25 «	-	1	-	-	-	-	-	-	1	300
	31—35 «	-	-	-	-	1	-	-	-	1	550
50—54	6—10 Aar	-	-	-	-	-	-	-	1	1	900
	21—25 «	-	1	-	-	-	-	-	-	1	290
55—59	Uopgivet	-	-	-	1	-	-	-	-	1	467
Uopg.	1—2 Aar	-	-	1	-	-	-	-	-	1	340

betales altsaa i Gjennemsnit Kr. 1.43 pr. Dag. Med andre Ord, disse Syersker har en Pengeløn, som ikke er synderlig lavere end den, der betales paa Systuer, og desuden faar de Kosten frit.

De fleste af disse Syersker arbejder i Damesømfaget. Af de 31 Syersker, fra hvem Opgaver er indhentede, er de 22 Damesømmersker, 5 Linsømmersker, 1 Guttedragtsyerske og 3 er beskæftigede med Reparationssøm. 1 af Linsømmerskerne arbejdede paa et større Hospital.

Fordeles Syerskerne efter Fortjeneste i de enkelte Fag, erholdes følgende Resultat:

	Damesøm.	Linsøm.	Guttedragter.	Reparations- søm.	Tilsammen.
Kr. 9.01—10.00	-	-	-	1	1
« 10.01—12.00	-	2	-	2	4
« 12.01—15.00	18	3	1	-	22
Over Kr. 15.00	3	-	-	-	3
Ialt	21	5	1	3	30

Den almindeligste Betaling er Kr. 1.50 pr. Dag foruden Kost. Denne Betaling havde 18 af Damesyerskerne, medens 2 havde Kr. 1.75 og 1 Kr. 2.00 og 1 Sy pige med daarlig Helbred har ikke meddelt Opgave over sin Fortjeneste. Linsømmerskerne har daarligere Betaling, idet 1 har Kr. 1.50, 1 Kr. 1.35, 1 Kr. 1.30 og 2 Kr. 1.00. Guttedragtsyersken er betalt med Kr. 1.50. De 3 Sy piger, som istandsætter gammelt Tøj, væsentlig Dameklæder, er ældre Kvinder; to af dem har Kr. 1.00 og en har Kr. 0.80 pr. Dag.

Af de 30 Syersker har altsaa 3 mere end Kr. 1.50, 20 har Kr. 1.50 og 7 har mindre.

Den gjængse Løn for disse Arbeidersker er altsaa nu Kr. 1.50. Der betales dog op til Kr. 2.00 og enkeltvis endnu højere Løn for Syersker, der arbejder i «bedre Huse», og Syersken maa da ogsaa i saa Fald være dygtig i sit Fag. Der forekommer Lønninger paa Kr. 2.50 og endog Kr. 3.00 med Kost, men dette er naturligvis yderst sjelden. Kr. 1.50 er den gjængse Betaling i almindelige borgerlige Huse.

De fleste af disse Arbeidersker er ugifte. En er gift med en Haandværksarbejder, 2 er Enker, den ene efter en Haandværksmester, den anden efter en Haandværksarbejder.

Naar Fordeling sker efter Alder, stiller Fortjenesten (iberegnet Kost) sig saaledes:

Alder.	Kr. 9.01—10.00	Kr. 10.01—12.00.	Kr. 12.01—15.00.	Over Kr. 15.00.	I Gjennemsnit. Kr.
20—24 Aar	-	-	2	-	13.80
25—29 «	-	-	6	1	14.01
30—34 «	-	-	3	2	14.52
35—39 «	-	-	2	-	13.80
40—44 «	-	1	7	-	13.27
45—49 «	-	1	-	-	10.80
50—54 «	-	1	2	-	12.80
55—59 «	1	-	-	-	9.60
70—74 «	-	1	-	-	10.80
Ialt	1	4	22	3	13.39

Disse Syersker er selvfølgelig øvede, og de har som Regel først arbeidet paa Systuer. Følgelig stiller her ogsaa Fagalderen sig høiere, som ogsaa nedenstaaende Tabel viser.

Alder og Fagalder:

Fagalder.	Alder.									Til- sammen.
	20—24.	25—29.	30—34.	35—39.	40—44.	45—49.	50—54.	55—59.	70—74.	
3—5 Aar	2	1	1 ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	-	4
6—10 «	-	4	2	-	1	-	-	-	-	7
11—15 «	-	2	2	2	2	-	1	-	-	9
16—20 «	-	-	-	-	-	1 ⁽¹⁾	-	1 ⁽¹⁾	-	2
21—25 «	-	-	-	-	2	-	1 ⁽¹⁾	-	-	3
26—30 «	-	-	-	-	1 ⁽¹⁾	-	-	-	-	1
31—35 «	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
56—60 «	-	-	-	-	-	-	-	-	1 ⁽¹⁾	1
Uopgivet	-	-	-	-	2 ⁽¹⁾	-	-	-	-	2
Tilsammen	2	7	5	2	8	1	3	1	1	30

De i Parenthes tilføiede Tal betegner Daglønninger under Kr. 1.50. Det er væsentlig ældre Kvinder, som er betalte under dette Beløb, samt nogle Linsømsyersker (de 4 Syersker under 50 Aar med opgivet Fagalder syr Linsøm).

Aarsfortjenesten for disse Syersker udgjør i Gjennemsnit 585 Kroner eller omtrent 200 Kroner mere end for Systuearbejdersker. I Beløbet er ogsaa indbefattet Kostens Værdi.

Særskilt for de enkelte Fag udgjorde Aarsfortjenesten:

	Antal Syersker.	Aars- fortjeneste. Kr.	Antal Arbejdsdage.
Dameskræddersøm	24	597	261
Linsøm	5	530	260
Guttedragtsøm	1	575	250
Tilsammen	30	585	261

I nedenstaaende Tabel meddeles en Opgave over Aarsfortjenesten i de forskellige Aldersgrupper.

Aarsfortjeneste efter Alder:

Alder.	Kr. 201—300.	Kr. 301—400.	Kr. 401—500.	Kr. 501—600.	Kr. 601—700.	Kr. 701—800.	Ialt.	I Gjen- nemsnit. Kr.
20—24 Aar	-	-	1	1	-	-	2	520
25—29 «	-	-	-	-	7	-	7	662
30—34 «	-	-	-	1	2	2	5	655
35—39 «	-	-	-	2	-	-	2	586
40—44 «	-	-	3	2	3	-	8	564
45—49 «	-	-	1	-	-	-	1	414
50—54 «	-	-	1	1	1	-	3	584
55—59 «	1	-	-	-	-	-	1	240
70—74 «	-	-	-	1	-	-	1	522
Tilsammen	1	-	6	8	13	2	30	585

Syersker, der arbejder i sit Hjem eller paa egen Systue.

Couturières travaillant à leur domicile.

Ialt er der indkommet 237 Schemaer for Hjemmesyersker, men Opgaver over Fortjeneste mangler for enkelte.

Gjennemsnitlig stiller Fortjenesten for disse Syersker sig høiere end for Systuearbejdersker. Men det maa straks bemærkes, at Hjemmesyerskerne omfatter høist forskellige Elementer. Fra forholdsvis velstillede Indehavere af Syetablissementer med leiede Syersker til Hjælp enten til Stadighed eller under Sæsonerne ned til de fattigste Syersker, der i sine Hjem modtager Sømarbejde til Udførelse. Et forholdsvis betydeligt Antal er gifte Kvinder, hvis Familiepligter kun levner en begrænset Tid til Sømmen, og videre findes adskillige gamle og

svagelige Personer, som er lidet skikkede til andet end Hjemmearbeide. Det er derfor naturligt nok, at man her vil finde stor Forskjel i Fortjeneste.

Nedenfor hidsættes en Oversigt over Ugefortjenesten særskilt for de, der arbejder alene uden Hjælp, og de, som anvender lønede Hjælpersker:

Ugeløn i de forskellige Fag.

Syersker, arbejdende alene.	Dame- søm.	Herre- søm.	Kaabe- søm.	Lin- søm.	Gutte- dragtsøm.	Hanske- søm.	Naat- lersker.	Diverse.	Ialt.
Kr. 2.00	1	-	-	1	-	1	-	-	3
« 2.01— 3.00	6	1	1	-	1	-	-	-	9
« 3.01— 4.00	1	-	1	1	-	-	-	2	5
« 4.01— 5.00	7	2	-	1	1	-	-	-	11
« 5.01— 6.00	7	2	-	3	1	-	-	2	15
« 6.01— 7.00	10	1	-	2	-	2	1	-	16
« 7.01— 8.00	25	1	3	3	2	4	-	-	38
« 8.01— 9.00	7	3	-	1	2	-	-	1	14
« 9.01—10.00	13	8	3	2	4	-	1	1	32
« 10.01—12.00	13	5	-	2	2	-	1	2	25
« 12.01—15.00	4	2	-	-	-	-	-	-	6
« 15.01—20.00	2	-	2	-	-	-	-	-	4
Ialt	96	25	10	16	13	7	3	8	178
I Gjennemsnit	8.36	9.47	9.15	7.32	8.43	6.86	9.67	7.75	8.41
Syersker med Hjælp.									
Kr. 5.00	1	-	-	-	-	-	-	-	1
« 5.01— 6.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-
« 6.01— 7.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-
« 7.01— 8.00	2	-	-	-	-	-	-	-	2
« 8.01— 9.00	3	-	-	-	-	-	-	-	3
« 9.01—10.00	3	-	-	-	-	-	-	-	3
« 10.01—12.00	6	1	2	-	-	-	-	-	9
« 12.01—15.00	10	-	1	2	1	-	-	-	14
« 15.01—20.00	6	2	1	1	-	-	-	-	10
« 20.01—25.00	1	2	-	-	1	-	-	-	4
Over Kr. 25.00	-	1	1	-	-	-	-	-	2
Ialt	32	6	5	3	2	-	-	-	48
I Gjennemsnit	12.86	19.66	17.40	15.50	18.81	-	-	-	14.60

Som det vil sees, er Gjennemsnitsindtægten for Hjemmesyersker, arbejdende alene, lavere end for Systuearbeidersker, hvilket er naturligt nok, naar det erindres, at der er adskillige gamle og skrøbelige Kvinder deriblandt, samt at Syningen ikke for alle er Hovederhverv.

Førend man gaar nærmere ind paa disse Opgaver, skal man hidsætte følgende Oplysninger for de enkelte Fag.

Dameskræddersøm. Kjolesøm betales pr. Styk, og Priserne varierer meget betydelig efter Arbeidets Art og Kundernes Betalingsevne. Grænserne kan sættes mellem 3 Kroner for de billigste og op til 30 Kroner. For en Vaskekjole i Byens Udkanter betales 3 Kroner, men den almindelige Betaling for saadanne Kjoler er 5 Kroner. Høiest er naturligvis Arbeidsprisen for Kjoler, der syes i de Forretninger, som har mere velstillede Kunder og hvor Udførelsen kræver længere Tid. Den almindelige Pris for Syning af en Kjole inden Middelstanden kan sættes til 8—12 Kroner. De større Forretninger tjener desuden paa «Til-lægget» (Traad, Forsager), men for de Kvinder, som uden Hjælp udfører Søm, bliver det lidet eller intet at tjene herpaa.

Den Tid, der trænges for at sy en Kjole, vil naturligvis være høist forskjellig, eftersom den er enkel eller der er meget Arbeide paa den. En Syerske i 40-Aarsalderen oplyser, at hun tidligere kunde sy en Vaskekjole paa en Dag, men da maatte hun være tidlig oppe om Morgenens, og Arbeidet gik raskt fra Haanden, men dette kan hun ikke længere nu, skjønt hun er fuldt arbejdsdygtig. En enkel Kjole kan syes paa 2 Dage, men er der meget Arbeide paa den, vil den tage baade 3 og 4 Dage.

Der klages af adskillige af disse Syersker over Betalingen. En af dem, bosat i Uranienborg, bemærkede, at en Kjole, som hun faar 10—12 Kroner for, syes i de finere Forretninger ikke under 50 Kroner. Det er en Mangel, at der ikke som for Herreskrædderiet er nogen Inddeling af Arbeidet, men for den finere Kjolesøm bliver Fortjenesten altfor lav, da Kunderne forlanger saa meget for Betalingen. En anden, bosat paa Grünerløkken, Enke, med en Ugefortjeneste af 5 Kroner, besværer sig over den daarlige Betaling og anfører som Grund, at der er altfor mange, som syr uden at have lært, som syr for Butik og ødelægger Faget for gamle udlærte Syersker. Der klages over daarlig Søm, men alligevel gaar Folk did, hvor de faar det billigst og daarligst. Hun har selv tidligere maattet sidde mangen Nat udover for at tage op efter sine Syersker.

Enkelte af de Syersker, for hvem Opgaver er indhentet, udfører Arbeide for Forretninger, og denne Slags Søm, som Forretningerne sender ud i Byen, ansees som daarligt betalt. Selvfølgelig betales her Stykpris. Dette er væsentlig Bluser og Skjorter. Ogsaa en Række store Forretninger sætter ud meget Arbeide af dette Slags. For et Bluseliv betales fra 40 Øre og op til Kr. 1.25. Den laveste Pris betales for de tarveligste Bluseliv uden For. For et Yderskjørt betales 1 Krone pr. Styk op til Kr. 1.75, naar der er Pynt. Den Søm, som paa denne Maade udsættes, er simplere Søm. Den fine Søm bliver derimod udført i selve Syforretningen. Der klages ogsaa over, at dette Arbeide er ustødt. De

ugifte Syersker, der har opgivet at sy saadan Butik- eller Lagersøm, tjener fra Kr. 7.20 Ugen og opover til 10 Kroner, en enkelt 12 Kroner.

Disse Opgaver er meddelt af Syerskerne selv. Man har tillige indhentet Oplysninger i Forretninger angaaende de betalte Akkordpriser for udsat Arbejde. I en Forretning betales:

Kjoleskjørter, enkle	2	Kroner pr. Styk	
— bedre	2½—3	—	«
Bluser (Bomuldsflanel), enkle	1—1½	—	« efter Façon
Uldbluser og Silkebluser af lettere Sager..	2—3½	—	«
Underskjørter af Uld	1½	—	«
— Silke	3—4	—	«

Det blev sagt, at de, der syr Bluser, kan tjene lidt mere end ved Underskjørter. En Kvinde, der syr Bluser stadig, leverer 1 Dusin Bluser ugentlig, hvilket efter en Gjennemsnitspris à 2½ Krone pr. Styk giver 30 Kroner ugentlig, men heraf betaler hun to—tre Hjælpersker, saa hendes egen Fortjeneste vil blive ca. 15 Kroner Ugen. En Syerske af Kjoleskjørter, som arbejder alene, opgiver at kunne tjene 12, tildels op til 14 Kroner, medens en Linsømmerske ikke naar op til høiere end 8—10 Kroner. Akkordsatsen for Bluser gjælder øiensynlig ikke de allersimpleste Bomuldsbluser, da disse syes paa egen Systue for lige ned til 40 Øre pr. Styk.

Ogsaa den for Underskjørter opgivne Pris gjælder aabenbart for finere Sorter, hvilket fremgaar ved Sammenligning med de fra andet Hold opgivne Priser. En en gros Forretning opgiver saaledes Akkordsatserne til 50 Øre for de simpleste Sorter opover til Kr. 1.50 og 2.00 for finere Sorter (med Udstyr, Broderi o. s. v.). For denne Pris maa Tøiet klippes, og Varen leveres fuldt færdig. Syningen af disse Sager oplyses at have taget adskilligt Opsving efter den nye Toldtarifs Ikrafttræden ifjor.

Herreskræddersømmen falder, som tidligere nævnt, i to Grupper, Konfektionsarbejde og bestilt Arbejde.

Det bestilte Arbejde udføres delvis paa Skræddermestrenes Værksted, men for en stor Del bliver det udsat til Svende, som selv holder sig Rum enten i sit Hjem eller i et særskilt leiet Værksted. Alt Arbejde bliver tilklippet, inden det udleveres til Svendene. Disse holder gjerne Hjælp, Lærlinger og Syersker, som betales af dem pr. Uge. Endel Arbejde udsættes ogsaa til Kvinder, nemlig Veste og i nogen Udstrækning Bukser, derimod ikke Jakker, som efter den almindelige Opfatning ikke kan syes af Kvinder. Presningen, som ansees som et af de vigtigste og vanskeligste Arbejder i Faget, maa som Regel udføres af Mænd; for Bukser og særlig Veste falder dette Arbejde lettere, og derfor kan her benyttes Kvinder. Det er forøvrigt ikke særdeles mange Kvinder, som syr for Mestre, idet disse ialfald i de høiere Klasser foretrækker at bruge Skræddersvende. Det kan saaledes nævnes, at under Streiken i 1903, omfattende 200 Mestre, var der kun 3—4 Kvinder (Vestesyersker), som deltog.

I en Skrædderforretning (for Konfektion og bestilt Arbejde) blev meddelt følgende Opgave for en Vestesyerske. Arbejdet betales efter Tarifens 1 b, altsaa

med Kr. 2.80 for de enkleste. Hun syr for op til 30 Kroner Ugen i travle Tider, men lønner heraf tildels en Hjælperske med 8 Kroner samt fri Kost. I Gjennemsnit bliver det 20 Kroner Ugen eller 1 000 Kroner Aaret, og fratrækkes Syerskens Løn, bliver der tilbage ca. 700 Kroner, hvoraf desuden skal dækkes Kosthold til Syersken. I Gjennemsnit kan disse Syerskers Aarsfortjeneste sættes til 800 à 900 Kroner.

Grunden til, at Hjemmearbeidet er blevet saa almindeligt (og har været det i saa lang Tid, antagelig i et halvt Aarhundrede), maa søges i forskellige Omstændigheder. Dels beror det paa, at Svendene føler sig friere, de er selv i større Udstrækning Herrer over sin Arbeidsdag, de er ubundne af Kontrol, de kan benytte Hjælp af Hustruen eller Børnene eller holde Sypiger, og de kan desuden ogsaa modtage forskelligt Arbeide for Private. Af Svendene holder antagelig $\frac{2}{3}$ sig selv Værksted.

Ogsaa af Konfektionsarbeide bliver en stor Del Arbeide udsat. De store Konfektionsværksteder forarbejder væsentlig Jakker, Frakker og Pjækkerter, medens Syning af Bukser og Veste sættes ud til Svende eller Kvinder, hvilke saa igjen kan holde ret store Værksteder med en hel Del Syersker. Ogsaa dette Arbeide leveres i tilskaaret Stand, og der bliver her i stor Udstrækning anvendt Arbeidsdeling, idet en syr Veste, en anden Bukser, eller hver Syerske er hovedsagelig beskæftiget med at sy Ærmer, en anden Kraver o. s. v.

Konfektionsskrædderiet har, efter hvad der meddeles af Skræddere, haft sine periodiske Svingninger i Kristiania. Ifra Begyndelsen af 70-Aarene tog det et stærkt Opsving, og mange Haandværksmestre gik over til hovedsagelig at befatte sig med Konfektionsarbeide. Efter endel Aar gik det imidlertid tilbage og laa nede i 80-Aarene, men har atter ude i 90-Aarene taget et betydeligt Opsving. Dertil har bidraget, at det bestilte Arbeide paa Grund af Lønningernes Stigning er blevet dyrere, og Brugen af færdigkjøbte Klæder er derfor ogsaa blevet mere almindelig. Der er stærk Konkurrence i Faget, Arbeidet maa udføres raskt, og Kvaliteten er derfor gennemgaaende ogsaa ringere. En Fordel frembyder denne Lagersøm, at den skaffer noksaa jevnt og stadigt Arbeide.

For det bestilte Arbeide er Lønningsvilkaarene fastsatte gennem Tariff. Denne gjælder vistnok kun for Svendene, som atter betaler sine Syersker efter Aftale, men det kan desuagtet have sin Interesse at undersøge de Forandringer, som er foretagne i Løbet af de sidste 30 Aar, idet det vel maa kunne antages, at de kvindelige Syarbeideres Lønninger har fulgt med nogenlunde i samme Forhold. De Kvinder, der syr Veste direkte for Mestre, betales dog efter Tariffen.

Før 1872, da man fik den første Tariff, varierede Stykpriserne meget. Den næste Tariff vedtoges i 1884, og derefter fulgte Revisioner i 1896 og 1903. Samtlige disse Overenskomster var Resultat af Streiker. Den første Tariff var kort og enkel, men efterhaanden er Stykpriserne blevet mere og mere specificerede, saaat Tariffen af 1903 danner en hel Brochure paa 18 Sider med særskilte Satser for civilt Arbeide, Gutedresser, Uniformer o. s. v. samt Tillæg for Extraarbeide (Prøvning, Kantning, Silkebesætning o. s. v.). Det var Tariffen af 1884, som første Gang opstillede saadanne særskilte Tillægssatser for Extraarbeide.

Streiken i 1903 begyndte 15 April, og Arbeidet gjenoptoges 4 Juni. Svendenes Forlangende gik ud paa dels en Reduktion af Klasserne til 3 istedetfor 6 samt en Forhøielse af Lønningssatserne over hele Linien, af Skræddermestrene beregnet til 28 Pct. for civilt Arbeide og endnu mere for Uniforms- og Anbudsarbeide. Fra Mestrenes Side blev det gjort gjældende, at Priserne paa bestilt Arbeide var saa høie, at en Fordyrelse var betænkelig og vilde have til Følge et endnu stærkere Opsving i Konfektionsbranchen. Streiken omfattede fra Begyndelsen 350 Svende og 50 Syersker. Antallet af Mestre opgaves til vel 200.

I den nye Tarif blev der foretaget Forhøielser paa Uniformsarbeide samt paa Anbudsarbeide, samt desuden paa finere civilt Arbeide (1 Krone for Livkjole og Redingote og 20 Øre paa en Vest), hvorhos der nu opstilledes 2 Klasser, hver med to Underafdelinger. Forskjellen mellem de høieste og laveste Priser varierer for de forskjellige Klædesstykker mellem 20 og 40 Pct. For Benklæder, Vest, Jakke, Vinter- og Vaarfrakke er Akkorden i Gjennemsnit 32 Pct. høiere i Klasse 1 a end i Klasse 2 b. Forskjellen opgives at være blevet noget formindsket gennem Tiderne.

Med Hensyn til de stedfundne Forhøielser blev det under den sidste Streik oplyst af Mestrene, at Ugesvendene fra 1872—1884 efter den da gjældende Tarif havde en Ugeløn af 12—16 Kroner for 12 Timers dagligt Arbeide. Efter Tarifen af 1896 udgjorde Ugelønnen fra 18—24 Kroner, og Arbeidstiden var fastsat til 11 Timer (7½ Fm. til 8 Em. med 1½ Times Middag). Svendene vil dog ugjerne underordne sig et Reglement, enkelte kommer tidligere, andre senere ud paa Formiddagen og indretter sig efter Behag, men i Gjennemsnit opgav Mestrene Arbeidsdagen til 10½ Time. I Tarifen af 1903 fastsattes en Ugeløn af 21 Kroner (frie Sysager), og Arbeidstiden fastsattes til 10½ Time (8—8 med 1½ Time Middag) i Henhold til den praktisk gjældende Regel. Det er dog meget faa dygtige Svende, som tjener saa lavt som 21 Kroner. Akkordlønningerne har været i Stigende i samme eller endnu stærkere Forhold. Nedenstaaende Tabel viser Bevægelsen fra 1872 efter Toppriserne¹⁾:

	1872.	1884.	1896.	1903.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Dobbeltknappet Bonjour	9.00	13.00	16.00	18.00
Benklæder	2.70	3.00	4.00	4.00
Vest	2.00	2.80	3.00	3.00
Kammerherrekjole	20.00	-	30.00	33.00
Den vedtagne Forhøielse udgjør gjennemsnitlig (for hele Tarifen)	ca. 20 %	26 %	10 %	0 %

¹⁾ Hentet fra «Historiske Oplysninger om Skrædderhaandværket i Norge» af Sundhedsinspektør Hj. Berner efter Opgave fra Skræddermester Maurtvedt, der ogsaa villig har gennemseet nærværende Fremstilling for Herreskrædderfaget.

En mere specificeret Opgave (efter Tariferne fra 1884, hvilke har været de eneste at opdrive) viser følgende Stigning for høieste Klasse:

	1884.	1896.	1903.
	Kr.	Kr.	Kr.
Livkjole	14.00	17.00	18.00
Spadserfrakke, 2 Rad.	13.00	16.00	17.00
Jacket, let, 1 Rad	9.00	12.00	13.00
Jakke, let	7.50	10.50	10.00
Vaarfrakke, prima	11.50	14.00	14.00
Vinterfrakke, almindelig, prima	12.00	15.00	15.00
Benklæder, almindelige	3.00	3.50	3.50
Vest, 1 Rad	2.80	3.00	3.00

Af Mestrene blev paa Grundlag af Lønningsbøgerne anstillet en Beregning over Gjennemsnitsindtægter i de tre sidste Aar for Svendene, inddelte i 3 Klasser efter Arbejdsdygtighed og Paapasselighed, der udviste følgende Resultat:

	1900. Kr.	1901. Kr.	1902. Kr.
De flinkeste og paapasseligste	1 528	1 484	1 472
Almindelige	1 288	1 259	1 249
De mindst arbejdsdygtige og paapasselige .	1 069	1 037	1 028

Enkelte oplystes at tjene vel 3 000 og ikke faa over 2 000 Kroner. Disse Opgaver gjælder Nettofortjeneste, altsaa med Fradrag af lønnet Hjælp.

Efter Svendenes egen Opgave, som under Streiken blev offentliggjort og som oplystes at være bygget paa indsamlede Schemaer fra 500 Skræddere, skulde Fortjenesten for de fleste variere mellem 800 og 1 000 Kroner, enkelte har 1 100—1 200, andre ikke mere end 600—700. Sandsynligvis er der ikke i Mestrenes Opgaver trukket fra for Leie af Værkstedrum, Lys og Opvarmning af Pressejernene m. m. Beregner man samtlige disse Udgifter til 150 Kroner, skulde der blive tilbage ca. 1 100 Kroner for almindelige Svende, og dette stiller sig ikke usandsynligt. For almindelig Dress (Jakke, Vest og Bukser) betales til Svendene Kr. 16.50 i 1ste Klasse (foruden Extraarbejde $1\frac{1}{2}$ à 2 Kroner). Regner man, at der hertil medgaar $3\frac{1}{2}$ Dag, og tager man paa den anden Side i Betragtning Hefte, som forvoldes ved Prøvning, vil Daglønnen stille sig i 4 Kroner, hvorhos erindres, at Svendene for en hel Del af Arbejdet (Staffering og Syning) benytter billigere kvindelig Arbeidskraft.

Angaaende Akkordsatserne for udsat Arbejde i Konfektionsbranchen hid-sættes følgende Oplysninger.

Et større Værksted, hvor der syes Jakker, Frakker og lign., sætter ud alt Arbejde af Bukser og Veste til Svende og Piger. Der betales for Bukser Kr. 0.70, 0.80, 0.90, 1.00 pr. Styk, undtagelsesvis for de simpleste Sorter i den stille Tid Kr. 0.60. 90 Øre er den almindeligste Sats. For Veste betales fra 50 Øre op til 80 à 90 Øre pr. Styk. 80 Øre er den almindeligste Sats.

Et andet Værksted, der ligeledes sætter ud meget Konfektionsarbejde af Bukser og Veste, betaler for simple Bukser 50 Øre pr. Styk og 60 Øre, naar der anbringes Baglomme. En enkelt Svend leverer 200 Bukser ugentlig til denne Betaling og sysselsætter 6 à 7 Piger. En anden Svend syr bedre Bukser, der betales med Kr. 1.10, han maa skjære og presse selv, tjener 60 – 70 Kroner ugentlig, men har Hjælp af 4 Syersker. Endvidere er der fire Vestesyersker, som gjennemsnitlig tjener 40 Kroner Ugen og lønner 2 Syersker. Disse Syersker, som hjælper til, opgives i Gjennemsnit at tjene 12 Kroner Ugen, saaat For-tjenesten, der bliver tilbage for Vestesyerskerne, skulde blive ca. 16 Kroner Ugen. For Vestene betales fra 40 Øre og op til Kr. 1.20 pr. Styk efter Søm og Udstyr. 80 Øre er den almindeligste Sats. Ogsaa en Del billigere Frakker bliver udsatte til Svende. Samme Forretning udsætter ogsaa Vadmelbukser til Syersker. Akkordprisen er her 33 Øre pr. Styk, indbefattet Klipping.

Linsømmen ansees almindelig som det daarligst lønede Fag. Den bliver sat ud til nærsagt hvemsomhelst, da der ikke kræves nogen egentlig Lære.

Af de adspurgte Syersker er Akkordprisen opgivet til 12 Øre og op til 60 Øre for Herreundertøi og fra 20 til 50 for Dameundertøi, og Syerskerne maa i Regelen holde sig selv med Sysager, som f. Eks. Traad foruden Maskine.

Mere detaljerede Opgaver angaaende Stykpriserne er indhentede fra for-skjellige Kanter.

I en større Forretning, som har henimod 20 Linsømsyersker ude i Byen, blev det meddelt, at Halvdelen havde Hjælp i sit Arbejde. Enkelte syr stadig samme Slags Artikel, f. Ex. Skjorter eller Underbenklæder, andre syr lidt af hvert. De betalte Akkordsatser (inkl. Knaphuller, Knapper o. s. v.) er:

Herreskjorter, ublegede	10	Øre pr. Styk	
— blegede	35	« - «	
Damelinneder, ublegede	20	« - «	
— finere	25—50	« - «	efter Façon
Herreunderbenklæder, ublegede (blaa)	10	« - «	
andre Sorter syes ikke af denne Artikel.			
Damebenklæder, ublegede	20	« - «	
— blegede	30	« - «	
Kulørte Herreskjorter med Manschetter	90	« - «	

Tøiet leveres færdig tilskaaret, og Traad udleveres. For en Aarrække tilbage havde Arbeidspriserne været høiere, nemlig 15 Øre for 10 Øre nu og forholdsvis for de øvrige Artikler, men dengang maatte Syersken selv klippe til, saa det er tvivlsomt, om der er tabt saa meget for Syerskerne ved den nye Ordning.

Disse Satser kan vistnok betragtes som Grundsatser for Faget i det Hele. Forretningens Indehaver udtalte selv, at Satserne er lave, men de var begrundede i den skarpe Konkurrence.

Med Hensyn til Linsømmerskernes Fortjeneste vil de fra Forretningerne meddelte Opgaver let give et altfor gunstigt Indtryk, fordi de fortrinsvis fæster sig ved de flinkeste Syersker. Dertil kommer, at disse høiere Indtægter, som kan opnaaes under de gunstigste Forhold, kan være opnaaet gennem en urimelig lang Arbejdsdag.

I den nævnte Forretning blev det opgivet, at flinke Syersker kan tjene 10—12 Kroner ved eget Arbejde, naar de syr hele Dagen. Men adskillige har mindre, og som Gjennemsnit kunde ikke sættes mere end 9 Kroner. En Syerske af 10 Øres Herreskjorter opgav at kunne sy 24 Skjorter Dagen, «naar hun er flittig», eller med andre Ord tjene 14 Kroner Ugen. Men hertil kræves baade Arbejdshjælp og lang Arbejdsdag. Af 20 Øres Damelinneder blev det opgivet, at en Syerske kan levere 50 Stykker Ugen og altsaa tjene 10 Kroner. Af Herrebenklæder opgaves en anden at kunne sy 30 Stykker Dagen og altsaa tjene 3 Kroner Dagen, men der blev tilføiet, at hun arbejder rasende raskt, og de fleste leverer bare 20.

Disse Opgaver for enkelte dygtigere Arbejdersker kan ikke betragtes som Udtryk for de normale Lønningsforhold i denne Branche. Efter de i en anden Forbindelse meddelte Opgaver fra en Linsømfabrik skulde en dygtig Syerske kunne levere 18 à 20 billige Skjorter pr. Dag. Ved Benyttelse af Traadmaskine istedetfor elektriske Symaskiner vil Arbeidsmængden nødvendigvis være lavere. I Fabriken anslog man Forøgelsen af Arbejdsudbyttet i Sammenligning med Traadmaskinen til 33 Pct. Regnes alene med 25 Pct., skulde en Syerske paa Traadmaskine kunne levere ca. 15 Skjorter Dagen, hvilket giver en Fortjeneste af 9 Kroner Ugen, forudsat at de arbejder ca. 9 Timer Dagen. Forlænges Arbejdsdagen, vil der selvfølgelig kunne tjenes mere, men paa den anden Side er der mange, som tjener mindre.

I en anden Forretning, som ved Siden af at holde egen Systue for Dameundertøi bortsætter simplere Ting til Hjemmesyersker, opgaves Akkorden til 20 à 40 Øre pr. Styk efter Udstyr. Hvis ikke Knaphul er sat i, fratrækkes 1 Øre pr. Knaphul, hvilket er Prisen for at sætte det paa i eget Værksted. Damebenklæder betales ligeledes fra 20—40 Øre, Natchemiser med Kr. 0.60, 0.80 og 1.00 pr. Styk. Der er meget livlig Efterspørgsel efter saadant Arbejde, en Iagttagelse, som forøvrigt er gjort overalt paa de Forretninger, hvorfra Oplysninger er indhentet. En Linsømmerske kan tjene 8 op til 10 Kroner Ugen, men det tilføiedes, at hun da maa arbejde flittigt.

Ved en tredje finere Forretning blev opgivet følgende Akkordsatser: for Lagersøm, Herreskjorter 20 Øre (ublegede og kulørte) op til 25—27 Øre, Chemiser (ublegede) 25 Øre (Salgspris 16—17 Kroner Dusinet), Underbenklæder 15 Øre, Turistkraver 15, Vadmelsbukser 40, Skindbukser 33 Øre. For denne Pris maa Syerskerne skjære til Tøiet og levere Arbejdet fuldt færdigt med Knapper o. s. v. De Syersker, der sidder som Hjælpersker hos de, der modtager Sømmen, betales med 9 Kroner Ugen. Underbenklæder syes raskt, saa denne Søm er mere søgt end Skjorter, og Turistkraver ansees for at være forholdsvis god Søm. Det blev opgivet, at 4 Personer, der syr Vadmelsbukser (Indehaversken af Systuen, en

arbeidsledig Mand, der udfører Presningen, samt 2 Syersker), kan gjøre 20 Par færdige om Dagen, altsaa 8 Kroner til Fordeling paa 4 Personer, og heraf skal ogsaa dækkes Udgifter til Sysager m. m. I samme Forretning blev ogsaa udsat meget af finere Søm (udstyret med Broderi og lign.). Prisen for Chemiser (bestilt Arbeide) er 40 à 50 Øre for de billigere Sorter med enklere Udstyr, 60 Øre op til 1 Krone pr. Styk (indbefattet Tilskjæring, Knaphulsyning m. m.). For Manschetskjorter betales op til 1½ Krone. For Benklæder betales samme Pris som for Linneder. Den almindelige Fortjeneste for Syersker blev i denne Forretning opgivet til 1½ à 2 Kroner Dagen, men det blev tilføiet, at enkelte ikke kan tjene mere end 1 Krone.

En en gros Forretning, som lader sy Damelinneder, opgiver følgende Akkordpriser (inkl. Tilskjæring): 25 (ubleget), 30, 35 og 50, 60 og 70, naar de udstyres med Broderier.

I et Lager for Linsøm, hvor der arbeides i stor Maalestok, betales 10 Øre for de billigste Skjorter. Hovedmængden udføres paa eget Værksted, men ogsaa en Del Hjemmesyersker benyttes, og de faar den samme Betaling. Fortjenesten opgives fra 9—12 Kroner, men her er vel ogsaa særlig tænkt paa de høiere Indtægter. Indehaveren meddelte, at han for en Aarrække tilbage modtog Bestillinger paa Linsøm, og laveste Akkordpris var da 14 Øre, hvoraf Sømmerskerne fik 8, medens Resten dækkede Udgifterne til Klipning, Forrentning af Symaskinerne, Traad o. s. v.

Finere Søm lønner sig naturligvis gennemgaaende bedre, og dette Arbeide lønner sig antagelig omtrent som anden Søm. Dog er det meddelt, at raske Syersker tildels heller ønsker den billigere Søm, da den kan leveres saameget fortere og Fortjenesten derfor drives høiere op.

I en Forretning for finere Herresøm opgaves Betalingen for Herreskjorter til gennemgaaende 60 Øre pr. Styk, hvorhos det oplystes, at Magasinerne for finere Herreartikler betaler 1 Krone pr. Styk. Fortjenesten for Syerskerne blev angivet til 2 Kroner Dagen, tildels endog op til 2½ Krone. Det bliver altsaa 3 à 4 Skjorter Dagen. Sømmen er jo væsentlig den samme for billige og bedre Skjorter, men der forlanges naturligvis mere omhyggeligt Arbeide.

Endelig opgaves i en Forretning for Herre- og Dameundertøi Betalingen for Herreskjorter til 50—60 Øre og for Damelinneder op til vel 1 Krone, indbefattet Tilskjæringen, som maa udføres af Syersken.

De af Linsømmerskerne opgivne Lønninger er:

1 2 Kroner (lidet Arbeide), 1 4 Kroner (ødelagt af Slid), 1 4½ Krone (gift), 3 à 6 Kroner, 2 à 7 Kroner, 1 7½ Krone, 2 à 8 Kroner, 1 8½ Krone, 1 Kr. 9.60, 1 10 Kroner, 1 10—12 Kroner, 1 12 Kroner, foruden 3 Syersker, der har Hjælp og tjener henholdsvis 15, 15 og 16½ Krone.

Gjennemsnittet for samtlige Linsømmersker, der ikke benytter leiet Hjælp, er Kr. 7.32. Sætter man ud af Betragtning de tre, som har lavest Betaling, bliver Gjennemsnittet Kr. 8.20, og der synes at være Grund til at antage, at dette passer noksaa bra. Opgaverne viser, at der kan tjenes op til 12 Kroner Ugen. Den Syerske, som tjener 10 à 12 Kroner Ugen, arbeider med Herre-

undertøi, og hun har syet i 7 Aar. Hun oplyser at maatte arbeide 11 Timer daglig, er fuldt arbeidsdygtig, men klager over den lange Arbeidsdag og den daarlige Betaling. For at tjene 2 Kroner Dagen, maa hun sy 24 Plag, «og dette er umenneskeligt». Det bliver altsaa en Akkordpris af 8 Øre, og sandsynligvis er det Benklæder. Den Syerske, som tjener 12 Kroner, syr Reformliv.

Kaabesømmerskerne arbeider hovedsagelig for Forretninger, enkelte modtager vel ogsaa selv Arbeide for Private.

Som tidligere bemærket, er Kaabesømmen i høi Grad et Sæsonfag, og dette gjælder ikke mindst for de, der syr hjemme. I Sæsonen kan de ofte sysselsætte flere Syersker, op til 6—10, men den ledige Tid er lang. Arbeidet veksler mellem Vinterkaaber og Jakker, Syerskerne gaar fra det ene til det andet efter Sæsonen. Enkelte syr ogsaa anden Søm ved Siden af Kaaber, f. Ex. Damesøm og Guttessøm, for at holde jevnere Arbeide.

De betalte Akkordpriser er i en større Forretning opgivne til følgende Beløb:

Korte Jakker.....	Kr. 2.00 pr. Styk,
Jakker med mere Udstyr.....	« 3.50 —«—
Side Jakker.....	« 4.00 —«—
Kaaber.....	« 4.50 og 4.75 pr. Styk,
Spadserdragter.....	« 5.50 op til 9.00 —«—
—, bestilte.....	op til 10 Kroner —«—

Da disse Syersker ogsaa modtager Bestillinger fra andre Kunder, er det ikke muligt at oplyse deres Fortjeneste.

De af Syerskerne opgivne Indtægter er: 1 3 Kroner (uregelmæssigt Arbeide), 1 4 Kroner (lidet Arbeide), 2 Kr. 7.80, 1 Kr. 8.00, 1 Kr. 9.25, 1 Kr. 9.60, 1 Kr. 10.00, 2 Kr. 16.00 og for Syersker med Hjælp 2 à Kr. 12.00, 1 Kr. 15.00, 1 Kr. 20.00 og 1 Kr. 28.00. Gjennemsnittet for samtlige er Kr. 11.23 og for de, der arbeider uden Hjælp, Kr. 9.15.

Barnesøm. Fortjenesten varierer her mellem 3 og 24 Kroner. 1 har 3 Kroner (sygelig og ustadigt Arbeide), 1 4½ Krone (gift), 1 6 Kroner, 1 7½ Krone, 1 8 Kroner, 2 9 Kroner, 1 Kr. 9.90 (deri medregnet Kost, naar hun arbeider hos Familier), 3 har 10 Kroner, 1 Kr. 10.66 (delvis Kost, naar hun arbeider hos Familier for Kr. 1.60) samt 2 med Hjælp henholdsvis Kr. 13.63 og 24 Kroner.

Som Betaling for Syning af almindelige Gutedragter er opgivet i et større Magasin 2 Kroner i Gjennemsnit og for Barnekjoler Kr. 2.00 à Kr. 2.50.

I Tabellen er ogsaa indbefattet enkelte Hjemmesyersker af Hansker og Naatlersker. For *Hanskesøm* henvises til de S. 28 meddelte Oplysninger. De tilbagestaaende mindre Grupper omfatter Søm for Militærværksted (1 à 10 Kroner), Broderisøm (2 à 4 Kroner og 2 à 6 Kroner), Flagsøm (1 à 9 Kroner) samt Slipsøm.

Militærsøm. Arméens Intendantur sysselsætter en Del Syersker. Alt Arbeide udføres som Hjemmeindustri. Arbeidet udsættes nu direkte til Syerskerne, og der betales pr. Styk 1 Henhold til Regulativ af 15 December 1905. Alt

Materiale udleveres tilskaaret med alt Tilbehør, ogsaa Traad. Satserne er for de Artikler, som Syerskerne syr, følgende: Skjorter 45 Øre, Underbenklæder 40 Øre, Klædesbukser Kr. 1.60, Blaabukser Kr. 1.00, Staldtrøier Kr. 1.00, Kappe for Kavaleri, Ingeniørvaaben, Træn og Feltartilleri Kr. 5.50, for Infanteri Kr. 3.50, Skjærmteltduge Kr. 1.80, Madrasser 0.40, Hovedpuder 0.20, Paksække 0.30. I Kristiania, hvor der beskæftiges ca. 40 Syersker, betales disse Satser, medens i Trondhjem og Harstad, hvor der findes mindre Værksteder (4 Syersker paa hvert Sted), tildels betales mindre, for Skjorter saaledes 40 Øre.

10 Klædesbukser kan leveres af en Syerske paa en Uge, men det ansees som en dygtig Præstation. 3 Søstre har kunnet levere 12 Bukser hver ugentlig, men de havde da indrettet sig i Fællesskab og delte Arbeidet sig imellem, saa Arbeidsydelsen derved blev forøget. 15 Blaåtøisbukser regnes ligeledes for et godt Ugearbeide. Det har hændt, at en Kvinde har leveret 12 Skjærmteltduge i en Uge, hvad der forøvrigt maatte opfattes som rent exceptionelt. Prisen var forøvrigt da Kr. 1.50, idet der var mindre Arbeide paa dem end nu. Høiest Ugeløn tjenes sædvanlig paa Klædesbukser og Teltduge.

Den ugentlige Fortjeneste er 12—14 Kroner. Der kan arbeides for 16—18 Kroner, men det er ikke hyppig, og Lønnen vil efter nogle Uger med denne Fortjeneste gjerne falde ned igjen. 14 Kroner kan betragtes som den gennemsnitlige Indtægt, naar der er fuldt Arbeide, men tildels maa Arbeidsmængden begrænses noget. Efter Lønningslisterne for Uger i Marts Maaned 1906 tjente 4 under 8 Kroner, 1 Kr. 11—12, 3 Kr. 12—13, 5 Kr. 13—14, 4 Kr. 14—15, 14 Kr. 15—16, 6 Kr. 16—17 og 3 Kr. 17—18. Gjennemsnittindtægten var ca. 14 Kroner. Syerskerne med de lave Indtægter anvender ikke fuld Tid paa Arbeidet, idet de har Huspligter ell. lign. Paa den anden Side kan det nok hænde, at enkelte tildels har lidt Hjælp fra Familielemmer. Derimod søger man at hindre, at Syerskerne benytter leiet Hjælp, idet Maalet er mest muligt at bortsætte Arbeidet direkte uden Formidling¹⁾.

Regulativpriserne har igjennem længere Tid været temmelig uforandrede, dette gjælder saaledes de tre sidste Regulativer, som har kunnet fremskaffes, nemlig af $\frac{1}{7}$ 1883, $\frac{7}{8}$ 1895 og $\frac{15}{12}$ 1905. For Skjorter var Prisen 47 Øre efter de to første Regulativer, for Underbukser 37 Øre, for Blaabukser Kr. 1.20, Madrasser 30, Hovedpuder 20 og Paksække 20 Øre, for Skjærmteltduge Kr. 1.43 (nu mere Arbeide paa dem, idet der er flere Hægter), Infanterikapper Kr. 3.80 (noget mere Arbeide end nu), Staldtrøier henh. 1.33 og 1.20. Men disse Satser har tidligere ikke været anvendte, idet Arbeidet er udført for billigere Pris, medens

¹⁾ Ved Marineintendanturet i Horten betales efter det nugjældende Regulativ følgende Satser for bortsat Arbeide: Klædesbukser Kr. 1.85, Ravndugsbukser 0.60, Do. Busseruller 0.67, Dongerybukser 0.60, Do. Busseruller 0.52, Lærredsskjorter 0.67, Uldskjorter 0.88, Blaakraver 0.32, Halstørklæder 0.13, Trøier af Ravndug 0.67, Forklæder 0.13. Gjennemsnittsfortjenesten opgives til 12—13 Kroner pr. Uge.

Endel Syersker er ogsaa beskæftigede paa Værksteder og betales nu med 20 Øre pr. Time eller Kr. 10.60 ugentlig, da Arbeidstiden er 53 Timer. Fra 1900 til 1903 var Daglønnen Kr. 1.70 og tidligere Kr. 1.50.

der nu betales efter Regulativet. I Slutningen af 70-Aarene betaltes der vistnok paa det nærmeste efter Regulativet, Skjorter f. Eks. med 45 og 40 Øre, Blaabukser 1.20 og 1.00 og forøvrigt efter Regulativet, men fra 1880 begyndte Arbeidet med Linsøm at overlades til Kristiania Tugthus for en Betaling, der svarede til $\frac{2}{3}$ af Regulativsatserne, saaledes for Skjorter 30 (forhøiet til 37 i 1885), Underbukser 23, Staldtrøier 90 Øre osv. Denne Konkurrence varede i flere Aar, saavidt vides, til 1885, og Arbeidet blev nu udsat til frie Arbeidere, dog ikke direkte til Syersker, idet Tilskjæernerne og Arbeiderne overtog Arbeidet og udførte det paa egne Værksteder ved Hjælp af leiede Syersker¹⁾, men der fremkom Klager over disse private Værksteder, og en Forandring blev gjort, hvorved alt Arbeide udsættes direkte til Syerskerne. Der er saaledes indtraadt en Forbedring i disse Syerskers Kaar ikke blot derved, at Satserne er hævede op til Regulativets Maximum fra det Lavmaal, hvortil de paa Grund af Konkurrencen fra Strafarbeidsanstalten var sunkne, men ogsaa derved, at Mellemændene, som selvfølgelig har beregnet en Del af Satsen som egen Fortjeneste, er skilte ud.

Hvad *Broderisømmen* angaar, tør de faa Opgaver, der foreligger, neppe ansees som typiske. Efter de Oplysninger, som er indhentede, maa det dog ansees sikkert, at det er et daarlig lønnet Fag, og dette er ogsaa blevet bekræftet i flere Forretninger. Ved Broderisøm er beskæftiget adskillige Kvinder inden den dannede Klasse. Som Aarsag til den daarlige Fortjeneste anfører en Arbeidsgiver den store Import af billige Sager fra Tyskland, hvor Arbeidslønningerne ved denne Hjemmeindustri er yderst lave. Den samme Forretning, der forøvrigt ogsaa producerer andre Sømartikler, hvor Lønningerne stiller sig adskillig høiere, opgav den gennemsnitlige Fortjeneste til 1 Krone Dagen, og mange tjener ikke mere end 5—6 Kroner Ugen. Enkeltvis kan dog Fortjenesten naa op til 2 Kroner Dagen, men det er en sjelden Undtagelse. Ialt var i denne Forretning 50 Hjemmesyersker beskæftigede med dette Arbeide, væsentlig Kunstsøm, Korsstingssager o. s. v. (til Puder, Antimakassarer o. s. v.). I en anden Forretning blev det ligeledes udtalt, at Fortjenesten er daarlig i dette Fag. Her var det væsentlig Tyksøm, som udførtes (Navning), og Betalingen for Brodering af et Navn betales med fra 10 Øre op til Kr. 1.50 for Navnesøm paa Lagener med Stil omkring.

For *Slipssøm* har man indhentet en Del nærmere Oplysninger fra to større Forretninger. Dette Fag er forholdsvis nyt, idet den første Forretning er opgivet at være begyndt i 1891. Ogsaa før den Tid har der foregaaet Slipssyning, men da udelukkende i mindre Maalestok. Norske Slips er nu blevet en ganske stor Artikel, og der er i Kristiania 5—6 større Forretninger, beskæftigede med Tilvirkning af denne Vare, og Antallet af Syersker i denne Branche kan anslaaes til ca. 150, men i Virkeligheden er Antallet betydelig større, da adskillige af disse Syersker atter benytter Hjælpersker.

Slipssyningen drives udelukkende som Hjemmeindustri. Den først etablerede

¹⁾ Se Indst. S. No. 202 for 1897.

Forretning begyndte med Systue, men fandt det snart fordelagtigere at ophøre dermed for helt at sætte Arbeidet ud. Arbeidet er meget efterspurgt af Kvinder, tildels af god Familie. Det egner sig ogsaa for Udførelse i Hjemmene. Det maa for en stor Del udføres ved Haand, undtagen Baandene, som kan syes paa Maskine. Det er let at transportere til og fra Forretningen, da det kun bliver en liden Pakke, og det muliggjør Sysselsættelse af Kvinder, som er bundne til Hjemmet eller nødig vilde sidde i et fælles Arbeidsrum.

Slipsene tilskjæres i Forretningen, ligeledes For, og alt Tilbehør (Hemper m. v.) udleveres færdigt til Syerskerne. Arbeidet betales pr. Dusin Slips, og Betalingen varierer meget stærkt efter Façon og Størrelse. I den ene Forretning opgaves Stykprisen til 60, 70, 80 Øre for de allerbilligste, medens der betales 2½ og 3 Kroner for de alldyrreste. Den billigste Pris er for smaa Sløifer uden Baand, for almindelige Knyttedslips betales 1 Krone. Den gennemsnitlige Pris blev opgivet til 1½ Krone. I den anden Forretning opgaves Gjennemsnitsprisen til Kr. 1 60, og som de mere almindelige Satser blev nævnt Kr. 1.20 og Kr. 1 40 for Sløifer og Kr. 1.60 og Kr. 1.80 for Slips. Fra begge Hold blev det udtalt, at Arbeidspriserne ikke i Løbet af de 15 Aar, hvori denne Fabrikation har foregaaet, har undergaaet nogen Forandring. Selvfølgelig maa der hyppig sættes Priser for nye Façon, men der har som sagt ikke været nogen Tendents hverken til Stigning eller Fald.

Arbeidet kræver Nethændthed, og fra Forretningernes Side blev Syerskernes Dygtighed omtalt paa den mest rosende Maade. Hovedmassen af Afsætningen udgøres ogsaa nu af norsk Vare.

Som for Hjemmeindustrien overhovedet er det forbundet med Vanskelighed at angive Fortjenesten. Enkelte har det nemlig som en Biindtægt, og andre modtager saa meget Arbeide, at de kan engagere Hjælpersker, og Fordelingen foregaar da i Virkeligheden blandt flere Hænder end deres, som modtager Opgjøret i Forretningerne.

I den ene Forretning blev det opgivet, at for etpar Aar siden udbetaltes i Arbeidspenge 30 000 Kroner, fordelt paa 50 Syersker. Dette skulde da give 600 Kroner pr. Syerske i Gjennemsnit, men i Virkeligheden bliver der dog adskilligt mindre paa hver, naar man tager i Betragtning Anvendelsen af Hjælpersker, der atter skal lønnes. Dette kan dels være andre Medlemmer af Familien eller Fremmede. Det blev meddelt, at Syersker, som har bedre Arbeide, finder det lønnende at sætte bort til andre Kvinder de simplere Dele af Sømmen, og det ligger da noksaa nær at slutte, at Fortjenesten her ikke kan blive synderlig rar. For Tiden (Marts 1906) udleveres Arbeide til 60—70 Kvinder, og Lønningsbeløbet stiller sig gennemsnitlig i 750 Kroner pr. Uge. En flink Syerske, som arbejder alene, kan tjene 10—12 Kroner pr. Uge, og har hun finere Slipssøm, som betaler sig bedre, kan der efter Opgivende tjenes 12—15 og endog lige op til 18 Kroner.

Nogenlunde lignende var de Opgaver, som erholdtes for den anden Forretning. Kvikke Syersker kan tjene 12 Kroner Ugen, men det blev tilføjet, at de da maa have god Øvelse, være nethændte og ofre Arbeidet sin hele Tid. Af Op-

gjøret for en Uge, som blev forevist, fremgik det, at Beløbene var stærkt vekslende. Ialt var der paa en Dag udbetalt til 26 Syersker ca. 285 Kroner eller 11 Kroner paa hver. Men Beløbene svingede mellem 20 og 3 Kroner. I første Tilfælde er utvivlsomt Hjælp benyttet, i sidste Tilfælde er kun en Del af Dagen anvendt til dette Arbeide. Mellem 5 og 15 er de hyppigste Ugeudbetalinger.

Nogen let Adgang til at lære Faget er der ikke, men Undervisning bliver, efter hvad der meddeles, givet af enkelte Kvinder, som selv syr i Faget. Naar Forretningen ønsker at tage nye Folk, bliver disse sat i Lære hos en af Syerskerne, hos hvem de arbeider, indtil de er oplærte. For Læren betales 5 Kroner.

Der er to Slipssyersker, som har udfyldt Schema, og af disse har den ene ca. 11 og den anden 12 Kroner i ugentlig Fortjeneste.

Som allerede tidligere meddelt, udgjør den gennemsnitlige Fortjeneste for de heromhandlede Syersker Kr. 8.41 pr. Uge for de, der arbeider alene, og Kr. 14.60 for de øvrige. Hvilken Indflydelse daarlig Helbred øver til at trykke disse Tal ned, vil blive omhandlet i en senere Forbindelse, ligeledes den Omstændighed, at Syarbeidet for adskillige er et Bierhverv.

Nedenfor hidsættes en lignende Tabel som for Systuearbeidersker over Ugefortjeneste, fordelt efter Alder og Fagalder.

Ugeförtjeneste efter Alder og Fagalder.

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 2.00.	Kr. 2.01— 3.00.	Kr. 3.01— 4.00.	Kr. 4.01— 5.00.	Kr. 5.01— 6.00.	Kr. 6.01— 7.00.	Kr. 7.01— 8.00.	Kr. 8.01— 9.00.	Kr. 9.01— 10.00.	Kr. 10.01— 12.00.	Kr. 12.01— 15.00.	Kr. 15.01— 20.00.	Kr. 20.01— 28.00.	Syersker ialt.	Gjennem- snitlig Uge- förtjeneste.
20—24	1— 2 Aar	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	4	Kr. 5.85
	3— 5 «	-	-	-	-	-	1	3	-	-	1	-	-	-	5	8.48
	6—10 «	-	-	-	-	-	-	1	2	-	2	1	-	-	6	10.63
25—29	1— 2 Aar	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	7.00
	3— 5 «	-	1	-	1	-	-	2	1	-	2	-	-	-	7	7.86
	6—10 «	-	-	-	-	3	1	3	4	5	1	1	-	-	21	9.69
	11—15 «	-	1	-	1	1	-	-	-	2	-	1	1	-	7	9.10
	Uopgivet	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	8.00
30—34	1— 2 Aar	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	4	5.87
	3— 5 «	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	4	9.25
	6—10 «	-	-	-	-	-	1	2	-	3	3	2	2	-	13	11.41
	11—15 «	-	1	-	2	-	-	3	2	2	2	-	2	-	14	9.36
	16—20 «	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	4	10.00
	Uopgivet	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	7.80
35—39	1— 2 Aar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	13.00
	3— 5 «	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	5.00
	6—10 «	-	-	-	-	-	1	1	1	2	-	1	3	1	10	13.03
	11—15 «	-	1	1	-	1	3	1	1	2	1	2	1	-	14	8.99
	16—20 «	-	-	-	1	-	-	-	-	3	2	2	-	-	8	10.58
	21—25 «	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	8.63
	Uopgivet	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	1	-	-	5	10.50
40—44	1— 2 Aar	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2.00
	3— 5 «	-	-	-	1	2	-	1	-	1	-	-	-	-	5	6.90
	6—10 «	-	1	-	2	-	2	1	1	1	1	-	-	1	10	8.79
	11—15 «	-	2	1	-	-	1	3	-	-	1	-	-	-	8	6.56
	16—20 «	-	-	-	-	2	-	2	-	1	2	1	-	-	8	9.24
	21—25 «	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	1	-	6	11.60
	26—30 «	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.00
	Uopgivet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	18.00

(Forts.)

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 2.00.	Kr. 2.01— 3.00.	Kr. 3.01— 4.00.	Kr. 4.01— 5.00.	Kr. 5.01— 6.00.	Kr. 6.01— 7.00.	Kr. 7.01— 8.00.	Kr. 8.01— 9.00.	Kr. 9.01— 10.00.	Kr. 10.01— 12.00.	Kr. 12.01— 15.00.	Kr. 15.01— 20.00.	Kr. 20.01— 28.00.	Syersker ialt.	Gjennem- snitlig Uge- fortjeneste.
45—49	3—5 Aar	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	Kr. 6.00
	6—10 «	-	-	-	-	-	1	3	-	1	-	2	-	-	7	9.86
	11—15 «	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	3	15.33
	16—20 «	-	-	-	-	-	1	2	-	2	1	-	-	-	6	9.05
	21—25 «	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	3	10.47
	26—30 «	-	-	-	2	-	-	1	-	1	1	-	-	1	6	10.02
	31—35 «	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	10.00
	Uopgivet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	28.00
50—54	11—15 Aar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	13.50
	16—20 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	12.00
	21—25 «	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	8.00
	26—30 «	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	6.63
	31—35 «	-	-	-	-	1	-	-	1	-	3	1	-	1	7	12.87
	Uopgivet	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	8.00
55—59	3—5 Aar	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	10.00
	11—15 «	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4.00
	16—20 «	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	6.00
	26—30 «	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	10.00
	36—40 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	16.80
60 og derover.	31—35 Aar	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3.00
	41—45 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	15.00

Angaaende Aarsfortjenesten for disse Syersker meddeles først nedenstaaende Oversigt:

	Antal Syersker.	Antal Arbejdsdage.	Gennemsnitlig Aars- fortjeneste. Kr.
Damesøm	131	251	405
Herreskræddersøm	31	241	458
Kaabesøm	15	241	483
Linsøm	19	274	397
Guttedragtsøm	17	229	369
Hanskesøm	7	266	307
Naatlersker	3	268	435
Diverse	8	259	319
Ialt	231	250	409

For nærmere at vise, hvorledes disse Aarsindkomster fordeler sig særskilt for Hjemmesyersker uden Hjælp og med Hjælp, hidsættes en mere detaljeret Specifikation efter Indtægtsgupper:

Aarsfortjeneste i de forskellige Fag:

Syersker, arbejdende alene.	Dame- søm.	Herre- søm.	Kaabe- søm.	Linsøm.	Gutte- dragtsøm.	Hanske- søm.	Naat- lersker.	Diverse.	Ialt.
Indtil 200 Kr.	17	2	2	3	3	1	-	3	31
201— 300 «	27	7	1	4	2	-	-	2	43
301— 400 «	30	6	4	5	5	6	2	-	58
401— 500 «	13	6	1	2	2	-	-	-	24
501— 600 «	6	2	-	2	1	-	1	2	14
601— 700 «	2	2	2	-	-	-	-	-	6
701— 800 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-
801— 900 «	1	-	-	-	-	-	-	-	1
901—1000 «	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	97	25	10	16	13	7	3	7	178
I Gennemsnit	342	388	374	332	334	307	435	319	348

(Forts.)

Aarsfortjeneste i de forskellige Fag. (Forts.)

Syersker med Hjælp.	Dame-søm.	Herre-søm.	Kaabe-søm.	Lin-søm.	Gutte-dragt-søm.	Hanske-søm.	Naat-lersker.	Diverse.	Ialt.
Indtil 200 Kr.	1	-	-	-	-	-	-	-	1
201— 300 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-
301— 400 «	3	-	-	-	-	-	-	-	3
401— 500 «	8	-	-	-	-	-	-	-	8
501— 600 «	8	2	3	-	2	-	-	-	15
601— 700 «	8	-	1	1	-	-	-	-	10
701— 800 «	2	1	-	2	-	-	-	-	5
801— 900 «	-	3	-	-	-	-	-	-	3
901—1000 «	1	-	1	-	-	-	-	-	2
1001—1200 «	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	32	6	5	3	2	-	-	-	48
I Gjennemsnit	595	752	700	741	600	-	-	-	635

Endvidere hidsættes en Tabel over Aarsfortjenesten efter Syerskernes Alder.

Alder og Aarsfortjeneste.

Alder.	Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Kr. 901— 1000.	Kr. 1001— 1200.	Ialt.	Gjennem- snitlig Aars- fortjeneste. Kr.
20—24 Aar	3	4	4	1	2	1	-	-	-	-	15	355
25—29 «	4	7	13	5	4	3	1	-	-	-	37	395
30—34 «	5	9	9	6	5	4	1	-	1	-	40	422
35—39 «	5	6	11	8	4	5	1	2	-	1	43	445
40—44 «	6	9	11	5	5	-	1	1	1	-	39	380
45—49 «	3	5	9	4	4	2	1	-	-	-	28	417
50—54 «	3	3	4	-	3	1	-	1	-	-	15	414
55—59 «	2	-	-	3	1	-	-	-	1	-	7	447
60—64 «	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100
65—69 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	600
Tils.	32	43	61	32	29	16	5	4	3	1	226	409

Ligesom for Arbejdersker paa Systuer viser det sig ogsaa her, at Fortjenesten er stigende med Alderen, indtil Aldersgruppen 35—39, da Indtægten naar høiest for derpaa at falde med stigende Alder.

I nedenstaaende Tabel er meddelt Opgaver over Aarsfortjeneste efter Alder, kombineret med Fagalder.

Aarsfortjeneste efter Alder og Fagalder.

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Kr. 901— 1000.	Kr. 1001— 1200.	Ialt.	Gjennem- snitlig Aars- fortjeneste.
													Kr.
20—24	1— 2 Aar	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	4	239
	3— 5 «	1	-	3	1	-	-	-	-	-	-	5	352
	6—10 «	-	3	-	-	2	1	-	-	-	-	6	434
25—29	1— 2 Aar	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	350
	3— 5 «	1	2	1	¹⁾ 2	1	-	-	-	-	-	7	344
	6—10 «	2	3	9	¹⁾ 2	¹⁾ 3	¹⁾ 2	-	-	-	-	21	405
	11—15 «	1	2	1	1	-	²⁾ 1	²⁾ 1	-	-	-	7	423
	Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	400
30—34	1— 2 Aar	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	4	241
	3— 5 «	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	4	375
	6—10 «	-	2	¹⁾ 3	2	¹⁾ 3	³⁾ 3	-	-	-	-	13	498
	11—15 «	¹⁾ 2	3	2	¹⁾ 3	¹⁾ 2	1	²⁾ 1	-	-	-	14	421
	16—20 «	2	-	1	-	-	-	-	-	²⁾ 1	-	4	427
	Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	350
35—39	1— 2 Aar	-	-	-	²⁾ 1	²⁾ 1	-	-	-	-	-	2	481
	3— 5 «	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	230
	6—10 «	-	2	1	2	²⁾ 1	²⁾ 1	-	¹⁾ 2	-	²⁾ 1	10	605
	11—15 «	4	2	4	1	-	²⁾ 2	²⁾ 1	-	-	-	14	363
	16—20 «	-	1	2	4	-	²⁾ 1	-	-	-	-	8	429
	21—25 «	-	-	¹⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	2	380
	Uopgivet	-	1	1	-	²⁾ 2	1	-	-	-	-	5	474

¹⁾ Deraf 1 med Hjælp. ²⁾ Med Hjælp. ³⁾ Deraf 2 med Hjælp.

(Forts.)

(Forts.)

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Kr. 901— 1000.	Kr. 1001— 1200.	Ialt.	Gennem- snitlig Aars- fortjeneste.
													Kr.
40—44	1— 2 Aar	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100
	3— 5 «	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	5	332
	6—10 «	2	1	3	1	1	-	-	2) 1	-	-	9	368
	11—15 «	3	1	3	-	1	-	-	-	-	-	8	296
	16—20 «	-	3	1	1) 2	1) 2	-	-	-	-	-	8	412
	21—25 «	-	-	3	2) 1	1	-	-	-	2) 1	-	6	513
	26—30 «	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	221
	Uopgivet	-	-	-	-	-	-	2) 1	-	-	-	1	800
45—49	3— 5 Aar	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	270
	6—10 «	-	2	3	-	-	2) 1	2) 1	-	-	-	7	443
	11—15 «	-	-	-	2	2) 1	-	-	-	-	-	3	517
	16—20 «	1	1	3	-	2) 1	-	-	-	-	-	6	360
	21—25 «	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	3	428
	26—30 «	2	1	-	1) 2	2) 1	-	-	-	-	-	6	371
	31—35 «	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	375
	Uopgivet	-	-	-	-	-	2) 1	-	-	-	-	1	700
50—54	11—15 Aar	-	-	-	-	2) 1	1	-	-	-	-	2	637
	16—20 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	560
	21—25 «	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	313
	26—30 «	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	187
	31—35 «	1	3	1) 2	-	2) 1	-	-	2) 1	-	-	8	410
	Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	400
55—59	3— 5 Aar	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	417
	11—15 «	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	167
	16—20 «	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	258
	26—30 «	-	-	-	2) 1	-	-	-	-	-	-	1	500
	36—40 «	-	-	-	-	2) 1	-	-	-	1	-	2	765
60—64	31—35 Aar	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100
65—69	41—45 Aar	-	-	-	-	2) 1	-	-	-	-	-	1	600

1) Deraf 1 med Hjælp. 2) Med Hjælp.

Alder og Fagalder.*Age et temps de service.*

Tidligere er meddelt Opgaver herover særskilt for de enkelte Grupper af Syersker. Som det vil erindres, naar Arbeidersker paa Systuer den høieste Indtægt i Alderen 35—39, medens den saavel for Grupperne 40—44 som 45—49 staar lavere. For Syersker i Familier stiller Forholdet sig noget anderledes, idet der er forholdsvis flere af de bedst betalte Syersker i yngre Alder, særlig i Begyndelsen af 30-Aarene, og Gjennemsnitsfortjenesten er derfor ogsaa her høiest i Alderen 25—34 Aar. Da det imidlertid er noksaa faa Tal, som falder paa hver Aldersgruppe, tør det neppe betragtes saaledes, at Synkningen her skulde begynde tidligere. Ogsaa for Hjemmesyersker har de allerede meddelte Opgaver vist, at Indtægten er synkende fra 40 Aars Alderen.

Det staar nu tilbage at undersøge noget nærmere, hvorledes Forholdet stiller sig for alle Syersker underét, idet jo de forskellige Grupper gennem Syerskernes Overgang fra den ene til den anden hænger paa det nøieste sammen. Særlig gaar Arbeiderskerne paa Systuer over til at sy hjemme eller hos Familier, hvorfor det er naturligt at se det Hele i Sammenhæng. Til dette Øiemed hidsættes følgende Tabel for samtlige Syersker:

Aarsfortjeneste og Alder.

Alder.	Indtil Kr. 200	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Kr. 901— 1000.	Kr. 1001— 1200.	Ialt Sy- ersker.	Gjennem- snits- indtægt.
												Kr.
15—17 Aar	3	9	4	1	1	.	-	-	-	-	18	293
18—19 «	3	14	9	5	1	-	-	-	-	-	32	313
20—24 «	6	18	49	31	10	3	-	-	-	-	117	385
25—29 «	7	10	35	21	7	10	2	-	-	-	92	414
30—34 «	6	12	17	12	10	6	4	-	1	-	68	439
35—39 «	5	6	18	13	10	5	3	2	-	1	63	458
40—44 «	7	9	14	11	7	3	1	1	1	-	54	408
45—49 «	3	6	11	7	5	2	1	-	-	-	35	417
50—54 «	3	4	4	1	4	2	-	2	-	-	20	457
55—59 «	2	1	-	4	1	-	-	-	1	-	9	426
60—64 «	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100
65—69 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	600
70—74 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	522
Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	340
Ialt	46	89	162	106	58	31	11	5	3	1	512	407

Ved de af den parlamentariske Arbejderkommission anstillede Undersøgelser viser det sig, at Kvinders Arbeidsindtægt er jevnt stigende med Alderen indtil

Aarene 35—39, medens den i Aarene 40—49 er lidt mindre. Først fra 50-Aarene begynder den at gaa mærkbart tilbage. Tager man imidlertid ogsaa Formuesindtægten med i Betragtning, saa viser Aldersgruppen 40—49 den høieste samlede Gjennemsnitsindtægt. For Arbejdersker spiller Formuesindtægten en underordnet Rolle, og 40 Aars Alderen bliver derfor her Vendepunktet.

Ved at undersøge Spørgsmaalet særskilt for Byernes Vedkommende, viser det sig, at den ovenfor antydede Udvikling gjør sig gjældende for de forskjellige Grupper af arbejdende Kvinder, for Bestillingskvinder saavel som for private Betjente, selvstændig Arbejdende, Arbejdere og Tjenere. Den eneste Undtagelse er for de større og mindre Næringsdrivende, hvor Indtægtsstigningen fortsætter indtil Aldersgruppen 40—49.

Disse Resultater bekræftes ogsaa ved den ovenstaaende Tabel for Syersker. Aarsindtægten stiger trinvis med hver Femaarsgruppe indtil Gruppen 35—39, da den naar sit høieste. Fra 40 Aars Alderen synker Indtægten, men naar denne Nedgang ikke er saa regelmæssig, idet den særlig for 50-Aarenes Vedkommende atter gaar op, saa beror dette derpaa, at Opgaverne ogsaa omfatter endel Syersker, der benytter Hjælpersker og derfor tildels kan betragtes som selvstændige Næringsdrivende, og disse kan selvfølgelig opretholde en forholdsvis høi Indtægt til en senere Alder end de Syersker, som kun har sin egen Arbeidskraft at afhænge af.

Ved Siden af Gjennemsnitsindtægten vil det være af Interesse at undersøge nærmere, hvorledes Fordelingen i Indtægtsklasser stiller sig efter Alderen, og i dette Øiemed opstilles nedenstaaende Tabel med Procentberegning:

Antal Syersker i de forskjellige Aldersgrupper, procentvis fordelt efter Aarsfortjenesten:

Alder.	Indtil Kr. 300.	Kr. 301—500.	Kr. 501—700.	Over Kr. 700.	Tilsammen.
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
15—19 Aar	58.0	38.0	4.0	-	100
20—29 «	19.6	65.0	14.4	1.0	100
30—39 «	22.1	45.8	23.7	8.4	100
40—49 «	28.1	48.3	19.1	4.5	100
50 og derover	34.4	28.1	28.1	9.4	100
Ialt	26.4	52.3	17.4	3.9	100

Den laveste Indtægtsklasse, indtil 300 Kroner, er stærkest repræsenteret blandt de ganske unge Syersker. Fra Aldersgruppe til Aldersgruppe kan man følge Forskyvningen mod de høiere Indtægter, og gunstigst stiller Forholdet sig for Gruppen 30—39, hvor den laveste Indtægtsklasse er svagere og de høiere Indtægter stærkere repræsenteret end i de øvrige. Med tiltagende Alder voxer

den Del, der falder paa de lave Indtægter, og den forholdsvis gunstige Stilling, som den ældste Gruppe, over 50 Aar, udviser med Hensyn til høiere Indtægter, opveies ved det store Antal smaa Indtægter.

Med Hensyn til Fagalderen er der ligeledes i anden Forbindelse meddelt enkelte Oplysninger for de forskjellige Grupper af Syersker. Som der nævnt, finder en stadig Tilgang Sted til Syerhvervet af Kvinder, som tidligere har havt anden Beskæftigelse eller som paa Grund af Forholdene maa ty til Søm for at skaffe sig en Biindtægt. Denne Tilgang af Syersker udenfra finder især Sted til Hjemmeindustrien, hvorimod det er mindre hyppig forekommende, at ældre Kvinder gaar ind i Systuer.

For at belyse dette nærmere, har man udarbejdet nedenstaaende Tabel, der viser for hver Aldersgruppe Syerskernes Fordeling efter deres Fagalder.

Antal Syersker efter Alder og Fagalder.

Fagalder.	Alder.								Ialt Syersker.
	15—19 Aar.	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49	50 og derover.	
Under 1 Aar.....	7	3	-	1	-	-	-	-	11
1—2 «	33	34	8	7	2	2	-	-	86
3—5 «	9	45	25	8	7	5	1	1	101
6—10 «	-	31	42	21	14	12	8	1	129
11—15 «	-	-	15	22	19	11	5	4	76
16—20 «	-	-	-	7	11	11	8	4	41
21—25 «	-	-	-	-	3	8	4	3	18
26—30 «	-	-	-	-	-	2	6	3	11
31—35 «	-	-	-	-	-	-	2	10	12
36—40 «	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Over 40 «	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Uopgivet	1	4	2	2	7	3	1	2	22
Ialt	50	117	92	68	63	54	35	32	511

Det fremgaar heraf, at en ganske anseelig Del af de ældre Syersker først sent er komne ind i Faget. Over 20 Procent er begyndt med Søm efter sit 25de Aar og over 10 Procent ligeledes efter sit 30te Aar. Disse senere tilkomne Syersker bestaar for en ikke uvæsentlig Del af gifte Kvinder og Enker, som paa Grund af Forholdene nødes til at tage Arbeide, og her frembyder Syning sig for mange som det naturligste, idet dette Arbeide lader sig forene med Tilsyn af Hus og Familie.

Paa omstaaende Side findes en Tabel over Aarsfortjenesten inden de enkelte Aldersgrupper, inddelte efter Fagalderen.

Aarsfortjeneste efter Alder og Fagalder:

Alder	Fagalder.	Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Kr. 901— 1000.	Kr. 1001— 1200.	Uopgivet.	Ialt Syersker.	Gjennem- snitlig Aars- fortjeneste.
15—17	Under 1 Aar	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	247
	1—2 «	3	6	4	1	1	-	-	-	-	-	-	15	302
18—19	Under 1 Aar	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	205
	1—2 «	1	9	5	3	-	-	-	-	-	-	-	18	318
	3—5 «	1	2	4	2	-	-	-	-	-	-	-	9	317
	Uopgivet	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	600
20—24	Under 1 Aar	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	329
	1—2 «	2	8	16	6	1	1	-	-	-	-	-	34	356
	3—5 «	1	5	21	14	3	1	-	-	-	-	-	45	393
	6—10 «	2	4	9	9	6	1	-	-	-	-	-	31	414
	Uopgivet	1	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	4	366
25—29	1—2 Aar	-	1	4	3	-	-	-	-	-	-	-	8	361
	3—5 «	2	3	9	8	2	1	-	-	-	-	-	25	387
	6—10 «	2	3	18	9	4	6	-	-	-	-	-	42	435
	11—15 «	2	3	3	1	1	3	2	-	-	-	-	15	430
	Uopgivet	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	300
30—34	Under 1 Aar	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	344
	1—2 «	1	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	270
	3—5 «	-	1	3	3	1	-	-	-	-	-	-	8	414
	6—10 «	-	2	4	5	4	4	2	-	-	-	-	21	524
	11—15 «	3	3	5	4	3	2	2	-	-	-	-	22	430
	16—20 «	2	1	1	-	2	-	-	-	1	-	-	7	448
	Uopgivet	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	335
35—39	1—2 Aar	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	481
	3—5 «	1	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	7	350
	6—10 «	-	2	2	3	2	1	1	2	-	1	-	14	590
	11—15 «	4	2	5	2	3	2	1	-	-	-	-	19	405
	16—20 «	-	1	3	6	-	1	-	-	-	-	-	11	428
	21—25 «	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	3	503
	Uopgivet	-	1	2	-	3	1	-	-	-	-	-	7	468

40—44	1— 2 Aar	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	150
	3— 5 «	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	5	332
	6—10 «	2	1	4	3	1	-	-	1	-	-	-	12	380
	11—15 «	3	1	3	2	1	1	-	-	-	-	-	11	361
	16—20 «	-	3	3	3	2	-	-	-	-	-	-	11	410
	21—25 «	-	-	3	1	1	2	-	-	1	-	-	8	549
	26—30 «	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	383
	Uopgivet	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	3	614
45—49	3— 5 Aar	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	270
	6—10 «	-	2	4	-	-	1	1	-	-	-	-	8	429
	11—15 «	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	5	499
	16—20 «	1	1	4	1	1	-	-	-	-	-	-	8	369
	21—25 «	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	4	396
	26—30 «	2	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	6	371
	31—35 «	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	463
	Uopgivet	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	700
50—54	6—10 Aar	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	900
	11—15 «	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	3	655
	16—20 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	560
	21—25 «	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	3	363
	26—30 «	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	187
	31—35 «	1	3	2	-	2	-	-	1	-	-	-	9	429
	Uopgivet	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	400
55—59	3— 5 Aar	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	417
	11—15 «	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	167
	16—20 «	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	252
	21—25 «	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	26—30 «	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	500
	36—40 «	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2	765
	Uopgivet	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	467
60—64	31—35 Aar	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100
65—69	41—45 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	600
70—74	56—60 «	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	522
Uopgivet	1— 2 «	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	340

Tabellen viser gennemgaaende, at indenfor en og samme Aldersgruppe har de Syersker, som har arbejdet længst i Faget, høiere Indtægt end de, der har kortere Fagalder. Tildels er jo Tallene smaa, saa tilfældige Forhold kan spille ind, f. Ex. Helbred. Et endnu klarere Billede erholder man ved at sammendrage Tabellen noget og udtrykke Fordelingen paa de forskjellige Indtægtsklasser procentvis, saaledes som skeet i nedenstaaende Oversigt:

Alder.	Fagalder.	Indtil Kr. 300.	Kr. 301—500.	Over Kr. 500.
		Pct.	Pct.	Pct.
15—19	Indtil 2 Aar	65.0	32.5	2.5
	3—5 «	33.3	66.7	-
20—29	Indtil 2 Aar	26.7	68.9	4.4
	3—5 «	15.7	74.3	10.0
	6—10 «	15.1	61.6	23.3
	Over 10 «	33.3	26.7	40.0
30—39	Indtil 2 Aar	60.0	30.0	10.0
	3—5 «	13.3	73.4	13.3
	6—10 «	11.4	40.0	48.6
	Over 10 «	25.8	45.2	29.0
40—49	Indtil 2 Aar	100.0	-	-
	3—5 «	66.7	33.3	-
	6—10 «	25.0	55.0	20.0
	Over 10 «	24.6	50.9	24.5
50 og derover.	3—5 Aar	-	100.0	-
	6—10 «	-	-	100.0
	Over 10 «	39.3	21.4	39.3
Samtlige Syersker.	Indtil 2 Aar	47.4	48.5	4.1
	3—5 «	19.8	71.3	8.9
	6—10 «	15.5	54.3	30.2
	Over 10 «	28.4	41.4	30.2

Det er en ganske regelmæssig Bevægelse, som træder frem i disse Tal, og det viser, hvorledes den gennem Arbejde erhvervede Øvelse og Erfaring virker til at hæve Fortjenesten, saaledes at de, der har længere Fagalder, regelmæssig staar høiere end jevnaldrende Syersker med mindre Øvelse. Dette gjælder naturligvis ikke uden Undtagelser, idet det lykkes enkelte i kortere Tid at naa en bedre Stilling, og Dygtigheden vil jo ogsaa variere for Syersker, uagtet de har lige Uddannelse. Men som en Tendents kan man fastslaa den allerede gjorte

Iagttagelse. Den eneste Undtagelse synes at gjælde for de Syersker, der har Fagalder over 10 Aar saavel i 20 som 30 Aars Alderen, idet her Antallet af Syersker med laveste Indtægt er forholdsvis stort, men dette forklares tildels derved, at der blandt disse findes adskillige med mindre god Helbred, hvormed nærmere i en anden Forbindelse.

Kapitel 5.

Gifte Syersker og Enker.

Couturières mariées et veuves.

Det er ganske vist et Spørgsmaal af overordentlig stor Interesse at belyse, i hvilken Udstrækning de gifte Kvinder maa udføre særskilt lønnet Arbeide udenfor sin Husgjerning for at yde sit Bidrag til Familiens Underhold. Forsaavidt hun har Barn, maa det jo ansees som det i enhver Henseende ønskeligste, at Mandens Indtægt skal strække ud til Familiens Underhold, saa at Hustruens Arbeidskraft ikke bliver trukket bort fra Hjemmet.

Saa vigtigt som dette Spørgsmaal maa siges at være, er det dog ikke muligt at belyse det saa indgaaende, som ønskeligt kunde være, særlig fordi de gifte Kvinders Arbeide paa Grund af dets Karakter som Bierhverv eller Leilighedsarbeide i ikke liden Udstrækning unddrager sig Opmærksomheden. De offentlige Tællinger bliver derfor ogsaa let ufuldstændige, forsaavidt de gifte Kvinders Bibeskjæftigelser angaar.

Ved de af det amerikanske Arbeidsbureau anstillede Undersøgelser angaaende Arbeidernes Kaar i forskellige Lande¹⁾ blev det iagttaget, at der i dette Stykke er en Forskjel mellem Amerika og Europa. I de amerikanske Arbeiderfamilier er det forholdsvis hyppigere Tilfældet, at Mandens Arbeide er den eneste Indtægtskilde, et Tegn paa de amerikanske Arbeideres høiere Standard. Af 6 809 amerikanske Familier underholdtes 49 Pct. udelukkende ved Mandens Arbeide uden noget Tilskud gennem Hustruens eller Børnenes Arbeide, medens Procenten for 1 735 europæiske Arbeiderfamilier, dels i Storbritannien, dels paa Kontinentet, var 40. Ved enkelte Industrigrene var Forskjellen iøvrigt endnu større.

Ved en nyere Undersøgelse af samme Bureau²⁾ angaaende Forbrug m. m. blandt Arbeidere viste det sig, at af 25 440 Familier havde 8.54 Pct. et Tilskud i Indtægt gennem Hustruens Arbeide, 22.19 Pct. gennem Børns Arbeide og 23.26 Pct. gennem Bortleie af Værelser og lignende. Disse Tal er af Interesse, fordi de viser, hvorledes Forholdet stiller sig i et Land, hvis Arbeiderbefolkning i økonomisk Henseende gennemgaaende er gunstigere stillet end andre Landes.

¹⁾ 6te og 7de Aarsberetning af Commissioner of Labor, 1891 og 1892.

²⁾ 18de Aarsberetning, 1904.

En særskilt Undersøgelse angaaende det heromhandlede Spørgsmaal er, saavidt vides, hos os alene foretaget af Eilert Sundt i hans bekjendte Værk om Piperviken og Ruseløkbakken, hvortil Materialet blev indsamlet i 1855. Det oplyses her, at Kaarene er saa tarvelige, at Manden ikke erhverver nok til Familiens Underhold, saa Konen maa deltage i Erhvervet ved Arbeide for Fremmede, saasom Vask, Skuring, Søm, Maanedstjeneste o. s. v., Arbeider, som fører hende bort fra hendes eget Husstel og ofte endog i lange Stunder udenfor Huset. Hyppigst var naturligvis Kvindearbeidet blandt Arbeiderklassen. I Bestillingsmænds Familier (derunder indbefattet Haandværksmestre, Handlende og lign.) arbejdede Hustruen for Fremmede i Forholdet 1 af 6 Familier, blandt Svende i 1 af 3 Familier og blandt Arbeidsmænd i 1 af 2 Familier.

Ved Folketællingen i 1900 blev der i Kristiania opgivet 834 gifte Arbeidersker ved Industri m. m., 55 Tjenere og 589 selvstændig Arbejdende ved Smaaindustri (Søm, Vask o. s. v.), tilsammen 1478. Som allerede tidligere bemærket, kan disse Opgaver ikke ansees som fuldstændige, idet adskillige gifte Kvinder undlader at opføre sit Bierhverv, men selv om Tallet forhøies noksaa betragtelig, vil Forholdet paa langt nær stille sig saa ugunstigt som for 50 Aar siden. Antallet af gifte Arbeidere nu er ca. 20 000. Selv om man gaar ud fra, at det virkelige Antal af gifte Kvinder, der er beskæftigede med Bisyser, er det tredobbelte af det ovenfor anførte, og man regner dem samtlige for Arbeiderhustruer, vil det dog ikke blive mere end hver femte Arbeiderhustru, som maa søge Erhverv udenfor Hjemmet.

Ifølge Arbeiderkommissionens Statistik er der af 20 707 Hustruer i By- og Landdistrikter 800, som har særskilt Indtægt eller ca. 4 Procent. Desværre er ikke denne Undersøgelse ført videre, saa man kan se, hvorledes Forholdet stiller sig i de forskellige Befolkningslag, idet det jo siger sig selv, at det er blandt de mindre velstillede, at Hustruens Arbeidsevne udnyttes mest til Erhvervelse af Biindtægt.

Paa Systuer hos Andre sidder kun faa gifte Kvinder og Enker. Dog findes der enkelte indimellem, og af de 256 Syersker er der følgende Antal Gifte og Enker:

	Gifte.	Enker.
Damesøm.....	-	1
Herresøm.....	7	2
Kaabesøm.....	-	2
Naatling.....	1	1
Bundtnagersøm.....	1	-
	9	6

Omtrent alle disse er gifte med eller Enker efter Haandværksarbeidere. En af de Gifte lever fraskilt, en anden har en tæringssyg Mand, og saadanne Omstændigheder foreligger maaske ogsaa for flere.

Af Syersker hos Familier er der to Enker og en Gift.

De fleste af de gifte Kvinder og Enker, som arbejder med Søm, udfører sit Arbeide hjemme. Paa den Maade kan de samtidig føre Tilsyn med sit Hus

og skaffe nogen Fortjeneste. Foruden dette Hensyn er der ogsaa et andet. Der er adskillige Kvinder, som ifølge sin Stilling vilde kvie sig for at arbeide paa en Systue, og for dem er derfor Hjemmearbeidet en mere passende Form for Erhverv. Særlig for finere Søm er der Kvinder fra alle Samfundslag, som paa denne Maade skaffer sig et Levebrød eller en Biindtægt. Det er saaledes blevet meddelt, at ved Broderisøm er der beskjæftiget adskillige Kvinder af den bedre Stand, f. Ex. Embedsmænds Enker, hvem Forholdene tvinger til at ty til saadant Arbeide.

Af de 57 gifte Hjemmesyersker, fra hvilke Schema er udfyldt, er det overveiende Antal Arbeiderhustruer. Ialt er det 43, som er gifte med Arbeidere, hvoraf 28 Haandværksarbeidere (især Skomagersvende, Skræddere, Snedkere m. m.), 7 med Fabrikarbeidere og Resten med andre Arbeidere (Kjørekarle, Bryggearbeidere o. s. v.). De øvrige er gifte med smaa Haandværksmestre, Underofficerer, Politikonstabler, Lagerbetjente og lignende.

Det er dog ikke alle, som lever sammen med sine Mænd. Flere er separerede og adskillige lever adskilte fra sine Mænd. Nogle Mænd er reiste til Amerika, andre har paa anden Maade forladt Hjemmet. Ved Indsamlingen af Opgaverne blev man slaaet af den Iagttagelse, hvormange Hjem i disse Samfundslag er opløste, om ikke gennem Skilsmisse, saa dog faktisk. Og af de Kvinder, som lever sammen med sine Mænd, er der ikke faa, som maa slide med Sømmen, fordi Manden er sygelig eller arbejdsledig, og maaske endnu oftere, fordi Manden drikker. Disse Forhold lader sig ikke udtrykke talmæssig, men det er de Indtryk, som man har faaet ved Besøgene i Syerskernes Hjem.

De 57 gifte Syersker fordeler sig paa de enkelte Fag, som følger:

	Syersker.	Deraf med Hjælp.
Damesøm.....	34	7
Herresøm.....	5	1
Kaabesøm.....	4	-
Linsøm.....	9	1
Guttedragter.....	3	-
Naatling.....	2	-
	57	9

Et betydeligt Antal af disse Syersker er uddannede i sit Fag og har fortsat med eller gjenoptaget Arbeidet efter deres Indtrædelse i Ægteskab. Dette gjælder omtrent alle de Kvinder, der med leiet Hjælp driver Systue selv. Det samme gjælder ogsaa adskillige af de øvrige Syersker, der syr Lagersøm, men her er der dog ogsaa mange, særlig blandt Linsømmerskerne, som først har begyndt med Søm som gifte Kvinder.

Af de Gifte er 2 mellem 20 og 24 Aar, 9 25—29, 11 30—34, 10 35—39, 14 40—44, 8 45—49, 2 50—54 og 1 55—59 Aar.

Nedenfor hidsættes en Tabel over disse Syerskers Aarsindtægt.

Gifte Hjemmesyerskers Aarsindtægt¹⁾.

	Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 901— 1000.	Gennemsnitlig Aarsindtægt.	
									Samtlige Syersker.	Syersker uden Hjælp.
									Kr.	Kr.
Damesøm	11 (1)	4	8 (1)	6 (2)	1 (1)	1 (1)	-	1 (1)	347	289
Herresøm	-	3	-	-	2 (1)	-	-	-	371	314
Kaablesøm	1	1	1	1	-	-	-	-	291	291
Linsøm	1	2	3	1	1	-	1 (1)	-	393	348
Guttedragter ..	1	1	-	-	-	-	-	-	237	237
Naatling	-	-	1	-	1	-	-	-	487	487
Ialt	14	11	13	8	5	1	1	1	354	308
Deraf Syersker med Hjælp ..	1	-	1	2	2	1	1	1	579	-

Særskilt for de, der arbejder uden leiet Hjælp, udgjør altsaa Gjennemsnittet 308 Kroner. Som det vil sees, er der her et forholdsvis stort Antal, som kun tjener op til et Par hundrede Kroner, og dette beror selvfølgelig paa, at deres Tid er saa optaget med Husets Stel, at de ikke kan sy saa meget hver Dag.

I den af Sundhedsinspektør Berner i 1898 afgivne Beretning angaaende Systuer heder det: «Værre stillet end Sypigerne er utvivlsomt mangen Gang Forretningens Indehaver; maaske er hun meget dygtig som Sypige, men ikke udstyret med den Smule Administrationstalent, som der dog skal til ogsaa for at drive en saadan Forretning; eller maaske er hun ogsaa gift og med flere Børn, saa hun maa passe Huset med den ene Haand og Forretningen med den anden; under disse Omstændigheder har jeg ofte faaet Indtrykket af, at disse Kvinder fører en for Sjæl og Legeme opslidende Kamp for at holde det hele gaaende. Saadanne Kvinder har jeg fundet paafaldende nervøse, lette til Graad og anæmiske».

Disse Bemærkninger gjælder, som det vil sees, Indehaversker af Systuer, altsaa de Syersker, der gennemgaaende tjener bedst. Med endnu større Styrke kan dette anvendes paa de gifte Syersker, der sidder alene med Lager- og Butiksøm. Enslige Kvinder, som syr hjemme for Kunder eller Lagersøm, har det gennemgaaende bedre. For de, som har Hus ved Siden, bliver det meget Slid, og Hjemmene gav ogsaa Indtryk af trykkede Kaar, og dette gjælder særlig, hvor Manden drikker eller gaar ledig. Hvorledes mange af disse Hustruer maa slide for at holde det hele gaaende, er simpelthen utroligt. Arbejdsdagen for disse

¹⁾ Ligesom i de følgende Tabeller betegner Tallene i Parenthes Antal Syersker med Hjælpersker.

Kvinder er lang, enkelte 11—12, de fleste 14—16, enkelte lige op til 18 Timer i Døgnet. Fra Klokken 5 til 9 eller 6 til 10, ingen egentlig Hviletid udenfor selve Maaltiderne, det er Arbejdsdagen for de fleste af dem.

Et Par Exempler hidsættes:

Kjolesømmerske, 30 Aar, gift med Snedker, tjener 12 Kroner Ugen, Arbejdsdag 16 Timer, hvorfra gaar 2 Spise- og Hviletimer. Af de 14 Arbejdstimer anvendes 10 til Søm og 4 til Husstel.

Kjolesømmerske (har gennemgaaet Industriskole), 40 Aar, gift med en Skomagersvend, tjener 10 Kroner Ugen, Arbejdsdag 18 Timer (ingen Hviletid), hvoraf 4 til Husstel.

Linsømmerske (for Butik), 29 Aar, tjener 7 Kroner Ugen. Arbejdsdag 14 à 16 Timer. 3 Børn; Manden, tæringssyg, opholder sig paa Landet.

At disse Kvinder med en saadan Arbejdsdag ikke er istand til at udføre Sømarbejdet saa raskt som andre, der med friskere Kræfter gaar til sit Værk, siger sig selv. Kommer dertil, at det ofte er simpel, daarlig betalt Søm, de har, at Helbredden tildels er skral, saa kan det ikke forundre, om Fortjenesten ofte bliver daarlig.

Ved at sammenholde de gifte Syerskers Ugeförtjeneste med Arbejdsdagens Længde, viser det sig, at Indtægten gennemgaaende bliver mindre, jo flere Timer de maa arbejde i Døgnet. Dette fremgaar tydelig af nedenstaaende Tabel.

Ugeløn og Arbejdsdag.

Arbejdsdag. (Timer)	Kr. 3.00.	Kr. 3.01— 4.00.	Kr. 4.01— 5.00.	Kr. 5.01— 6.00.	Kr. 6.01— 7.00.	Kr. 7.01— 8.00.	Kr. 8.01— 9.00.	Kr. 9.01— 12.00.	Over Kr. 12.00.	Til- sam- men.	Gennemsnitlig Ugeløn.	
											Samtlige Syersker.	Syersker uden Hjælp.
											Kr.	Kr.
10½ Time	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	8.00	8.00
11 "	-	1	-	-	-	-	-	1	1 (1)	3	9.67	7.00
12 "	-	-	-	2	-	-	-	7 (2)	-	9	9.37	8.90
14 "	-	-	1	1	-	1	-	1	3 (3)	7	12.12	7.25
15 "	-	-	2	1	1	1	1 (1)	-	-	6	6.50	6.30
16 —17 "	3	-	1	3	-	2	-	4	-	13	6.97	6.97
17½—18 "	1	-	1 (1)	-	1	-	-	1 (1)	-	4	6.25	5.00
Hele Dagen	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	7.50	7.50
Uopgivet	1	1	2	-	-	1	-	4	-	9	7.26	7.26
	5	2	7	7	2	7	1	18	4	53	8.18	7.21
Deraf med Hjælp...	-	-	1	-	-	-	1	3	4	9	12.93	-

De Kvinder, som har en Arbejdsdag paa over 14 Timer, tjener gennemsnitlig mindst. Dette forklares selvfølgelig for en væsentlig Del derved, at

Husstellet for disse Hustruer lægger Beslag paa en større Del af Dagen. De, som har længst Arbeidsdag, er gennemgaaende mere optagne med Barnestel, Rengjering og Tillavning af Mad, fra 4 op til 11 Timer, i Gjennemsnit for de med mere end 14 Timers Arbeidsdag 6 à 6½ Time, medens de øvrige Syersker ikke anvender mere end 2 à 3 Timer. Det er derfor ogsaa naturligt, at de lave Ugeførtjenester overveiende findes blandt Kvinder med lang Arbeidsdag.

Den gennemsnitlige Arbeidsdag for de gifte Kvinder, som har meddelt Opgaver herover, er ca. 14½ Time. Men heri er ogsaa indbefattet Spisetid og Hvilepauser. Med Hensyn til disse maa det dog bemærkes, at de som Regel er meget korte. Enkelte opgiver 1½, undtagelsesvis 2 Timer, andre 1 eller ½ Time, men de fleste besvarer Spørgsmaalet om Spise- og Hviletimer med «ingen», hvilket maa forstaaes saaledes, at de kun faar Tid til at sluge Maden. Her er ogsaa Forskel mellem de Syersker, der har længst Arbeidsdag, og de øvrige, idet det er sjelden, at de første har nogen Hviletid. Der er for dem noget at stille med den hele Dag, medens de, der ikke er saa bundne af Husets Stel, kan unde sig lidt Middagshvile. Man kan sætte Gjennemsnittet af den Tid, der gaar med i Spise- og Hviletid, til 1 Time. Med Hensyn til Husstellet, viser Opgaverne et Gjennemsnit af 5 Timer. Der skulde efter dette blive tilbage en effektiv Arbeidsdag for Syning af ca. 8½ Time, og Førtjenesten bliver altsaa med denne Arbeidsdag lidt under Kr. 1.40 for samtlige og Kr. 1.20 for de, som arbejder alene. Men det maa erindres, at Arbeidstiden for de gifte Syersker ikke kan blive saa effektivt udnyttet, fordi Arbeidet saa ofte vil blive afbrudt af andre Gjøremaal, som skal varetages.

Ifølge ovenstaaende Tabel er der 21 gifte Syersker,* som ikke tjener over 6 Kroner, og det kan have sin Interesse at undersøge, hvad Aarsagen er til den daarlige Førtjeneste. En af disse har ustadigt Arbejde, men tjener 60 Kroner Maanedens som Koristinde, 1 holder en Syerske, men er selv saa optaget med Huset, at hun lidet kan ofre paa Sømmen, 6 har mindre god Helbred, 2 kan ikke ofre mere end 4—5 Timer paa Sømmen, 1 har en sygelig Mand og 2, hvoraf den ene har mindre god Helbred, har stor Børneskare (henholdsvis 5 og 6 Børn), og for de øvrige foreligger der antagelig lignende Omstændigheder, der hindrer dem fra at beskæftige sig med Sømmen en større Del af Dagen.

Af Hjemmesyerskerne er der 32 Enker. De allerfleste er Enker efter Arbeidere. 11 er Enker efter Haandværkssvende, 4 efter andre Arbeidere, 2 efter Postbud, 1 efter Fisker, 1 efter Styrmand, 2 efter Sjømand, 4 efter Kontorister og lign., og for 7 mangler Opgave.

6 af disse Enker syr Damesøm, 6 Herresøm, 5 Linsøm, 6 Guttetdragter, 1 naatler og 1 syr Flagsøm, og 8 af dem benytter Hjælpersker.

Fordelt efter Alder er 1 mellem 25 og 29 Aar, 3 mellem 30 og 34, 5 mellem 35 og 39, 9 mellem 40 og 44, 5 mellem 45 og 49, 6 mellem 50 og 54, 2 mellem 55 og 59 og 1 mellem 65 og 69 Aar. Omkring en Trediedel har arbejdet med Søm fra sin Ungdom, og de øvrige har altsaa begyndt dermed enten under Ægteskabet eller efter Mandens Død.

Disse Kvinders Aarsindtægt fordeler sig paa følgende Maade:

	Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Gjennemsnitlig Aarsindtægt.	
									Samtlige Syersker.	Syersker, arbejdende alene.
									Kr.	Kr.
Damesøm	1	1	1	3 (1)	1 (1)	1 (1)	-	-	412	341
Herresøm	1	-	2	1	-	1	1 (1)	2 (2)	582	427
Linsøm	2	2	1	-	1 (1)	-	-	-	295	295
Guttedragter . . .	1	-	1	2	2 (1)	-	-	-	436	403
Anden Søm	1	-	1	-	1	-	-	-	377	265
Ialt	6	3	6	6	5	2	1	2	434	354
Deraf med Hjælp	-	-	-	1	3	1	1	2	663	-

Ogsaa Enkernes Indtægt vil naturligvis i ikke liden Udstrækning blive paa-virket derved, at de har Hus og Hjem at stelle. Der er 8 af disse Enker, som opgiver at have Børn at forsørge, men der er uden Tvivl flere, som er i samme Stilling.

For at belyse Arbeidsforholdene nærmere, har man udarbejdet en Opgave over Arbejdsdag og Ugefortjeneste, overensstemmende med den ovenfor for gifte Syersker meddelte.

(Se Tabellen paa næste Side.)

Fortjenesten er for Enkerne adskillig høiere end for de Gifte, hvilket ogsaa er rimeligt. Medens de Gifte tjente i Gjennemsnit Kr. 8.18 og særskilt de, der arbejdede uden Hjælp, Kr. 7.21, viser Opgaven for Enker henholdsvis Kr. 10.69 og 8.67.

Heller ikke er Arbejdsdagen fuldt saa lang som for de gifte Kvinder. Den udgjør i Gjennemsnit vel 13 Timer, medens de Gifte havde 14½ Time. Det er mere almindeligt, at Enkerne har en rimelig Tid til at spise og hvile, fra 1 til 2 Timer. I Gjennemsnit kan Pauserne beregnes til 1 Time 20 Minuter og Husstellet til 3 Timer 50 Minuter (varierende fra 3 til 6 Timer), hvilket skulde give en gjennemsnitlig effektiv Arbejdsdag for Syarbejde af lidt under 8 Timer. Ogsaa her stiller det sig forøvrigt saaledes, at de, der har den længste Arbejdsdag, maa ofre forholdsvis den meste Tid paa Husstellet.

Det fremkomne Beløb af Ugefortjenesten synes at stemme vel med de Oplysninger, som ellers er samlede om Syerskernes Fortjeneste. Der er jo ogsaa her endel Syersker, som af en eller anden Grund tjener meget lidet, og dette trykker naturligvis Gjennemsnittet ned. Der er 6 Enker, som ikke tjener over 6 Kroner Ugen. Det er for det meste ældre Kvinder, og Forklaringen er dels Sygdom, dels ustadigt Arbejde. En af dem syr Damesøm, 47 Aar gammel, tjener

Ugeløn og Arbejdsdag.

Antal Arbejdstimer.	Kr. 2.00.	Kr. 4.00.	Kr. 5.00.	Kr. 6.00.	Kr. 7.00.	Kr. 8.00.	Kr. 8.50— 9.00.	Kr. 9.50— 10.00.	Kr. 12.00.	Kr. 13.50— 14.00.	Kr. 15.00.	Over Kr. 15.00.	Til- sammen.	Gennemsnitlig	
														for samtlige Syersker.	for Syersker, arbejdende alene.
10 Timer	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1 (1)	2	Kr. 15.00	Kr. 12.00
11 —11½ Time	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1 (1)	1 (1)	3	17.65	12.00
12 —12½ «	-	-	-	-	-	1	1	1	2 (2)	2	-	-	7	11.23	10.20
13½—14 «	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	3	9.50	9.50
16 —17 «	-	-	-	-	-	-	1	2 (1)	-	-	-	1 (1)	4	12.87	9.50
17½ «	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6.00	6.00
Uopgivet...	1	2	1	1	1	1	1	2	-	-	2 (1)	-	12	7.87	7.23
Ialt	1	2	1	2	1	3	4	5	5	2	3	3	32	10.69	8.67
Deraf med Hjælp	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	2	3	8	16.76	

5 Kroner Ugen, er delvis arbejdsudygtig (Nervesvaghed) og arbejder ustadig. En anden syr Broderisøm, 43 Aar gammel, tjener 4 Kroner, men bor hos en Søster, der har fast Gage, og udfører der Husets Stel. De fire øvrige syr Linsøm og tjener henholdsvis 6 (ubestemt Arbejde, har 1 Barn), 2 (lidet at bestille, har 4 Børn), 6 (har 4 Børn) og 4 Kroner (ødelagt af Slid, nervøs). De tre sidste oplyser at nyde Fattighjælp, den første 4 Kroner Ugen til Mad og 8 Kroner pr. Maaned til Husleie («har maattet sælge det meste af Indbo til og med Springmadrasser, som hun havde i Sengen»), den anden 16 Kroner Maaneden og den tredje «lidt Hjælp».

Gjennemsnitsindtægten for Enkerne er omtrent det samme som for de ugifte Hjemmesyrsker. Medens nemlig de ugifte Syersker, der arbejder uden Hjælp, tjener Kr. 8.83, har Enkerne Kr. 8.67 og de Gifte Kr. 7.21.

I denne Forbindelse kan de Oplysninger, som foreligger angaaende den kommunale Skolebespisning (Statistisk Aarbog for Kristiania By, 1903) frembyde nogen Interesse. Af 4313 Forsørgere, der i Vinteren 1902—1903 ansøgte om gratis Bespisning for sine Børn, var der 1261 kvindelige Forsørgere, hvoraf 158 Ugifte, 297 Gifte, 743 Enker, 30 Separerede og Fraskilte og 33 med uopgiven ægteskabelig Stilling.

Blandt disse kvindelige Familieforsørgere var der 140, som ernærede sig ved Søm, og omtrent samtlige disse fik sin Ansøgning indvilget, idet alene 3 blev negtet Gratisbespisningen for sine Børn. Det vilde nu være af ikke liden Interesse, om man kunde sammenholde dette Tal med Antallet af Syersker, der har Børn i skolepligtig Alder at forsørge, men de nødvendige Data for en nøiagtig Beregning mangler. Tidligere er oplyst, at ifølge Folketællingen af 1900 var der i Kristiania beskæftiget ved Søm (Smaaindustri) 254 gifte Kvinder og 406 Enker. Endel af de gifte Kvinder er imidlertid ikke Forsørgere, da de lever sammen med sine Ægtefæller, og dernæst vides ikke, hvormange af dem eller af Enkerne har Børn paa Skole. Under disse Omstændigheder kan man alene benytte et løst Skøn, og sætter man Antallet af gifte Syersker, der maa skaffe sig sit Udkomme selv, til ca. 150, faar man med de 406 Enker tilsammen 556 Kvinder, hvoraf vel 400 maa antages at have Børn paa Skole. Af de 140 Syersker, som har søgt om Gratisbespisning, kan videre ca. 12½ Procent antages at være Ugifte efter Forholdet for samtlige kvindelige Forsørgere, og Resultatet bliver da, at af Gifte og Enker, der ernærer sig ved Søm og har Børn at forsørge, er det ca. 30 Procent, som har ansøgt om Gratisbespisning og derved har betegnet sig som Trængende. Man kan vel med nogenlunde Sikkerhed gaa ud fra, at de, som virkelig har behovet det, har indgivet Ansøgning. Det bør endvidere tilføies, at Tilstaaelsen af gratis Bespisning ikke betegner, at Familien lider Nød, men alene at Forholdene i Hjemmet er saa trange, at man finder det rimeligt at tilstaa Børnene et Maaltid varm Mad paa Undervisningsdagene. Heri ligger altsaa, at ogsaa blandt disse 137 Syersker er der adskillige, som slaar sig igjennem Tilværelsen, om end under trange Kaar.

For de Syersker, der har ansøgt om Gratisbespisningen, er der af dem selv meddelt en Opgave over Indtægt, og i nedenstaaende Oversigt sammenstilles disse med de ovenfor anførte for Gifte og Enker efter den Gruppering, som er benyttet i den kommunale Statistik:

	Antal Syersker			
	ved Skole- bespisningen.	Pet.	efter nærværende Statistik.	Pet.
0— 3.00 Kr.	24	19	6	7
3.01— 9.00 «	73	58	39	46
9.01—15.00 «	28	22	35	41
15.01—21.00 «	-	-	2	2
21.01—25.00 «	1	1	3	4
Uopgivet	14	-	-	-
Ialt	140	100	85	100

Som det maatte ventes, stiller Forholdet sig adskillig ugunstigere for disse mere eller mindre trængende Familier end for de af nærværende Undersøgelse omfattede Syersker, og man tør heri se et Bevis for, at vore Opgaver ogsaa paa dette Punkt af Undersøgelsen giver et korrekt Billede af Arbeidskvindernes Kaar. Det maa desuden erindres, at medens den første Talrække (Ansøgersker om gratis Bespisning) alene omfatter Familieforsørgere, saa er der under vore Opgaver ogsaa medregnet ikke faa Kvinder, hvis Arbeide ikke danner den eneste Indtægtskilde, men udnyttes for at skaffe Familien en Biindtægt, og om dette Moment kunde tages med i Beregningen, vilde Sammenligningen vise endnu større Forskjel mellem de to Opgaver. Men ogsaa de af os indhentede Oplysninger har noksom vist, at mange af disse Kvinder lever under særdeles haarde og kummerlige Livsvilkaar.

Kapitel 6.

Helbred og Arbeidsdygtighed.

État de santé, etc.

I Bureauets Schema var optaget et Spørgsmaal angaaende Helbredstilstand, der skulde besvares med henholdsvis god, mindre god, daarlig, samt angaaende Arbeidsdygtighed, der skulde besvares med henholdsvis fuldt arbeidsdygtig, delvis arbeidsdygtig, ganske eller næsten arbeidsdygtig.

Det er en overordentlig vigtig Side af Syerskernes Kaar, som belyses gennem disse Opgaver. Thi en god Helbred er for alle Mennesker et stort Gode, og for disse Kvinder, som er afhængige af sin ofte knappe Indtægt, er det af saameget større Betydning at bevare den, som Sygdom og formindsket Arbeidsdygtighed saa følelig vil indvirke paa deres Erhverv.

Fuldstændige Oplysninger for samtlige Syersker angaaende deres Helbredsforhold er vistnok ikke meddelte. Men de er dog fuldt tilstrækkelige til at vise, hvorledes Helbredsforholdene stiller sig. Det bemærkes, at endel har undladt at udfylde denne Post, og disse Syersker er regnede blandt de med god Helbred, hvilket ogsaa i det aldeles overveiende Tilfælde vil stemme med det virkelige Forhold, da det især er yngre Syersker, som har anseet det overflødigt at give nogen Oplysning. Endvidere siger det sig selv, at Klassifikationen til en vis Grad maa blive vilkaarlig, hvor det er overladt vedkommende selv at foretage den, idet f. Ex. en regner sig for at have god Helbred, tiltrods for at der kan felle noget, som en anden regner for tilstrækkeligt til at benytte Udtrykket «mindre god», ligesom Afgrænsningen mellem mindre god og daarlig Helbred nødvendigvis maa blive flydende. Besvarelserne giver med andre Ord et Udtryk for Syerskernes egen Opfatning af sin Helbred.

Af 522 Syersker er der 201, som betegner sin Helbred som mindre god eller daarlig. Dette udgjør 39.3 Procent af samtlige, og der skulde altsaa være 60.7 Procent, hvis Helbred ikke giver Anledning til nogen Klage.

Der er dog ogsaa enkelte Syersker, som tiltrods for Mangler ved Helbreden af en eller anden Art dog opgiver sin Helbred som god. Det er enten akute

Sygdomme eller konstitutionelle Sygdomme af lettere Natur. Der er ialt 8, som i ovenstaaende Sammenstilling overensstemmende med deres eget Opgivende er regnede blandt Syersker med god Helbred, omendskjønt det for etpar af disse Syerskers Vedkommende kan være tvivlsomt, om de ikke burde regnes blandt Syersker med mindre god Helbred. Som Aarsager anfører 1 Nervøsitet, 1 Influenza, 1 Nyresyge, 1 Gigt og Influenza, 1 Skarlagensfeber, 2 har daarlige Øine og 1 er døvtum.

Ved den i 1896 af Bureauet anstillede Undersøgelse, omfattende 309 Syersker, opgaves 128 eller 41.4 Procent at have mindre god og 60 eller 19.4 Procent at have daarlig Helbred, altsaa langt ugunstigere Helbredsforhold, men da Udvalget af Syersker dengang omfattede et tarveligere Lag af Syersker, kan naturligvis heller ikke disse Opgaver ansees som typiske for Faget i sin Helhed.

Ved den i Begyndelsen af 90-Aarene anstillede Undersøgelse angaaende kjøbenhavnske Syersker anvendtes en noget anden Gruppering, nemlig i god, nogenlunde god og daarlig Helbred. Mellemgruppen falder ikke sammen med den her anvendte. Af de i nærværende Statistik opgivne Syersker med mindre god Helbred vilde antagelig endel i Kjøbenhavn været henførte til daarlig og Resten, antagelig Flertallet, til nogenlunde god, medens omvendt endel med «nogenlunde god Helbred» hos os vilde været henførte til «god Helbred». I Kjøbenhavn viste det sig, at 35.6 Procent havde daarlig Helbred, 20.9 Procent nogenlunde god og 43.5 Procent god Helbred.

Resultatet er for Kristiania gunstigere end for Kjøbenhavn, idet der i Kjøbenhavn falder næsten ligesaa stor Procent paa Syersker med daarlig Helbred som i Kristiania paa daarlig og mindre god tilsammen.

Ved de i 1894 og 1895 anstillede Undersøgelser fra Stockholm¹⁾ inddeles Arbeiderskerne i fire Grupper efter Helbredden: særdeles god, temmelig god (hvorunder lettere Former af Nervøsitet, Blegsot, rheumatiske Smerter o. s. v.), ikke god (almindelig Svaghed, stærk Hovedpine, Nervesvaghed og Rheumatisme, svagt Bryst), meget daarlig (kroniske Sygdomme af i Almindelighed dødelig Karakter, Tæring, Hjertesygdom o. s. v.). Af 837 Syersker havde 49.7 Procent særdeles god Helbred, 15.5 Procent temmelig god, 29 Procent ikke god og 5.8 meget daarlig Helbred. Lignende Opgaver indsamledes ved samme Leilighed for andre Arbeidersker (ved Fabriker, Haandværk o. s. v.), og det viste sig, at Forholdet stillede sig noget ugunstigere for Syersker end for Gjennemsnittet for samtlige Arbeidersker, som nedenstaaende Sammenstilling viser:

	837 Syersker. Pct.	2 934 Arbeidersker (Syersker inkl.). Pct.
Særdeles god Helbred	49.7	56.3
Temmelig —«—	15.5	13.3
Ikke —«—	29.0	25.5
Meget daarlig Helbred	5.8	4.9
	100.0	100.0

¹⁾ Johan Leffler: Zur Kenntniss von den Lebens- und Lohnverhältnissen industrieller Arbeiterinnen in Stockholm.

Sammenlignet med disse Tal viser ogsaa her vore Opgaver et noget gunstigere Forhold, idet i Kristiania 61½ Procent har god Helbred, i Stockholm 49.7 Procent.

Forøvrigt bør Opgaverne sees i Lys af Syerskernes Alder, og dette er gjort i nedenstaaende Oversigt, i hvilken for Kristiania er medregnet samtlige med mindre god og daarlig Helbred, i Kjøbenhavn Syersker med daarlig, i Stockholm med ikke god og meget daarlig Helbred.

Syersker med mindre god Helbred i Procent af Syerskernes
Antal inden hver Aldersgruppe.

Alder.	Kristiania.	Stockholm.	Kjøbenhavn.
	Pet.	Pet.	Pet.
15—19 Aar	20.0	30.5	18.0
20—24 «	29.7)	29.5	(24.0
25—29 «	32.6)		(32.5
30—34 «	42.0)	37.9	(32.5
35—39 «	49.2)		(36.0
40—44 «	39.7)	46.2	(51.0
45—49 «	68.6)		(49.0
50 Aar og derover	66.7	59.5	69.0
	39.3	34.8	35.6

Ved en i De forenede Stater anstillet Undersøgelse angaaende kvindelige Arbeidere i større Byer viste det sig, at 83 Procent havde god Helbred, 14 Procent noksaa god («fair») og 3 Procent daarlig Helbred, og særskilt for Syersker stillede Forholdet sig lidt ugunstigere. Dette Resultat er adskillig gunstigere end efter nærværende Undersøgelse, men det maa dog bemærkes, at den amerikanske Statistik hovedsagelig gjælder unge Fabrikarbeidersker, og nogen direkte Sammenligning er overhovedet ikke mulig, da Helbredsopgaverne ikke er kombineret med Aldersopgaverne.

Tilsvarende Oplysninger for andre Arbeidsfag foreligger ikke. Ved Sundhedskommissionens Undersøgelse af Strygerier 1904—1905 blev der vel indhentet Oplysninger om Sygdomsforhold, men paa en væsentlig anden Maade. Der blev nemlig spurgt, om vedkommende havde været sengeliggende paa Grund af Sygdom i Løbet af de sidste 3 Aar, og dernæst hvorvidt vedkommende led af nogen almindelig Sygelighed eller Svækkelse. For 166 Strygersker blev noteret, at de i enhver Henseende var friske, medens der for 174 blev noteret en eller anden Sygdom (Sygelighed). Disse Tal skulde tyde paa ugunstigere hygieniske Kaar blandt Strygersker end blandt Syersker, medens i Virkeligheden det modsatte tør ansees for det sandsynligste. Ved Undersøgelsen for Syersker blev der nemlig spurgt om Helbredstilstanden for Tiden, medens der for Strygersker ogsaa blev medtaget Sygdomme, der laa flere Aar tilbage i Tiden og i Øieblikket ingen Rolle spillede for Vedkommende. Af de noterede 226 Sygdomme (hvoraf altsaa tildels flere hos samme Person) var 60 Hovedpine og Nervøsitet, 26 Blegsot, 41 Hævelser i Benene og 24 Gigt. Hævelser i Benene (41 Tilfælde), Smerter i højre Haand, Arm eller Skulder (8) og maaske ogsaa Gigt staar i Forbindelse med Arbeidet.

Sundhedsinspektøren fremholder som sit bestemte Indtryk, at Strygerskerne glæder sig ved en god legemlig Sundhed. Som allerede nævnt, kan Opgaverne ikke direkte sammenlignes med de for Syersker foreliggende, men naar der for Tiden indtil 3 Aar tilbage er fundet Sygdomme og Feil for ca. 51 Procent af Strygerskerne, medens ca. 40 Procent af Syerskerne klager over sin Helbred for Tiden, synes den Slutning berettiget, at Forholdene maa staa noget ugunstigere blandt de sidste.

Det fremgaar af den ovenfor meddelte Tabel, at Antallet af Syersker, der klager over sin Helbred, stiger relativt med Alderen. Den eneste Undtagelse fra denne Regel er Begyndelsen af 40-Aarene, men dette maa vistnok antages at bero paa en Tilfældighed. Særlig kan nævnes, at samtlige paaatruftne Arbeidersker paa Systuer i Alderen 40—44 opgives som friske, hvilket vel maa ansees at være en ren Tilfældighed. Samles Syerskerne i Tiaarsgrupper, viser Bevægelsen sig at være fuldstændig regelmæssig:

Alder.	Syersker med mindre god og daarlig Helbred procentvis i hver Aldersgruppe. Pet.
15—19 Aar	20.0
20—29 «	31.9
30—39 «	44.9
40—49 «	50.5
50 Aar og derover	66.7
	39.3

I nedenstaaende Tabel meddeles specificerede Opgaver for de forskellige Grupper af Syersker.

Alder.	Arbeidersker paa Systuer.			Syersker hos Familier.			Hjemmesyersker.			Tilsammen.		
	G.	M.g.	D.	G.	M.g.	D.	G.	M.g.	D.	G.	M.g.	D.
15—19 Aar	40	9	1	-	-	-	-	-	-	40	9	1
20—24 «	74	25	1	1	1	-	8	7	1	83	33	2
25—29 «	37	11	-	6	1	-	19	17	1	62	29	1
30—34 «	11	11	1	3	2	-	26	15	-	40	28	1
35—39 «	10	8	-	1	1	-	24	20	3	35	29	3
40—44 «	7	-	-	4	4	1	24	17	1	35	21	2
45—49 «	3	3	-	-	1	-	8	17	3	11	21	3
50—54 «	1	1	-	2	1	-	5	9	2	8	11	2
55 Aar og derover	-	1	-	1	1	-	2	6	1	3	8	1
Tilsammen	183	69	3	18	12	1	116	108	12	317	189	16

Ser man hen til Arbejdsstedet, saa viser Forholdet sig at være gunstigst for Arbejdersker paa Systuer med 71.8 Procent med god Helbred; derefter følger Syersker i Familier med 58.1 Procent og sluttelig kommer Hjemmesyerskerne med alene 49.1 Procent med god Helbred. Denne Orden synes ikke usandsynlig. Familiesyerskerne har ofte en urimelig lang Arbejdsdag og liden Tid til at hvile i Løbet af Dagen. De bliver ofte siddende langt ud paa Kvelden. Syersker paa Værksteder og Syetablissementer har derimod sin bestemte Arbejdsdag med fast Tid for Hvilepauser. Og sluttelig, hvad angaar Hjemmesyerskerne, saa omfatter denne Klasse mange Kvinder, som ikke godt vilde være istand til at udholde et regelmæssigt dagligt Arbejde, bundet til Klokkeslettet i et Etablissement. Imidlertid er der en Omstændighed, som gjør Forholdene særlig ugunstige for Hjemmesyerskerne, og det er den høiere Alder. For at belyse den Indflydelse, som dette Moment udøver, hidsættes en Sammenstilling efter Aldersgrupper.

Syersker med mindre god og daarlig Helbred:

	I Systuer. Pct.	Hos Familier. Pct.	Hjemmesyersker. Pct.
15—19 Aar	20.0	-	-
20—29 «	25.0	22.2	49.1
30—39 «	48.8	42.9	43.2
40—49 «	23.1	60.0	54.3
50 Aar og derover.....	66.7	40.0	72.0
	28.2	41.9	50.9

Bortset fra 30-Aarene er gennemgaaende Helbredsforholdene mindre tilfredsstillende blandt Hjemmesyerskerne end blandt de andre Grupper.

For de Gifte og Enker er Procenten af Syersker med utilfredsstillende Helbred høiere end for de Ugifte. Af Enkerne har nemlig 50 Procent god og 50 Procent mindre god eller daarlig Helbred, af de Gifte 56.7 Procent god og 43.3 Procent mindre god eller daarlig og af de Ugifte henholdsvis 62.4 og 37.6 Procent. For en Del virker den høiere Alder blandt de Gifte og Enkerne til det ugunstigere Resultat.

Af de, der opgiver at have mindre god Helbred, er der dog adskillige, hvis Arbejdsdygtighed ikke i synderlig Grad berøres derved. Besvarelserne, der dog paa dette Punkt er noksaa ufuldstændige, kan sammenfattes saaledes:

	Mindre god Helbred.	Daarlig Helbred.
Fuldt arbejdsdygtige	26	-
Delvis arbejdsudygtige	80	9
Næsten eller helt arbejdsudygtige	2	3
Uopgivet Arbejdsdygtighed	81	4
Ialt	189	16

Af de, som trods mindre god Helbred har betegnet sig som fuldt arbejdsdygtige, har 4 som Aarsag nævnt Nervøsitet, 2 Influenza, 1 Mavetilfælde og 2 Rosenfeber.

Af 522 Syersker er der altsaa i det Hele 94, som betegner sig som helt eller delvis arbejdsdygtige. Uden Tvivl maa dog ogsaa hertil regnes endel af de Syersker, som har opgivet mindre god Helbred, men ingen Oplysning givet om sin Arbejdsførhed. Sættes skjønsmæssig den Forøgelse i de Arbejdsuføres Antal, som dette bevirker, til ca. 20, vil det blive vel 110 eller ca. 20 Procent af Syerskerne, som kan betegnes som mindre arbejdsdygtige.

Angaaende Arbejdsdygtighed blev der ved Arbejderkommissionens Undersøgelser fra 1894 og Bureauets Undersøgelser fra 1896 indhentet tilsvarende Opgaver, og sammenstillet med nærværende Opgaver gav de følgende Resultat:

	1904—05. Pct.	1894. Pct.	1896. Pct.
Fuldt arbejdsdygtige	80	85	73
Delvis eller helt arbejdsdygtige	20	15	27

Som tidligere nævnt, maa de ved Bureauets Undersøgelser i 1896 indsamlede Opgaver antages at give et for ugunstigt Billede, og man kan derfor se bort fra disse Tal og kun holde sig til de to øvrige Undersøgelser, efter hvilke henved $\frac{1}{5}$ af Syerskerne paa Grund af Sygdom eller Svækkelse har en forminsket Arbejdsevne. Forskjellen mellem de to Opgaver er ikke særdeles betydelig, og det kan jo let tænkes, at man ved Arbejderkommissionens Undersøgelse bedømte Tilfældene lidt strengere, da det dengang gjaldt at belyse Invaliditetsforholdene, ligesom vel ogsaa det i Bureauets Schema forudskikkede Spørgsmaal om Helbredden kan tænkes at have forberedt Besvarelsen af det efterfølgende Spørgsmaal i ugunstig Retning for enkelte Overgangstilfælde.

Om Sygdommenes Art har man ikke fundet det hensigtsmæssigt i Schemaet at udbede sig nærmere Forklaring. Kun forsaavidt Syerskerne har betegnet sig selv som helt eller delvis arbejdsdygtige, blev der anmodet om Oplysning angaaende Aarsagen. Det Materiale, som herigjennem er tilveiebragt, er, som allerede nævnt, paa ingen Maade fuldstændigt, og heller ikke kan Svarene gjøre Krav paa nogen medicinsk Nøiagtighed, men man har dog anseet det af Interesse at sammenstille disse Opgaver, da de frembyder ikke uvigtige Holdepunkter.

De opgivne Sygdomme for de Syersker, der har meddelt Sygdommens Beskaffenhed (med Undtagelse af de, der udtrykkelig har betegnet sig som fuldt arbejdsdygtige), er:

	Mindre god Helbred.		Daarlig Helbred.		Mindre god Helbred.		Daarlig Helbred.
	Delvis arbejdsudygtige.	Arbejdsdygtighed uoplyst.			Delvis arbejdsudygtige.	Arbejdsdygtighed uoplyst.	
Nervøsitet, nervøs Hovedpine og Overanstrengelse ..	18	6	1	Brystsygdom, Mavebetændelse	1	-	-
— og Mavesaar	2	-	-	Mavesaar	1	-	-
— - Mavetilfælde ..	2	1	1	Mavetilfælde	3	-	-
— - Mavesvulst ..	1	-	-	Mavebetændelse	-	1	-
— - Influenza	2	-	-	Mavekatarr	1	-	-
— - Blindtarmbetændelse ...	1	-	-	— og Lungebetændelse	1	-	-
— - Gigt	1	-	1	Kardialgi	2	-	-
— - Forkjølelse ..	-	-	1	Lungebetændelse	1	-	-
— - Kjertler	1	-	-	— og brukket Ben	1	-	-
Blodmangel	3	-	-	Livmodersaar og Betændelse i Galdeblæren ...	1	-	-
— og Nervøsitet ... ¹⁾	2	-	-	Blærebetændelse	-	-	1
— - Influenza	1	-	-	Hjertefeil efter Gigtfeber	1	-	-
— - Mavekatarr ..	1	-	-	Hoftebetændelse	1	-	-
— - Blindtarmbetændelse ...	1	-	-	Rheumatisme, Gigt	2	4	1
— , svag, Overanstr.	1	-	-	Gigtfeber	1	-	-
Blegspot	1	-	-	— (eller Lammelse i høire Haand)	-	1	-
— og Nervøsitet, Overanstr.	1	1	-	Kjertler	2	-	-
— - Kardialgi	1	-	-	— og Svagelighed ..	1	-	-
— - daarlig Mave	1	-	-	Ekzem (Haanden)	1	-	-
— - Mavekatarr ..	-	-	1	— og blodfattig, nervøs ¹⁾	1	-	-
Influenza	1	-	-	Hudsygdom	1	-	-
Bronkit.	-	4	1	Øiensygdom	3	-	-
— , Underlivstilfælde og Nervesvaghed	-	-	1	Benbrud	1	-	1
Tæring	1	-	-	Uheld ved elektrisk Maskine	-	1	-
Brystsvaghed	1	-	-	Mange Slags Sygdom ...	-	-	1
					71	19	11

¹⁾ Deraf 1 næsten arbejdsudygtig.

At sammendrage disse Tilfælde i større Grupper er ikke let, fordi i flere Tilfælde Betegnelsen ikke er tilstrækkelig nøiagtig. Enkelte af de opgivne Sygdomme (f. Ex. Influenza) er jo heller ikke af konstitutionel Natur, men skjuler udentvivl en anden varig Sygdom, f. Ex. Tuberkulose.

Nervøse Sygdomme.....	39
Anæmiske Tilstande	15
Brystsygdomme	12
Tuberkulose udenfor Lungerne (Kjertler, Hoftebetændelse) ..	4
Fordøielssygdomme	9
Rheumatiske Sygdomme	9
Øiensygdomme	3
Hudsygdomme	3
Andre Sygdomme	7

101

Iøinefaldende er her den store Procent, der falder paa Nervesygdomme og anæmiske Tilstande. En Sammenligning med de ovenfor meddelte Opgaver for Strygersker viser da ogsaa forholdsvis hyppigere Tilstedeværelse af disse Sygdomme. Medens ca. $\frac{1}{3}$ af de Strygersker, som led af nogen Sygdom, nævner Nervøsitet og Blegsot som Aarsag, er de blandt Syerskerne repræsenterede med over 50 Procent.

Mindre talrig repræsenteret er Brystsygdomme, men Tæring skjuler sig ofte under forskellige af de andre paaberaabte Grunde.

Hvilken Rolle Lungetæringen spiller blandt disse Arbeidersker, fremgaar med større Tydelighed af Opgaverne over Dødsaaarsager. I Aarene 1885—1894 faldt efter Kristiania Sundhedskommissions Opgaver af 108 anmeldte Dødsfald blandt Sypiger 50 og i 1895—1900 af 111 Dødsfald 53 eller henholdsvis 46.3 og $47\frac{3}{4}$ Procent af de indtrufne Dødsfald paa Lungetæring. Gjennemsnittsalderen for de Døde var i den første Periode 32.3 og i den sidste 33.3 Aar. Efter velvillig Meddelelse af Sundhedsinspektør Berner var i Aarene 1901—1904 Dødsaaarsagen i 30 Tilfælde af 66 Dødsfald blandt Sømmersker Tuberkulose eller 45.5 Procent af samtlige.

Disse Tal er langt ugunstigere end for Kvinder overhovedet. I Aarene 1895—1900 var Procenttallene af Dødsfald, hvor Lungetæring er opgivet som Aarsag, 27. For Fabrikpiger var Tallet endnu ugunstigere end for Sypiger, nemlig 59 Procent, for Tjenestepiger derimod alene 28 Procent. Gjennemsnittsalderen for de døde Kvinder overhovedet var 51.4 Aar, for Fabrikpiger 31.4 og for Tjenestepiger 41.5 Aar.

Utvivlsomt er Lungetæringen hyppigere forekommende blandt Syersker end blandt de fleste andre Livsstillinger, om end de ovenanførte Tal stiller Forholdene ugunstigere for Sypiger, end de i Virkeligheden er. Det maa nemlig erindres, at det store Flertal af Syersker er i den Alder, da Tæringen herjer mest (16—30 Aar), og at saa mange Syersker forlader Sømmen, hvorved de ældre Aarsklasser udtyndes. En nøiagtig Sammenligning mellem de forskellige Livsstillinger vilde alene kunne anstilles, saafremt man tillige havde Opgaver over Aldersfordelingen inden de enkelte Erhverv. Det tør ogsaa antages, at i Dødelighedsstatistiken er

ikke alle Sypiger kommet med under Rubriken «Sypiger», idet de paa Grund af mangelfuld Betegnelse er regnede med som «Enker», «Piger» under den store Rubrik, der omfatter ikke nærmere betegnede Erhverv.

En Beregning paa Grundlag af Folketællingens Opgaver over Aldersfordelingen blandt Syersker med Benyttelse for hver Aldersgruppe af de almindelige Dødelighedssifre giver som Resultat, at ca. 40 Procent af Dødsfaldene blandt Syersker skulde have Lungetæring som Aarsag. Med andre Ord, den Omstændighed, at saa mange Syersker er unge af Aar, bevirker, at 40 Procent Dødsfald paa Grund af Lungetæring vil svare til Gjennemsnittet for samtlige Kvinder. I Virkeligheden er Procenten henimod 48, altsaa ikke saa lidet ugunstigere, om end paa langt nær ikke saa ugunstig, som Forholdstillene uden Hensyntagen til Aldersforholdene skulde antyde.

Angaaende de sanitære Forhold i Systuer og Skrædderværksteder kan henvises til Sundhedskommissionens Aarsberetninger for 1898 og 1903.

For Systuer blev de undersøgte Rum opmaalte, og i Beretningen findes Oplysninger om Gulvflade, Rumfang, Lysforhold, Udstyr af Gulv, Tag og Vægge m. m. Det gjennemsnitlige Rumfang pr. Syerske ved 100 Kjole- og mindre Kaabesømmeforretninger var 10.89 m³, medens det ved 10 Kaabefabriker og 3 Hanskefabriker var mindre, henholdsvis 8.11 og 7.63 m³. Overhovedet var Gjennemsnittet ca. 10 m³. Ved alle Slags Forretninger var der dog Stuer, hvor Rummet var langt mere indskrænket, lige ned til 3.33 m³.

I Kjøbenhavn var ifølge Beretning om Arbeids- og Fabriktilsynets Virksomhed i Finansaaret 1902—1903 Minimum af Rum pr. Individ i den travle Tid 3.09 m³ og i den døde Tid 5.37 m³, og i den travle Tid havde 50 Procent og i den døde Tid 33 Procent af Syerskerne et Rumfang af under 7.72 m³. Det synes saaledes, som om Forholdene skulde være noget bedre i Kristiania. Det bemærkes, at efter den danske Lov gennemføres Kravet om 8 m³ pr. Individ, medens i Kristiania Sundhedskommissionen i 1898 har fastsat 10 m³ som Minimum.

Rumforholdene betegnedes som slette for de Steder, hvor der drives mere fabrikmæssig Tilvirkning, medens de i de almindelige Systuer syntes at være bedre. Indtrykket med Hensyn til Systuernes Udstyr af Gulv, Vægge og Tag var, at det ikke var tilfredsstillende, idet det for 159 af 283 Rum betegnedes som mindre godt eller misligt. Renligheden var i det hele god, kun paa enkelte Steder slet. Lysforholdene lod adskilligt tilbage at ønske.

Af de 283 undersøgte Rum blev 67 benyttede som Soveværelse. Særlig almindeligt er dette for Kjole- og Kaabesømmestuer, hvor ca. 40 Procent benyttedes som nævnt, samt Systuer for Herre- og Gutedragter, hvoraf $\frac{1}{3}$ benyttedes som Soverum. Paa 3 Steder benyttedes Kjøkkenet som Systue. Som Regel er det Indehaversken eller vedkommende Familie, som benytter Rummet, tildels leies det ud til Sypiger eller andre.

I Skrædderværkstederne maa Rumforholdene gennemgaaende betegnes som gode og meget bedre end i Systuer for Kvinder. Det gjennemsnitlige Kubik-

indhold var ca. 20 m³ med Minimum af 7.12 m³. 15 m³ betegnes som det Minimum, hvorunder Rumfanget ikke bør gaa. De naturlige Lysforhold er ogsaa gennemgaaende gode, Udstyret af Rummene ligeledes i det Hele upaaklageligt. Renlighedsforholdene er meget forskellige, gode i de Værksteder, hvor en eller flere Svende arbejder for Mesterens Regning og under hans Opsigt, samt i mange Værksteder, hvor Manden sidder i sit Hjem — med eller uden Hjælp — paa et eget Rum, mindre gunstige, hvor flere Svende har slaaet sig sammen og leiet Værkstedplads, og endnu mindre tilfredsstillende, hvor Skrædderiet drives i Rum, som samtidig benyttes til Opholds- og Soverum for Familien.

Af Sundhedskommissionen er udfærdiget Reglementer for Systuer 2 December 1898 og for Skrædderværksteder 16 Mai 1904, indeholdende Bestemmelser om Rengjøring, Udluftning m. m. For Systuernes Vedkommende er der derhos foreskrevet et Minimums Rumfang af 10 m³, hvorfra der dog for et enkelt Kaabe-etablissements Vedkommende er meddelt Dispensation. Der er ved disse taget alt muligt Hensyn til den ringe økonomiske Bæreevne ved disse Forretninger. Det er ogsaa utvivlsomt, at de givne Bestemmelser, saaledes som de foreligger, tildels føles noksaa trykkende. Ved de Besøg, som af Bureauets Funktionærer blev gjort i Systuer, hændte det saaledes flere Gange, at nogle af Syerskerne gjemte sig i Skabe eller forstak sig paa anden Maade, fordi de frygtede for, at det var «Sundhedskommissionen», som kom for at kræve dem til Regnskab for Overtrædelser af Reglementet.

Det rolige og stillesiddende Liv skulde gjøre det særlig paakrævet, at Syerskerne som Modvægt skaffer sit Legeme Motion gennem Gymnastik. Kristiania Turnforening har i flere Aar (fra først af med Bidrag af Kristiania Sparebank) havt særskilte billige Kurser beregnede paa Arbeidskvinder. Der betaltes Kr. 1.50 Halvaaret med 3 ugentlige Kurser fra 8½—9¼. Tilslutningen var imidlertid saa ringe, at Kurserne maatte nedlægges ved Udgangen af 1905. I det sidste Halvaar var der 23 Deltagere, hvoraf ⅓ var Syersker, Naatlersker og lign. I 1901 sattes et lignende Kursus i Gang ved Grünerløkkens Skole, men det vandt heller ikke den nødvendige Tilslutning. Det er beklageligt, at Forstaaelsen af Idrættens Betydning mangler saa fuldstændigt.

Helbred og Fortjeneste.

At Syerskernes Helbred maa øve en ikke ringe Indflydelse paa deres Arbeide og derigjennem paa Indtægten, er saa temmelig selvsagt, og det fremgaar da ogsaa af de Opgaver, som nedenfor skal meddeles.

Først hidsættes en Oversigt over Fordelingen efter Aarsindtægt for Syersker med god og mindre god (eller daarlig) Helbred.

Aarsindtægt.	Syersker		Procentvis inden hver Gruppe af Syersker	
	med god Helbred.	med ikke god Helbred.	med god Helbred.	med ikke god Helbred.
			Pet.	Pet.
Indtil 200 Kroner.....	21	25	45.7	54.3
201—300 «.....	50	39	56.2	43.8
301—400 «.....	102	60	63.0	37.0
401—500 «.....	73	33	68.9	31.1
501—600 «.....	32	26	55.2	44.8
601—700 «.....	23	8	74.2	25.8
701—800 «.....	9	2	81.8	18.2
801—900 «.....	3	2	60.0	40.0
901—1200 «.....	3	1	75.0	25.0
Tilsammen	316	196	61.7	38.3
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gjennemsnitlig Aarsindtægt	420	385	-	-

Det vil sees, at Syerskerne med mindre god Helbred er talrigere repræsenterede blandt de lave Indtægter, og særlig stærkt blandt de allerlaveste Indtægter (indtil 200 Kroner). Samlede i noget større Indtægtsgrupper stiller Forholdet sig saaledes:

	God Helbred.	Ikke god Helbred.
	Pet.	Pet.
Indtil 300 Kroner.....	52.6	47.4
301—600 «.....	63.5	36.5
Over 600 «.....	74.5	25.5

I det Følgende meddeles tilsvarende Opgaver for de enkelte Grupper.

Arbejdersker paa Systuer.

Alder.	Helbred.	Indtil Kr. 200.	Kr. 201—300.	Kr. 301—400.	Kr. 401—500.	Kr. 501—600.	Kr. 601—700.	Kr. 701—800.	Kr. 801—900.	Gjennemsnit
15—19	god	3	20	12	5	2	-	-	-	Kr. 317
	ikke god	3	3	1	1	-	-	-	-	244
20—24	god	3	9	33	22	5	2	-	-	391
	ikke god	-	5	12	7	2	-	-	-	376
25—29	god	2	3	16	13	2	-	1	-	395
	ikke god	1	-	6	3	1	-	-	-	387
30—34	god	-	2	5	2	1	-	1	-	424
	ikke god	1	1	3	4	3	-	-	-	417
35—39	god	-	-	5	3	1	-	2	-	482
	ikke god	-	-	2	2	3	-	-	-	467
40—44	god	1	-	3	3	-	-	-	-	-
	ikke god	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45—49	god	-	-	1	2	1	-	-	-	468
	ikke god	-	1	1	-	-	-	-	-	315
50 og derover	god	-	-	-	-	-	-	-	1	900
	ikke god	-	1	-	1	-	-	-	-	378
	ialt god	9	34	75	50	12	2	4	1	386
	ialt ikke god	5	11	25	18	9	-	-	-	377

Samlede i større Grupper, stiller Fordelingen mellem Syersker med god og ikke god Helbred sig, som følger:

		Syersker med	
		god Helbred. Pct.	ikke god Helbred. Pct.
Indtil 300 Kroner.....		72.9	27.1
301—600 « 		72.5	27.5
Over 600 « 		100.0	-

Naar der her findes forholdsvis saa mange med god Helbred, der har lav Indtægt, saa beror det paa det store Antal af Lærlinger og unge uøvede Syersker.

Syersker i private Huse.

Alder.		Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Gjen- nemsnit.
								Kr.
20—24	god	-	-	-	1	-	-	580
	ikke god	-	-	1	-	-	-	460
25—29	god	-	-	-	-	6	-	662
	ikke god	-	-	-	-	1	-	663
30—34	god	-	-	-	-	1	2	706
	ikke god	-	-	-	1	1	-	578
35—39	god	-	-	-	1	-	-	598
	ikke god	-	-	-	1	-	-	575
40—44	god	-	-	1	-	3	-	617
	ikke god	-	-	2	2	-	-	510
45—49	god	-	-	-	-	-	-	-
	ikke god	-	-	1	-	-	-	414
50 og derover	god	-	-	1	1	1	-	566
	ikke god	1	-	-	1	-	-	407
ialt god		-	-	2	3	11	2	636
ialt ikke god		1	-	4	5	2	-	499

Sammenstillede i større Indtægtsgupper stiller Resultatet sig, som følger:

		Syersker med	
		god Helbred. Pct.	ikke god Helbred. Pct.
Indtil 300 Kroner.....		-	100.0
301—600 « 		35.7	64.3
Over 600 « 		86.7	13.3

Hjemmesyrsker.

Alder.		Indtil Kr. 200.	Kr. 201— 300.	Kr. 301— 400.	Kr. 401— 500.	Kr. 501— 600.	Kr. 601— 700.	Kr. 701— 800.	Kr. 801— 900.	Kr. 901— 1200.	Gjen- nemsnit
20—24	god	1	3	1	-	2	1	-	-	-	Kr. 387
	ikke god	2	1	3	1	-	-	-	-	-	318
25—29	god	3	4	5	3 (1)	2 (1)	2 (1)	-	-	-	374
	ikke god	1	3	8	2 (1)	2	1 (1)	1 (1)	-	-	417
30—34	god	3 (1)	2	5 (1)	6 (1)	4 (1)	3 (2)	1 (1)	-	1 (1)	474
	ikke god	2	7	4	-	1 (1)	1	-	-	-	336
35—39	god	1	1	6	5 (1)	3 (3)	2 (1)	1 (1)	1	1 (1)	504
	ikke god	4	5	5 (1)	3	1 (1)	3 (3)	-	1 (1)	-	387
40—44	god	3	4	6	5 (2)	2	-	1 (1)	-	1 (1)	403
	ikke god	3	5	5	-	3 (1)	-	-	1 (1)	-	351
45—49	god	1	1	3	-	2 (2)	1 (1)	-	-	-	431
	ikke god	2	4	6	4 (1)	2 (1)	1 (1)	1 (1)	-	-	411
50 og derover	god	-	1	-	2	2 (1)	-	-	1 (1)	-	521
	ikke god	6	2	4 (1)	1 (1)	3 (3)	1	-	-	1	384
Tils. {	god	12 (1)	16	26 (1)	21 (5)	17 (8)	9 (5)	3 (3)	2 (1)	3 (3)	441
{	ikke god	20	27	35 (2)	11 (3)	12 (7)	7 (5)	2 (2)	2 (2)	1	379

Tallene i Parenthes betegner Syrsker med Hjælp.

Fordeles Syrskerne i Grupper paa samme Maade som ovenfor, fremkommer tilsvarende Resultater:

	Syrsker med	
	god Helbred. Pct.	ikke god Helbred. Pct.
Indtil 300 Kroner.....	37.3	62.7
301—600 « 	52.5	47.5
Over 600 « 	58.6	41.4

Et endnu ugunstigere Billede af Indtægtsforholdene fremkommer, naar man fra de ovenstaaende Tal udskiller de Syrsker, der til Trods for svag Helbred er fuldt arbejdsføre. I omstaaende Oversigt er alene medtaget Syrsker med mindre god Helbred, forsaavidt de er mere eller mindre arbejdsudygtige, samt alle Syrsker med daarlig Helbred.

Aarsindtægt.	Arbej- dersker paa Systuer.	Hos Familier.	Hjemmesyersker		Tilsammen.
			ialt.	deraf arbejdende alene.	
Indtil 200 Kroner	2	-	16	16	18
201—300 «	4	1	13	13	18
301—400 «	12	-	17	15	29
401—500 «	3	4	6	4	13
501—600 «	2	3	4	2	9
601—700 «	-	1	2	1	3
801—900 «	-	-	1	-	1
Tilsammen	23	9	59	51	91
Gjennemsnitlig Aarsindtægt	Kr. 348	Kr. 482	Kr. 334	Kr. 297	Kr. 352
medens de tilsvarende Tal er:					
for Syersker med mindre god og daarlig Helbred	377	499	379	327	385
for Syersker med god Helbred	386	636	441	372	420

Ogsaa blandt de Arbejdsføre er der, som det vil sees, Grader. Der er Syersker, som er saa nedbrudte, at de ikke magter at udføre regelmæssigt Arbejde. Der er Andre, hvis Helbred formindsker Arbejdseynen, saa de kun kan holde en tarvelig Dagløn. Og der er endelig Enkelte, som til sine Tider er noksaa bra og da kan tjene ganske godt, medens de imellem rykkes helt bort fra sit Erhverv paa Grund af svigtende Helbredstilstand.

Sygdom vil forøvrigt ikke blot formindske Syerskernes Indtægt, men tillige ogsaa gjøre dem afhængige af andres Hjælp. Ved Bureauets Undersøgelse i 1896 blev der spurgt, om vedkommende havde bestridt Udgifterne i Sygdomstilfælde selv eller faaet Hjælp af andre. Af 120 Syersker, som havde ligget syge i sit Hjem eller paa Hospital, blev der herpaa givet følgende Svar:

Udgifterne bestridte af	Syge i Hjemmet.	Indlagte paa Hospital.	Baade i Hjemmet og paa Hospital.	Uopgivet, om hjemme eller paa Hospital.	Tilsammen.
Syerskerne selv	57	4	2	2	65
Sygekasse	5	8	2	-	15
Paarørende	10	1	-	-	11
Fattigvæsenet	3	12	7	3	25
Uopgivet	3	-	1	-	4
Tilsammen	78	25	12	5	120

Henimod Fjerdeparten af disse Syersker havde altsaa maattet ty til Fattigvæsenets Hjælp, og man kan vistnok antage, at det samme har været Tilfældet med flere end de, som har opgivet det. I det overveiende Antal Tilfælde har dog ogsaa disse Kvinder hjulpet sig over Vanskelighederne ved egen Hjælp eller med Støtte af Sygekasse, i hvilken de altsaa har gjort Indskud.

Kapitel 7.

Tilbageblik.

Résumé.

Vore Undersøgelser har vist, at *de, som arbejder paa Systuer*, gjennemsnitlig tjener Kr. 9.60 pr. Uge. Lønningerne for almindelige Syersker holder sig omkring 8—9 Kroner og for flinke og øvede i 10—12 Kroner og delvis højere op til 20 Kroner. Aarsindtægten andrager i Gjennemsnit til 420 Kroner eller, naar Hensyn tages til Overarbejde, ca. 430 Kroner, og for de bedre aflønnede Syersker kan den gaa lige til 900 Kroner, dog kun i enkelte Fag og for de flinkeste Arbeidersker.

Syersker i private Familier tjener gennemgaaende Kr. 1.50 Dagen foruden fri Kost. Enkelte har mindre, lige ned til 80 Øre, medens andre har mere, lige op til 2½—3 Kroner, men Kr. 1.50 er den almindeligste Betaling. Disse Syersker er, naar de har nok Arbejde, forholdsvis gunstig stillede. Med Tillæg af Kostens Værdi (à 80 Øre pr. Dag) tjener de i Gjennemsnit om Aaret 585 Kroner, og for enkelte af de bedst aflønnede Syersker skulde Aarsindtægten ligge nær 1 000 Kroner.

Syersker, der arbejder hjemme uden Benyttelse af leiet Hjælp, tjener i Gjennemsnit 8½ Krone Ugen. Men her trykkes Gjennemsnittet meget ned, dels paa Grund af, at der er mange lidet arbejdsføre Kvinder, som driver med Hjemmesøm, dels paa Grund af, at for Adskillige har Arbejdet mere Karakter af Bierhverv. 10—12 Kroner betegner nærmest Gjennemsnittet for de Syersker, som driver med Søm som Hovedbeskæftigelse, og enkelte driver det til 15 Kroner og derover. Der er ogsaa noksaa stor Forskel mellem de enkelte Fag. I Linsøbranchen opgives saaledes den almindelige Fortjeneste af flere Arbejdsgivere til 8—10 Kroner.

For Syersker, der ved Siden af eget Arbejde leier Arbejdshjælp, stiller naturligvis Fortjenesten sig højere. Gjennemsnittet er for dem ca. 15 Kroner.

Aarsfortjenesten udgjør i Gjennemsnit Kr. 348 og 635 for de, som syr uden og med Hjælp, og de samme Bemærkninger, som ovenfor er gjorte med Hensyn til Ugegjennemsnittet, finder naturligvis ogsaa sin Anvendelse her.

Sammenstillede viser Syerskernes Opgaver følgende Resultat:

	Antal Syersker.	Gjennemsnitlig Uge- fortjeneste.	Antal Arbejdsdage.	Aars- fortjeneste.
		Kr.		Kr.
Arbejdersker paa Systuer	256	8.80	262	384
Syersker hos Familier	30	13.39	261	585
Hjemmesyersker, uden Hjælp	178	8.41	245	348
— , med Hjælp	48	14.60	269	635
Tilsammen og Gjennemsnit	512	9.47	257	407

Med Tillæg af Extraintægter ved Overarbejde kan Gjennemsnittet sættes til 420 Kroner.

Sluttelig hidsættes nogle Bemærkninger særskilt angaaende de laveste Indtægter, de høieste Indtægter samt angaaende fuldt arbejdsdygtige og øvede Syerskers Fortjeneste i deres bedste Alder.

Lave Indtægter.

Ved de foregaaende Undersøgelser er der givet den nødvendige Forklaring af Aarsagerne til de lave Lønninger. Det er dels unge Arbejdersker, der savner den fornødne Øvelse, dels gifte Kvinder og Enker, for hvem Sømmen mere er et Bierhverv, og endelig Syersker med daarlig Helbred og svigtende Arbejdsevne.

Efter de ovenfor meddelte Oversigter er der følgende Antal Syersker, som tjener indtil 400 Kroner:

Aarsindtægt.	Arbejdersker paa Systuer.	Syersker hos Familier.	Hjemmesyersker.
Indtil 200 Kroner	14	-	32
201—300 « 	45	1	43
301—400 « 	101	-	61
Tilsammen	160	1	136

Der er altsaa ialt 297 Syersker, som ikke tjener det beskedne Beløb af 400 Kroner aarlig. Det er imidlertid Flertallet eller ikke mindre end 58 Procent af samtlige Syersker. Ved at undersøge Forholdet nærmere, vil man finde, at der i det overveiende Antal Tilfælde foreligger særskilte Grunde, som forklarer den daarlige Fortjeneste. Til nærmere Belysning heraf hidsættes følgende Oplysninger.

Blandt *Arbejdersker paa Systuer* falder en betragtelig Del af de lave Indtægter paa Syersker, der er nye i Faget og endnu ikke besidder den nødvendige Øvelse og Færdighed. Dernæst er der ogsaa endel med mindre god

Helbred og svækket Erhvervsevne. I nedenstaaende Oversigt udskilles de Syersker, som har en Fagalder af indtil 2 Aar, saavelsom de blandt Syersker med længere Fagalder, som besværer sig over sin Helbred.

Aarsindtægt.	Antal Syersker.	Deraf		Tilbage.
		med Fagalder indtil 2 Aar.	med ikke god Helbred.	
Indtil 200 Kroner	14	6	4	4
201—300 «	45	32	6	7
301—400 «	101	32	19	50

Medens der bliver tilbage en hel Del med Indtægt over 300 og indtil 400 Kroner, er der yderst faa, som har 300 Kroner og derunder. Om disse oplyses, at 2 har tjent 150 og 2 har tjent 200 Kroner. Aarsagen har været Arbeidsledighed. En Hanskesyerske har været ledig det halve Aar og forresten tjent 1 Krone Dagen. 1 Damesømmerske har alene arbejdet i 113 Dage og da tjent 8 Kroner Ugen. 1 Kaabesømmerske har været ledig i 4 Maaneder og har forøvrigt tjent 6 Kroner Ugen. 1 Linsømmerske opgiver en Ugeindtægt af 4 Kroner, Fagalder er ikke oplyst, men utvivlsomt maa hun være en Nybegynder i Faget. Ogsaa de 7 Syersker med Indtægt fra 201—300 Kroner har havt lang Arbeidsledighed. Ingen af dem tjener under Kr. 1.10, men de har været ledige fra 60 til 140 Dage. 5 af dem syr Damesøm, 2 Herreskræddersøm. Flere af disse 11 Syersker, antagelig de fleste, bor hjemme og har altsaa havt sin Familie at falde tilbage paa.

Af *Syersker hos private Familier* er der kun en, som tjener under 400 Kroner, og for hendes Vedkommende har Aarsagen været delvis Arbeidsudygtighed. Hun er 57 Aar gammel, nervesyg, overanstrengt og lider af Kjertler. Hun har alene kunnet arbejde i 150 Dage for 80 Øre Dagen samt Kost.

Paa samme Maade som for Arbeidersker paa Systuer hidsættes for *Hjemmesyersker* en Sammenstilling for den laveste Indtægt. Ved Siden af Syersker med kort Fagalder og med ikke god Helbred fratrækkes her tillige Gifte og Enker.

Aarsindtægt.	Antal Syersker.	Deraf				Tilbage.
		med Fagalder indtil 2 Aar.	med ikke god Helbred.	Gifte	Enker.	
Indtil 200 Kroner	32	4	19	8	-	1
201—300 «	43	4	24	3	2	10
301—400 «	61	2	34	6	3	16

Ogsaa her viser det sig, at det overveiende Antal af de lave Indtægter forklares ved individuelle Forhold. Den laveste Indtægt blandt de 11, som ikke tjener over 300 Kroner, er en Kaabesømmerske, som tjener 75 Kroner Aaret, fordelt paa 25 Uger, men Sømmen er et Bierhverv, idet hun stiller Huset for sine Brødre. De øvrige tjener fra 225—300 Kroner, og Forklaringen ligger i lang Arbeidsledighed. Etpaar tjener 1 Krone Dagen, naar Arbeide haves, de fleste mere. Flere af dem har ikke havt Arbeide i mere end det halve Aar. En af dem havde begyndt en liden Damesømforretning, som imidlertid ikke vilde gaa, og hun har maattet skyde til af sine Sparepenge i Banken. Enkelte af disse Syersker bor hjemme hos Forældre, andre leier ud Værelser.

Høie Indtægter.

For Arbeidersker paa Systuer betegner 900 à 1000 Kroner Maximum af Aarsindtægt, og dette Beløb naaes kun ganske undtagelsesvis og alene i enkelte Fag. For Syersker i Familier naar enkelte -- under Forudsætning af stadigt Arbeide -- op til ca. 1000 Kroner, undtagelsesvis over 1100 Kroner, Kost iberegnet. Herom er imidlertid alle nødvendige Oplysninger meddelte tidligere. Derimod maa her tilføies enkelte Oplysninger angaaende de, der syr hjemme eller paa egen Systue.

Det har været denne Undersøgelses Maal at belyse Sømarbeiderskernes Kaar, og til dette Øiemed har man maattet medtage saavel Systuernes Arbeidersker som Syersker i private Huse og Hjemmesyersker. Herunder har man ogsaa faaet med en Del Syersker, der anvender leiet Hjælp og som derfor nærmest maa betragtes som Arbeidsgivere. Grænsen er forøvrigt her flydende. Indehavere af Systuer, der udfører Bestillinger fra Publikum, maa naturligvis regnes som Arbeidsgivere, men de indhentede Opgaver er ikke tilstrækkelige til at belyse deres Indtægtsforhold. Disse varierer forøvrigt særdeles meget. Fra 195 Kroner Aaret, som tjenes af en saadan Forretnings Indehaver, der har en Syerske til Hjælp, men selv væsentlig er optaget af Husets Gjerning, gaar Indtægterne opover til 6—800 Kroner, for større Forretninger op til 2000 Kroner og vel undertiden ogsaa mere. Det vil her afhænge saa meget af Forretningens Kundekreds og Renommé, efter Mængden af Arbeide m. m.

I en noget anden Stilling staar de Syersker, der modtager Søm fra Forretninger og ved Udførelsen benytter sig af leiet Hjælp. De indtager paa en Maade en Mellemstilling mellem Arbeidsgiver og Arbeidersker. Materiale bliver dem udleveret, og de betales pr. Styk. Selv holder de Lokale, Maskiner og ofte Sysager. De betaler atter sine Hjælpersker efter Overenskomst enten pr. Dag eller efter en lavere Akkordsats. Ofte tager ogsaa Syersker, der har egen Forretning, saadan Lager- eller Butiksøm ved Siden til Udfyldning af Tiden, og særdeles hyppig forekommer det, at Lagersøm modtages fra forskellige Forretninger. Ogsaa disse Syersker kan tjene ganske godt, naar de har saa meget Arbeide, at de kan holde flere Hjælpersker. Enkelte Exempler vil findes i det foregaaende. Der er bl. a. oplyst, at fire Vestesyersker for en Konfektionsforretning tjener 2000 Kroner aarlig, hvilket med Fradrag af Lønninger giver

en Fortjeneste af ca. 800 Kroner. For samme Forretning tjener en Vestesyerske paa bestilt Arbejde ca. 1000 Kroner Aaret, hvilket med Fradrag af Lønningsudgifter skulde give 6—700 Kroner i Fortjeneste. En Syerske af Damebluser med to—tre Hjælpersker er opgivet at tjene ca. 750 Kroner. Linsømmersker med Hjælp opgiver selv sin Aarsindtægt til 7—800 Kroner. Overhovedet kan man derfor betragte 6—800 Kroner som den almindelige Fortjeneste for denne Gruppe af Syersker.

Vore Opgaver udviser et Gjennemsnit for samtlige Syersker, der anvender leiet Hjælp (tildels dog alene i den travle Tid), af 635 Kroner. Den høieste Indtægt er opgivet til 1200 Kroner. Dette Gjennemsnit bliver for lavt, naar man regner med Indehaversker af store og mere indbringende Syetablissementer. Men det ligger neppe saa fjernt fra det virkelige Forhold, naar man tænker paa Hovedmassen af Hjemmesyersker, der anvender leiet Hjælp, derunder medregnet saavel Indehaverskerne af de mindre Syetablissementer rundt omkring i Byen som Lagersømmerskerne.

Til nærmere Belysning heraf hidsættes enkelte Oplysninger fra Skatteligningen i 1902. Ved den af Rigsskattekommissionen foretagne Bearbejdelse af disse Opgaver for nævnte Aar blev udfundet Antallet af selvstændig arbejdende Kvinder blandt de 6000 første Numere i Ligningsprotokollerne, omfattende de centrale Strøg af Byen (Vor Frelser, Johannes og en Del af Trefoldighed Menighed). For de øvrige Distrikter opnoteredes hver femte skattelagte Person, og Summen for den hele By skulde da fremkomme ved at multiplicere Tallene for Skatteydere 6 001—66 000 med 5 og lægge dem til Tallene for de 6 første tusen. Resultatet er følgende:

Antagen Indtægt.	Antal selvstændig arbejdende Kvinder ved Smaaindustri, skattelagte	
	i 1ste Distrikt.	i hele Byen.
400 Kroner	1	476
500 « 	-	45
600 « 	-	10
650 « 	6	81
700 « 	2	17
800 « 	11	71
850 « 	1	6
1 000 « 	9	9
1 200 « 	-	5
1 500 « 	2	2
1 750 « 	1	1
2 000 « 	-	5
Tilsammen	33	728

Den første Talrække viser naturligvis det gunstigste Forhold, da derunder indgaar forholdsvis mange af de større Etablissementer. Den anden Talrække er mindre sikker, fordi det kan spørges, om en repræsentativ Tælling, omfattende for den større Del af Byen alene 20 Procent af Skatyderne, yder tilstrækkelig Garanti for korrekte Resultater for de enkelte Livsstillingsgrupper. Heller ikke kan, som bekjendt, Ligningens Resultater ubetinget tillægges Værdi som en paa-lidelig Maalestok for Indtægtsforholdene, og naar Opgaverne desuagtet er gjengivne her, saa har Hensigten alene været at vise, at de høie Indtægter er forholdsvis meget sjeldne blandt disse Kvinder.

Gjennemsnitsindtægten er efter første Talrække 882 Kroner, efter den anden 515 Kroner. Tallene omfatter forøvrigt ikke Syersker alene, men ogsaa Indehavere af Vaske- og Strygeriforretninger. Omkring Halvdelen kan antages at falde paa Syforretninger.

Indtægt for øvede Syersker i den bedste Alder.

Det kan sluttelig have sin Interesse at undersøge, hvorledes Lønnen stiller sig for øvede, friske Syersker i sine bedste Aar, som ernærer sig ved Søm som Hovederhverv, og til dette Øiemed har man skilt ud:

1. alle gifte Syersker,
2. Enker,
3. Syersker under 20 Aar,
4. Syersker over 40 Aar,
5. Syersker med kortere Fagalder end 2 Aar og uopgiven Fagalder.

Efter Udskillen af disse Syersker faar man følgende Opgaver for

Ugefortjeneste.

Alder 20—29.

	Arbejdere paa Systuer.			Syersker hos Familier.			Hjemmesyersker.		
	Fagalder			Fagalder.			Fagalder.		
	3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.	3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.	3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.
4.01— 5.00 Kroner.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1
5.01— 6.00 «	1	2	-	-	-	-	-	-	-
6.01— 7.00 «	3	-	-	-	-	-	-	1	-
7.01— 8.00 «	13	8	-	-	-	-	3	1	-
8.01— 9.00 «	5	7	1	-	-	-	1 (1)	2	-
9.01—10.00 «	9	7	1	-	-	-	-	1	1
10.01—12.00 «	6	7	1	-	-	-	1	2 (1)	-
12.01—15.00 «	1	1	1	2	3	2	-	2	1 (1)
Tilsammen	38	32	4	2	3	2	5	9	3
Gjennemsnitlig Ugeindtægt	Kr. 8.91	Kr. 9.47	Kr. 11.06	Kr. 13.80	Kr. 13.80	Kr. 13.80	Kr. 8.64	Kr. 10.72	Kr. 9.40
	9.27			13.80			1) 9.87		

1) Deraf Syersker uden Hjælp Kr. 9.49 og Syersker med Hjælp Kr. 11.67. Tallene i Parenthes angiver Syersker med Hjælp.

Alder 30—39.

	Arbeidersker paa Systuer.			Syersker hos Familier.			Hjemmesyersker.		
	Fagalder.			Fagalder.			Fagalder.		
	3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.	3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.	3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.
6.01— 7.00 Kroner.....	1	-	-	-	-	-	-	-	1
7.01— 8.00 «	1	1	-	-	-	-	-	1 (1)	1
8.01— 9.00 «	3	-	-	-	-	-	1	-	2
9.01—10.00 «	-	2	2	-	-	-	-	1	4 (1)
10.01—12.00 «	1	1	-	-	-	-	-	2	1
12.01—15.00 «	-	2	1	-	-	2	-	3 (3)	1
Over 15 «	-	1	-	-	1	1	-	3 (2)	4 (3)
Tilsammen	6	7	3	-	1	3	1	10	14
I Gjennemsnit.....	Kr. 8 73	Kr. 12.26	Kr. 11.67	Kr. -	Kr. 16.80	Kr. 14.30	Kr. 9.00	Kr. 13.83	Kr. 11.89
	10.82			14.92			12.55		

Ved at sammenholde disse Tal med de tidligere udfundne Gjennemsnit vil Forskjellen træde skarpest frem.

	Gjennemsnit for Alle. Kr.	Ovennævnte Udvalg. (30—39 Aar.) Kr.
Arbeidersker paa Systuer.....	8.80	10.82
Syersker i private Familier.....	13.39	14.92
Hjemmesyersker, arbeidende alene.....	8.41	10.93
— — — med Hjælp..	14.60	14.98

Saafermt man tager de Syersker, som inden ovennævnte Aldersgruppe har en længere Fagalder, f. Ex. over 5 Aar, vil Forskjellen blive endnu mere iøinefaldende. Raske og øvede Arbeidersker paa Systuer i 30 Aars Alderen oppebærer ca. 12 Kroner, Syersker hos private Familier ca. 10 Kroner + Kost, Hjemmesyersker ca. 11 Kroner, og om man tager i Betragtning, at der ogsaa blandt de ugifte Syersker findes enkelte, som er optagne med andet Arbeide ved Siden af Sømmen, ca. 12 Kroner, og Hjemmesyersker med Hjælp ca. 15 Kroner.

Paa samme Maade vil Forholdet stille sig, naar man beregner Aars-indtægten for det nævnte Udvalg af Syersker, men for Pladsens Skyld hidsættes her alene Gjennemsnittene:

	Gjennem- snit for Alle.	Alder.	Ovennævnte Udvalg efter Fagalder.			Gjennem- snit for Udvalget.
			3—5 Aar.	6—10 Aar.	Over 10 Aar.	
	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Arbejdersker paa Systuer ...	384	{ 20—29 30—39	391 382	412 577	487 547	405 498
Syersker hos Familier	585	{ 20—29 30—39	606 -	668 714	667 667	650 679
Hjemmesyersker uden Hjælp	348	{ 20—29 30—39	372 225	418 611	340 430	394 465
— med Hjælp	635	{ 20—29 30—39	420 -	600 679	700 775	573 717
Samtlige	407					462

Overarbeide.

En hel Del af Syerskerne tjener i de travle Maaneder mere, fordi de arbejder paa Overtid, og hertil har der ikke overalt kunnet tages Hensyn, fordi der mangler de tilstrækkelige Oplysninger. Hvor Aarsindtægten er opgivet, er selvfølgelig Extraintægter gennem Overarbeide kommet med. Men hvor alene den ordinære Ugeførtjeneste er opgivet samt Antallet af Arbejdsdage, har man ikke kunnet lægge til Extraintægter gennem Overarbeide, dels fordi Oplysninger overhovedet mangler, dels fordi de er utilstrækkelige til at derpaa kan opgjøres nogen Beregning over Tillægget. Dette antages, som allerede antydte, at ville hæve Gjennemsnittsindtægten med 10—20 Kroner.

Bierhverv.

Hidtil er der ikke taget Hensyn til Biindtægter ved Siden af Søm. Enkelte har dog en eller anden mindre Indtægt ved Siden af Sømmen. Der er saaledes en Naatlerske (tjener 737 Kroner med Søm), som har Bistilling som Sangpige i Kirken med 50 Kroner Aaret. En Herreskrædderske (hjemme), der tjener 420 Kroner, bestyrer en Feriekoloni, hvorfor hun er betalt med 45 Kroner foruden Kost i 35 Dage. En Damesømmerske, der alene tjener 150 Kroner med Søm, er tillige Statist paa et Forlystelsessted med 60 Kroner Maaneden (holder selv Dragter). En Herreskrædderske (hjemme), der tjener 800 Kroner, bestyrer tillige en Gaard, men Indtægten herved er ikke opgivet. To andre Damesyersker (hjemme), den ene med 669 Kroner, den anden med uopgivet Indtægt, eier selv Hus. En Flagsømmerske oplyser at have lidt Strikning ved Siden.

Hvad der dog er det almindeligste Bierhverv, er Udleie af Værelser eller Kosthold for Logerende. Herigjennem kan Udgiften til Husleie bringes ned til et meget lidet Beløb, og dette er den vigtigste Fordel, som opnaaes gennem Udleie.

Kapitel 8.

Arbejdsdag. Arbejdsledighed.

Heures de travail par jour. Chômage.

Paa *Systuer* arbeides hyppigst 8 Formiddag til 7 Eftermiddag eller fra 8—8 (7—7).

Nedenfor hidsættes en Opgave over Arbejdssdagens Længde (inkl. Pauser) for disse Arbejdssker:

13 Timer	5	10½ Time	10
12½ «	1	10 «	2
12 «	116	9¾ «	1
11½ «	17	9½ «	3
11 «	81	Ialt 236	

Almindeligst er altsaa 12 Timer (8—8 eller 7—7) og 11 Timer (8—7, sjældnere 9—8). Men der forekommer ogsaa anden Arbejdstid (8—6½, 7½—6, 7—6½, 8—6, 7—8 o. s. v.).

Middagshvilen er almindelig paa 1½ Time (12—1½, 12½—2 eller 1—2½). Dog forekommer ikke sjelden Middagshvil paa 1 Time. Tildels har Syerskerne ogsaa en kortere Pause paa Formiddag og Eftermiddag (f. Ex 9 og 4), for at drikke Kaffe og spise medbragte Smørrebrød, og dette er vel almindeligst, hvor Arbejdet begynder Kl. 7 og Formiddagen derfor bliver noksaa lang. Paa de større Etablissementer pleier der dog ikke at være nogen anden Afbrydelse i Arbejdet end Middagspausen. Af de ovennævnte 236 Syersker opgiver 147 at have en Spise- og Hviletid paa 1½ Time, 35 har længere Tid (1¾, 2 og 3 Timer) og 54 kortere Tid (1⅓, 1, ¾, ½ og en enkelt ⅓ Time). Tildels er denne kortere Spisetid begrundet deri, at Syerskerne har Akkordarbejde og derfor mest muligt korter af paa Pauserne, noget der i Længden ikke vil undlade at medføre sine uheldige Følger for Syerskernes Helbred.

Tildels slutter Syerskerne om Lørdagene tidligere end de øvrige Dage, f. Ex. Kl. 6 istedetfor Kl. 7. Enkelte af de mere fabrikmæssig drevne Systuer slutter Lørdag Middag Kl. 2, og der tages paa den Dag en kortere Frokosthvil istedet.

Arbejdstimernes Antal (med Fradrag af Pauserne) udgjorde efter de udfyldte Schemaer:

12 ² / ₃ Timer	1	10 Timer	34
12 "	3	9 ¹ / ₂ "	54
11 ¹ / ₂ "	7	9 "	13
11 ¹ / ₄ "	1	8 ³ / ₄ "	4
11 "	18	8 ¹ / ₂ "	4
10 ² / ₃ "	1	8 "	6
10 ¹ / ₂ "	90	Tilsammen	236

Gjennemsnittet for samtlige bliver 10 Timer. Det tør dog være et Spørgsmaal, om samtlige Syersker har regnet med ogsaa de korte Formiddags- og Eftermiddagspauser, da jo Arbejdsstedet ikke under disse forlades, og naar man tager Hensyn til den Forkortelse, som enkelte har i Tiden om Lørdagen, kan Gjennemsnittet af ugentlige Arbejdstimer sættes til 57 Timer.

Dette er ogsaa den Tid, som er almindeligst forekommende i de Etablissementer, der er besøgte for Indhentelse af Opgaver. 9¹/₂ Time pr. Dag eller 57 Timer Ugen forekommer hyppigst, enkelte har dog 54 eller 51 Timer, medens der paa den anden Side forekommer 59 og 60 Timer. Det er vel hovedsagelig paa de mindre Systuer, at længere Arbejdsdag benyttes, men her vil paa den anden Side Arbejdet drives mindre intenst.

Særskilt for de enkelte Fag stiller Forholdet sig paa følgende Maade:

Dameskræddersøm, 95 Syersker, i Gjennemsnit	10 Timer 10 Minuter.
Herreskræddersøm, 43 — — —	10 — 30 —
Kaabesøm, 25 — — —	9 — 40 —
Linsøm, 34 — — —	10 —
Guttedragtsøm, 8 — — —	10 —
Hanskesøm, 13 — — —	8 — 50
Naatlersker, 14 — — —	10 —
Militærsøm, 4 — — —	10 —
Tilsammen 236	10 Timer.

Længst stiller Arbejdsdagen sig saaledes i Herreskrædderfaget. I tre større Konfektionsfabriker er det ugentlige Antal Arbejdstimer henholdsvis 52, 57 og 60 Timer, paa Skrædderværkstederne er Arbejdsdagen efter Tarifen 10¹/₂ Time. Paa de mindre Systuer hos Svende og Hjemmesyersker bliver der ofte arbejdet længere, op til 12 Timer. Den længste opgivne Arbejdsdag (12²/₃ Timer) forekommer i en Linsømtue.

Ved Siden af sit Arbejde ude har disse Arbejdersker ofte ogsaa lidt Husstel at udføre. Dette bliver dog gennemgaaende ikke saa meget, da flere Syersker ofte bor sammen og deler dette Arbejde, eller de bor hjemme. Hvor de ikke har Kaffe om Morgenens i Huset, skal denne koges, og om Aftenen skal der tilberedes Maaltid og Værelset ordnes. Middagen bliver hyppigst indtaget ude, saa den volder dem intet Arbejde. Enkelte opgiver 2 Timer daglig for Husstel, og gifte

Syersker faar adskillig mere at stille med, naar de kommer hjem, op til 4—5 Timer. Men Antallet af Gifte inden denne Gruppe af Syersker er jo meget lidet.

Syersker i private Huse arbeider som Regel fra 8 Morgen til 8 Aften. 18 opgiver Arbejdsdagen til 12 Timer, 3 til 11½, 9 til 11 (8—7 eller 9—8) og 1 til 10½ Time.

Hvilepauserne er som Regel meget korte, og i dette Punkt er disse Syersker ugunstigere stillede end Syersker paa Etablissementer, som har sin reglementerede Middagshvile. De allerfleste besvarer Spørgsmaalet om Antal af Spise- og Hvile-timer med «bare Spisetid», «gaar til og fra Bordet». Alene 2 Syersker, der arbeider fra 8—8, oplyser at have fast Spise- og Hviletid af 2 Timer. Der klages da ogsaa fra disse Syersker over Arbejdsdagens Længde. «En liden Middagshvil vilde gjøre meget for Helbreden».

Regnes Pausen i Almindelighed til 1 Time Dagen, vil det effektive Antal Arbejdstimer blive:

11	Timer		for 16 Syersker,
10½	«		« 3 —
10	«		« 11 —
9½	«		« 1 Syerske.

I Gjennemsnit for samtlige bliver det 10½ Time eller omkring 1 Time længere end for Arbejdersker paa Systuer. Ofte sidder ogsaa disse Syersker paa Overtid for at blive færdige og faar tildels nogen Godtgjørelse herfor, tildels ikke. Det er jo heller ikke saa sjelden, at det formelig er vanskeligt at faa dem til at gaa om Kvelden. Arbejdsforholdet har jo ogsaa her en mere personlig Karakter, saa det ikke er saa let at faa gennemført ensartede Regler.

Da Syerskerne faar Kosten paa de Steder, hvor de arbeider, indskrænker deres huslige Gjøremaal sig i Almindelighed alene til at stille sit Værelse.

Hvad endelig de Syersker angaar, *som arbeider i sit Hjem*, saa stiller Forholdet sig meget forskjelligt. De Gifte og Enkerne er forøvrigt behandlede i et tidligere Afsnit, da her Syarbeidet ofte kun indgaar som Led i deres Arbeidsliv. Ogsaa for de Ugifte gjælder det, at de ikke sjelden har noget andet ved Siden af Syningen. Adskillige af dem har Leilighed og leier ud et Rum, og dette skaffer dem da Arbeide med Rengjøring og Opvartning. Det bliver da ogsaa her de Kvinder, der har Husstel, som faar den længste Arbejdsdag.

Den samlede Arbejdsdag, iberegnet Pauser, udgjorde:

17½	Timer	for	1	Syerske,	12	Timer	for	52	Syersker,
17	«	«	3	Syersker,	11½	«	«	3	«
16	«	«	9	«	11	«	«	9	«
15	«	«	2	«	10½	«	«	1	Syerske,
14	«	«	11	«	10	«	«	5	Syersker.
13½	«	«	2	«					
13	«	«	4	«	Tilsammen 102 Syersker.				

Opgaverne over Hvilepauser er her ikke saa bestemte, og særlig falder det vanskeligt for mange af disse Hjemmesyversker at gjøre nøiagtig Rede for, hvormange Timer der falder paa Husstel og hvormeget paa Sømmen. En stor Del af Syerskerne har her jo en Del Husstel at varetage, og Forholdet stiller sig gjennemgaaende saa, at for de, som har den længste Arbeidsdag, falder der forholdsvis flere Timer paa Husstel. Af de, der har 14 Timer og længere daglig Arbeidsdag, har de fleste 4—5 optil 7 Timer dagligt Arbeide med Husets Stel. Gjennemsnitlig udgjør Arbeidsdagens Længde 12 Timer 40 Minuter. Herfra gaar Spise- og Hviletid, som gjennemgaaende er noksaa knap og i Gjennemsnit udgjør ca. 1 Time 10 Minuter. Den egentlige Arbeidsdag bliver saaledes $11\frac{1}{2}$ Time, men ikke alt falder paa Sømmen, idet ca. $1\frac{1}{2}$ Time gaar med til Husstel, og der bliver saaledes tilbage 10 Timer til Sømarbeidet. Som venteligt er Arbeidsdagen kortere for disse ugifte Kvinder end for Gifte og Enker, for hvilke den udgjør henholdsvis $14\frac{1}{2}$ og 13 Timer. Derimod bliver den længere end for de, der arbeider paa Systuer og hos Familier, særlig derved at der kommer mere Husstel til.

Hidtil er omhandlet den ordinære Arbeidsdag. I den travle Tid vil der imidlertid hyppig forekomme Arbeide udenfor den almindelige Tid. Der er spurgt, om der forekom Overarbeide udenfor det sædvanlige Antal Arbeidstimer, om der forekom Natarbeide samt om Søndagsarbeide forekommer udenfor den sædvanlige Husgjerning.

Med Hensyn til *Overarbeide*, saa vil det meget hyppig forekomme i de travle Maaneder. Syerskerne sidder da længere om Kvelden, eller de tager en Del om Morgen, idet de altsaa møder tidligere frem, og Resten om Kvelden. Som karakteristisk Exempel kan nævnes et større Etablissement, af hvis Lønningsbøger det fremgik, at Syerskerne arbeidede paa Overtid: i Januar lidt af enkelte, i Marts og Begyndelsen af April adskilligt, ligesaa i Mai og Begyndelsen af Juni, endel i Oktober, meget i November, mindre i December. Størst Omfang havde Overarbeidet i Ugen 20.—25. November (1905), da der paa 84 Syersker faldt 762 Extratimer eller 9 Timer paa hver. Dog faldt Arbeidet høist forskjelligt paa de enkelte Afdelinger, i enkelte var det kun nogle faa Timer, i en anden 12—16 og i Kaabeafdelingen endnu mere. En Kaabesyerske havde saaledes ikke mindre end 35 Extratimer, og da Arbeidstimerne normalt er 57, bliver det altsaa en daglig Arbeidsdag paa vel 15 Timer (Fortjenesten var Kr. 23.75). Desuden var Arbeidsstyrken 18 Procent større end i den stilleste Uge i Februar (1906). Betaling pr. Overarbeidstime retter sig efter Lønnen. Høiest Timebetaling, 25 Øre, faar de, der har en Dagløn af 2 Kroner og derover, 20 Øre betales til Syersker med Dagløn Kr. 1.60, 15 Øre til Syersker med Dagløn Kr. 1.20, og der betales forholdsmæssige Mellemsatser for Syersker med Daglønninger mellem disse Beløb. Paa andre Steder holdes mere ensartede Satser for Overtid.

Det er imidlertid langt fra saa, at der betales extra for Overtid i alle Tilfælde, endsige høiere Betaling end den almindelige Timeløn. Dette gjælder særlig de mindre Systuer. Det personlige Forhold gjør, at der vises Syersken større Hensyn, og paa den anden Side regner man ikke saa nøie efter Klokke-

slettet. Særlig gjælder dette paa Lørdage, hvor der maa arbeides længere for at faa Bestillingerne færdige. Bortset fra Lørdagene bliver det den travle Sæson, som skaffer mest Overarbeide, altsaa Vaar- og Høstmaanederne, som nærmere omhandlet nedenfor, samt mere tilfældige Anledninger som Slotsbal og Selskaber, Søm af Sørgedragter og lign. Almindeligst forekommer Overarbeide paa 1 à 2 Timer, men tildels ogsaa mere.

Opgaverne er desværre heller ikke paa dette Punkt udtømmende, men af 314 Syersker opgiver 196 eller 62 Procent til sine Tider at have Overarbeide. Mest almindeligt er Overarbeide blandt Hjemmesyersker, idet nemlig 76 Procent her opgiver at have saadant, medens den tilsvarende Procent for Systuearbeidersker er 54 og for Syersker hos Familier 40.

Natarbeide er ikke saa hyppigt som almindeligt Overarbeide, men der er dog adskillige Syersker, som maa arbeide ogsaa om Natten. Af 310 Syersker har 90 eller 29 Procent Natarbeide. Ogsaa her er det Hjemmesyerskerne, som i størst Udstrækning maa tage Natten til Hjælp, idet ikke mindre end 44 Procent har Natarbeide, medens Procenten for Systuearbeidersker er 18 og for Familie-syersker 10. For adskillige af disse Syersker er dog Natarbeidet begrænset til kortere Perioder, særlig før Jul og Pinse, samt særskilte Anledninger, naar det haster med et Arbeide. Endel opgiver da ogsaa, at Natarbeidet kun forekommer sjelden eller undertiden. Dog er der enkelte, som har Natarbeide Aaret rundt, det vil da sige paa Lørdagene. For de fleste er imidlertid Natarbeidet begrænset til de Aarstider, da der er travlest. Ogsaa her gjælder som ved Overarbeide i Almindelighed, at der ikke gives særskilt Betaling for denne Forlængelse af Arbeidsdagen. Der er bl. a. en Syerske, der har 6 Kroner Ugen, som i Sæsonen maa sidde til 12 og 1 om Natten uden Tillæg.

Søndagsarbeide har af 345 Syersker 38 eller 11 Procent. Der er 11 Systuearbeidersker, der har Søndagsarbeide, medens 149 svarer nei. Blandt Syersker hos Familier er der ingen, der oplyser at have Arbeide om Søndagen. Derimod er ligesom for Over- og Natarbeide Hjemmesyerskerne ugunstigst stillede, idet 27 oplyser at have og 138 ikke at have Søndagsarbeide. De fleste Tilfælde af Søndagsarbeide forekommer forøvrigt blandt gifte Kvinder og Enker. Heller ikke her maa disse Opgaver forstaaes saa, at disse Kvinder arbejder hver Søndag. Det bliver hovedsagelig i den travleste Tid i Sæsonerne eller naar der ellers kan være særlig meget at gjøre. Der er kun en Kvinde, som oplyser at maatte arbeide næsten hver Søndag. Hun syr Linsøm for Butik, stræver hver Dag 14 à 16 Timer og altsaa Søndagen med, har en tæringssyg Mand og 3 Børn, og tjener 7 Kroner Ugen.

Sæsonarbeide og Arbeidsledighed.

For Syersker spiller Sæsonarbeide større Rolle end for de fleste andre Fag. Til enkelte Tider af Aaret sammenhobes Arbeide, saa der baade bliver mere travelt og flere Hænder beskæftigede. Til andre Tider aftager Arbeidet, og der bliver⁴lidet at gjøre og for Adskillige intet.

Bevægelsen gjennem Aarets Maaneder kan angives paa følgende Maade, og i det væsentlige stiller Forholdet sig noksaa ens i alle Fag: Januar Maaned begynder med lidet Arbeide, og Stilstanden vedvarer ogsaa i Februar. Disse to Maaneder er de stilleste i hele Aaret. I Marts begynder Markedet at bedre sig, de første Forberedelser til Vaarsæsonen begynder, men der er dog fremdeles adskillig Ledighed. I April og Mai er der derimod almindelig Travlhed, alle er beskjæftigede og der maa arbeides paa Overtid. I Juni holder Markedet sig fremdeles godt, men i Juli begynder det at aftage stærkt, Sæsonen er over, og en ny død Periode begynder. I August ligger Arbeidet nede, og denne Maaned er ved Siden af Januar og Februar den stilleste i Aaret. I September Maaned gaar det atter op og i de tre sidste Maaneder er der fuldt op at gjøre.

I nedenstaaende Oversigt er der meddelt en Opgave for hver Maaned over, hvormange af Syerskerne, som herom har givet Oplysning, har havt vanskeligt for at faa Arbeide eller ikke. Det bemærkes, at den Omstændighed, at en Syerske har havt vanskeligt ved at faa Arbeide, ikke altid vil sige det samme som, at hun har gaaet ledig. Paa større Systuer kan der f. Ex. arbeides med et mindre Antal Arbeidstimer i Ugen, og Hjemmesyersker kan have endel at gjøre den hele Tid, om end ikke nok til at sysselsætte dem fuldt ud.

	Af Syerskerne har i nedenstaaende Maaneder	
	vanskeligt for at faa Arbeide.	let for at faa Arbeide.
	Procent.	Procent.
Januar	53	47
Februar	55	45
Marts	32	68
April	4	96
Mai	4	96
Juni	8	92
Juli	40	60
August	50	50
September	17	83
Oktober	5	95
November	7	93
December	5	95

Ordnete i Rækkefølge er altsaa Januar, Februar og August de Maaneder, da det falder vanskeligst at faa Arbeide, derefter følger Juli, Marts og September, som er Overgangsmaaneder, og den travle Sæson falder sammen med andet og fjerde Kvartal.

Det fremgaar videre af Tabellen, at der er et betydeligt Antal af Syersker, som ikke i synderlig Grad berøres af Sæsonerne. De har sit faste Arbeide jævnt

det hele Aar. Selv i de stilleste Maaneder falder der Arbeide af. Kaabesøm regnes saaledes for det Fag, som er mest afhængigt af Sæsonerne. De større Forretninger holder dog sine Syersker saavidt muligt hele Aaret med Undtagelse af 3 Uger ved Juletider og 3 Uger i Juli eller August, da der intet er at gjøre. Syerskerne kalder dette for Ferier. Noget anderledes stiller Forholdet sig for dem, som syr hjemme og i Sæsonen kan sysselsætte 6 à 10 Syersker. For dem bliver Ledigheden ofte adskillig større. Det bliver af større Kaabelagere, ialfald tildels, iagttaget, at der i Sæsonen ikke antages andre Syersker end saadanne, som har Hjem og derfor har noget at falde tilbage til, naar Sæsonen er over.

Endskjønt det med de ofte ufuldstændige Oplysninger frembyder sine store Vanskeligheder, har man forsøgt at sammenstille en Tabel over Antallet af Arbeidsdage i det sidste Aar. Den gjør derfor heller ikke Krav paa at være til det yderste nøiagtig, men antages i det væsentlige at stemme med de virkelige Forhold. Det maa straks bemærkes, at der er fradraget ikke blot de Dage, som er tabt paa Grund af Mangel paa Arbeide, men ogsaa de, der er faldt bort paa Grund af Sygdom. Oplysningerne er ikke fuldstændige nok til at skjelne herimellem.

Fordeling af Syersker efter Antal Arbeidsdage.

Arbeidsdage.	Arbeidersker paa Systuer.	Syersker hos Familier.	Hjemme- syersker.	Tilsammen.
291—300	70	6	51	127
276—290	38	5	20	63
251—275	61	10	29	100
226—250	53	5	56	114
201—225	11	-	25	36
176—200	8	3	12	23
151—175	6	-	4	10
126—150	5	1	12	18
101—125	2	-	1	3
Indtil 100	2	-	2	4
Uopgivet	-	-	15	15
Tilsammen	256	30	227	513

Omkring en Fjerdedel af Syerskerne er fuldt optagne det hele Aar (291—300 Dage). 290 eller 58 Procent har mere end 250 Arbeidsdage, altsaa høist 2 Maaneders Ledighed. Ca. 12 Procent er ledige i $\frac{1}{3}$ af Aaret eller mere.

Man vil ogsaa lægge Mærke til, at Forholdet blandt Hjemmesyersker stiller sig forholdsvis ugunstigst.

For Syersker i private Huse er det den almindelige Forestilling, at de altid er optagne, saa det er vanskeligt at faa dem, naar det trænges. Dette er ogsaa rigtigt, naar man blot erindrer, at dette gjerne indtræffer, naar der spørges efter Syersken fra mange Hold. Til sine Tider er der derimod faa eller ingen, som har Brug for hende, og der bliver ogsaa fra Syerskernes Side klaget herover. En af dem skriver. «For at klare sig i den stille Tid maa man have saa mange Huse, at det er vanskeligt at klare deres Behov i Sæsonen, og derfor bliver det Krangel med Kunderne og Overanstrengelse for Syersken.»

Nedenfor hidsættes en Tabel over det gennemsnitlige Antal Arbeidsdage i de forskellige Fag.

G j e n n e m s n i t l i g t A n t a l A r b e i d s d a g e .

	Arbejdersker paa Systuer.	Syersker hos Familier.	Hjemme- syersker.	Tilsammen.
Damesøm	262	261	251	256
Herreskræddersøm	230	-	241	234
Kaablesøm	262	-	241	254
Linsøm	281	260	274	277
Guttedragtsøm	276	250	229	245
Hanskesøm	264	-	266	265
Naatling	293	-	268	288
Bundtmagersker	270	-	-	270
Andre Fag	290	-	259	271
Tilsammen	262	261	250	257

Ved første Øiekast vil man maaske finde det gennemsnitlige Tab af Arbeidsdage lavere end paa Forhaand antaget. Men det maa her tages i Betragtning, at selv i Sæsonfagene har Flertallet ganske jevnt Arbejde Aaret rundt. Grundstokken vil selv i de stilleste Maaneder finde Sysselsættelse. Beregnes Tabet af Dage alene for de Personer, der ikke har havt stadig Beskæftigelse, vil det selvfølgelig blive flere Dage.

I Gennemsnit falder der ca. 7 Ugers Ledighed paa hver Syerske, og fra regnes de, der har uafbrudt Arbejde Aaret rundt (291—300 Dage), vil det gaa op til 10 Uger.

Ugunstigt stiller Forholdet sig i Herreskrædderfaget. Dette stemmer ikke med det normale Forhold, idet Ledigheden blandt Herreskræddersker neppe er lavere end Gennemsnittet. Forklaringen ligger i Streiken 1903 (en Del af Schemaerne omfatter jo dette Aar), hvorved en hel Del Syersker mistede sit

Arbeide i $1\frac{1}{2}$ Maaned, og enkelte havde efter Afslutningen vanskeligt for at skaffe sig Arbeide paany.

Til Sammenligning med disse Opgaver kan oplyses, at ved Sveistrups Undersøgelse for Kjøbenhavn havde $\frac{1}{3}$ af Syerskerne ingen ledig Tid, og for samtlige Syersker var Gjennemsnittet af Arbeidsdage 256 om Aaret eller temmelig nøiagtig det samme Tal som for Kristiania.

I den Tid, da Arbeide mangler, falder det haardt for mange af Syerskerne at slaa sig gennem. Vistnok er der adskillige, der lægger sig op noget, mens de har Arbeide, men Lønnen er jo ikke altid saa stor, at det kan blive synderligt af. Enkelte kan faa lidt andet at sysle med, endel har Familie eller Paarørende, som de kan ty til, og ofte hjælpes ogsaa en Syerske af hendes Veninder over den værste Tid.

Kapitel 9.

Udgifter og Forbrug.

Dépenses et budget des couturières.

En stor Del af de Syersker, der arbejder paa Etablissementer, er bosatte paa Grünerløkken og omkringliggende Strøg i de østlige Bydele. Ca. 70 Procent af de her medregnede Syersker bor paa Byens Østside (Paulus, Jakob, Sagene, Vaalerengen, Petrus, Grønland, Kampen og Oslo Sogne). De øvrige bor spredt omkring i de øvrige Dele af Byen.

En ikke ringe Del af disse Syersker bor hjemme hos sine Forældre. En Sjettedel oplyser at bo hjemme, og dette er maaske Tilfældet med endnu flere. Særlig gjælder dette Nybegynderne med lave Lønninger, op til 1 Krone Dagen. Det almindelige er i saa Fald, at de leverer Forældrene sin hele Fortjeneste mod frit Ophold. Dette sker ogsaa oftere ved høiere Lønninger. I andre Tilfælde betales en fast Sum ugentlig for Kost og Logis, medens Syersken selv raader over Resten til Indkjøb af Klæder m. v. Denne Betaling kan veksle noksaa meget. Familiens Kaar vil jo her spille ind. Det forekommer, at Syersken alene betaler 2 Kroner Ugen for Kost og Logis. Almindeligere er dog 3 Kroner og endnu oftere 4 Kroner Ugen. Regelen er dog, at hele Indtægten eller ialfald den største Del deraf gaar til Familien. For de smaa Indtægter kan dette ikke ansees som fuldt Vederlag for Underhold, men der er her en Overgang til de Tilfælde, hvor Datteren med sit Syarbejde er Familiens økonomiske Støtte, hvor hun forsørger sin Moder og lign.

Ca. to Tredjedele af disse Syersker leier Rum hos andre og steller selv sin Mad eller spiser ude. Det er dog de sjeldnere Tilfælde, hvor Syersken leier sig et eget Værelse. Hyppigst slaar to eller tre Syersker sig sammen om at leie et Værelse, laver der selv sin Frokost og Aftensmad og spiser Middag paa et Spisekvarter, hvis de da ikke undtagelsesvis rækker at løbe hjem i Middagspausen for at spise der. Eller en Syerske leier sig ind hos en Familie og benytter da et af Værelserne som Soverum f. Ex. sammen med Datteren i Huset. Dette vil være det almindelige hos Familier, der kun har to Værelser og hvor derfor begge maa benyttes om Dagen.

Undertiden tager de ogsaa fuld Kost hos den Familie, de bor hos. Det er Tilfældet med ca. 14 Procent af disse Syersker. Sjelden har de da eget Værelse, men benytter som ovennævnt et af Familiens Rum.

De ovenstaaende Bemærkninger gjælder ogsaa om Syersker, der syr ude hos Familier, dog med den væsentlige Forskjel, at de faar Kosten, hvor de

arbeider, og derfor alene leier et Værelse for sig selv eller sammen med andre. Da de gjennemgaaende er bedre økonomisk stillede, vil de ogsaa forholdsvis hyppigere have sit eget Værelse.

Endelig bemærkes, forsaavidt angaar Hjemmesyerskerne, at endel indretter sig paa samme Maade. Enslige Kvinder, der syr Butik- og Lagersøm, leier et Værelse hos andre. Hyppigere vil de dog selv sidde med en Leilighed og saa leie ud igjen til andre et eller to Rum. Paa den Maade kan de reducere sine Udgifter til Husleie betragtelig, og Arten af det Arbeide, de udfører, lader sig vel forene med Opvartning af de Logerende og det øvrige Husstel. Selvfølgelig er dette ogsaa Tilfældet med alle Sømmersker, som har Familie, og endvidere har de, der modtager Bestillinger fra Private, gjennemgaaende egen Leilighed.

I det følgende skal meddeles enkelte Oplysninger om Syerskers Udgifter. Om Husleien var der indtaget Spørgsmaal i Schemaet. Angaaende de øvrige Udgiftposter (Mad og Drikke, Brændsel, Beklædning m. v.) har man benyttet det Materiale, som indsamledes i 1896 af Arbeiderkommissionen. Under nærværende Undersøgelse har man ogsaa havt Opmærksomheden henvendt paa denne Side af Syerskernes Forhold og gennem Samtaler søgt at skaffe saa fyldige Oplysninger som muligt. Man har ogsaa henvendt sig til forskjellige for at bevæge dem til at føre Husholdningsregnskab, men det er ikke lykkedes. Ofte bor jo flere Syersker sammen og fører ialfald delvis fælles Husholdning, og Udgifterne fordeler sig i ganske smaa Beløb. Enten kvier de sig for at paatage sig det Bryderi, som Førelse af et Regnskab vilde medføre, eller de synes ikke om, at Udenforstaaende skal faa Indblik i deres lille Husholdning. Der er fra flere givet det Svar: «Vi ved, at vi har det smaat, om vi ikke skal vise det til andre». Imidlertid er Forholdene jo noksaa ensartede, og de Oplysninger, som er indhentede, vil antagelig kunne give et nogenlunde fuldstændigt Billede af Forbrugsforholdene.

Husleie.

(Se Tabellen paa næste Side.)

5, 6, 7 og 8 Kroner er, som det vil sees, de almindeligste Priser. Med Hensyn til de høiere Beløb bemærkes, at enkelte, som har Raad dertil, betaler 10—15 Kroner for et hyggeligere Værelse end sædvanligt. Det er derimod sjelden, at enslige Syersker leier egen Leilighed paa 1 Værelse med Køkken. Det vil derimod hyppigere være Tilfældet med Enker, der har Børn og arbeider ude om Dagen, samt Syersker, der har Paarørende, enten en Mor eller Søster, ikke saa sjelden ogsaa gifte Kvinder. De fleste af de, der betaler 12 Kroner og derover, er i saadan Stilling, og det bliver derfor yderst faa tilbage af enligstillede Syersker, som betaler over 10 Kroner i Husleie.

Gjennemsnitlig udgjør den maanedlige Leie (ikke iberegnet den ene Leilighed til 30 Kroner):

	for Arbeidersker paa Systuer. Kr.	Syersker hos private Familier. Kr.
med eget Værelse..	7.75	8.59
uden eget Værelse	5.72	6.68
uopgivet om eget Værelse	9.14	9.25
	6.79	8.00
	7.03	

I nedenstaaende Oversigt er sammenstillet Opgaverne over, hvad der af Syerskerne maanedlig betales for Husleie.

Leiesum pr. Maaned. Kr.	Eget Værelse.		Ikke eget Værelse.		Uopgivet, om eget Værelse.		Sum.
	Arbei- dersker paa Systuer.	Syersker hos Private.	Arbei- dersker paa Systuer.	Syersker hos Private.	Arbei- dersker paa Systuer.	Syersker hos Private.	
3.00	-	-	3	-	-	-	3
3.50	-	-	1	-	-	-	1
4.00	-	-	11	3	-	-	14
5.00	10	1	23	3	-	-	37
5.50	-	-	1	-	-	-	1
6.00	11	2	10	2	3	-	28
6.50	1	-	1	-	-	-	2
7.00	7	4	6	1	1	2	21
7.50	2	-	2	1	-	-	5
8.00	11	3	1	-	-	1	16
9.00	2	-	-	-	-	-	2
9.50	-	-	1	-	-	-	1
10.00	5	4	1	-	-	-	10
12.00	1	-	1	-	1	-	3
13.00	-	-	2	-	1	-	3
14.00	1	1	-	-	1	-	3
14.50	-	1	-	-	-	-	1
15.00	1	-	-	-	-	1	2
16.00	1	-	-	-	-	-	1
19.00	1	-	-	-	-	-	1
20.00	-	-	-	1	-	-	1
30.00	1	-	-	-	-	-	1
	55	16	64	11	7	4	157

At de Syersker, der gaar ude hos private Familier, har noget bedre Boligforhold, er naturligt nok, da de har bedre Raad. De leier oftere eget Værelse; og de har desuden ofte hyggeligere Værelser.

Iøvrigt er Gjennemsnittene temmelig høie af den ovenangivne Grund, at der er endel af disse Syersker, som maa have Leilighed af Hensyn til Paarørende. For enslige Syersker vil Gjennemsnittet blive ca. 6 Kroner for de, som arbejder paa Systuer, og ca. 7 Kroner for de, der arbejder hos Familier, underét for alle Kr. 6.25 eller 75 Kroner aarlig.

Som Regel er Værelserne møblerede, d. v. s., der findes Bord, Stole og Seng. Leieren bringer selv med Kommode og andet Bohave, som de maatte eie.

I de oven anførte Beløb indgaar ogsaa for mange, antagelig Flertallet, Kaffe om Morgen. Man kan regne, at for Værelse alene (uden Kaffe) bliver Udgiften i Gjennemsnit henholdsvis 5 og 6 Kroner.

For de, der syr hjemme, stiller Forholdene sig fuldstændig ens, forsaavidt de leier et Rum hos andre. Men her er det, som allerede sagt, hyppigere, at de leier en Leilighed.

De smaa Forretninger har regelmæssig 1 Værelse og Køkken. Herfor betales 10 Kroner og opover til 15 efter Strøg o. s. v., almindeligst dog mellem 10 og 13 Kroner. Meget ofte har da vedkommende en Leieboer, enten Medhjælpersken paa Systuen eller en anden Arbeiderske. Naar det er en Familie, leies dog sædvanlig 2 og undertiden 3 Værelser, større Forretninger ogsaa større Leiligheder. For 2 Værelses-Leiligheder betales almindelig 15—23 Kroner og for 3 Værelser 25 à 30 Kroner.

Med Hensyn til Leilighedernes Udstyr, saa stiller det sig selvfølgelig forskjelligt efter Indtægtsforholdene. Nogle har det rigtig pent, medens andre har det fattigt og tarveligt. Dette gjælder baade de, som arbejder hjemme, som de, der arbejder paa Systuer. Af Hjemmesyerskerne, særlig de Kvinder, som er enslige, er der adskillige, som har det særdeles pent. Det samme gjælder de Syersker, der gaar ude hos private Familier. Ikke faa af disse er bosatte i Homansbyen; deres Indtægt er, naar de har stadigt Arbeide, forholdsvis god, og de bruger gjerne op, hvad de tjener, anskaffer sig efterhaanden Nipsgjenstande og Billeder for at smykke sit Rum eller en Gyngestol og andre Møbler for at gjøre Værelset saa komfortabelt som muligt. Modsætningen hertil danner mange af de billigere Rum, som leies. I de tarveligere af disse er en Feltseng, Kommode, et lidet Bord og en Stol det eneste Bohave, og af dette tarvelige Udstyr er Kommoden Syerskens egen Eiendom.

Mad og Drikke.

Udgifterne til Næring varierer mellem 3 og 7 Kroner ugentlig. Disse Beløb betegner de almindelige Ydergrænser. 3 Kroner maa ansees som et Lavmaal. De, der lever med denne Udgift, kan intet afse til Middagsmad ude, og hvad de kan skaffe sig af Middagsmad hjemme, bliver heller ikke tilfredsstillende. De spiser da medbragte Smørrebrød med Kaffe eller Melk paa Systuen i Middagshvilen, og naar de kommer hjem, spiser de Havregrynsgrød eller lidt Flesk og Poteter. Paa enkelte Syetablissementer har Syerskerne ikke Adgang til at spise Middag, da de ikke har Lov til at gaa ud, førend Arbeidsdagen er endt. I saa Fald sluttes der dog tidligere paa Eftermiddagen, f. Ex. Klokken 6, og Hovedmaaltidet indtages da om Aftenen. Paa et større Kaabeetablisement blev det oplyst, at adskillige ikke spiser ordentlig Middag, skjønt de har Adgang dertil, og i det Hele er der ikke saa ganske faa, som ikke spiser varm Mad, men det store Flertal spiser dog Middagsmad, og det maa betegnes som den gennemgaaende Regel, at saa sker. De, som bruger 5 og 7 Kroner Ugen til

Mad, spiser regelmæssig Middag. Der er en hel Del smaa billige Beværtningssteder i de centrale Strøg, hvor Syerskerne søger hen. Det koster almindelig 30 Øre, og de faar herfor efter Valg to Retter (Suppe, Fisk, Kjødret, Dessert). Enkelte giver endnu mere ud for Middag. En Kaabesyerske med 10 Kroners Indtægt, i de travle Uger med Overarbeide (à 25 Øre Timen) optil 12 Kroner, fortalte saaledes, at hun stadig spiste i Dampkøkkenets Lunchkafé for 50 Øre. Hun brugte ialt 5 Kroner Ugen til Mad, leiede et eget Værelse nær Righospitalet for 13 Kroner Maanedn (med Opvartning og Kaffe) og syntes, at hun havde det svært godt. Med forskellige andre Udgifter (Brændsel og Belysning) gik hele Ugelønnen med, og der blev intet tilbage til Klæder, som derfor maatte bekostes af Forældrene, som ikke er bosatte i Kristiania. Andre Syersker, som ikke har nogen saadan Støtte, maa indrette sit Budget paa en anden Maade, og særlig kan der ikke gives saa meget ud til Husrum. Der var heller ingen af hendes Kamerater, som betalte saa høi Leie, ligesom de færreste kan ofre saa meget paa Middagsmad.

De, der bruger 7 Kroner til Mad, lever forholdsvis godt, og det er gjerne alene Syersker med faste Pladse og Ugeløn ca. 12 Kroner foruden Fyrabendsarbeide, som giver saa meget ud paa denne Post.

Til Søndags indretter de Syersker, som bor sammen, sig ofte paa den Maade, at de gjør Indkjøb i Fællesskab og lager Maden selv hjemme.

De, der syr hos Familier, har alle Maaltider ude, hvor de arbeider, og de faar gjennemgaaende god og rigelig Mad, bedre end det store Flertal af Syersker har Anledning til at skaffe sig.

Endel af de, der arbeider paa Systuer, faar helt eller delvis Kosten hos Indehaversken af Forretningen, nemlig ca. 6 Procent af de af nærværende Undersøgelse omfattede Syersker. Værdien heraf er medregnet under Lønnen, nemlig med Kr. 4.80 ugentlig for de, der har alle Maal, Kr. 3.60 for de, der har Middag og Aften, og Kr. 2.40 for de, der har Middag med Kaffe. En enkelt har opgivet at have fuldt Ophold, og Værdien herfor er sat til 7 Kroner Ugen.

De, der leier Værelse med fuld Kost, betaler oftest 5 Kroner Ugen. Dog forekommer lavere Beløb, 4, 3½ og endog 3 Kroner, ligesom der af enkelte betales mere, 6 og 7 Kroner pr. Uge. Det er sjelden, at Syersken for denne Betaling faar eget Værelse. Det er det almindeligste, at de maa dele et af Familiens Værelser med andre. Betalingen retter sig naturligvis efter de Fordringer, der stilles, ligesom der selvsagt er Sammenhæng mellem Betalingen og Syerskernes Indtægt. En enkelt Syerske, der betaler 3 Kroner, har 6 Kroner i Indtægt. De, der betaler Kr. 3.50, 3.75 (16 Kroner maanedlig) og 4.00, har optil 8 Kroner; de, der betaler 5.00, har 8 à 9 Kroner, til Kr. 5.60 (24 Kroner maanedlig) svarer en Indtægt af 9 Kroner, til 6 Kroner en Indtægt af 10 Kroner. De, der betaler 7 Kroner, har fra 10 til 16 Kroner i Indtægt. Den høieste Betaling, der er opgivet, er 9 Kroner, men denne Syerske, der tjener 12 Kroner, har et Barn. I Gjennemsnit og for en Flerhed af Syerskerne er Udgiften som nævnt 5 Kroner Ugen.

Syerskernes Budget.

I 1894 indsamlede Arbejderkommissionen en Del Opgaver ogsaa vedkommende Forbrugsforholdene, og i det efterfølgende er bearbejdet Resultaterne for Syersker i Kristiania med Indtægt indtil 900 Kroner. Disse Opgaver passer i det væsentlige ogsaa nu. Den Stigning i Husleie, som indtraadte i sidste Halvdel af 90-Aarene, er afløst af en Nedgang, og Husleien staar nu omtrent som dengang, om ikke lavere.

Disse Opgaver omfatter ca. 500 Syersker, men Oplysning var ikke forlangt for hver enkelt Post, saa Opgaverne vistnok er spredte, men dog af adskillig Interesse.

I det følgende behandles alene de ugifte Syerskers Husholdning. Hvor Syersken har havt andre at forsørge (Børn, Moder o. lign.), er Udgifterne fordelt efter Antallet af de Personer, som har taget Del i Forbruget, dog saaledes at der for Børns Vedkommende alene er regnet med en efter Alderen afpasset Brøkdel af en voksen Persons Forbrug.

Hvad for det første angaar Husleie, saa udgjorde Udgiften dertil aarlig for Syersker inden de forskjellige Indtægtsgrupper:

Indtægtsgrupper.	Antal Personer.	Gjennemsnitligt Beløb til Husleie pr. Aar. Kr.	Deraf med Husleieudgift				
			indtil 48 Kr.	49—60 Kr.	61—80 Kr.	81—100 Kr.	over 100 Kr.
Indtil 200 Kroner	16	59	5	6	3	2	-
201—300 «	33	66	9	13	3	3	5
301—400 «	45	77	14	8	8	3	12
401—500 «	36	80	7	9	4	8	8
501—600 «	18	71	5	6	-	5	2
601—700 «	9	78	2	3	2	-	2
701—900 «	13	136	-	4	1	1	7
Uopgivet Indtægt	13	84	3	2	1	5	2
Tilsammen	183	78	45	51	22	27	38

Den gennemsnitlige Udgift falder omtrent sammen med, hvad Syerskerne nu betaler, nemlig 75 Kroner aarlig.

I ovenstaaende Tabel er forøvrigt medregnet ikke alene de, der leier Værelse, men ogsaa de, der har Leilighed og leier Værelse ud igjen. For begge Grupper bliver Udgiften nøiagtig den samme, naar man alene ser hen til, hvad der falder paa Syersken efter Fradrag af de Logerendes Leiesum, men selvfølgelig er der i dette Tilfælde endel forøget Arbejde for Syersken.

Den største Post i Udgiftsbudgettet er naturligvis Mad og Drikke. I nedenstaaende Tabel er Udgiften hertil fordelt paa det Antal Personer, som har deltaget i Forbruget.

Aarlig Udgift til Mad og Drikke.

Indtægtsgupper.	Antal Personer.	Gjennemsnitlig Udgift. Kr.	Deraf med Udgift						
			indtil 100 Kr.	101—150 Kr.	151—200 Kr.	201—250 Kr.	251—300 Kr.	301—400 Kr.	401—500 Kr.
Indtil 200 Kroner	7	123	3	2	2	-	-	-	-
201—300 «	11	186	-	3	6	2	-	-	-
301—400 «	25.5	176	1	9.5	11	3	1	-	-
401—500 «	15.5	221	-	-	10.5	1	3	1	-
501—600 «	11	159	4	2	4	-	-	1	-
601—700 «	3	250	-	-	2	-	-	1	-
701—900 «	9	268	-	5	-	-	-	2	2
Tilsammen	82	192	8	21.5	35.5	6	4	5	2

Den laveste Udgift (54 Kroner) opgives af en fattigunderstøttet Kvinde, som vel maa antages gennem Gaver eller paa anden Maade at have skaffet sig mere Mad, end hun har kunnet købe. De øvrige Mindestebeløb er 100 Kroner. Tabellen viser, at jo højere Indtægten er, des større Beløb medgaar til Ernæring. Naar denne Stigning ikke er ganske regelmæssig, beror det paa, at enkelte Syersker har andre at forsørge, og derved trykkes naturligvis Udgiften pr. Forbrugsenhed ned.

Efter Mad og Drikke er Beklædning den største Post. Herunder indgaar alt under Beklædning hørende, ogsaa Skotøi. Mange af Syerskerne syr selv sine Klæder, helt eller delvis, og derved forklares vel for en stor Del de lave Summer, som forekommer.

Aarlig Udgift til Beklædning.

Indtægtsgupper.	Antal Personer.	Gjennemsnitlig Udgift. Kr.	Deraf med Udgift			
			indtil 50 Kr.	51—100 Kr.	101—150 Kr.	151—200 Kr.
Indtil 200 Kroner	6	71	4	1	1	-
201—300 «	19	87	6	7	6	-
301—400 «	24	96	5	11	8	-
401—500 «	20.5	120	1	6.5	8	5
501—600 «	2	125	1	-	-	1
601—700 «	5	78	1	3	1	-
701—900 «	4	113	-	3	1	-
Tilsammen	80.5	99	18	31.5	25	6

At enkelte af Syersker med liden Indtægt kan give forholdsvis saa meget ud til Klæder, beror i de fleste Tilfælde derpaa, at de bor hjemme, og derved slipper billigere fra Udgifterne til Hus og Kost.

Endelig hidsættes en lignende Opgave, forsaavidt angaar Udgifter til Brændsel.

Udgifter til Brændsel.

Indtægtsgupper.	Antal Personer.	Gjennemsnitligt Beløb pr. Aar. Kr.	Deraf med Udgift			
			indtil 25 Kr.	26—50 Kr.	51—75 Kr.	76—100 Kr.
Indtil 200 Kroner.....	8	34	4	3	-	1
201—300 «	7	36	4	2	-	1
301—400 «	15	44	5	6	2	2
401—500 «	9	44	5	1	1	2
501—600 «	8	47	2	4	1	1
601—700 «	4	33	3	-	-	1
701—900 «	10	48	3	3	1	3
	61	42	26	19	5	11

I mange Tilfælde deler flere Kvinder ét Værelse, og naar Hensyn tages hertil, vil Udgiften pr. Værelse andrage til ca. 50 Kroner aarlig. Endel faar ogsaa delvis frit Brænde. Naar det erindres, at der er medregnet ikke alene Kul og Ved, men ogsaa Paraffin, synes Udgiften noget lav. For stadig Opvarmning af et Værelse i Vintermaanederne vil antagelig medgaa 50 -- 60 Kroner, men adskillige af Syerskerne er jo ude hele Dagen, saa det bliver alene om Aftenen, at der opildes.

For de øvrige Udgifter har man ingen fuldstændige Opgaver. Her kan Beløbet veksle stærkt fra næsten intet for de mindste Indtægter op til forholdsvis betydelige Beløb for de, som kan afse noget udover de daglige Fornødenheder.

I nedenstaaende Tabel er sammenstillet de enkelte Udgiftsposter, derunder ogsaa et skjønsmæssigt Beløb for «diverse Udgifter».

Indtægtsgupper.	Husleie.	Mad og Drikke.	Beklædning.	Brændsel.	Diverse.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indtil 200 Kroner.....	59	123	71	34	13	300
201—300 «	66	186	87	36	25	400
301—400 «	77	176	96	44	32	425
401—500 «	80	221	120	44	35	500
501—600 «	71	159	125	47	48	450
601—700 «	78	250	78	33	61	500
701—900 «	136	268	113	48	85	650
	78	192	99	42	39	450

Det laveste Beløb, for hvilket det gaar an at leve, kan ialfald ikke sættes lavere end 300 Kroner, og hvorledes man kan komme ud med dette Beløb, vil sees ved at sammenligne de to laveste Indtægtsklasser. Det fremgaar heraf, at det væsentlig er ved Indskrænkning af Næringsudgifterne til et uforholdsmæssig lavt Beløb, at de samlede Udgifter kan holdes indenfor en Sum af 300 Kroner aarlig. Husleien kan vanskelig komme lavere ned end 5 Kroner Maaned, og for Klæder er der ogsaa et Minimum, som en Arbeiderske, selv om hendes Indtægt er liden, ikke kan gaa under, naar hun skal omgaaes andre. Det bliver derfor Udgifterne til Ernæringen, som det gaar ud over, og der kan neppe være Tvivl om, at et Beløb under 180 Kroner hverken sikrer en tilstrækkelig eller hensigtsmæssig Ernæring. Det er ogsaa karakteristisk, at med stigende Indtægt er det hovedsagelig Udgifterne til Ernæring og Beklædning, som vokser, medens Husleien ikke undergaar nogen betydeligere Forandring.

For de laveste Indtægtsklasser vil det sees, at Arbeidsindtægten og Udgiften ikke balancerer. Enkelte af disse Kvinder nyder Fattighjælp, andre faar Tilskud fra sin Familie eller Paarørende eller Gaver fra forskelligt Hold, eller endelig kan det ogsaa tænkes, at de har Biindtægter af forskellig Art, som de ikke vil være bekendt af.

Procentvis stiller Fordelingen paa de enkelte Udgiftsposter sig saaledes for samtlige Syersker:

Husleie.....	17.3 Procent,
Mad og Drikke	42.7 «
Beklædning.....	22.0 «
Brændsel.....	9.3 «
Diverse	8.7 «
100 Procent.	

Sundhedsinspektør Berner opgiver i sin Beretning om Systuer i Kristiania (for 1897—1898) Udgifterne for en Sypige til følgende Beløb pr. Maaned: Hus Kr. 4.50, Brød Kr. 2.00, Smør Kr. 2.00, Kaffe Kr. 1.50, Melk Kr. 2.40, Middag Kr. 7.00, Paraffin Kr. 0.75, Ved og Kul Kr. 2.00, Klæder Kr. 3.00, Diverse 0.85. Omgjort til Aarsbeløb vil Forholdet stille sig saaledes:

Hus	Kr. 54.00
Næring (Brød 24.00, Smør 24.00, Kaffe 18.00, Melk 28.80, Middag 84.00).....	« 178.80
Klæder	« 36.00
Brændsel og Belysning (Ved og Kul 24.00, Paraffin 9.00)	« 33.00
Diverse.....	« 10.20
Ialt Kr. 312.00	

Disse Tal, der beror paa Meddelelser fra nogle faa Syersker, falder noksaa nær sammen med de ovenfor opstillede, f. Ex. for Indtægtsgruppen 201—300. Den væsentligste Forskjel bestaar med Hensyn til Klæder, for hvilket 36 Kroner vistnok er altfor lidet.

I de foranstaaende Undersøgelser har man alene behandlet de ugifte Syersker. For Enkers Vedkommende, som gjennemgaaende har Børn at forsørge, stiller Udgifterne til Mad og Drikke sig i ca. 130 Kroner pr. voksen Person (Børns Forbrug forholdsmæssig omgjort til Forbrugsenheden for Voksne), naar Indtægten er indtil 300 Kroner, og 166 Kroner for de øvrige. De der ikke tjener mere end 300 Kroner, har næsten uden Undtagelse Fattighjælp (sædvanlig 8, 10 eller 12 Kroner maanedlig), de fleste leier ud Rum, og enkelte har ogsaa Børn i Arbeide. Det er altsaa de ugunstigst stillede blandt Syersker overhovedet.

Til Sammenligning med de ovenstaaende Opgaver kan oplyses, at for Stockholm opgiver Leffler den ugentlige Udgift til Kost for børnløse Arbeidersker til 3 à 5 Kroner ugentlig eller omtrent det samme Beløb som efter vore Opgaver, der er indhentede omtrent samtidig, og at denne Udgift tager 40—60 Procent af Indtægten, medens den i Kristiania tager 40.50 Procent. Udgifterne til Klæder sættes til 20 à 30 Procent af Indtægten, hvilket falder noksaa nær sammen med Tallene for Kristiania.

I amerikanske Storbyer gik efter den førnævnte Statistik Udgifterne til Hus og Kost op til 57 Procent af Indtægten (i Kristiania 60 Procent) og til Klæder til 28 Procent (i Kristiania 22 Procent).

Det kan i Forbindelse med de ovenstaaende Oplysninger være af Interesse at citere, hvad en Syerske paa 47 Aar skriver om sine Livsvilkaar. Hun har en liden Damesømforretning, og en Søster, der forøvrigt var sygelig, hjalp delvis til. Hendes Udsagn gav Indtrykket af at være aldeles sandfærdigt. Hjemmet var meget fattigt til Trods for ærligt Arbeide for at gjøre det bedst mulige ud af det Lille, hun havde. Hun skriver:

«Da jeg er mine 86-aarige Forældres og en syg Søsters Forsørger, saa har jeg for at klare Tilværelsen stadig maattet sælge bort mine Eiendele, og Kosten har siden 1896 bestaaet af to Gange daglig Havregrynsgrød, Kaffe og tørt hjemmebagt Brød. Aldrig Smør, Ost, Fisk eller Kjød i Huset. Dette Kosthold, hvortil kommer Kundernes stadige Nedtrykkelse af Arbeidspengene, til Trods for deres fulde Tilfredshed Aar efter Aar med det udførte Arbeide, gjør, at jeg selv ikke længere er saa stærk og udholdende som før, og jeg finder, at Kjolesøm er den mest fortvivlede Levevei. Hjalp ikke mit medfødte gode Humør og Evnen til at se de formaaende Kunders Smaalighed i et muntert Lys, saa orkede jeg ikke at holde ud, men jeg er jo nødt til at staa i denne Levevei, saalænge mine gamle Forældre lever, for at kunne være i Huset om dem i deres stadige Alderdomssvaghed. Havde ikke dette tvunget mig, vilde jeg tusen Gange hellere tjene mit Brød som Tjenestepige.»

Denne Syerskes Fortjeneste er 6—8 Kroner Ugen eller 287 Kroner aarlig, idet Arbeidet dels paa Grund af egen og Paarørendes Sygdom, dels paa Grund af Mangel paa Bestillinger ikke har været stadigt (3 Maaneder er tabt i det Hele). Selv lider hun af Blodfattigdom og Influenza. I 8 Aar har hun tilbragt Natten paa Sybordet i Systuen af Mangel paa bedre Soveplads.

Et ikke uvigtigt Træk til at karakterisere Syerskernes Stilling vilde være en Opgave over, om de har Midler opsparede, eller om de har Gjæld. I Spørge-

schemaet var oprindelig indtaget følgende Spørgsmaal: Har De Sparebankbog? Har De Gjæld? Da det imidlertid under Opgavernes Indsamling i 1904 viste sig vanskeligt at faa Svar afgivet, lod man det første Spørgsmaal falde ud og bibeholdt ved Undersøgelsernes Fortsættelse i 1905 alene Spørgsmaalet om Gjæld.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Sparebankbog svarede af 316 Syersker 15, at de havde en saadan, 202 svarede, at de ingen havde, og 99 har ikke besvaret Spørgsmaalet. Af de, som har givet Svar, er det altsaa kun 7 Procent, som skulde være i Besiddelse af Sparebankbog. Nogen særlig stor Vægt kan dog ikke lægges paa disse Tal, da det jo ligger nær at slutte, at et forholdsvis større Antal blandt de, der ikke har udfyldt denne Rubrik, har Sparemidler. Det kan imidlertid ikke antages, at alle eller endog det overveiende Flertal blandt de 99 har Sparebankbog, om det end er Grund til at formode, at Forholdet i det Hele vilde stille sig noget gunstigere, end det foreliggende Materiale viser. Saameget kan i alle Tilfælde uddrages af Tallene, at det er forholdsvis sjelden, at Syerskerne lægger sig noget op. Dette stemmer ogsaa med det Indtryk, man har faaet under Undersøgelsens Gang. Selvfølgelig vil det for de fleste falde vanskeligt at lægge noget tilside, idet Indtægterne gaar med til Dækning af de nødvendige Udgifter. Men der er dog adskillige, som meget vel kunde spare noget uden derfor at paalægge sig noget Savn, men som ingen Tanke har for Fremtiden. Dette gjælder f. Ex. Syersker hos private Familier. For deres Budget er det naturligvis af stor Betydning, at de faar Kosten frit, og af deres kontante Ugeindtægt, 9—12 Kroner, vilde der uden Vanskelighed kunne afsættes en Del. Men altfor ofte bruger de op sin hele Indtægt, og alt hvad de har tilovers udover de daglige Fornødenheder, anvender de til Pynt og Udsmykning af Hjemmet. Ved Samtaler med flere Syersker i saadan Stilling har det vist sig, at Tanken paa at sikre Fremtiden har forekommet dem ganske fremmed.

Af de 15 Syersker med Sparebankbog er der 9 Arbeidersker paa Systuer, 4 er Hjemmesyersker og 2 syr hos Familier. Samtlige er ugifte. De fleste har noksaa god Indtægt, men der er ogsaa flere, som kan lægge lidt tilside af en meget beskeden Indtægt. Af de 9 Systuearbeidersker er 3 beskjæftiget med Damesøm (med Indtægt henholdsvis Kr. 12, Kr. 10 + Kost, Kr. 7.50), 1 Herreskrædderske (Kr. 14), 1 Kaabesømmerske (Kr. 13.20), 3 Hanskesømmersker (Kr. 10.50, Kr. 10, Kr. 10) og 1 Naatlørerske (Kr. 14.75). Af Hjemmesyerskerne syr 2 Damesøm (Kr. 10, Kr. 12.70) og 2 Herresøm (Kr. 7.80, Kr. 12.00) og de 2 Familiesyersker tjener henholdsvis Kr. 9.00 og 6.00 foruden Kost. Den sidste tilføier ogsaa, at «Bogen er liden».

Spørgsmaalet om Gjæld er blevet forelagt samtlige 525 Syersker, men alene 334 har givet Svar. Endskjønt der saaledes alene foreligger Oplysninger fra henvend $\frac{2}{3}$ af det samlede Antal, tør dog disse Opgaver tillægges noget større Værdi, idet det neppe kan antages, at der har foreligget nogen særskilt Grund til at undlade Besvarelsen eller til at give urigtigt Svar. Dette Spørgsmaal er Numer 23 af ialt 26, og de fleste har fundet, at det blev for meget at svare paa alt, og har derfor sprunget over enkelte Rubriker.

Opgaverne er sammenstillede i nedenstaaende Oversigt:

	Samlet Antal Syersker.	Af disse har svaret	Deraf	
			med Gjæld.	uden Gjæld.
Arbeidersker paa Systuer	256	172	12	160
Syersker hos Familier	31	19	1	18
Hjemmesyersker: Ugifte	149	89	23	66
— Gifte	57	35	14	21
— Enker	32	19	8	11
Tilsammen	525	334	58	276

Blandt de, der har meddelt Oplysninger, er der 17 Procent, som har Gjæld. Forholdet stiller sig forøvrigt forskjelligt inden de enkelte Grupper. Af Systuearbeidersker har 7 Procent Gjæld, af Familiesyerskerne derimod kun 5 Procent. Ugunstigere stiller Forholdet sig for Hjemmesyerskerne, idet her 31 Procent har Gjæld, og indenfor denne Gruppe stiller atter Forholdet sig ugunstigere for de Gifte (40 Procent) og Enker (42 Procent) end for de Ugifte (26 Procent). Disse Resultater forekommer ganske sandsynlige og stemmer ogsaa med Opgaverne over Indtægtsforholdene. Arbeidersker paa Systuer og Familiesyersker slaar sig i Regelen gennem med sin Indtægt. Vanskeligere er ofte Forholdene for Hjemmesyersker, og særlig de, der har Børn at forsørge, rækker ikke altid ud med sine Indkomster.

Oftest vil det være Husleie, der skyldes, tildels er det Kjøbmandsgjæld eller ogsaa Gjæld til Pantelaaneren for Eiendele, som har maattet pantsættes. 11 tilføier, at de alene skylder «lidt».

I Schemaet var sluttelig tilføiet et Spørgsmaal, om Syerskerne har noget særskilt at bemærke vedkommende de Forhold og Vilkaar, under hvilke de arbejder. Ialt er der 34 Kvinder, som har udfyldt denne Post med Besvælinger over sin Stilling. De fleste Klagemaal gaar ud paa, at Betalingen er daarlig eller at Arbeidsdagen er for lang, adskillige klager over begge Dele. Der er 5, som specielt klager over Lønnen, 6 klager over, at Lønnen er for liden og Arbeidsdagen for lang. 3 klager over Arbeidsdagens Længde, 4 over for knap Middags-hvil. De øvrige klager over Arbeidets Ustadighed, over det anstrengende Arbeide eller over sin Stilling i det Hele.

Naar der ikke er flere end 6—7 Procent, som beklager sig over et eller andet vedkommende deres Stilling, saa kan man ikke trække den Slutning, at de øvrige er tilfredse¹⁾. Der er vistnok enkelte, som udtrykkelig siger, at de er fornøiede, men i det Hele er det vel kun de, der har noget særlig paa Hjerte, som har givet Svar.

¹⁾ Af Interesse kan det i denne Forbindelse være at nævne, at ved Sveistrups Undersøgelse for Kjøbenhavn erklærede 24½ Pct. sig utilfredse, 22½ Pct. nogenlunde tilfredse og 53 Pct. tilfredse. For de, som havde god Helbred, var Procenterne henholdsvis 17, 17 og 66. Se Nationaløkonomisk Tidsskrift, 1901.

Kapitel 10.

Forandringer i Syerskers Fortjeneste i de sidste 20—30 Aar.

Changement des revenus pendant les 20 à 30 dernières années.

Som allerede tidligere nævnt, blev der i Midten af 90 Aarene indsamlet endel Opgaver for Syersker, dels af Arbejderkommissionen, dels af Bureauet, og til Sammenligning med de ovenfor meddelte Opgaver skal her hidsættes nogle Oplysninger om Resultaterne.

Medens Gjennemsnitsfortjenesten nu er beregnet til 407 Kroner, androg den i 1894 (Arbejderkommissionen) til 346 og i 1896 (Bureauets Undersøgelse) til 380 Kroner. Forskjellen mellem Resultatet i 1894 og 1896 kan maaske for en mindre Del bero paa en Stigning i Fortjenesten, men maa dog vistnok hovedsagelig forklares derved, at unge Syersker var faatallig repræsenterede i Undersøgelsen for 1896. I det Hele omfattede denne et mindre gunstig stillet Udvalg af Syersker, end der svarer til Virkeligheden, og naar desuagtet Gjennemsnitsindtægten stillede sig noget høiere, saa ligger Aarsagen som sagt deri, at de yngste Aldersgrupper, hvis Indtægter er lave, ikke var komne med i forholdsmæssigt Antal. Desuden omfattede Undersøgelsen for 1894 et dobbelt saa stort Antal Besvarelser, saa det tør ansees rettest at begrænse Sammenligningen med de nuværende Forhold til den.

Nedenfor hidsættes en Sammenligning af Gjennemsnitslønninger i de to Aar:

	Antal Syersker		Aarlig Gjennemsnitsfortjeneste	
	1894.	1904.	1894.	1904.
			Kr.	Kr.
Damesøm	270	250	375	404
Herreskræddersøm	17	76	391	408
Kaabesøm	8	41	315	407
Linsøm	16	59	211	414
Hanskesøm	22	19	303	358
Naatling	26	17	413	482
Bundtmagersøm	9	16	556	377
Forskjellig Søm	¹⁾ 88	34	244	417
	456	512	346	407

¹⁾ hvoraf de fleste uden Betegnelse af Fag.

I det Hele skulde der saaledes i Løbet af 10 Aar have fundet Sted en Stigning af 60 Kroner. Stigningen falder noksaa jevnt over hele Linien. Forholdsvis mindst betydelig er den for Herreskrædderskerne, men som før omtalt beror dette paa Følgerne af Skrædderstreiken. Særlig betydelig er den for Kaabesøm og Linsøm, men Opgaverne for 1894 er for disse Fag faa og giver neppe Udtryk for Indtægtsforholdene dengang. Særlig gjælder dette Linsøm, for hvilket Fag der i 1894 væsentlig kun er kommet med Hjemmesyysker med andet Erhverv. Det høie Tal for Bundtmagersøm i 1894 forklares ved etpar høie Indtægter (en Bestyrerinde og en Indehaverske af Forretning).

Det vil derhos være af Interesse at sammenligne Resultaterne af de to Undersøgelser, forsaavidt angaar Fordelingen i Indtægtsgrupper.

Aarsindtægt.	Ugifte.		Gifte.		Enker.		Tilsammen.	
	1894.	1904.	1894.	1904.	1894.	1904.	1894.	1904.
Indtil 200 Kroner	59	24	26	15	29	7	114	46
201—300 « 	93	73	8	11	9	5	110	89
301—400 « 	91	139	9	15	8	8	108	162
401—500 « 	57	87	7	12	11	7	75	106
501—700 « 	25	71	3	9	2	9	30	89
Over 700 « 	14	15	4	2	1	3	19	20
	339	409	57	64	60	39	456	512

I det Hele er de to Undersøgelser ledet paa samme Maade, og der er ingen Grund til at tro, at de ikke skulde give et korrekt Udtryk for Indtægtsforholdene i de to Aar. Dog tør det antages, at den repræsentative Undersøgelse for 1894 har faaet forholdsvis flere Tilfælde, hvor Sømmen er et Bifag, hvilket navnlig synes at gjælde for Enkers Vedkommende.

Gjennemsnitsindtægten udgjorde i

	1894	1904.
	Kr.	Kr.
for Ugifte	366	412
« Gifte	293	365
« Enker	285	428

At der i 1894 er kommet med et forholdsvis altfor stort Antal Kvinder, som har Søm som Biindtægt, fremgaar deraf, at Enkernes Fortjeneste endog stiller sig lavere end for de Gifte, et Resultat, der i sig selv er usandsynligt.

Videre skal her sammenstilles Resultaterne, forsaavidt angaar Indtægten ved de forskellige Alderstrin.

Alder.	Gjennemsnitlig Aarsindtægt.	
	1894.	1904.
	Kr.	Kr.
15—17 Aar	262	293
18—19 «	326	313
20—24 «	377	385
25—29 «	378	414
30—34 «	423	439
35—39 «	353	458
40—44 «	308	408
45—49 «	334	417
50 Aar og derover	262	444
	346	407

De to Rækker falder i det Hele sammen. Dette gjælder navnlig Opgangen indtil Midten af 30-Aarene, da der efter den første Række begynder en Nedgang, medens dette efter den anden Række først finder Sted omkring 40-Aarene.

Disse Sammenligninger peger alle i den Retning, at Aarsindtægten i Løbet af de 10 Aar er steget noget. Naar Hensyn tages til, at der er beregnet noget flere Arbejdsdage i 1894, bliver Forskjellen forøvrigt større, end Aarsfortjenesten viser. I 1894 beregnedes det gennemsnitlige Antal Arbejdsdage til 274 og i 1904 (1903) til 257. Omgjort i Dagfortjeneste bliver det i 1894 Kr. 1.26, i 1904 Kr. 1.58.

Dette Resultat bekræftes ogsaa, naar man særskilt undersøger Forholdet for de, der syr ude i Husene. I 1894 var der medtaget af saadanne Syersker ialt 45, og 1 Krone var da den almindeligste Betaling. 20 Syersker havde 1 Krone, 6 havde lavere Betaling, 13 havde mere end 1 Krone og op til Kr. 1.30, alene 5 havde Kr. 1.50 og 1 havde Kr. 2.00. Nu er som før sagt den gjængse Betaling Kr. 1.50, og da Gjennemsnittet i 1894 var Kr. 1.10, har Stigningen her været forholdsvis større end for Syersker i sin Almindelighed.

Ved Sundhedsinspektør Berners Undersøgelser i 1897—1898 indhentes ogsaa endel Oplysninger angaaende Lønninger i Systuer, og Gjennemsnitsfortjenesten blev efter Opgaver i Forretninger med ialt over 1 200 Arbejdersker sat til følgende Beløb:

Kaabefabriker	Kr. 10.30
Kjole- og mindre Kaabesømforretninger	« 7.22
Undertøj- og Linsømforretninger	« 8.35
Syforretninger for Herreklæder og Gutedragter	« 9.90
Pelsvare- og Bundtmagerforretninger	« 9.02
Hanskefabriker	« 7.79
Andre Syforretninger	« 9.29

Gjennemsnittet for alle Fag (under Hensyntagen til Syerskernes Antal) udgjør Kr. 8.60, og det vil kunne tænkes, at dette heller er for høit end for lavt, da Opgaverne er meddelte af Forretningernes Indehavere. Paa Side 32 er Gjennemsnittet for Arbeidersker paa Systuer for Tiden beregnet til Kr. 9.60. Der skulde saaledes have fundet Sted en Stigning fra Kr. 1.40 til Kr. 1.60 pr. Dag, hvilket falder noksaa nær sammen med Resultatet af den ovenfor anstillede Sammenligning.

Ved Bureauets Undersøgelse i 1896 blev der spurgt om den Fortjeneste, som Syerskerne havde havt tidligere. De Oplysninger, som herom er meddelte, er vistnok spredte, men de er dog af adskillig Interesse. I 60- og 70-Aarene betales i Kristiania for øvede Syersker 80 à 90 Øre paa egen Kost og 60 à 70 med Kost. I 80-Aarene betales i Gjennemsnit Kr. 1.15 uden Kost og 90 Øre med Kost, i 90-Aarene Kr. 1.32 uden Kost og Kr. 1.12 med Kost¹⁾.

Disse Bevægelser falder noksaa nær sammen med de Opgaver, som forøvrigt foreligger angaaende Indtægtsforholdene. Ved Kristiania Brand- og Ingeniør-væsens Arbeidsafdelinger betales saaledes Kvinder 1868—1872 med 80 Øre Dagen, 1874 Kr. 0.80—1.20, 1875—1877 Kr. 1.20, 1878—1883 Kr. 1.00, 1884—1889 Kr. 1.20, 1890—1897 Kr. 1.40, 1898—1900 Kr. 1.60, 1901—1904 Kr. 1.50.

I «Beretning om den kvindelige Industriskole i Kristiania for Aaret 1882» meddeler Bestyrelsens Formand, Kaptein Gude-Smith, nogle Oplysninger om Betaling for kvindeligt Arbeide i Byerne. Disse viser følgende Resultat:

Kjolesøm: I Hjemmet	Kr. 1.50	pr. Dag.
- Fabrik	« 1.00 à 1.20	—«—
Indehaverske af Etablissement med f. Ex.		
4 Syersker mindst	« 3.00	—«—
Linsøm: I Hjemmet	« 1.00 à 1.50	—«—
- Fabrik	« 1.00 à 1.20	—«—
Etablissement paa 4 Syersker	« 3.00	—«—
Kraver og Manschetter (4 à 6 Kraver à 17 og 4 à 6		
Manschetter à 25 Øre paa 1 Dag) ..	« 2.00 à 2.50	—«—

¹⁾ Enkelte af Syerskerne har for 1896 opgivet Akkordsatserne, og de hidsættes her: Kjolesøm for Kvinder (Forretning i Trondhjemsveien) 5 à 6 Kroner, en anden (i samme Gade) 2½ à 3 Kroner (1 Kjole syes omtrent paa 2 Dage). Paa Systuer: finere Damesøm, Liv Kr. 3.75 (2 Syersker i samme Forretning, hvoraf den ene tjener 6½ Krone Ugen), Skjorter Kr. 1.30 og 2.00. Linsøm: Benklæder 6 Øre, Skjorter 8 Øre, Busseruller 7 Øre (simpelt Arbeide), en anden simple Benklæder 11 Øre, en tredie Skindbuxer (hos Mellemhaand) 7 à 8 Øre pr. Styk, Militærskjorter (i Mellemhaand hos Underofficer) 13 Øre (tjener Kr. 1.25 pr. Dag). Hjemmesøm: Skjorter 15 Øre, Benklæder 10 Øre, simpel Søm, en anden Skjorter 14 Øre Stykke (84 Øre pr. Dusin), Vadmelsbuxer 30 Øre; kan tjene 84 Øre pr. Dag; Gutteklæder 1½—2½ Kroner, Herrebuxer, bestilt Arbeide, Kr. 2.50, Sprætning af gamle Klæder for Bazar og Omsyning 1 Krone for Jakker og 50 Øre for Benklæder, Slips 50 Øre pr. Dusin (Nybegynder), Hanskesøm: 50 à 60 Par for 10 Kroner Ugen.

Reutlingerarbeide (gjennemsnitlig)	Kr. 0.80	pr. Dag,
Hvidsømsbroderi	« 1.00	—«—
Uldgarmsbroderi.....	« 1.00 à 1.50	—«—
Silke- og Guldbroderier, øvede	« 1.50	—«—

Fortjenesten for Arbeidersker paa Systuer skulde saaledes være 6—7 Kroner pr. Uge og for Hjemmesyersker 6—9 Kroner.

De ovenfor meddelte Oplysninger viser, at der har fundet en ikke ubetydelig Stigning Sted i Kvinders Arbeidsfortjeneste. Medens Syersker for 25 Aar siden betalt med 6—7 Kroner Ugen, er nu Gjennemsnittet 9—10 Kroner og for flinke Syersker 12 Kroner og mere.

Kapitel 11.

Sammenligning med Syerskers Lønningsforhold i andre Lande.

Comparaison avec d'autres pays.

For *Kjøbenhavn* har man Poul Sveistrups Undersøgelse fra Begyndelsen af 90-Aarene, omfattende 837 Syersker.

Efter denne Undersøgelse var Fordelingen i Indtægtsgrupper følgende, hvortil for Sammenligning føies Opgaverne for Kristiania fra 1894:

	Kjøbenhavn.	Kristiania.
Indtil 200 Kroner.....	23 Pct.	25 Pct.
201—300 «	31 «	24 «
301—400 «	20 «	24 «
401—500 «	13 «	16 «
501—700 «	9 «	7 «
Over 700 «	4 «	4 «
	100 Pct.	100 Pct.

Resultaterne er ikke saa særdeles forskellige. Der er i *Kjøbenhavn* flere, der tjener indtil 300 Kroner, medens Indtægten fra 300 Kroner og opover er hyppigere i Kristiania.

Høiest var Fortjenesten blandt Syersker i private Familier, nemlig 529 Kroner eller Kr. 1.88 pr. Dag (Kost heri indbefattet à 67 Øre pr. Dag).

For Hjemmesyersker og Systuearbejdersker stillede Fortjenesten sig, som følger:

	Hjemmesyersker.	Systuearbejdersker.
Indtil 200 Kroner.....	25 Pct.	19 Pct.
201—300 «	30 «	35 ¹ / ₂ «
301—400 «	19 «	28 «
401—500 «	12 «	12 ¹ / ₂ «
501—700 «	9 «	5 «
Over 700 «	5 «	- «
	100 Pct.	100 Pct.
Aarsfortjeneste i Gjennemsnit	343 Kr.	316 Kr.
Antal Arbejdsdage	246	246
Dagfortjeneste	Kr. 1.39	Kr. 1.28

Den gennemsnitlige Aarsindtægt udgjorde 343 Kroner og Dagfortjenesten (beregnet efter 256 Arbejdsdage) Kr. 1.34.

For de tre største Fag stillede Lønningsforholdene sig paa følgende Maade:

	I Hjemmet. Kr.	Paa Systue. Kr.
Dameskræddersker	388	306
Kaabesyersker	415	282
Herreskræddersker	380	339

Af de egentlige Syfag er Linsømmen daarligst betalt, med 99 Øre Dagen.

Gjennemsnittsindtægten for en uddannet og fuldt arbejdsdygtig Syerske i Alderen 20—39 (fratrullet alle Gifte og de, der lider af daarlig Helbred) stillede sig i 415 Kroner.

Gjennemschnittfortjenesten stillede sig i:

	Kjøbenhavn.	Kristiania.
for Ugifte	370 Kroner	366 Kroner
- Gifte	283 «	293 «
- Enker	333 «	285 «

I det Hele falder Resultaterne noksaa nær sammen. Snarest skulde Sammenligningen vise, at Fortjenesten var lidt høiere i Kjøbenhavn. Dagfortjenesten er beregnet til Kr. 1.34 i Kjøbenhavn mod 1.26 i Kristiania, men paa den anden Side har Arbejdet været jevnere i Kristiania, saaat Aarsfortjenesten bliver omtrent ens (346 i Kristiania, 343 i Kjøbenhavn). Syersker hos Familier i Kjøbenhavn betales med ca. Kr. 1.20, i Kristiania ca. 1.10. Daglønninger paa Systuer falder omtrent sammen.

Der er imidlertid Forhold tilstede, som delvis forrykker Sammenligningen, og det er navnlig, at Opbygningen i Aldersklasser falder ikke lidet forskjellig. I Kristiania er de yngste Aldersklasser betydelig stærkere repræsenteret end i Kjøbenhavn, idet ca. 19 Procent af Syerskerne er under 20 Aar i Kristiania mod 8 Procent i Kjøbenhavn. Paa den anden Side er den modnere Alder, særlig 30-Aarene, betydelig stærkere i den danske Undersøgelse, hvilket fremgaar af nedenstaaende Sammenligning:

	Kjøbenhavn. Pet.	Kristiania. Pet.
15—17	2.9	10.1
18—19	5.1	8.6
20—24	19.0	20.4
25—29	17.0	17.5
30—34	19.2	9.9
35—39	14.7	9.6
40—44	8.7	6.6
45—49	4.7	7.9
50 Aar og derover	8.5	8.1
Uopgivet	0.2	1.3
	100.0	100.0

Overhovedet er i Undersøgelsen for Kristiania de yngste Aarsklasser forholdsvis altfor stærkt og de modnere Aldersgrupper altfor svagt repræsenteret, hvilket

ogsaa vil sees ved en Sammenligning med de Side 11 meddelte Opgaver. Men dette Moment vil have til Følge, at Gjennemsnittsfortjenesten trykkes ned i altfor høj Grad. Og tages dette i Betragtning, vil det vise sig, at Fortjenesten gennemgaaende er højere i Kristiania end i Kjøbenhavn. For at vise dette, hidsættes en Sammenligning af Gjennemsnittsfortjeneste i de to Byer:

	Kristiania. Kr.	Kjøbenhavn. Kr.
15—17	262	} 257
18—19	326	
20—24	377	} 368
25—29	378	
30—34	423	} 375
35—39	353	
40—44	308	} 311
45—49	334	
50 og derover	262	239
	346	343

Uden Undtagelse er altsaa Fortjenesten højere i Kristiania, og naar Hensyn tages til Aldersfordelingen, vil Fortjenesten stille sig 30 à 40 Kroner højere end i Kjøbenhavn.

Nyere Oplysninger angaaende Arbejdslønnen i Danmark foreligger dels i den kommunale Statistik over «Arbejdslønnen i Kjøbenhavn med Nabokommuner i Aaret 1898», dels i Arbeids- og Fabriktilsynets Beretning 1902—1903 (for Kjøbenhavn) og 1903—1904 (for Kjøbstæderne).

I den kommunale Statistik opgives følgende Lønninger:

	Gjennemsnit. Kr.	Minimum. Kr.	Maximum. Kr.	Daglig Arbejdstid.
Syersker.....	7.50—9.00	5.00	15.00	10—11 Timer.
Skræddersker	9.80—12.00	6.00	24.00	9—10 „
Hanskesyersker ..	8.00	5.40	15.00	10½ Time.

Nogenlunde overensstemmende med disse Opgaver er de i Kristiania Sundhedskommissions Beretning meddelte for 1897—1898, idet Gjennemsnittet for alle Syersker var Kr. 8.40 og særskilt for Skræddersker Kr. 9.90, for Hanskesyersker Kr. 7.80 og for andre Syersker Kr. 8.20. Opgaverne for Kjøbenhavn er dog meget summariske, saa det ikke er muligt at sige mere, end at Opgaverne falder noksaa nær sammen.

Arbeids- og Fabriktilsynets Opgaver gjælder for Aaret 1902—1903 og omfatter alene Systuer med mere end 6 Syersker (ialt 49 Systuer i Kjøbenhavn med 1 281 Syersker og 76 i Kjøbstæderne med 593 Syersker).

Ugelønnen udgjorde:

	I Gjennemsnit. Kr.	Maximum. Kr.	Minimum. Kr.	Arbejdstid pr. Dag.
Kjøbenhavn	9.50	20.00	5.00	9 Timer.
Kjøbstæder over 10 000 Indb.....	6.60	14.00	3.00	} 9½—10 Timer.
— under —«—	5.40	10.00	3.00	

Efter disse Opgaver er Ugelønnen ca. 20 Procent høiere i de større Kjøbstæder end i de mindre og i København 50 Procent høiere end i de større Kjøbstæder.

For København er Gjennemsnittslønningerne:

	Kr.
Kjoler (private Systuer).....	8.50
Damekonfektion	10.00
Dame-Overstykker	9.60
Kravater	8.00

Disse Opgaver maa nærmest sammenholdes med de i Kapitel 4 meddelte Oplysninger indhentede fra Magasiner og større Etablissementer, hvorefter Gjennemsnittet for Kjoler og Damekonfektion udgjør ca. 10 Kroner og for Kaaber ca. 10.50, altsaa lidt mere end i København.

For *Stockholm* indeholder Dr. Johan Leffler's Skrift, Zur Kenntniss von den Lebens- und Lohnverhältnissen industrieller Arbeiterinnen in Stockholm (1897), ogsaa endel Oplysninger om Syersker paa Grundlag af Undersøgelser i 1894—1895.

Efter disse Opgaver fordeltes Syerskerne i følgende Grupper:

	Antal Syersker.	Procent.
Under 260 Kroner	107	12.6
260—364 «	283	33.3
365—469 «	258	30.4
470—599 «	155	18.3
600 og derover.....	46	5.4
Ialt	849	100.0

Det falder vanskeligt at sammenligne disse Opgaver med de tilsvarende for Kristiania, da Grupperingen er udført paa en anden Maade. De svenske Opgaver er derhos noksaa summariske.

Ved Arbejderkommissionens Undersøgelse af 1894, altsaa omtrent samtidig med den svenske, fordelte Indtægterne sig, som følger:

Indtil 200 Kroner.....	25	Procent,
201—299 «	12.4	-
300 «	11.7	-
301—400 «	23.7	-
401—500 «	16.4	-
501—700 «	6.6	-
Over 700 «	4.2	-
	100.0	Procent.

En Sammenligning viser, at der ved vore Undersøgelser er langt flere Syersker med lav Indtægt. Under 260 Kroner havde i Stockholm 12.6 Procent, medens der paa den samme Indtægtsgruppe i Kristiania falder ca. 30 Procent. Forklaringen maa vel søges deri, at den svenske Undersøgelse omfatter forholdsvis

et mindre Antal Gifte og Enker, og antagelig ogsaa færre Hjemmesyersker, for hvilke saa ofte andet Erhverv er af Betydning. Der lader sig derfor ikke vel uddrage noget bestemt Resultat af en Sammenligning.

I samme Værk (Side 90) er der meddelt enkelte Opgaver over Styklønsatser, hvoraf hidsættes:

	Simple Skjorter pr. Dusin.	Simple Underbenklæder pr. Dusin.
Hjemmesøm for selvst. Arbeidsgiver (inkl. Tilskjæring).....	Kr. 1.00—1.50	Kr. 1.25—1.75
Hos Mellemhaand.....	« 0.70—1.00	« 0.70—0.95
I Syfabriker.....	« 0.65—0.70	« 0.60

I «Social Tidsskrift» 1906, Hefte 3, anføres som Akkordpriser i Stockholm Kr. 1.25—1.50 pr. Dusin for Damelinneder, 80 Øre pr. Dusin for Herreunderbenklæder. Disse Satser er lavere end de, der betales i Kristiania, hvor de simpleste Skjorter og Underbenklæder betales med 10 Øre (Herre) og 20 Øre (Dame) pr. Styk, og heri er ikke indbefattet Tilskjæring. For ti Aar siden, da Hjemmesyerskerne maatte skjære til selv, var den almindelige Pris 15 Øre. Paa Fabriker betales for simpleste Vare (Maskinsøm alene) 6 Øre for Benklæder og 8 Øre for Skjorter.

I samme Tidsskrift 1903, Hefte 5, opgives Stockholms Sømmersker at tjene mellem 3 og 14 Kroner Ugen, det store Flertal mellem 4 og 9 Kroner. Det skulde tyde paa, at Syerskernes Indtægt er lavere end i Kristiania.

For *Berlin* indeholder den kommunale Statistik (Lohnermittelungen und Haushaltrechnungen der minder bemittelten Bevölkerung im Jahre 1903) en Række Oplysninger, indhentede dels fra Arbejder- og Arbeidsgiverforeninger, dels fra Sygekasser. I Damekonfektionsbranchen (mest Hjemmearbejde) er Akkordfortjenesten 10—12 Mark pr. Uge, Bukse-, Veste- og Trøiesyersker samt Syersker af Guttedragter tjener 9 Mark, Linsømmersker 9—13 paa Ugeløn og 10—14 paa Akkord, Hanskesyersker 10 Mark, Vaskepiger og Strygersker 13 Mark. For almindelige Syersker falder de fleste Ugelønninger under 10 Mark eller mellem 10 og 12½ Mark.

I det Hele kan der ikke siges at være saa synderlig stor Forskjel mellem disse Lønninger og de i Kristiania betalte.

I Anledning af den iaar i Berlin afholdte Heimarbeit-udstilling, som vakte saa megen Opmærksomhed, er der udgivet et Værk, «Heimarbeit und Hausindustrie in Deutschland» af Cl. Heiss og A. Koppel¹⁾. Det indeholder en Fortegnelse over de udstillede Gjenstande med Beskrivelse af Arbeidsbetingelser m. v., og det vil være af Interesse at anføre enkelte Tal til Sammenligning med Forholdene herhjemme.

Den almindeligste Fortjeneste er 10—12 Mark pr. Uge i Berlin, men for mange forekommer der saavel høiere som lavere Fortjeneste, og særlig er Arbeidet i de mindre Byer ofte meget daarlig betalt. I Berlin er Fortjenesten gennemgaaende 10—12 Mark.

¹⁾ Jfr. Reichs-Arbeitsblatt, Februar 1906.

Man vil her finde lavere Akkordpriser, end der forekommer i Kristiania. Som Exempler kan nævnes for Berlin:

	Sats.	Medgaaet Timetal.	Timefortjeneste (netto).
Silkebluse	2 Mark	5	39 Pf.
Skjørt	40 Pf.	2	15 -
Guttedragter	60 -	2 ¹ / ₂ , 3 ¹ / ₂	22 og 15 Pf.
Herreveste	40 -	3	21 Pf.
Benklæder for Børn	60 - pr. Dusin	5	9 -
Damelinnyder	2 Mark —«—	10, 9	18 ¹ / ₂ , 20 ¹ / ₂ Pf.

Endnu lavere Satser findes udenfor Berlin, f. Ex. for Damelinnyder i Breslau Mk. 1.10 pr. Dusin (Fortjeneste 10¹/₂ Pf. Timen). For Søm til Marinen betales i Kiel: Tøibukser 1 Mark, Arbeidsbukser 56 Pf., Arbeidsbluser 45 Pf., Maskinistbukser 60, do. Bluser 48, Blaaskjorter 65 og Underbuxer 35 Pf., Fortjeneste 21—25 Pf. pr. Time; for Søm af Telte i Cassel er Fortjenesten 10—12 Pf. pr. Time. I Nürnberg syes Militærskjorter for 11 Pf., Nettofortjeneste 6²/₃ Pf. pr. Time.

Paa den anden Side vil man ogsaa finde meget høie Akkordsatser. Men de anførte Exempler viser, at Betalingen er høiere i Kristiania. For Linsøm synes dog Priserne herhjemme at naa det samme Lavmaal som i Tyskland. Ogsaa for Strikning er Betalingen daarligere i Tyskland, jfr. Bemærkninger herom Side 141.

Med Hensyn til Hanskesøm opgives i det citerede Værk om Hjemmearbejde, at Betalingen for Maskinsømmen i Tyskland svinger mellem 1 og 2 Mark pr. Dusin, hvilket er ikke ubetydelig lavere end Satserne i Kristiania.

I det hele viser Sammenligningen, at Lønningerne i Syfaget herhjemme gjennemgaaende er høiere end i udenlandske Byer. Selvfølgelig maa her ogsaa tages i Betragtning Priserne paa Fornødenhedsartikler; men en Sammenligning med de nævnte Byer, Stockholm, Kjøbenhavn og Berlin, viser gjennemgaaende lavere Priser i Kristiania, dog med Undtagelse af Kjøbenhavn, hvor det er noget billigere at leve.

2det Afsnit.

Kvindens Lønningsforhold i forskjellige Fag i Norge.

Salaires des ouvrières dans différentes industries.

Man har anseet det for at være af Interesse at indsamle enkelte Oplysninger angaaende Lønningsforholdene for Kvinder dels i, dels udenfor Kristiania. Opgaverne er dels hentede fra Materialer, som foreligger spredt i forskjellige Værker, dels fra Rigsforsikringsanstaltens Opgaver, dels ved direkte Undersøgelser. Tiden har ikke tilladt nogen omfangsrig Undersøgelse, men det Materiale, som nedenfor er samlet og sammenstillet, tør dog have sin Betydning til Belysning af Kvinders Arbeidskaar i de forskjellige Næringsgrene, Fabriker, Haandværk og Smaaindustri. Enkelte af Opgaverne gjælder fabrikmæssig Søm udenfor Kristiania, de fleste omfatter derimod andre Fag.

De statistiske Undersøgelser, som hidtil har været anstillede angaaende Kvinders Arbeidsvilkaar, har været faa og meget ufuldstændige, og som et Grundlag for fremtidige mere omfattende Undersøgelser tør det antages, at de nedenstaaende Oplysninger vil have sin Betydning.

Først skal meddeles enkelte Opgaver fra forskjellige Landsdele vedkommende Fag, beslegtede med de i det tidligere Afsnit omhandlede.

I den officielle Statistik over Arbeidslønninger 1900 findes optagen en Opgave vedkommende Syersker, nemlig for Kaabefabrikarbeidssker, og denne kan vel antages nogenlunde at repræsentere Forholdet for Syersker overhovedet.

Daglønnen er opgivet til følgende Beløb i de forskjellige Byer:

Kr. 1.80	Kristiania.
« 1.60	Drammen, Tønsberg.
« 1.50	Porsgrund.
« 1.35	Trondhjem.
« 1.33	Arendal.
« 1.30	Fredrikshald, Hamar, Skien.
« 1.25	Moss, Larvik, Horten og Kristiansund.
« 1.20	Kragerø.

For Rigets Byer i det Hele bliver Gjennemsnittet Kr. 1.40.

Linsømfabrik. For en Fabrik for finere Linsøm i Søndre Bergenhus meddeles efter R. F. A.s Opgjør følgende Oplysninger. Gjennemsnitslønnen udgjorde i 1900 for de kvindelige Arbeidere Kr. 1.20, men er senere steget adskilligt, nemlig til

Kr. 1.49 i 1902, sandsynligvis paa Grund af større Øvelse, som efterhaanden erhverves inden denne unge Industri. Arbejderantallet er ca. 120, men Flertallet er kun beskæftiget i kortere og længere Tid af Aaret. Dette fremgaar deraf, at Antallet af fulde Aarsværk (à 300 Dage) alene udgjør ca. 60.

For 1900 haves Specifikationer over Lønningerne for de enkelte Arbejdere, der falder i tre Grupper: Syersker, Strygersker og Vaskepiger. Der betales pr. Styk, kun 2 Syersker og 3 Strygersker har Ugeløn. Den gennemsnitlige Ugefortjeneste var for Syersker Kr. 1.04, for Vaskepiger Kr. 1.33 og for Strygersker Kr. 1.49. Antallet af ugentlige Arbeidstimer er 54. Af 135 er der alene 22, som har arbejdet i Fabriken i mere end 250 Dage, og for denne faste Styrke hidsættes Aarsfortjenesten i det nævnte Aar:

Syersker.			Strygersker.		
Arbeids- dage.	Aars- fortjeneste.	Dag- fortjeneste.	Arbeids- dage.	Aars- fortjeneste.	Dag- fortjeneste.
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
255 ³ / ₄	404	1.58	290 ¹ / ₂	668 (Ugeløn)	2.30
264 ³ / ₄	381	1.44	263	502	1.91
308 ³ / ₄	437 (Ugeløn)	1.42	276 ¹ / ₂	446	1.61
267 ³ / ₄	374	1.40	254 ¹ / ₂	410	1.61
288 ¹ / ₂	394	1.36	261 ¹ / ₂	408 (Ugeløn)	1.56
250 ¹ / ₂	330	1.32	266 ¹ / ₂	392	1.47
265	326	1.23	275 ³ / ₄	381	1.38
279	327 (Ugeløn)	1.17	266 ¹ / ₂	363	1.36
256 ³ / ₄	283	1.10	263 ¹ / ₂	352	1.34
256 ³ / ₄	229	0.89	257 ¹ / ₄	294 (Ugeløn)	1.14
273 ³ / ₄	227	0.83	I Gennemsnit	422	1.58
254 ¹ / ₄	197	0.74			
I Gennemsnit			267 ¹ / ₂		
268 ¹ / ₂	326	1.21			

Indtægten ligger, som naturligt er, høiere for disse faste Arbejdere. Af de øvrige 82 Syersker har ikke mindre end 61 under 1 Krone ned til 50 Øre, og af 26 Strygersker udenfor de 10 havde 7 under 1 Krone. Vaskepigerens Fortjeneste var Kr. 8.00 ugentlig for alle. Foruden de allerede nævnte Arbejdere var der ansat en Pakkerske med Aarsindtægt Kr. 260 (270 Arbejdsdage) og 2 Bestyrerinder à 720 Kroner (270 Arbejdsdage).

Ved en *Gardinfabrik* i Bergen med ca. 120 voksne Arbejdere var Gennemsnitslønnen i 1900 Kr. 1.31, i 1903 Kr. 1.26, altsaa omtrent uforandret. Den

ugentlige Arbeidstid var $56\frac{1}{2}$ Timer. Efter samme Kilde hidsættes Gjennemsnittsfortjenesten for de enkelte Grupper i 1900:

11 Snellersker,	gjennemsnitlig Dagfortjeneste	Kr. 1.27
2 Arbeidersker ved Blegning og Appretur, —	—	« 1.42
106 Syersker —	—	« 1.31
Ialt 119 Arbeidersker, —	—	Kr. 1.31

De fleste af Syerskerne er Haandsyersker. 8 er Maskinsyersker, og deres Fortjeneste er betydelig høiere, nemlig Kr. 1.92 mod Kr. 1.26 for Haandsyersker.

Ved en *Paraplyfabrik* i Bergen med 12 Arbeidere ($58\frac{1}{2}$ Arbeidstimer) betaltes i 1903 i Gjennemsnit Kr. 1.11 og i 1900 Kr. 1.12 (deraf i 1900 1 Syerske, 39 Aar, Kr. 500, 1 paa 28 Aar Kr. 450, 1 paa 34 Aar Kr. 350 og 1 paa 19 Aar Kr. 300, alle med 300 Arbeidsdage, Resten er mindre faste Syersker med 1 Krone Dagen; Bestyrerinden har 800 Kroner).

Hattefabriker. Ved en Hattefabrik i Kristiania udgjør (ifølge R. F. A.s Opgjør) Gjennemsnittsfortjenesten for 72 voksne Kvinder Kr. 1.50 i 1903 mod i 1900 Kr. 1.52 for Voksne og Kr. 1.04 for Jenter under 16 Aar ($57\frac{1}{2}$ Timer i Ugen). Ved en mindre Fabrik i Søndre Bergenhus var i 1900 Gjennemsnitlønnen Kr. 1.50 for Voksne, Kr. 1.38 for Jenter under 16 Aar (60 Timer), ved en anden i Lister og Mandal Amt Kr. 1.29 i 1902 og Kr. 1.47 i 1900 (deraf i sidstnævnte Aar 1 Syerske à Kr. 2.28, 1 à Kr. 1.40, 2 à Kr. 1.00, 1 Karderske à Kr. 1.00; Fabriken kun i Drift en Del af Aaret; 60 Timer pr. Uge).

Knappefabriker. Efter samme Kilde oplyses, at Gjennemsnittsfortjenesten ved en Fabrik i Kristiania med 21 voksne Arbeidersker var Kr. 1.39 i 1903 og ved en anden i en By i Bratsberg med 18 Arbeidersker i samme Aar Kr. 1.40 (ikke iberegnet 1 Pige under 16 Aar med Kr. 1.15). Arbeidstimer henholdsvis 56 og $56\frac{1}{2}$ Timer.

Skofabriker. Ved tre Fabriker i Kristiania var Lønningerne:

Voksne Kvinder.		Piger under 16 Aar.		Ugentlige Arbeidstimer.
Antal.	Gjennemsnit- lønning.	Antal.	Gjennemsnit- lønning.	
1903.				
40	2.05	2	1.54	57
53	1.90	18	0.94	54
1	1.40	-	-	$56\frac{1}{2}$
94	1.95	20	1.00	-
1900.				
37	1.88	-	-	60
55	1.90	9	1.08	54
4	1.57	-	-	$56\frac{1}{2}$
96	1.87	9	1.08	-

Lønningerne har holdt sig noksaa jevne, og enkelte Specifikationer for 1900 kan derfor lidsættes som typiske ogsaa for de senere Aar. Ved den som Numer 1 opførte Fabrik var den høieste Aarsfortjeneste 691 Kroner, og Aarsfortjenesten svingede mellem dette Beløb og ca. 350 Kroner, saaledes som følgende mere detaljerede Oversigt viser:

Dag- fortjeneste. Kr.	Arbeids- dage.	Indtægt i Aaret. Kr.	Dag- fortjeneste. Kr.	Arbeids- dage.	Indtægt i Aaret. Kr.
2.30	300	691	1.93	290	559
2.25	300	674	1.89	280	530
2.17	300	650	1.88	276	518
2.13	276	587	1.76	300	527
2.11	300	633	1.59	300	477
2.09	250	522	1.57	290	454
2.04	300	611	1.27	270	344
2.01	276	554	1.16	300	349

De øvrige 21 havde et mindre Antal Arbeidsdage, og Dagfortjenesten var Kr. 1.38—1.50 for 3, indtil Kr. 1.75 for 6, indtil 2 Kroner for 6, indtil Kr. 2.19 for 5 og høiere for 1, i Gjennemsnit for disse 31 Arbeidersker Kr. 1.86.

Ved den anden større Fabrik havde af 55 Arbeidersker i 1900 9 Voksne mindre end 1 Krone Dagen, medens de øvrige tjente i Gjennemsnit Kr. 1.99.

Af samme Fabrik meddeles, at Lønningerne for Kvinder, der har arbeidet etpar Aar, varierer mellem 10 og 20 Kroner. Ca. 10 Arbeidersker (hovedsagelig Naatlersker) har saa høi Løn som opimod 20 Kroner. Foruden ved Naatle-maskinerne gjør Kvinder Tjeneste ogsaa ved de andre Maskiner.

Indtægten for disse Arbeidersker er altsaa høiere end gennemgaaende for Sømmersker.

Det kan tilføies, at ved den største af de tre Fabriker lønnedes i 1903 to Bestyrerinder med henholdsvis 1 170 og 780 Kroner pr. Aar.

Ved den tredie Fabrik (Reparationsfabrik) betaltes i 1900: 1 Naatlerske Kr. 1.85 og 3 Arbeidersker ved Maskin henholdsvis Kr. 1.53, 1 46 og 1.11.

For andre Byer er følgende Gjennemsnitlønninger fundne for voksne Arbeidersker i 1903:

					Arbejdstimer i Ugen.
Fredrikshald.....	3 Fabriker,	77 Arbeidersker	Kr. 1.45 (1900: 1.54)		60
Drammen	1 Fabrik,	40	« 1.59 (1900: 1.55)		57
Skien (1904).....	1	11	« 1.61		57
Flekkefjord.....	1	6	« 1.03 (1900: 0.93)		
Sandnes	1	0	« - (1900: 1.90)		
Stavanger	1	8	« - (1900: 2.03)		50
Bergen.....	4 Fabriker,	96	« 1.29 (1.36)	57, 56½, 56½, 60	
Trondhjem	1 Fabrik,	14	« 1.37		59½

Ved den ene af Fabrikerne i Fredrikshald erholdt 7 Naatlersker i 1900 følgende Lønninger: Kr. 2.43, 2.36, 2.15, 2.06, 1.95, 1.51, 1.21. Ved en anden med 33 Arbeidersker 5 mindre end 1 Krone, Resten i Gjennemsnit Kr. 1.89.

Ved Fabriken i Flekkefjord betaltes Arbeiderskerne i 1900:

Alder.					
17—19,	4	Naatlersker	Kr. 0.65—0.85, i Gjennemsnit	Kr. 0.71	
20—24,	3	—	« 0.96—1.06,	—«—	« 1.03
30	1	—	—«—	«	1.26
20	1	arbeider med forskjelligt Smaat		«	0.93
	9				Kr. 0.93

I Stavanger betaltes samme Aar til 5 Naatlersker (mellem 23 og 31 Aar) Kr. 1.90 til 2.27.

Ved den ene Fabrik i Bergen foreligger Specialopgaver for 4de Kvartal 1900, ifølge hvilke Dagfortjenesten udgjorde:

Naatlersker	19	Aar	3		1.39—1.89	} 1.52
	20—22	«	5		1.14—2.00	
	50	«	1		1.25	
Pappersker	16	Aar	2		1.16—1.21	} 1.28
(og Klistrersker)	17—19	«	3		0.92—1.30	
	23	«			1.59	
	28	«			1.52	
Hefterske	19	Aar			1.48	
Arbeidersker	15	Aar			0.98	
	23	«			1.13	
	34	«			1.60	

Ved den anden Fabrik er Aarsfortjenesten opgivet for Fabriken 27 Arbeidersker:

		Ved Maskine.	Haandarbeide.	Pappersker.	Ialt.
Under 200 Kroner		-	1	-	1
201—250	«	1	2	-	3
251—300	«	-	3	-	3
301—350	«	-	3	-	3
351—400	«	1	-	-	1
401—450	«	-	2	-	2
451—500	«	1	1	-	2
501—550	«	2	-	-	2
551—600	«	1	-	-	1
601—650	«	3	-	2	5
651—700	«	-	-	-	-
701—750	«	2	-	-	2
751—800	«	2	-	-	2
		13	12	2	27
Gjennemsnit	578 Kroner		303	650	461

Textilindustrien. Ved denne Industrigren er, som bekendt, beskæftiget en betydelig Del af de industrielle Arbeidersker. Arbeidsvilkaarene inden dette Fag

vil senere blive gjort til Gjenstand for en særskilt Undersøgelse af Bureauet, og man indskrænker sig derfor her til at give nogle summariske Opgaver.

I Rigsforsikringsanstaltens Industristatistik for Aarene 1895—1899 angives Lønningerne for Kvinder (efter Beregning for de største Bedrifter) i Gjennemsnit for Riget til:

	Voksne.	Børn.
1895—1896	1.34	0.89
1897	1.33	0.86
1898	1.35	0.89
1899	1.44	1.00

I Tilslutning hertil meddeles følgende Opgaver over Gjennemsnitlønninger for Kvinder over 16 Aar ved endel større Fabriker i Landdistrikterne og Kristiania:

	Smaalenene	Buskerud.	Stavanger.		Søndre Bergenhus.		Kristiania.
	Bomulds-fabrik.	Bomuld-spinderi.	Uldvare-fabrik.	Trikotage-fabrik.	Bomulds-varefabrik.	Uldvare-fabrik.	Hamp og Jute.
1899	1.31	1.35	1.25	1.39	1.44	1.28	1.51
1900	1.31	1.36	1.36	1.40	1.38	1.29	1.38
1901	1.25	1.37	1.35	1.52	1.41	1.29	-
1902	1.42	-	1.40	1.52	-	-	-

Ifølge Kristiania Kommunes statistiske Aarbog betales følgende Lønninger i Textilindustrien:

	Spinderier.		Væverier.	
	Dagløn.	Akkord.	Dagløn.	Akkord.
1890	1.20	1.40	1.20	1.20—1.80
1895	1.20	1.20—1.50	1.20	1.40—2.00
1900	1.50	1.50—2.00	1) -	2) -
1904	1.40—1.60	1.50—2.00	1.40—1.60	1.40—2.20

Strikkersker. Strikning bliver ligesom Søm i stor Udstrækning af Forretninger sat ud som Hjemmearbeide.

Følgende Oplysninger er meddelte af en større Forretning i Kristiania. 2 Strikkersker holdtes sysselsatte i Forretningens Lokaler. De tjener paa Akkord (væsentlig Strømper, Vanter og Vaatter) 10, 12, 13—14 Kroner, gjennemsnitlig 11 à 12 Kroner. Akkordsatserne er lidt lavere end for Hjemmearbeide. Uldstrømper strikkes væsentlig ude i Byen. Der betales 17, 18 og 20 Øre pr. Par

1) 15—30 Øre pr. Time. 2) 25—35 Øre pr. Time.

efter Størrelse og Kvalitet. Strikkerskerne maa selv holde Maskine. Desuden bliver endel Arbeide sat ud til Haandstriking, nemlig Ragsokker (af Gjetehaar). Herfor betales 18, 20, 22, 25, 30, 40, 50 og 60 Øre pr. Par, for de gjængse (korte) Sokker almindelig 20, 22 og 25 Øre. De fleste har Hus og Hjem (gifte Kvinder eller Kvinder, som bor hjemme hos Forældrene). Flere holder atter Hjælpersker, som (ligeledes paa Akkord, men naturligvis med lavere Satser) kan tjene 8—10 Kroner Ugen. Der regnes, at der tjenes 4—6 Kroner pr. Hjælperske om Ugen, men heraf gaar Udgifterne til Lokale og Maskine. Enslige Strikkersker kan levere Arbeide for 10—12 og 13 Kroner, medens andre kun leverer for 2—3 Kroner. De fleste har jo Husstel, og Strikningen faar tildels Karakter af Bierhverv. Der er enkelte Husmødre med Børn, som tjener 10—12 Kroner Ugen. Paa den anden Side er der noksaa arbejdsdygtige Kvinder, som ikke har Børn at stelle, og som kun tjener 2, 3 eller 4 Kroner. Medens enkelte kan levere et Dusin Strømper om Dagen, bliver det for andre ikke til mere end et Dusin om Ugen.

Den store Forskel i Fortjeneste kan ikke forklares alene derved, at det er Bierhverv. Det forekommer her ret ofte, at der for fuldt Ugearbeide tjenes en sørgelig lav Indtægt. Dette beror paa den betydelige Forskel i Arbejdsevne. Der er enkelte, som prøver med Strikning, men aldrig lærer det. I Forretningen blev det sagt, at Strikkerskerne maa være klodsede, naar de tjener under 6 Kroner Ugen, men at saadanne lave Indtægter forekommer. Ogsaa fra andet Hold har man faaet Bekræftelse paa det samme. Der er Strikkersker, som ikke kan gjøre færdige mere end 2 Uldtrøier om Dagen, og med en Arbejdspris af 20 Øre pr. Styk bliver Fortjenesten yderlig lav. Saadanne Strikkersker kan have god Helse, men de har ikke den nødvendige Fingerfærdighed. Med andre Ord, Akkordsatserne er ordnede saaledes, at de flinkeste kan tjene nogenlunde bra, medens det for de, der har stive Fingre, bliver et usselt Levebrød.

Af Interesse vil det være at sammenligne disse Opgaver med Betalingen i Tyskland. Efter det tidligere nævnte Værk om Hjemmearbeide i Tyskland tjener Strømpe-Strikkersker i Berlin 10 Mark Ugen paa 60 Timer. Betalingen er pr. Dusin Herrestrømper Mk. 1.50 og for Damestrømper 2 Mk. Paa ti Timer leveres 1 Dusin Damestrømper eller $1\frac{1}{3}$ Dusin Herrestrømper. Prisen pr. Par, henholdsvis 11 og 15 Øre, er altsaa lavere end hos os. Et andet Exempel fra Leipzig viser en Pris af $12\frac{1}{2}$ Pfennig for Damestrømper af Uld af første Kvalitet; det tager $1\frac{1}{2}$ Time pr. Par eller en Fortjeneste af $8\frac{1}{3}$ Pf. pr. Time.

I sin Bog om «Husfliden i Norge» (1867—1868) fortæller Eilert Sundt om Strikkeprisen i Kristiania paa den Tid. Et Par Strømper, for hvilke Arbejdsprisen i Thüringen var $3\frac{1}{4}$ Skilling pr. Par, kostede i Arbejdsløn hos Gunerius Pettersen 10 Sk. og i Mangelsgaarden 12 Sk., en Betaling, der maatte ansees som meget lav, da det allerhøieste, man kunde drive det til selv med Mangelsgaardens Arbejdspriser, er 12 Sk. Dagen, altsaa et Par Strømper daglig. Nu er Arbejdsprisen altsaa gaaet ned til mindre end det halve, men saa har man ogsaa Strikkemaskiner, ved hvis Hjælp Dagsværket er mangedoblet. Et Exempel herpaa vil man finde i det amerikanske Arbeidsbureaus Publikation, «Hand and

Machine Labor», hvorefter Arbeidstiden ved Strikning af Uldstrømper i moderne Fabriker er reduceret til $\frac{1}{100}$ af, hvad der behøvedes med Haandstriking. Medens det tog ca. 15 Timer at strikke et Par Strømper med Haand, gaar der nu $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{3}$ Time, og Arbeidsomkostningerne pr. Dusin er derved reducerede meget betydeligt.

Fra Begyndelsen af 80-Aarene nævner Gude-Smith¹⁾ følgende Arbeidspriser for Maskinstrikning: med aabne Hæle og af godt Garn 25—27 Øre og med lukkede Hæle 35—37 Øre. Leveres 12 à 14 Par pr. Dag af de første eller 8 à 10 af de sidste, vil Dagfortjenesten kunne drives op til henholdsvis Kr. 3.00—3.78 og Kr. 2.80—3.00, men paa Grund af Arbeidets anstrengende Karakter maa Gjennemsnittsindtægten sættes adskillig ned. Siden den Tid er altsaa Akkordsatserne ikke ubetydelig reducerede, og dette maa vel tilskrives den øgede Konkurrence.

For *Strygersker* har Kristiania Sundhedskommission Høsten og Vinteren 1904—1905 foretaget en Undersøgelse (Beretningen for 1904) og herunder er for 153 lønnede Strygerskers Vedkommende indhentet Oplysninger angaaende deres Indtægt. Den daglige Fortjeneste stillede sig saaledes:

	Uden Kost.
Under Kr. 1.20 pr. Dag	5
Kr. 1.20—1.50	29
„ 1.50—2.00	48
Over 2 Kroner	4
	86
	Med Kost.
Ingen Løn	1
Under 1 Krone	16
Kr. 1.00—1.20	15
„ 1.20—1.50	29
Over Kr. 1.50	2
	63
	Med Middag alene.
Kr. 1.50	3
„ 2.00	1
	4

Den gennemsnitlige Dagløn stiller sig omkring Kr. 1.75, naar Værdien af Kost medregnes. Men det tilføies, at en dygtig Strygerske ikke tjener under 2 Kroner paa egen Kost pr. Dag. Tjener hun mindre, vil hun som Regel ikke være helt flink. Som det vil sees, er Lønningerne bedre for Strygersker end for Syersker. Den gennemsnitlige Fortjeneste for lønnede Syersker paa Værksteder og Systuer udgjorde efter de ovenfor meddelte Opgaver Kr. 1.60 pr. Dag, og de fleste betales med Kr. 1.20 op til Kr. 2.00, medens blandt Strygerskerne Tyngdepunktet ligger nærmere 2 Kroner.

Undersøgelsen frembyder ogsaa Interesse ved Belysning af andre Sider af Strygerskernes Kaar.

¹⁾ Beretning om den kvindelige Industriskole i Kristiania for Aaret 1882, Side 53.

Strygerskernes Alder, herunder ogsaa indbefattet Hovedpersonerne, stillede sig saaledes:

Under 20 Aar.....	18, hvoraf 5 Elever,
20—25 «	83, — 3 —
25—30 «	83
30—35 «	57
35—40 «	41
40—50 «	44
50—60 «	10
Over 60	4
Uopgivet	16, — 10 —
Ialt	356

Sundhedsinspektøren tilføier, at hans Indtryk ved Undersøgelse af Systuer var, at Syerskerne ikke formaaede at blive gamle i sit Arbeide. Forholdene i Strygerierne er noget anderledes. Man kan se gamle, ferme, hvidhaarede Strygersker passe sin Dont i tilsyneladende fuld Vigør. Dette belyses ogsaa ved Opgaverne over det Antal Arbeidsaar, de nævnte 356 Personer har været i sin Stilling:

Under 1 Aar.....	45, hvoraf 18 Elever,
1—3 «	104
3—5 «	52
5—7 «	46
7—10 «	40
10—20 «	41
20—30 «	13
Over 30 «	2
Ukjendt	13

I Tilslutning til disse Opgaver kan meddeles, at efter R. F. A.s Opgaver udgjorde den gennemsnitlige Dagfortjeneste i 1903 for 3 større Vaskerier i Kristiania henholdsvis Kr. 1.73, 1.29 og 1.52 med en Arbeidsdag paa 10 Timer eller i Gennemsnit Kr. 1.47 (60 Arbeidstimer pr. Uge). I 1900 var Lønningerne henholdsvis Kr. 1.85, 1.36 og 1.69 eller i Gennemsnit 1.65. Der har altsaa været en Nedgang i Løbet af disse Aar.

For et af disse fabrikmæssige Vaskerier¹⁾ hidsættes en Specifikation af de enkelte Grupper for 1900:

1 Vaskepige (23 Aar)	Kr. 1.32
1 Tørrepige (29 «)	« 2.23
2 Rullepiger (21—22 Aar)	« 1.65
1 Stivelsespige (28 Aar)	« 1.97
27 Strygersker	« 1.69
3 Mærkepiger (17, 20, 22 Aar)	« 1.65 (1.52—1.85)
1 Udleveringspige (17 Aar)	« 1.40

Ialt 36

Kr. 1.69

Den talrigste Gruppe, Strygerskerne, tjener fra Kr. 1.50—2.00 pr. Dag. 9 har Kr. 1.75 og derover, hvoraf 4 ca. 2 Kroner, 16 har Kr. 1.50—1.74 og 2 har mindre end Kr. 1.50. Se forøvrigt Tabellen paa omstaaende Side.

¹⁾ Priserne for Vask og Strykning af Herretøi opgives af et større Vaskeri til følgende Beløb, hvorhos i Parenthes tilføies de lavere Priser, der er opgivne af Indehaversken af en mindre Strygeriforretning, der udfører Arbeide for Personer af forskellige Samfundsklasser: Snipper 6 Øre, Dobbeltsnipper 8 (overhovedet 4), Forstykker 10 (6), Manschetter pr. Par 12 (6), Lømmetørklæder 5 (2), Manschetskjorter 30 (13—20), Linneder 15 (9), Underbenklæder 15 (7), Uldtrøier 15 (7), Uldstrømper 10 (4).

Alder.	Antal Arbejdsdage.	Deraf Overtimer.	Aars- fortjeneste.	Dag- fortjeneste.
			Kr.	Kr.
17 Aar	213	48	321	1.51
17 "	244 ¹ / ₂	45	409	1.67
19 "	251 ¹ / ₂	63	394	1.57
20 "	281	83	489	1.74
21 "	266	51	439	1.65
22 "	232	38	239	1.03
22 "	253	73	392	1.55
22 "	243 ¹ / ₂	64	382	1.57
23 "	268	51	409	1.53
23 "	179 ¹ / ₂	54	329	1.83
23 "	269	79	494	1.84
24 "	149 ¹ / ₂	26	229	1.53
24 "	166	30	255	1.54
24 "	225	62	346	1.54
24 "	240 ¹ / ₂	93	424	1.76
24 "	284	98	572	2.01
26 "	273	89	497	1.82
26 "	280 ¹ / ₂	56	556	1.98
26 "	262	90	530	2.02
27 "	182	28	269	1.48
27 "	190 ¹ / ₂	46	313	1.64
28 "	279 ¹ / ₂	94	486	1.74
30 "	260	100	466	1.79
32 "	172	37	278	1.62
33 "	176 ¹ / ₂	46	270	1.53
34 "	216 ¹ / ₂	75	355	1.64
43 "	252	89	508	2.01
I Gjennemsnit	233 ⁷ / ₁₀	-	394	1.69

Sammendraget i Aldersgrupper for samtlige Vaskeriets Arbejdersker stiller Gjennemsnitsfortjenesten sig, som følger:

	Antal.	Dagfortjeneste. Kr.
17—19 Aar	5	1.53
20—24 "	18	1.62
25—29 "	9	1.85
30—34 "	3	1.60
35—39 "	-	-
40—44 "	1	2.01
	36	1.69

Ved et fjerde Dampvaskeri i Kristiania betaltes i 1903 til 11 Arbeidersker Kr. 1 50 i Gjennemsnit, i 1900 Kr. 1.33 (nemlig 4 Rullepiger Kr. 1.30, 1 Rullepige 1.50, 2 Vaskepiger 1.50, samtlige 280 Dage, 55¹/₂ Timer).

Ved et Dampvaskeri i Skien betaltes i 1902 to Strygersker med Kr. 1.82, 1 Rullepige med 2 Kroner og 1 Vaskepige med Kr. 1 99.

Ved et Dampvaskeri i Trondhjem betaltes i 1903 til 12 Arbeidersker gjennemsnitlig Kr. 1.73 (1 mandlig Stryger tjente 1800 Kroner).

Ved et lignende Anlæg i Arendal med 12 Kvinder betaltes i 1903 i Gjennemsnit Kr. 1.14.

Endelig skal meddeles Oplysninger om Lønningsforholdene for Strygersker inden en Stivetøifabrik i Kristiania efter Oplysninger fra Lønningsbøgerne (Februar 1906). Der var ialt 9 Strygersker (for Jernets Opvarmning benytttes Gas, Betaling pr. Styk), som med fuld Arbeidstid (60 Timer) tjente:

Kr. 4.19	Kr. 12.53
« 7.72	« 14.22
« 7.04	« 14.66
« 7.82	« 14.79
« 11.81	Kr. 10.98 i Gjennemsnit.

Desuden var der 2 Vaskepiger med Ugeløn henholdsvis Kr. 7.80 og 10.20 samt en Stemplerske med Ugeløn Kr. 6.00.

For Strygerskerne vil man iagttage de stærke Svingninger. De øvede og flinke Strygersker tjener mellem 14 og 15 Kroner, medens en Nybegynder ikke er naaet høiere end vel 4 Kroner. Syerskerne tjente i samme Forretning i Gjennemsnit 15 Kroner, altsaa her undtagelsesvis mere end Strygerskerne, men Syerskernes Lønninger er i dette Tilfælde særlig høie.

For Vaskepiger til Hoteller betales ifølge Kristiania Arbeidskontors Betretning almindelig 20 Kroner pr. Maaned med alt frit, enkelte ned til 10 Kroner. For Vask- og Rengjøringsarbeidersker er Betalingen pr. Dag Kr. 2.00 à 2.50 uden Kost og Kr. 1.50 med Kost.

Bogtrykkeriarbeidersker. I Bogtrykkerifaget har den kvindelige Arbeidskraft fundet stigende Anvendelse, som det vil sees af nedenstaaende Opgaver fra Folketællingerne:

	Kristiania.		Riget.	
	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
1875	198	63	446	90
1890	514	190	1 113	312
1900	778	442	1 632	770

Den største Del af de kvindelige Arbeidere er Hjelpearbeidere (Paa-læggersker, Trykkersker). Endnu i 1890 var der i Kristiania 32 Trykkerier

(Akциденstrykkerier ikke medregnet) ikke mere end 59 Sættersker mod 87 Arbeidersker i selve Trykkerierne¹⁾. Siden den Tid er Antallet af kvindelige Sættere gaaet stærkt fremad. I «Typografiske Meddelelser» for 18 Marts 1905 opgives Antallet af Sættersker til 130 i Kristiania og 309 for hele Riget, men denne Opgave er neppe fuldstændig, da den alene omfatter Bedrifter med 2 009 Arbeidere.

Ved Lønbevægelsen i 1898 opnaaedes en Mindsteløn for Sættersker (den endnu gjældende), og Lønnen blev samtidig forhøiet.

Kvindernes Indtrængen i Faget vakte adskillig Misnøie blandt de mandlige Arbeidere, som klagede over, at de lavere Lønninger, som Kvinder arbejder for, vanskeliggjorde Stillingen for Mændene²⁾.

Paa Landsmødet i 1901 vedtog Norsk Centralforening for Bogtrykkere at søge gennemført en Landstarif, og blandt de vigtigste Punkter i denne var netop Kvindernes Arbeide. Der foresloges en og samme Løn for udlærte mandlige og kvindelige Arbeidere (20 Kroner), ligesaa for Sætter- og Trykkerlærlinge, hvorhos ogsaa Tarif var opstillet for Paalæggersker (9 Kroner i 1ste, 11 Kroner i 2det og 12 Kroner i 3die Aar).

Disse Fordringer ledede til et Brud mellem de mandlige og kvindelige Arbeidere, idet Sætterskerne meldte sig ud af Den typografiske Forening i Kristiania i 1902 og stiftede sin egen Forening, Sætterskernes Klub. De anførte, at de ikke havde den samme typografiske Uddannelse og forøvrigt ikke ved kropsligt Arbeide kunde gjøre Fyldest for samme Løn. At kræve samme Løn for Sættersker som for Sættere kunde derfor alene have til Hensigt at drive Kvinderne ud af Faget.

Forslaget vakte Modstand hos Mestrene, og Arbeiderne maatte ogsaa give efter, idet der blev fastsat en lavere Mindsteløn for udlærte Sættersker, nemlig 17 Kroner ved Dagsaviser og forøvrigt 15 Kroner, Nyudlærte i det første Aar henholdsvis 16 og 14 Kroner. Som udlærte betragtes de Sættersker, som har arbeidet ved Faget i 5 Aar, og for Kvinder, som senere gaar ind i Faget, blev Læretid vedtaget. For Sættere fastsattes Mindstelønnen til 24 Kroner.

I 1906 er forøvrigt atter Sætterskerne tilsluttede Den typografiske Forening.

Da der i dette Haandværk benyttes faglærte Arbeidersker, vil Gjennemsnitslønnen stille sig forholdsvis høi. Efter Opgaver, hentede fra R. F. A.s Materiale, udgjorde Gjennemsnitslønnen for kvindelige Arbeidere ved 15 Trykkerier i Kristiania med 133 Arbeidersker (over 16 Aar) Kr. 2.16 pr. Dag.

¹⁾ Kristiania Sundhedskommissions Beretning for 1890.

²⁾ Ifølge «Nordisk Trykkeri-Tidende» for Mai 1906 blev de første Kvinder anvendte i Kristiania allerede i Begyndelsen af 60-Aarene, da en enkelt Bogtrykker oplærte den første Paalæggerske (Paalægningsarbeidet var tidligere udført af Læregutter) og den første Sætterske. I 1872 oprettede samme Mester et eget Damesættei med Faktrice. Senere begyndte et Avistrykkeri med kvindelige Sættere, men det var først Lønbevægelsen i 1889, som gav Stødet til en mere udstrakt Anvendelse af Sættersker.

Høiest er Lønningerne for Sættersker. Ved to Avistrykkerier, medregnede i ovenstaaende Tal, tjente saaledes de udlærte Sættersker 20 Kroner Ugen, hvilket giver en Aarsindtægt af 1 000 Kroner. (I det ene af disse tjente Sætterskerne i 1901, altsaa før den nye Tarif, 17 Kroner Ugen.) Tildels naar den endnu høiere op. Ved det Bogtrykkeri, der er medtaget i omstaaende Tabel, tjente saaledes den ene Sætterske 1 140 Kroner paa 308 Dage eller Kr. 22.20 pr. Uge (à 54 Timer). I samme Forretning tjente de mandlige Sættere fra 1 100 og op til 1 573 Kroner pr. Aar (Maskinmestre fra 1 248 til 1 664 Kroner). Forøvrigt tjener Sætterskerne ved Bogtrykkerier noget mindre end ved Avistrykkerier, ca. 15—18 Kroner, og kun for særlig dygtige Sættersker 20 Kroner.

I det Hele er de kvindelige Sætterses Fortjeneste høi, naar Sammenligning sker med andre kvindelige Arbeidere, men der er dog, som det fremgaar af ovenstaaende, adskillig Forskjel mellem mandlige og kvindelige Sætterses Løn. En Sammenligning har saameget større Interesse, som Mænd og Kvinder her udfører det samme Arbeide. I et Avissætteri, hvor Kvinder benyttes ved Avertissementssætningen (Dagarbeide), betales Kvinderne med 20 Kroner (begynder med 4 Kroner, stigende med 2 Kroner hvert Aar) og Mændene med 32 Kroner Ugen. Ved Natarbeide benyttes aldrig Kvinder. For lettere Arbeide gjør der sig neppe gjældende nogen væsentlig Forskjel mellem Mænd og Kvinder. Kvinderne kan drive det til samme Ydelse som Mænd, men til Stadighed vil de dog ikke kunne holde ud hermed. Dette er den Iagttagelse, som er gjort af flere Arbeidsgivere. Mændene kan, naar det gjælder, presses mere, men den kvindelige Arbeidsevne er mere begrænset. Man vil sjelden finde Kvinder arbejdende paa Akkord. Der skal ogsaa være hyppigere Forfald blandt Kvinder, begrundet i Helbredsforhold. De kan heller ikke tage de tunge Løft, som forefalder i et Sætteri. I det Hele synes Opfatningen blandt Arbeidsgivere at være den, at Kvinder egner sig vel som Sættersker, men deres Anvendelse er begrænset ved de nævnte Omstændigheder, og at de derfor, saafremt Arbeidet for samme Løn for Mænd og Kvinder vil blive kronet med Held, vilde foretrække at benytte Mænd.

Kravet om samme Løn for Kvinder synes nu efter den opnaaede Sammenlutning mellem Typografer af begge Kjøen at ville blive fremsat for Gjennemførelse ved første givne Leilighed. Fra Arbeidernes Side paaberaabes Exemplet i Stockholm, ligesom det fremholdes, at hvis Kvindernes Uddannelse bliver saa fuldstændig som Mændenes, vil Kvinderne heller ikke blive trængte ud af Arbeidet. Det almindelige er nemlig, at Sætterskerne alene faar det enklere Arbeide og derfor ikke faar den mere alsidige Uddannelse som Mændene. Medens det nu er et Særsyn, at Sætterskerne kan hamle op med Mænd, vilde Forholdet med lige Uddannelse stille sig anderledes.

Paalæggerskernes Arbeide er af mere underordnet Art, og Fortjenesten er fra 6 op til 10—11 Kroner efter flere Aars Tjeneste. 12 Kroner Ugen betales til øvede Paalæggersker, og kun undtagelsesvis naar de høiere. Ved et større Trykkeri er der saaledes opgivet en enkelt, der har været i lang Tid i Tjenesten, som tjener Kr. 2.25 pr. Dag. Ved et større Avistrykkeri havde i 1903 af 6 Maskinpiger de 4 Kr. 2.38 (715 Kroner Aaret) og 2 havde 2 Kroner. Det samme Trykkeri

betaler nu (1906) ifølge direkte Meddelelse til sine 3 Maskinpiger 12, 14 og 20 Kroner pr. Uge. For 6 Trykkerier, som har Opgaver særskilt for Paa-læggersker, udgjorde Gjennemsnitsfortjenesten Kr. 10.20 pr. Uge i 1903.

Som Trykkersker benyttes Kvinder ved Digeltrykmaskiner (ved Akcidens-trykning), og de retter ogsaa ind Formen. Lønningerne er omtrent de samme som for Paa-læggersker.

Ved Trykkerier, hvor kvindelige Sættersker anvendes i større Udstrækning, benyttes Faktricer, der selv sætter og derhos fører Tilsyn med de andre Sættersker, og deres Løn pleier at være 20 Kroner.

Arbejdstiden er i Kristianiatrykkerier 54 Timer egentlig.

Nedenfor hidsættes (efter R. F. A.s Opgjør) Opgaver fra forskellige Trykkerier i Landets Byer for 1903 og delvis tidligere Aar. De store Afvigelser maa vel for en væsentlig Del tilskrives Forskjel med Hensyn til Arbejderskernes Uddannelse.

Dagfortjeneste.	Fredriks- hald. (Avis).	Kristi- ania.	Hamar. (Avis). 1902.	Drammen.		Tøns- berg. 1904.	Skien. (Avis).	Aren- dal. 1902.	Kristi- ansand.	Trond- bjem. (Avis).
				(Avis). 1902.	1900.					
Sættersker.										
Kr. 2.50 og derover	-	1) 3	-	1	-	-	-	-	-	4) 6
« 2.25—2.49.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
« 2.00—2.24.....	-	1	1	1	5	2	-	1	-	1
« 1.75—1.99.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
« 1.50—1.74.....	2	-	1	-	1	-	2	6	1	-
« 1.25—1.49.....	-	-	1	-	-	-	5	1	1	1
« 1.00—1.24.....	1	-	-	1	2	1	1	-	-	2
Under 1 Krone ...	1	-	-	4	-	-	-	-	1	-
Sum	4	4	3	15		3	8	8	4	12
Minimum	Kr. 0.72	2.11	1.37	0.58		1.08	1.00	1.33	0.99	1.17
Maximum	« 1.52	3.70	2.08	4.51		2.18	1.67	2.00	1.75	3.83
Paalæggersker og andre Hjelpe- arbeidere:										
Kr. 2.00—2.13.....	-	-	-	-	3) 1	-	-	-	-	-
« 1.75—1.99.....	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
« 1.50—1.74.....	-	4	-	-	1	-	-	1	1	-
« 1.25—1.49.....	-	1	-	-	3) 1	-	-	-	-	-
« 1.00—1.24.....	-	2	-	-	3) 1	-	-	-	-	-
Under 1 Krone ...	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Sum	-	2) 9	-	5		-	-	1	1	-
Minimum	-	1.00	-	0.80		-	-	-	-	-
Maximum	-	1.86	-	2.13		-	-	1.67	1.59	-
Ugentlige Arbeids- timer.....	63	54	57	54		54	54	54	48	54

¹⁾ Kr. 3.70, 3.00 og 2.83.

²⁾ Desuden 2 Lagerpiger med henholdsvis Kr. 1.69 og 1.35.

³⁾ Trykkersker.

⁴⁾ Deraf 2 Maskinsættersker (à Kr. 3.83), de øvrige Kr. 2.65 (2) og 2.50 (2).

For enkelte andre Trykkerier er de kvindelige Arbeideres Lønninger opgivne til: Trykkeri i Bergen 1 Paalæggerske Kr. 1.39, 1 Falserske Kr. 1.33, et andet Trykkeri i Bergen 1 Paalæggerske Kr. 1.31, et Trykkeri i Stavanger 1 Paalæggerske Kr. 1.23, et Trykkeri i Trondhjem med 3 Arbeidersker henholdsvis Kr. 2.08, 1.70 og 1.04.

Bogbindersker. Norsk Bogbinderforbund indsamlede i 1903 endel Opgaver angaaende Lønningsforholdene i Faget for Kristiania, Bergen og Stavanger¹⁾. Ifølge disse stillede Fortjenesten sig, som følger:

Ugeløn.	Kristiania.		Stavanger.	Bergen.
	Ugearbeidere.	Stykarbeidere.	Ugearbeidere.	Ugearbeidere.
Kr. 3.00	-	-	-	3
« 4.00	3	-	7	3
« 4.50	-	-	-	1
« 5.00	4	-	7	2
« 5.50	-	-	-	5
« 6.00	5	1	6	11
« 6.50	-	2	2	1
« 7.00	2	6	7	2
« 7.50	-	1	-	-
« 8.00	16	13	2	4
« 8.50	3	1	-	1
« 9.00	10	17	3	1
« 10.00	22	16	-	1
« 11.00	17	3	-	1
« 12.00	27	-	1	1
« 12.50	1	-	-	-
« 13.00	2	7	-	1
« 14.00	2	1	-	-
« 15.00	3	-	-	-
« 16.00	1	-	-	-
Tilsammen	118	68	35	38
Gjennemsnit	Kr. 9.98	9.30	6.17	6.45

Der beskæftigedes ved Bogbinderhaandværket i 1900 269 kvindelige Arbeidere i Kristiania (og 290 Mænd), i Riget 355 Kvinder (og 539 Mænd).

I Bogbinderiet er det hovedsagelig det simplere Arbejde, som er henlagt til Kvinderne. Der er, saavidt vides, 2 Kvinder i Kristiania, som har uddannet sig

¹⁾ Norsk Bogbinder-Tidende, 1903 Nr. 2 (for Marts).

i Faget og begge driver egen Forretning. Derimod er der neppe nogen, som arbejder som Svend i Faget. Den ene af de kvindelige Mestre angav som Grund, at Arbeidet falder for tungt for en Kvinde, f. Eks. ved Beskjær- og Pressemaskinen. Hendes egen Erfaring var, at Kvinder ikke kan gjøre Nytte for sig som en Mand, og dertil kommer den lange Uddannelse. Derimod troede hun, at Kvinder maatte kunne finde et passende Arbeide med det mere haandværks-mæssige Udstyr af Bøger (Dekorering af Bindene).

Det Arbeide, som Kvinder udfører, bestaar væsentlig i Falsning, Heftning og Klæbning og lign. Lønnen opgives for øvede Arbeidersker i Kristiania til 10—11—12 Kroner Ugen. Enkeltvis kan de naa op til 14 Kroner, men saa meget kan de dog ikke holde ud at arbeide til Stadighed. Der betales mest pr. Styk for Massearbeide, medens der forøvrigt helst betales Ugeløn. Arbeidstiden er $56\frac{1}{2}$ Timer.

Den vedtagne Lønstarif for kvindeligt Arbeide ved Bogbinderierne er af 1901. Akkordsatserne er følgende:

Falsning (Oktav og Kvart) 25, 40, 50, 90 Øre pr. 1000 Ark for henholdsvis 1, 2, 3 og 4 Strøg (for Folio 50 Procent Tillæg, for opskaarne Ark 30 Øre Tillæg pr. 1000). Klæbning 50 og 70 Øre pr. 1000 for henholdsvis enkelte og dobbelte Ark, Indstikning 20 Øre pr. 1000.

Paginerig 12—40 pr. 1000 Pag.

Heftning paa 2 Bind, 2 Ark 30 Øre pr. 100 Exempl., 3—4 Ark 40, 5—6 Ark 60, 7—8 Ark 70 Øre (stigende med 10 Øre for 2 Ark).

— paa 3 Bind, 2—3 Ark 40 Øre, 4—6 Ark 70, 6—10 Ark 90 Øre, 11—13 Ark Kr. 1.10, 14—16 Ark Kr. 1.20, 17—20 Ark Kr. 1.40, 21—25 Ark Kr. 1.60, 26—30 Ark Kr. 2.00, 31—35 Ark Kr. 2.30, 36—40 Ark Kr. 2.70 osv. (stigende med 30 Øre pr. 5 Ark). For Heftning paa Baand 25 Procent Tillæg.

For Overarbeide betales extra til Kl. 10 fem Øre, efter Kl. 10 og Helligdage ti Øre pr. Time.

Tobaksfabriker. Efter R. F. A.s Opgaver hidsættes følgende Oplysninger vedkommende de kvindelige Arbeideres Gjennemsnitslønninger i Tobak- og Cigar-fabrikationen (for 9 Fabriker):

Antal ugentlige Arbeidstimer.	1903.				1900.			
	Antal Arbeidersker.		Gjennemsnitlig Dagfortjeneste for		Antal Arbeidersker.		Gjennemsnitlig Dagfortjeneste for	
	Voksne.	Jenter.	Voksne.	Jenter.	Voksne.	Jenter.	Voksne.	Jenter.
Kristiania:								
-	26	3	1.50	1.00	24	8	1.42	0.87
57	40	-	1.77	-	41	6	1.67	0.72
54 $\frac{1}{2}$	255	49	1.87	1.15	¹⁾ 230	²⁾ 60	2.01	1.14
54 $\frac{1}{2}$	17	-	1.53	-	³⁾ 19	5	1.34	0.58
54	57	-	1.94	-	⁴⁾ 82	15	1.97	1.13
54	15	-	1.48	-	-	-	-	-
57	3	-	1.28	-	-	-	-	-
	413	52	1.82	1.15	396	94	1.87	1.03
Kristiansand:								
51	7	-	1.48	-	20	5	1.30	0.83
Bergen:								
57	25	2	1.35	1.00	32	6	1.35	0.67

¹⁾ Deraf 11 med mere end 4 Kroner pr. Dag. ²⁾ Deraf 7 under 1 Krone. ³⁾ Deraf 3 med mindre end 1 Krone Dagen. ⁴⁾ Deraf 4 med mere end 4 Kroner Dagen.

Disse Gjennemsnitstal har dog kun en relativ Værdi, da Lønningerne er saa stærkt vekslende efter Arbeidets Art. Enkelte af Arbeiderskerne har usædvanlig høi Betaling, nemlig Spindersker og Cigarlæggersker. Saaledes havde ved de to største af de ovennævnte Fabriker 15 mere end 4 Kroner pr. Dag i 1900. Ved den største havde 11 Kvinder en saa høi Løn med et Gjennemsnit af Kr. 4.46. Ved den anden 4 Kvinder, nemlig 3 Cigararbeidersker med Gjennemsnittsfortjeneste henholdsvis Kr. 4.06, 4.20 og 4.24 samt 1 Spinderske med Kr. 4.28. Herunder er dog (som almindeligt ved Rigsforsikringsopgaverne) indbefattet Overarbeide, omgjort i almindelige Dagværk, saa Fortjenesten derved bliver noget høiere end for det almindelige Dagværk.

Fra 1900 til 1903 er der ingen væsentlig Forandring indtraadt i Lønningerne. Fra Aaret 1899 foreligger der en meget interessant Undersøgelse om Tobaksarbeideres Lønsvilkaar m. v. i Kristiania Sundhedskommissions Beretning for samme Aar. Den omfatter i det væsentlige samtlige Anlæg i denne Branche, ialt 963 Arbeidere, hvoraf Flertallet (617) er Kvinder. Særlig er Kvinderne i Overvegt i Skraatobakfabrikationen (343 af 496), Cigarfabrikationen (183 af 294) og Cigaretfabrikationen (61 af 71), medens der ved Røgtobakfremstillingen overveiende benyttes Mænd.

Tobaksarbeiderskers Lønninger opgives til følgende Beløb:

Skraatobakfabrikation:

Opløsere (gamle Kvinder)	Kr. 8.40	pr. Uge
Dæksmagere (Akkord)	« 6—18	—«—
Busanlæggere (unge Piger)	« 4.80—7.80.	
Spinderske (1 Opgave)	« 24.00.	

Cigarfabrikation:

Stripere	« 6—9.
Cigardæksmagere	« 9—12.
Cigarlæggersker	« 8—20, almindelig 15.
Sorterersker	« 7—18.
Karveriarbeidersker	« 7.20—12.
Cigaretarbeidere	« 11—15.

I Cigarfabrikationen sker Aflønningen pr. 1 000 Cigarer; Satsen er 9—14 Kroner for Mænd, for Kvinder noget mindre, da disse ifølge Erfaring ikke arbejder saa økonomisk, vedholdende og hurtigt som Mænd. Cigaretarbeidersker har Kr. 1.15—1.50 pr. 1 000 Cigaretter, idet Satserne varierer efter Materialets Kvalitet. Arbeidernes økonomiske Stilling betegnes som gennemgaaende god, maaske noget bedre end Fabrikarbeideres i Almindelighed.

Fyrstikfabriker. Gjennemsnitslønningerne udgjorde:

Fabrik i:		1900.	1903.
Smaalenene	(60 Timer)	1.42	1.38 (1.01)
Akershus	(54 —)	1.11	(1904) 1.39 (1.00)
—	(54 —)	1.67	1.53
Jarlsberg og Larvik	(60 —)	1.43	1.66 (1.25)
Romsdal	(60 —)	1.08	1.00
—	(60 —)	1.31	1.10
For Alle		1.47	1.48

Tallene omfatter alene voksne Arbeidersker, medens for Jenter under 16 Aar Gjennemschnittjenesten i 1903 er tilføiet i Parenthes. Medregnede er ikke Opsynskvinder, hvoraf der ved Fabrik Numer 2 i Rækken var 1 (med Gage 660 Kroner + frit Hus) og ved Numer 3 ialt 6 (hvoraf 1 havde Kr. 840, 3 Kr. 780 og 2 Kr. 720 aarlig). Ved de to sidste (mindre) Fabriker var alene nogle faa Arbeidersker i Virksomhed det hele Aar. For den sidste foreligger Specifikation for 1900. Af tre Maskinarbeidersker havde 2 en Fortjeneste af Kr. 1.94 daglig og 1 havde Kr. 1.18. Disse Arbeiderskers Alder var mellem 50 og 60 Aar. 1 Pakkerske, 33 Aar, tjente Kr. 1.20 og 3 Tuttersker, henholdsvis 40, 44 og 17 Aar, tjente Kr. 1.15, 0.94 og 0.88 pr. Dag. Arbeidsdage fra 113 til 175.

Det samlede Antal Arbeidersker i de ovennævnte Fabriker var i 1900 353 Voksne og 28 under 16 Aar og i 1903 henholdsvis 404 og 24.

Avisbud. Avisbudtjeneste bliver hovedsagelig udført af Kvinder, især Enker og Koner, og har mest Karakter af et Bierhverv.

En større Avis i Kristiania opgiver følgende Lønninger: i Gjennemsnit 19 Kroner pr. Maaned (Ombringelse 12 Gange ugentlig), højere og lavere Beløb (op til 25 og ned til 18 Kroner) betales for specielle Distrikter. Iøvrigt er Distrikterne gjort saa lige som muligt, idet der i Strøg med mange Abonnenter maa ombringes flere Exemplarer (170 i det abonnentrigeste Strøg) end i Distrikter, hvor Afstandene er større (ned til 60 à 80 i hvert Distrikt). Inkassering af Regninger, som er meget tidsspildende, indgaar ikke under Arbeidet. Ombringelsen antages at kræve 5 Kvarter, heri ikke medregnet Veien fra Expeditionen til Distriktet og tilbage. Alt i alt medgaar antagelig 4 Timer daglig for to Gange. Der benyttes som Regel Hjælpere (Børn), idet dette ansees heldigt for hurtig Ombringelse, og særlig i Tilfælde af Budets Forfald er det nødvendigt at have en i Reserve, som er kjendt. I 90-Aarene fandt en Forhøielse Sted i disse Lønninger; de var tidligere 2—3 Kroner lavere.

Et andet Blad (7 Gange Ombringelse pr. Uge) betaler 12—14 Øre i Gjennemsnit pr. Abonnent (uden Inkassering af Regninger), men Beløbet veksler fra 10 til 20 og 25 Øre efter Distriktet. I Gjennemsnit bliver det ca. 17 Kroner pr. Maaned.

I det Hele antages Betalingen i Kristiania at være 12 Øre pr. Abonnent for én Gangs Ombringelse pr. Dag. For et Blad, der koster 40 Øre pr. Maaned, gaar altsaa 30 Procent til Ombringelse.

Efter Kristiania Arbeidskontors Beretninger hidsættes først en Opgave over Lønninger for *husligt Arbeide* i 1905 (exkl. Værdi af frit Ophold):

		I Gjennemsnit.	
		Kr.	Kr.
Barnepiger.....	(Aar)	100—200	169
	(Maaned)	5— 15	9.28
Stuepiger, til Hoteller ¹⁾		10— 20	14.25
— - Private		120—200	168
		8— 15	11

¹⁾ Desuden Drikkepenge.

	Kr.	I Gjennemsnit. Kr.
Mellempiger (Hotel).....	7— 15	11
Kokker, Hotel	12— 20	16.40
— , private Huse.....	130—225	175
	12— 18	14.30
Kjøkkenpiger (Hotel).....	150	150
	8— 25	13.70
Enepiger	120—200	160
	5— 17	10.30
Maanedspiger	Hel Dag + Kost	5— 20 11.50
	$\frac{3}{4}$ - + -	6— 20 10.35
	$\frac{1}{2}$ - + -	3— 15 7.13
	$\frac{1}{2}$ - uden Kost	5— 15 9.11
	$\frac{1}{4}$ - —«—	3— 12 7.73
Husjomfruer	150—200	-
Husholdersker	10— 20	13.35

Aarslønninger for Tjenestepiger er hyppigst 160—200 Kroner, i Gjennemsnit efter Formidlingerne i 1905 Kr. 166. For de, der har Maanedsbetaling (de tre sidste Grupper fraregnet) udgjorde Lønnen for de ved Kontoret ansatte Kvinder:

5 Kroner	6	14 Kroner	20
6 —	10	15 —	56
7 —	24	16 —	2
8 —	74	17 —	2
9 —	2	18 —	8
10 —	146	20 —	8
11 —	9	25 —	1
12 —	98		
12 $\frac{1}{2}$ —	1		
13 —	4		

Ialt 471 (Gjennemsnit 11 Kroner).

Endelig hidsættes efter samme Kilde nogle Opgaver for andre Fag:

Flaskeskyllersker.....	6—12 Kroner pr. Uge.
Fabrikarbeidere, ulærte	4—7.20 - —«—
Dagarbeidere, uden Kost	Kr. 1.50 pr. Dag.
Kasserersker (1904)	15—20 Kroner pr. Maaned + Kost.
Ekspeditricer.....	20—25 - —«— uden Ophold.

Øvede Ekspeditricer i Manufakturforretninger kan tjene 60—80 Kroner pr. Maaned, undtagelsesvis ogsaa mere.

Endelig hidsættes til Belysning af Bevægelsen i Kvindernes Lønninger følgende Tabel, hentet fra den officielle Statistik over Arbejdslønninger:

	Tjenestepiger (Aarsløn).		Dagarbeidersker.				Spinderiarbeidersker.	
			Landdistrikter		Byer			
	Land- distrikter	Byer.	paa egen Kost.	paa Hus- bondens Kost.	paa egen Kost.	paa Hus- bondens Kost.	Land- distrikter.	Byer.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1850.....	40	48	-	-	-	-	-	-
1860.....	52	59	-	-	-	-	-	-
1870.....	52	63	-	-	-	-	-	-
1875.....	71	76	1.04	0.49	-	-	-	0.98
1880.....	63	78	0.96	0.48	1.21	-	1.04	0.97
1885.....	73	85	0.98	0.52	1.14	0.82	1.25	1.04
1890.....	77	91	1.02	0.55	1.16	0.86	1.19	1.03
1895.....	85	100	1.08	0.61	1.38	0.94	1.14	1.28
1900.....	100	130	1.19	0.72	1.52	1.03	1.24	1.28

Anhang.

Arbeidende Kvinder og Prostitution.

Observations sur la prostitution parmi les femmes ouvrières.

Prostitutionsspørgsmaalet opfattes ofte som liggende nær op til det her behandlede Emne om Kvinders Lønninger. Ofte hører man udtale, at det er den daarlige Fortjeneste, som tvinger Kvinderne til at skaffe sig Indtægter gennem Utugt. Hvis dette virkelig forholder sig saa, maa det siges, at der ved den økonomiske Samfundsordning er en Grundfeil, og Anklagen bliver saameget mere bitter, fordi man gjerne hermed forbinder den Tanke, at det er de bedrestillede, som udnytter de økonomisk svage og afhængige paa denne Maade, at der altsaa her begaaes skrigende social Uret.

Selv et ufuldkomment Forsøg paa at kaste Lys over disse vigtige Spørgsmaal vil være af den største Interesse. Overhovedet er det vanskeligt at trænge ind til Bunden i disse Forhold. Selv for de, der i Politiets Tjeneste eller paa anden Maade har embedsmæssig Befatning med disse Anliggender, vil det ikke falde let at efterspore de dybereliggende Aarsager til Prostitutionsondet.

Ofte vil man støde paa Formodninger, som er temmelig gjængs udbredte, men som ved nøiere Undersøgelser viser sig at mangle enhver Grund. Man møder f. Eks. ofte den Opfatning, at Syersker er let udsatte for at maatte ty til Usedelighed som Bierhverv. I Virkeligheden er Forholdet neppe værre for dem end for andre arbeidende Kvinder, snarere tvertimod. Men en Forklaring til denne Tro ligger ikke usandsynlig deri, at usedelige Kvinder gjerne vil smykke sig med et eller andet Arbeide, skjønt de intet bestiller, og da ligger Syerhvervet saa nemt til som Paaskud. Tildels kan man ogsaa høre, at Strygersker er udsatte for særlige Fristelser, fordi de bringer Tøi omkring og derved kommer i Berøring med Mænd. I Virkeligheden er det imidlertid forholdsvis sjelden, at Strygerskerne udfører dette Arbeide, idet Smaagutter eller Smaapiger gjerne benyttes hertil.

Paa Foranledning har Kristiania Sundhedskommission velvillig sammenstillet Antallet af Syersker, der i de sidste ti Aar er blevne undersøgte af Kommissionens kvindelige Læge i Anledning af veneriske Sygdomme. I Tabellen er med-

regnet samtlige Kvinder, der er undersøgte, fordi de har troet sig smittet, fordi de er anmeldte for at have smittet, fordi de har boet sammen med eller er Søstre af syge, fordi de er beskyldte for at være syge, o. s. v.

Aar.	Antal under- søgte Kvinder ialt.	Deraf Syersker.	Af Syerskerne var syge.
1896	290	23	14
1897	255	17	15
1898	262	20	15
1899	260	25	15
1900	207	14	9
1901	206	17	12
1902	284	20	8
1903	254	13	9
1904	272	23	13
1905	220	12	7
Sum	2 510	184	117

Det samlede Antal nye Tilfælde af veneriske Sygdomme blandt Kvinder i Kristiania i Aarene 1903, 1904 og 1905 udgjorde henholdsvis 425, 347 og 309.

De ovenstaaende Tal viser, naar de sammenholdes med Antallet af arbejdende Kvinder, at Syerskerne saa langt fra staar ugunstigt ved Sammenligningen, tvertimod. Og man maa til en vis Grad være berettiget til i disse Sygdommes Udbredelse at se en Maalestok for den erhvervsmæssige Utugt.

De Former, hvorunder Usedelighed drives, er mange, og selv for den Usedelighed, som udøves for Penge, er der saa mange Afskygninger og Grader, og mange af disse Forhold skjuler sig for enhver udenforstaaende. Der er en gradvis Overgang fra de faste Forbindelser til den mere aabne erhvervsmæssige Gadetrafik. Paa en vis Maade kan disse mere skjulte Forbindelser betragtes som en Forskole for den aabenlyse Prostitution. Fra Forbindelse med en enkelt Mand gaar man over til at staa i Forhold til flere og endelig til mange.

I hvilken Udstrækning Usedelighed drives for Penges Skyld er derfor ogsaa umuligt at paavise. Saameget kan dog siges, at om disse Forhold kunde fuldt belyses, saa vilde Resultaterne være meget nedslaaende, og det vilde vise sig, at det ikke alene er blandt de arbejdende Kvinder, at den Slags Biindtægter søges, men ogsaa blandt andre, særlig i saadanne Stillinger, hvor Kvinderne under sit Arbejde kommer i Forbindelse med Mænd.

Hvad angaar de professionelle Gadepiger, saa er det naturligvis lettere at

gjøre Iagttagelser, og man besidder her et Materiale af stor Værdi. Forstanderen for Kristiania Arbeidsanstalt, A. Omsted, har gennem flere Aar med særligt Henblik paa de ovenfor berørte Spørgsmaal systematisk samlet Oplysninger fra de i Anstalten indsatte Piger, idet han har examineret dem om deres Liv og de Aarsager, der har ført dem ind i Prostitutionen. Disse Oplysninger er af Bureauet bearbejdede, og Resultaterne vil blive meddelte i den efterfølgende Fremstilling, som Hr. Omsted velvillig har gennemseet.

Det er et i sit Slags enestaaende Materiale, som her foreligger. Det angaar Forhold af den mest intime Natur, og det er samlet af Mænd, som af Interesse for disse Spørgsmaal har søgt at trænge tilbunds i de komplicerede Forhold, hvoraf Prostitutionen betinges. Man maa selvfølgelig ligeoverfor disse Kvinder være forberedt paa, at de ikke altid holder sig til Sandheden. De vil ikke sjelden søge at udsmykke sin Livshistorie. Herpaa har naturligvis vedkommende været opmærksom, og Afhørelsen er ogsaa foretaget med al Forsigtighed for at afværge usandfærdige Fremstillinger. Kvinderne blev først afhørte af Forstanderen, og senere, ofte flere Uger derefter, fandt en ny Afhørelse Sted gennem Anstaltens Læge, som foruden enkelte Tillægsspørgsmaal ogsaa gjentog de samme Spørgsmaal for at prøve Forklaringens Sandfærdighed, og det viste sig, at det gennemgaaende stemte overens.

Undersøgelsen omfattede ialt 304 Kvinder. Den begyndte 1 Januar 1899 og fortsattes indtil Vaaren 1904, og den omfatter de i dette Tidsrum indsatte Kvinder, der lever af Utugt.

Først skal meddeles nogle Sammenstillinger af de opgivne personlige Data.

Pigernes Fødested.

	Byer.	Land- distrikter.
Kristiania	75	-
Østlandet iøvrigt	54	51
Oplandene	5	22
Sørlandet	28	7
Vestlandet	25	3
Trøndelagen	8	2
Nordlandet	6	1
Ialt fødte i Norge	201	86
	287	
Sverige	16	
Danmark	1	
	Ialt 304	

Alene ca. 25 Pct. af Pigerne er fødte i Hovedstaden, medens Flertallet er kommet fra de nærmestliggende Amter. Af Interesse er det at bemærke, at det er Byerne, som yder den største Kontingent.

Pigernes Alder.

16	Aar	2
17	«	14
18	«	19
19	«	18
20—24	«	124
25—29	«	59
30—34	«	33
35—39	«	19
40—44	«	11
45—49	«	3
50—54	«	2

Ialt 304

Af det hele Antal er vel tre Fjerdedele under 30 Aar, og Hovedstyrken repræsenteres ved 20-Aarene. Aldersopgaverne gjælder for den Tid, da Pigerne afgav sin Forklaring. Der haves ikke særskilt Oplysning om de, der hensad i Anstalten for første Gang. De fleste kommer første Gang ind som ganske unge. Næsten alle, der var over 24 Aar, havde hensiddet i Anstalten før, fra 1 à 2 til 20 – 30 Gange.

Fra hvilke Samfundslag kommer disse Kvinder? Derom giver nedenstaaende Tabel Oplysning.

Forældrenes Livsstilling.

	Kristiania.	Andre Byer.	Land-distrikter.	Udlandet.	Ialt.
Gaardbrugere og lign.	1	1	20	6	28
Husmænd	-	-	12	1	13
Fabrikeier	-	-	1	-	1
Haandværksmestre	4	16	3	1	24
Skibsførere	-	6	1	-	7
Handlende og lign.	4	4	3	-	11
Haandværkere (Socialstilling uopgivet)	8	20	7	2	37
Bestillingsmænd og lign.	4	14	3	1	22
Arbeidere	52	58	30	6	146
Diverse (og uopgivet)	2	7	6	-	15
Ialt	75	126	86	17	304

Denne Tabel er af særlig Interesse, fordi den viser, at det paa ingen Maade er fra de arbejdende Klasser alene, at disse Kvinder er komne, men tillige fra Middelstanden og tildels ogsaa fra den bedrestillede Klasse. Der findes blandt disse ulykkelige Kvinder flere, der er udgaaede af særdeles velstaaende Hjem og

har nydt en god Opdragelse. Der er et betydeligt større Antal, som kommer fra den almindelige Middelklasse. Der er adskillige af dem, som fremdeles har velstillede Hjem, til hvilke de naarsomhelst kan vende tilbage, men de foretrækker at fortsætte sit Liv.

Der er maaske intet, som tydeligere end denne Tabel viser, hvor urigtigt det er i Prostitutionen ene og alene at se en Proletarsygdom. Mange kommer fra fattige og daarlige Hjem, men det er paa langt nær den gennemgaaende Regel, og heraf kan sluttet, at Aarsagerne maa være mere komplicerede.

23 Piger er uægte fødte eller ca. $7\frac{1}{2}$ Pct. Forholdet er altsaa ikke ugunstigere end ved Fødsler overhovedet.

Af de 304 Kvinder opgiver 32 at være gifte (hvoraf 3 er separerede og flere lever adskilte fra sin Ægtefælle), 1 er skilt og 3 er Enker. De fleste af disse Kvinder er bleven gifte som Gadepiger og har fortsat med dette Liv; kun ganske faa opgiver at være begyndt med Gadetrafik, efterat de var bleven gifte.

Det næste Spørgsmaal er: Ved hvem er disse Kvinder faldne? Herom giver nedenstaaende Tabel Oplysning:

Forførernes Livsstilling.

	Kjæreste.	Andre.	Ialt.
Arbeidere	71	24	95
Sjømænd.....	41	15	56
Bestillingsmænd, Kontorister, Styrmand og lign.	26	31	57
Forretningsdrivende og lign.	8	27	35
Studenter og lign.	1	6	7
Embedsmænd	1	10	11
Kunstnere og lign.	2	1	3
Ukjendt Person	-	30	30
Ialt	150	144	¹⁾ 294

Det store Flertal er forført af Mænd af deres egen Stand. Halvdelen er forførte af sine Kjærester, og her maa man forudsætte, at begge tilhører samme Samfundslag. Det samme gjælder ogsaa Flertallet af de øvrige Tilfælde. Det maa erindres, at disse Piger ogsaa er udgaaede fra forskellige Slags Hjem. Det er selvfølgelig ikke saa let i hvert Tilfælde at afgjøre, om der er nogen Forskjel i Samfundsstilling eller ikke, men alt i alt tør det efter en omhyggelig Undersøgelse siges, at neppe 10 Pct. af Pigerne er forførte af Mænd, som kan siges at staa høiere.

¹⁾ De øvrige 10, som ikke er medtagne i Tabellen, er for det meste gifte, nogle faa har ingen Forklaring givet.

I denne Forbindelse kan nævnes, hvad der berettes af Haandværkere, at det ialfald i tidligere Tid var forbundet med moralsk Fare for kvindelige Arbeidere, naar de arbejdede paa samme Værksted som Mænd, og at de i mange Tilfælde blev ødelagte af sine mandlige Kamerater. Dette er vistnok anderledes nu, da Disciplinen er bedre.

Det er vistnok desværre altfor ofte Tilfældet, at Mænd af den bedrestillede Klasse er Aarsagen til Arbeiderdøtres Fald. Men den store Hovedregel bliver dog, at Kvinderne forføres af Mænd i samme sociale Lag.

Særlig med Hensyn til disse Opgaver bør det bemærkes, at der er større Sandsynlighed for, at Pigerne, saafremt de forklarer sig urigtigt, opgiver en «bedre» Mand som Forfører end omvendt. De finder det mere interessant, om de kan nævne en finere Titel. Og det er ogsaa paavist i flere Tilfælde, at de nævner et saadant Navn, medens det kan eftervises, at Vedkommende i Virkeligheden ingen Andel har i deres Fald, men først er kommet i deres Vei, efterat de er forførte af sine Lige.

I Forbindelse hermed hidsættes en Opgave over den Alder, i hvilken Pigerne har opgivet at være forførte.

Alder, i hvilken det første Fald er opgivet at være foregaaet:

13—14 Aar	3	23 Aar	6
15 «	18	24 «	1
16 «	47	25 «	4
17 «	64	26 «	4
18 «	50	27 «	1
19 «	55	29 «	1
20 «	19	Uopgivet ¹⁾	10
21 «	11		
22 «	10		
			Ialt 304

Det er, som det vil sees, i de yngre Aar, at de allerfleste er bleven forførte, idet 80 Procent er faldne før sit 20de Aar.

Hvilke *Livsstillinger* indehar de Kvinder, som gaar ind i Prostitutionen? I nedenstaaende Oversigt meddeles Oplysning herom for de heromhandlede Kvinder:

Tjenestepiger	132
Restaurationsjomfruer og Opvartersker	24
Fabrikpiger	58
Butikjomfruer, Kontordamer	22
Sypiger, Naatlersker	19
Strygersker, Vaskepiger	6
Strikkersker	1
Haandværksarbeidere ..	6
Bor hjemme	11
Diverse (derunder Gifte)	19
Aldrig arbeidet	6

Ialt 304

¹⁾ Hovedsagelig Gifte.

Der maa straks gjøres opmærksom paa, at disse Livsstillinger indehaves, før disse Kvinder blev prostituerede. Man kan saaatsige undtagelsesfrit paastaa, at ingen af dem længere beskjæftiger sig med nævneværdigt Arbeide, efterat de er begyndt at drive professionel Usedelighed. Enkeltvis kan de vel tage en Plads, men det vil kun være for kortere Tid eller for at skjule sin Trafik for Politiet. Der er ingen prostitueret Kvinde, som gaar paa regelmæssigt Arbeide. De to Ting udelukker hinanden i Længden. En Kvinde, som arbeider hele Dagen, kan ikke til Stadighed drive Gadetrafik om Natten. Dette er ogsaa Politiets Erfaring. Det første, som Politiet gjør, er at undersøge, om Pigens Opgivende med Hensyn til Arbeide er rigtigt. Og viser det sig, at det ikke er et Paa-skud, men at hun virkelig har stadigt Arbeide, saa ansees det som det bedste Bevis for, at hun ikke er prostitueret.

Af særlig Interesse er det at bemærke den store Procent, som er rekruteret fra det huslige Arbeide.

En lignende Undersøgelse blev i sin Tid anstillet for Byer i Amerikas forenede Stater¹⁾, særlig i det Øiemed at prøve Rigtigheden af den gjængse Opfatning, at de Prostituerede rekruterer fra Arbeidersker i Industrien. Af 3 866 prostituerede Kvinder havde 30 Pct. været Tjenestepiger, Opvartersker og lign., 13 Pct. Syersker og 32 Pct. boede hjemme. For Kristiania udgjør Tjenestepiger og Opvartersker en endnu højere Procent, nemlig 51, medens Syersker kun udgjør 6 Pct., hvorhos Antallet af de, der ingen særskilt Stilling har havt eller bør hjemme, er langt lavere end i Amerika.

Hvad man fandt Bevis for i Amerika, nemlig at arbejdende Kvinder ikke driver Prostitution samt at det ikke er fra Industrien, at Prostitutionen særlig rekruterer, kan ogsaa siges at gjælde herhjemme. Naar det erindres, at der i 1900 i Kristiania var 3 500 ugifte Fabrikarbeidersker, 1 700 Arbeidersker ved Haandværk og 1 600 ved Smaaindustri (med Tillæg af Selvstændigt arbejdende over 5 000), saa kan det ikke siges, at Tallene berettiger til den Slutning, at Arbeide i Industrien skulde medføre nogen særlig Fare. Hvis man kunde undersøge de enkelte Tilfælde nærmere, saa vilde det ogsaa ofte vise sig, at disse Kvinder ikke har arbeidet med den ærlige Vilje at ville underholde sig derved. De har for en stor Del tilhørt de løse Bestanddele af den kvindelige Arbeiderstand, som gaar ud og ind af Fabrikerne uden nogensinde at kunne slaa sig til Ro. I det hele tør det antages, at den moderne industrielle Udvikling ved den større Regelmæssighed og Disciplin, der følger dermed, snarere indvirker heldigt paa de moralske Forhold end omvendt.

Med Hensyn til det forholdsviis store Antal Tjenestepiger, som bliver prostituerede, bør der tilføies en Bemærkning. Der er vistnok mange af disse Kvinder, som aldrig har tjent hos en ordentlig Familie, eller om de i sin Tid har gjort det, saa er de gradvis sunket ned til tarveligere Pladse, f. Eks.

¹⁾ Fourth Annual Report of the Commissioner of Labor, 1888: Working women in large cities.

simple Hoteller og Restaurationer eller hos Madamer, der driver mere eller mindre aabenlyst Rufferi.

Med Hensyn til de *Aarsager*, som fører Kvinder ud i Prostitutionen, maa det, som allerede nævnt, betones, at der ikke kan paapeges nogen enkelt Omstændighed, som bærer Skylden. Der er en Række Forhold, som Prostitutionen bundet i, og i de enkelte Tilfælde vil forskjellige Momenter spille ind som Forklaringsgrund.

For det første har man arvelig Belastning og Forholdene i Hjemmet. I mangfoldige Tilfælde er Spiren lagt allerede i Barndomsalderen gennem det daarlige Eksempel, som Forældrene og andre Paarørende giver, og særlig spiller her ind Drikfældighed.

Samtlige 304 Piger er udspurgte, om der har været Drikfældighed i Slegten, om der har forekommet Sindssygdом, Selvmord eller Forbrydelse. Svarene gengives i nedenstaaende Tabel:

Sindssygdом i Slegten	i 24 Tilfælde,
Forbrydelse - —	- 7 —
Drikfældighed - —	- 67 —
Sindssygdом og Selvmord	- 3 —
— - Drikfældighed	- 16 —
— , Forbrydelse og Drikfældighed	- 4 —
Selvmord og Drikfældighed	2 —
— , Forbrydelse og Drikfældighed	- 1 —
Forbrydelse og Drikfældighed	- 24 —

148 Tilfælde.

Der har altsaa været noget iveien i Familien for 50 Pct. af Pigerne. Desuden foreligger der i adskillige andre Tilfælde sygelige Tilstande blandt Familiens Medlemmer (Epilepsi, Tæring osv.). Her er ikke Stedet for at behandle det Spørgsmaal, om der kan paavises nogen Sammenhæng mellem disse Ting, m. a. O., om Kvindernes Fald kan forklares gennem nedarvede Anlæg og altsaa maa betragtes som Led i Familiens Degenerationsproces. Saameget fremgaar imidlertid af de ovenstaaende Tal, at der i et forholdsvis meget stort Antal Tilfælde kan paavises arvelig Belastning, som uden enhver Tvivl har havt sin væsentlige Andel i deres Skjæbne.

Holder man sig alene til Drikfældighed og Forbrydelse, saa bliver det 121 Tilfælde, i hvilke saadanne Personer er opgivne at findes i Slegten. I 114 Tilfælde opgives Drikfældighed; i 66 Tilfælde er det en af Forældrene eller begge, som drikker (eller har drukket), ellers er det oftest Søsken, deraf prostituerede Søstre i 22 Tilfælde.

Saa vigtig den her nævnte Omstændighed er, saa rækker den dog paa langt nær ikke til at forklare samtlige Tilfælde. Ofte er disse Kvinder komne fra gode Hjem, de har havt ordentlige Forældre og deres Søsken har skikket sig vel. Det gjælder et paafaldende stort Antal. Ved Bedømmelsen heraf har man

selvfølgelig ikke uden videre taget Pigernes Svar for godt, men har prøvet Rigtigheden ved forskellige andre Spørgsmaal. Tiltrods herfor har de ikke kunnet modstaa Livets Fristelser. Stundom vil det være deres egen Skyld, stundom har de Omgivelser, hvorunder de kommer, Skylden, oftest begge Dele. Der er enkelte, som paa en Maade kan siges at være prædestinerede; under gunstigere Forhold vilde de have nøiet sig med at gjøre Skandaler. Tilfældigheder vil ogsaa spille ind. Hun kan træffe sammen med daarlige Veninder; den Mand, som hun gjør nærmere Bekjendtskab med, kan være samvittighedsløs, idet han smitter hende med venerisk Syge eller forlader hende efter at have besvangret hende. Af indgribende Betydning for de fleste vil det være, naar de første Gang smittes. Der er adskillige, som siger: «Da blev jeg ligeglad med alt», «jeg syntes ikke, at der var Opreisning længere». Andre bliver af sine Bekjendte draget med ud i Fornøielser, besøger Danseboder og faar Lyst paa Drik. Skjønt de kanske ikke har ment, at der skulde være nogen Fare, falder de i en ubevogtet Stund under Indflydelse af Alkohol. I Pigernes Livshistorie nævnes ikke sjelden de fleste af vore Forlystelsesanstalter. Naar først Faldet er skeet, gaar det let nedover. Endelig kommer i Betragtning deres Arbejdsstilling, som kan frembyde særlige Fristelser, fordi de kommer i Forbindelse med Mænd af forskjellig Slags.

De 304 Kvinder har med faa Undtagelser (som benægter at være prosti-tuerede) forklaret sig om Aarsagen til deres Fald. Det er imidlertid vanskeligt at gruppere disse Svar, fordi der er saa mange Nuancer i disse Livsskjæbner; dertil kommer, at Faldet sjelden kan knyttes til nogen enkelt Begivenhed, og selv om Pigerne selv nævner en saadan som den egentlige Aarsag, saa vil den som Regel kun være et Led i en Kjede af Aarsager, som har bragt hende ned til hendes nuværende Stilling. Flere Piger beskriver ogsaa sit Fald paa den Maade, at det er kommet «lidt efter lidt». Vi maa derfor indskrænke os til at fremhæve enkelte Punkter, der paatrænger sig ved Gjennemgaaelsen af de enkelte Tilfælde.

Den daarlige Indflydelse, som Veninder har øvet, bliver fremhævet saa ofte, at det neppe er for meget at sige, at dette er en af de vigtigste Aarsager enten til selve Faldet eller til, at Vedkommende synker dybere ned. I 115 Tilfælde nævnes udtrykkelig Veninder som Hovedaarsag eller som Aarsag ved Siden af andre Ting. Ved første Øiekast vil man kanske finde det besynderligt, at den ene ønsker at trække den anden ned i Ulykken. Men Sagen er, at disse Kvinder selv ser paa det med ganske andre Øine, saa at de ikke er sig bevidst, at de gjør noget synderlig galt derved. Selv betragter de alt Arbejde som et Onde, og Skammen ved deres egen Profession søger de ogsaa at dække over for sig selv. I ikke faa Tilfælde er disse Bekjendtskaber stiftede paa Sygehuset, hvor Vedkommende har været indlagt for første Gang, og de Veninder, som hun der har fundet, søger at trække hende med, naar hun slipper ud.

En anden Aarsag, der ofte nævnes (ialt i 58 Tilfælde), er, at Vedkommende

i sin Tid blev besvangret af Kjæresten og senere er ført ind paa gale Veie, dels forledede af Veninder, dels af Lyst til Pynt og Stas.

En hel Del angiver simpelthen som Grund, at de ikke vilde arbeide («var lei af at tjene», «Lyst til Frihed») eller — hvad der hænger sammen dermed — at de blev drevne af Lyst til Stas, Moro og Rangel («Lyst paa Livet», «foretrak Luxus og et behageligt Liv», «for Moro og Spendering», «lettjente Penge», «Penge og fine Klæder» osv.). Der er 19 Piger, som udtrykkelig nævner Lysten til Stas og Moro, 11, som nævner Arbeidslede, og 59, som nævner Turing og Rangel, men disse Tal er paa langt nær udtømmende. Det er et langt større Antal, som angiver at være forførte af Veninder, og det er jo netop først og fremst til Turing, at de lokkes med. «Hvor der er Fyld, der forekommer ogsaa andet», som en af Pigerne udtrykker sig. De fleste af Skjøgerne drikker, og ved de første Skridt paa denne Bane spiller ogsaa i et stort Antal Tilfælde Alkoholen ind paa en eller anden Maade. «Det er Lysten til Drik, som har været Aarsagen», ndtales det ofte.

I 19 Tilfælde er Vedkommende af sin Kjæreste smittet med venerisk Syge, og i en hel Del Tilfælde forøvrigt er Pigen blevet smittet i Forbindelse med sit første Fald eller snart derefter. Som allerede nævnt, vil saadanne Sygdomme øve bestemmende Indflydelse paa deres Liv, idet de derved taber sin Selvagtelse og har lettere for at kaste sig ud i Prostitutionen.

Der nævnes ogsaa forskellige andre Grunde, f. Eks. at de har Mænd, som ikke arbeider, men drikker, at de er forladte af sine Mænd eller Kjærester osv.

Derimod er det yderst sjelden, at der paaberaabes økonomiske Aarsager. Tvertimod erklærer mange af dem, at det absolut ikke var af Nød eller Trang, at de begyndte at drive usedelig Trafik. Man vil maaske her gjøre gjældende, at disse Forklaringer ikke kan betragtes som troværdige. Der er dog ingen Grund til at tro, at de paa dette Punkt skulde være urigtige. Meget mere kan det antages, at hvis disse Kvinder havde nogen Anklage mod nogen eller nogen Undskyldning for sig selv at fremføre, saa vilde de gjøre det.

Kun i ganske faa Tilfælde paaberaabes økonomiske Grunde, og Forholdene er her følgende:

I 2 Tilfælde opgives Manden at drikke og at forsømme Familiens Underhold, en opgiver, at hun mistede sit Arbeide, en anden, at hun syntes, at der var for daarlig Løn paa Fabriken. Begge de 2 sidstnævnte var smittede med Syfilis, endnu medens de havde Arbeide. 2 angiver som Grund, at de maatte skaffe Penge til et Barn, som de havde faaet udenfor Ægteskab. Den ene af disse kunde ved Skræddersøm tjene op til 16 Kroner Ugen, men rigtignok var der lange Tider, da intet Arbeide var at faa.

Sammenfattes det ovenfor meddelte i en Sum, saa maa det siges, at for manges vedkommende er Grunden forberedt gjennem de daarlige Forhold i

Hjemmene. En stor Del har først staaet i Forhold til en Mand og synker siden gradvis nedover. Mange lokkes af Veninder ind paa Skraaplanet, og dette falder saameget lettere, som de selv har Lyst til Fornøielser, hvilke de kanske har lidet nok af, eller har Ulyst til Arbeide. Af Nød eller Trang er det forholdsvis sjelden, at nogen falder ned i Prostitutionen. Som nærværende Værk vil have vist, er Fortjenesten for mange ikke stor, men paa den anden Side har Kvinderne en lykkelig Evne til at faa lidet til at strække til. Langt stærkere virker derimod Ønsket om at kunne skaffe sig Nydelser, der ikke kan erholdes for den Pris, der betales for hæderligt Arbeide.
